

ÚZDIK PEDAGOG

Республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№03(40) (2025 ж. Наурыз) шығарылымы.
Выпуск №03(40) (Март 2025 г.) республиканского педагогического научно-методического журнала
«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY».

Қарағанды қаласындағы мекен-жайы: Қазыбек би ауданы, Нұрсұлтан
Назарбаев даңғылы 19. 100012
Журнал “KEMENGER” ЖҚ баспаханасында басылды. Таралымы 1000 дана.
Адрес г. Караганды: Қазыбек биевский район, пр. Нурсултана Назарбаева 19.
Журнал издан в типографии ИП “KEMENGER”. Тираж 1000 экз.

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» Республикалық педагогикалық ғылыми-
әдістемелік журналы Астана қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат
және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 27
қазандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік
басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ35VPY00080588 берілген.

Таралу аумағы: Қазақстан аумағында

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский педагогический научно-методический журнал
«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» в городе Астана комитетом информации
Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан
выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного
издания, информационного агентства и сетевого издания от 27.10.2023 года
№ KZ35VPY00080588.

Территория распространения: На территории Республики Казахстан.
Журнал "ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY" выходит 4 раз в месяц.

Меншік иесі: /собственник: ЖҚ/ИП “BAYANDY”

Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан

Редактор алқасы: Алшынов Ахметжан Әнуарбекұлы

Тел: + 7 700 970 00 98

Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Эл. почта: kemengerustaz.kz@mail.ru

Инстаграм: kemengerustaz.kz

Тел: + 7 771 181 23 03

“KEMENGER” баспасы

Мазмұны / Содержание

Абдрахманова А.С. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының білім беру орнындағы негізгі рөлі.....	3
Нашинова Ж.К. Информатика бойынша олимпиадалық есептерді шешудің педагогикалық маңызы.....	5
Жетписова Р.А. Химия пәнін оқытудың функциональдық сауаттылығын дамыту моделі	7
Касымбаева А.О. Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках русского языка и литературы в освоении сложных тем.....	9
Өкенұлы А. Физика сабағында оқушының функциональдық сауаттылығын арттыру	12
Алпысова Р.О. Математика сабақтарында үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс істеу әдістері	14
Куйкалакова К.А. Lesson study зерттеу жұмыстарын мектеп тәжірибесінде пайдаланудың тиімділігі	16
Сүлейменова А.Д. Тарих сабағында мәтінмен жұмыс істеудің әртүрлі әдіс-тәсілдері.....	18
Ерболат Т.Е. Тарих сабақтарында функционалды сауатты тұлғаны қалыптастырудың педагогикалық әдістемесі	21
Петухова С.Н. Важность развития функциональной грамотности на уроках химии	23
Садыкова Г.А. Физикалық эксперимент физика сабағында танымдық қызығушылықты белсендіру құралы ретінде	25
Махаметова М.М. Химия пәнін оқытудағы PISA тапсырмаларының тиімділігі	27
Абдрасилова К.А. Төзімділік: бір-бірімізді түсінуге үйрену	30
Калдыбаева А.Н. Балабақшада балалардың логикалық ойлауын дамытудың педагогикалық негіздері.....	32
Каиржанова А.Е. Блум таксономиясын пайдалану арқылы қазақ тілін оқыту.....	34
Сағадиева Н.Т. Қобыз аспабының терең тарихи мәні мен музыкалық мүмкіндіктері.....	36
Карабалиева Б.М. Гармониялы білім: IQ және EQ арақатынасын оқу процесінде үйлестіру	39
Бекмуханова Л.М. «Бастауыш сынып дарабозы» атты танымдық сайыс	40
Азимбаева А.Қ. «Әдеби талдау заманауи форматта: подкаст пен эссе».....	44
Қази Ы.А. Бастапқы әскери дайындық пәнінің оқушылардың патриоттық құндылықтарын қалыптастырудағы педагогикалық маңызы	45
Ибраймова Э.Р. Бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивтерін қалыптастыру	47
Аяпбергенова Э.Б. «Үй жануарлары».....	50
Хасенова М.Е. Музыка сабағында тәрбиеленушілердің танымдық процестерін дамыту үшін ойын технологияларын қолданудың маңызы.....	51
Исаев Ж.Т. География сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту	53
Сарсенбаева Б.С. Математика сабағында оқушылардың шығармашылық ойлау қабілетін арттыру үшін логикалық тапсырмалар қолдану маңыздылығы	55
Махмутова Ж.Ж. Мектепке дейінгі білім беру ұйымы басшысының кәсіби шеберлігіне қойылатын талаптар....	57
Сайлауғазы Е.Ә. Мобильді қосымша арқылы балалардың тілдік құзыреттілігін арттыру	59
Демеуова С.Т. Инклюзивті білім берудің педагогикалық негіздері және мұғалімнің рөлі.....	62
Кумарова А.А. Бастауыш сыныптарда қазақ тілі пәні бойынша оқушылардың жазба жұмыстарын дамыту.....	65
Бақытбекқызы Э. Мектепке дейінгі білім беру мекемесі басшысының стратегиясы.....	68
Тилавбаева А.И. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында тәрбиешілер мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынас формалары.....	70
Сатиева Г.Т. Қазақстан тарихын оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалану – сапалы білім негізі.....	72
Амирова Л.Ш. Мәтінмен жұмыс арқылы оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту	75
Мустапаев М.А. Художественный труд как средство развития творческого потенциала ученика	76
Сібебай Е.Ж. Әскери робот техникасының негіздері.....	77
Жұмақан Г.Т. Түбір мен қосымшаның жазылуы. 36-39 жаттығулар	79
Кошенова А.Т. Математика сабақтарында оқушылардың зейінін арттыруда қолданылатын заманауи технологиялар.....	82
Ермекова М.М. Secondary schools	84
Байзаков Г.К. Тиімді басшының басқару стилі арқылы мектепті дамыту заман талабы	86
Гулимбетова Г.А. Көбейту мен бөлудің белгісіз компоненттерін табуға берілген есептер	87
Тлемисова У.Т. Үйсіндер туралы жазба деректер.....	90
Абишева Т.Б. My country. My world	93
Кожамқұлова А.Р. Наречие. Степени сравнения наречий	95
Ташпулатова Ғ.С. Бастауыш сыныпта оқу ойындарын пайдалана отырып, инженерлік ойлауды дамыту.....	97
Танабекова У.Р. Диалогтік оқыту – оқу сапасын арттыратын негізгі интерактивті әдіс.....	99
Алимкожина К.К. Қазіргі жағдайда білім беру жүйесін жаңғыртудағы волонтерлік пен қайырымдылықтың рөлі.....	101
Орманова З.Ю. Компьютерде өзіңе зиян келтірмей қалай жұмыс істеуге болады?	103
Арипова Г.Х. Бұйым дайындау. Бөлшектерді пішу	106

Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы
«Дарынды балаларға арналған облыстық мамандандырылған мектеп-лицей-интернаты» КММ
Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары, бірінші санаттағы басшы орынбасары,
техника ғылымдарының магистрі
Абдрахманова Арайлым Сериковна

ДИРЕКТОРДЫҢ ОҚУ ІСІ ЖӨНІНДЕГІ ОРЫНБАСАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ ОРНЫНДАҒЫ НЕГІЗГІ РӨЛІ

Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары – кез келген оқу орнында маңызды қызмет. Бұл адам академиялық бағдарламаларды қадағалап, оқушылардың сапалы білім алуын қамтамасыз етеді. Директордың орынбасары оқу орнының миссиясы мен көзқарасына сәйкес келетін білім беру саясатын әзірлеу және енгізу үшін директормен тығыз байланыста жұмыс істейді. Оқу ісі жөніндегі директордың негізгі міндеттерінің бірі оқу жоспарын әзірлеу және басқару болып табылады. Бұл оқу бағдарламасының өзектілігін, жаңартылғанын және білім алушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыруын қамтамасыз етуді қамтиды. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары сонымен қатар оқу бағдарламасына сәйкес келетін сабақ жоспарлары мен оқу материалдарын әзірлеу үшін оқытушылар құрамымен жұмыс істейді.

Қазіргі кезеңде мектепке қойылатын әлеуметтік талаптар сапалы түрде өзгерді, сондықтан директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлары осы өзгерістерді көрсету үшін өз жұмыстарын қайта құрылымдау керек. Мектепшілік басқару жүйесінде қалыптасқан стереотиптерден бас тарту, басқару жұмысының технологиясын өзгерту ұсынылады. Оқу-тәрбие орынбасарлары басқарудың теориясы мен тәжірибесін неғұрлым жақсы білсе, оның жұмыс істеуі жеңіл, жұмысы да нәтижелі болатыны белгілі.

Осы уақытқа дейін директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының рөлі жайында оның жақсы пән мұғалімі болуы жеткілікті деп есептеліп келді, алайда қазіргі таңда білім беру саласын жаңарту оқыту процесіне ғана емес, түпкілікті барлық басқару сатыларына оң әсер етіп келеді, осылайша оқу завучының кәсіби деңгейін арттыру мақсатында білім менеджменті, экономика, құқық, ақпараттық технологиялар, білім беру жүйесіндегі менеджмент мәселесіне арналған пәндер бойынша біліктілігін арттыру және білімін жетілдіру бойынша жұмыстар жүргізіліп келеді. Көптеген елдерде жалпы білім беру мекемелері үшін оқу ісінің орынбасарларын даярлау мақсатты түрде ұйымдастырылады.

Мектеп – басқарусыз елестетуге болмайтын біртұтас құрылым. Функционалдық міндеттерді нақты анықтау тапсырылған жұмысқа толық жауапкершілікпен қарауға мүмкіндік береді. Директордың оқу ісі орынбасары мектептегі оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыруға, оқу жоспарларының орындалуына, оқыту сапасына жауапты, сондай-ақ оқу-тәрбие жұмысының ұйымдастырылуын, оқушылардың үлгерімі мен сабаққа қатысуын қадағалайды, мұғалімдердің оқу жүктемесін реттейді, мектептегі әдістемелік жұмысты, оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастырады.

Оқу орынбасары үшін ұжым жұмысын, біртұтас педагогикалық процесті ұйымдастыра білу – басты қасиеттердің бірі. Педагогикалық ұжымды, ұстаздарды ынтымақтастық пен өзара түсіністікке негізделген өз айналасына пікірлестер ұжымын жинай алатын адам басқарған жөн. Оқу жұмысы бойынша орынбасар оқу процесінің «қозғалтқышы» рөлін атқарады, оның барлық күш-жігері ұжымдағы жұмыс ырғағын сақтауға, жағымды микроклиматты, мектептегі қызметкерлердің продуктивті өзара әрекетін жасауға бағытталған.

Заманауи жағдайда директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары өз саласында кәсіби және сауатты менеджер, басқару мәдениетінің органикалық тасымалдаушысы болуы керек. Г.М. Ключева басқарушылық мәдениетті дамыту шеңберінде басқару дағдыларының үш негізгі түрін белгілейді: техникалық (шеберлік), тұлғааралық (байланыс, көпшілдік) және концептуалды (процесті ұйымдастыруды тұтас құбылыс ретінде түсіну және көру қабілеті).

Біздің ойымызша, қазіргі қоғам жағдайында нағыз көшбасшы болу үшін ұжым қызметкерлеріне бұйрық берудегі билікке деген ұмтылыс пен эмоционалды талапшылдық жеткіліксіз. Жалпы білім беру ұйымында сирек кездесетін осы нақты жағдайда өзін қызметкерлердің орнына қоя білетін, жоғары білімді, өз ісіне жауапты тұлға болуы керек.

Оқу орынбасарларының негізгі рөлі жас мамандарды педагогикалық қызмет жолына бейімдеуде де көрінеді. Жас мұғалімнің педагогикалық қызметінің басынан бастап директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары әртүрлі бақылау түрлерінің көмегімен оның қабілеттері мен мүмкіндіктерін тексереді: сабақтар мен ашық іс-шараларға қатысуы, жұмыс құжаттамасын жүргізудің дұрыстығын зерделеу, оқушылармен кері байланыс жүргізуі. Егер жас мұғалім интеллектуалдық және шығармашылық әрекетке дайын болса, бақылау кезеңінен әдістемелік қамтамасыз ету процесі белсенді кезеңге өтеді.

Біріншіден, біз кәсіби білім беру және оны үздіксіз жетілдіру сияқты педагогикалық қызметтің негізі туралы айтып отырмыз.

Екіншіден, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары еліміздің жан-жақты дамыған азаматын тәрбиелеуге шақырылған ұстаздың кәсіби миссиясы мен педагог мамандығына жан-жақты көзқарасын қалыптастыруға көмектеседі. Бұл үшін қызмет жолын жаңадан бастаған мұғалімге өзінің кәсіби қызметінің екі негізгі мақсатын тұжырымдауға үйрету керек (продуктивті білім беру процесін қалай құру керек және сонымен бірге күнделікті жұмысымен жалпы білім берудің тиімділігін тұрақты арттыруға қалай үлес қосу керек?).

Үшіншіден, жаңа оқу жылының басталуы қарсаңында директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары оқу пәндері бойынша оқытушылар жасаған жұмыс бағдарламаларының жалпы білім беру ұйымының жұмыс бағдарламасы туралы ережеге сәйкестігін мұқият тексеруі қажет.

Педагогикалық тәжірибені берудің үздіксіздігіне ерекше назар аудару керек, ол үшін ғылыми-педагогикалық қызметке қабілеті бар ұжым мүшелерін анықтау және олардың жұмысын ынталандыру қажет. Тәжірибенің тиісті деңгейде нақты берілуі тек жоғары оқу орындары мен ғылыми ұйымдардың базасында өткізілетін әртүрлі деңгейдегі конференцияларға оқытушылардың ғылыми және ғылыми-әдістемелік мақалаларымен қатысуы, конференциялардың нәтижесінде шығарылатын жинақтарда материалдардың міндетті түрде жариялануы арқылы қамтамасыз етіледі.

Заманауи жағдайда директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының маңызды функцияларының бірі мұғалімдердің оқушылармен бірлескен жұмысын, дарынды балаларды анықтау және дамытуды қолдау болып табылады. Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмысында тәжірибе жинақтауымен түрленетін оқу және ғылыми-зерттеу жұмыстары ерекше назар аударуды қажет етеді.

Ақырында, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары бүкіл аттестаттау рәсімі барысында біліктілік санатына мұғалімдерді аттестациялау кезінде әдістемелік қолдау көрсетеді.

Осылайша, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары білім беру саласындағы көшбасшылар тобының маңызды мүшесі болып табылады. Олардың оқу бағдарламасын әзірлеудегі, мұғалімдерді бақылаудағы, оқушыларды бағалаудағы және оларға қолдау көрсетудегі рөлі мектеп түлектерінің болашақта табысқа жетуіне дайындайтын сапалы білім алуын қамтамасыз ету үшін өте маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Багирова З.К. Управленческая культура руководителя общеобразовательной школы: структура и содержание // Мир науки, культуры, образования. 2015. №2 (51). С. 40-42.
2. Ключева Г.М. Управленческая культура как детерминанта профессионализации педагога // Новый взгляд. Международный научный вестник. 2014. №4. С. 51-60.

**Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы
«Қ.Нұрғалиев атындағы №43 мектеп-лицейі» КММ
Информатика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Нашинова Жупар Келгеновна**

ИНФОРМАТИКА БОЙЫНША ОЛИМПИАДАЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ШЕШУДІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАҢЫЗЫ

Қазақстанды дамытудың стратегиялық міндеттері барлық білім алушыларға үздік білім, қызықты жұмыс, жақсы табыс, жеке өмірі мен шығармашылық қызметі үшін қолайлы орта беретін қоғам құру болып табылады. Бұл мәселені шешудің басты факторы шикізат биржаларынан әр адамның зияткерлік әлеуетіне баса назар аудару болып табылады. Өркениеттің келесі, жоғары сатысына жету үшін әр адамның интеллектуалды әлеуетін ашып, байсалды өзін-өзі бағалауды, өзін-өзі дамытуды және кәсіпкерлікті ынталандыру қажет.

Бұл процесте информатика интеллектуалды ойлауды дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл ғылым мектепте оқитындардың ішіндегі ең практикалық болып табылады және абстракцияның жоғары деңгейіне ие. Бұл абстрактіліден нақтыға дейін ойлауды дамытуға ықпал етеді, бұл оны білімді ұсынудың ең табиғи тәсілі етеді. Осылайша, информатика мен зияткерлік ойлауды дамыту Қазақстанның даму мақсаттарына қол жеткізудің негізгі факторы болып табылады.

Информатика пәнінің олимпиадалар болашақ ғылыми қызметке жақсы дайындық ретінде қызмет етеді, ақыл-ойды дамытады. Біріншіден, олимпиадалар жоғары қиындық мәселелерін шешу қабілетін дамытуға ықпал етеді. Айта кету керек, бұл ретте олар оқушылардың дайындық дәрежесі туралы пайымдау үшін құнды материалдар беріп қана қоймай, информатика саласындағы ең дарынды және дайындалған жастарды анықтап қана қоймайды, сонымен қатар пәнді тереңірек зерттеуге ынталандырады. Олимпиадалар оқушыларды қазіргі жағдайда, бәсекелестік жағдайында өмірге дайындайды. Тапсырмаларды, әсіресе олимпиадалық тапсырмаларды шеше білу әрқашан оқушының дарындылығының көрсеткіштерінің бірі болды.

Оқушылардың интеллектін дамыту үшін белгілі бір талаптарды қанағаттандыратын олимпиадалық тапсырмаларды таңдау қажет:

- олимпиадалық міндеттер стандартты емес жағдайларда білімді өз бетінше қолдану арқылы логикалық ойлауды дамытуға ықпал етуі керек. Тапсырмалар оқушының пәндік білімінің сапасын арттырып, жаңаларын қалыптастыру қажет;
- олимпиадалық міндеттер олардың жүйелі орындалуын, білім алушылардың қызметінің әртүрлілігін қамтамасыз етуі және зерттелетін материалға сәйкес келуі тиіс. Тапсырмалар жүйесін әзірлеу кезінде алдыңғы тапсырма келесі тапсырманы орындауға негіз болуы керек. Тапсырмалар қарапайымнан күрделіге дейін құрылуы керек. Әр тапсырма белгілі бір шеберлікті қалыптастырады, тапсырмалар жүйесі тұтастай алғанда оқушылардың дағдылар жүйесіне бағытталған;
- олимпиадалық міндеттер өз бетінше зерттеуді, мәселені шешу әдісін таңдауды, мәселені шешу тәсілін әзірлеуді ынталандыруы тиіс;
- оқушылардың танымдық дербестігін қалыптастыратын олимпиадалық тапсырмалар жүйесі оқушыны шығармашылықпен дамытуы тиіс.

Олимпиадалық тапсырмалар әдеттегі мектеп тапсырмалары үшін қолданылатыннан өзгеше шешімге ерекше көзқарасты қажет етеді. Д.Поя мен С. А. Яновскаяның еңбектеріне негізделген

олимпиадалық есептерді шешу әдістемесі келесі қадамдарды қамтиды: алдымен мәселенің шартын түсіну керек, содан кейін шешім жолын табу, стандартты есепті құру, оны ерекше жағдайға келтіру, арнайы әдістерді қолдану арқылы шешу, табылған шешім идеясын жүзеге асыру және соңында шешімді тексеру және талдау.

Пәнаралық байланыстардың маңыздылығының артуына байланысты олимпиадалық тапсырмалар күрделене түсуде және оларды шешу үшін оқушылар тек теориялық білім мен практикалық дағдыларды ғана емес, сонымен қатар техникалық білім мен эксперименттік дағдыларды да игеруі керек. Олимпиадалық есептерді шешу стандартты емес, аралас тәсілді қажет етеді.

Сондықтан әртүрлі олимпиадалық тапсырмаларды қолдана отырып, информатиканы оқыту кезінде оқушылардың интеллектін дамыту үшін мұғалім белгілі бір ойларды ескеруі керек. Біріншіден, тапсырмалар оқушылар үшін мүмкін болуы керек. Екіншіден, бір сабаққа таңдалған олимпиадалық тапсырмалар ойлаудың әртүрлі компоненттеріне әсер ету үшін әртүрлі болуы керек. Үшіншіден, егер оқушылар белгілі бір мәселені шеше алмаса, онда оны келесі сабаққа дейін ойлануға қалдырған жөн. Төртіншіден, оқушыларға қосымша үй тапсырмасы берілуі керек-мысалы, ұқсас тапсырманы құрастыру және шешу. Сонымен, сабақта уақыт шектеулі болған жағдайда, олимпиадалық тапсырмаларды сабақтан тыс уақытта қолдануға болады.

Информатика пәнінен олимпиадалық есептерді шешуге үйрету келесі мақсаттарды қояды:

- оқушыларды олимпиадалық есептерді шешудің кейбір әдістерімен таныстыру;
- оқушылардың шығармашылық әлеуетін, олардың жемісті ақыл-ой әрекетіне қабілеттерін, логикалық ойлауын, алгоритмдік мәдениетін, түйсігін дамыту;
- информатика бойынша оқушылардың дағдыларын кеңейту және білімдерін тереңдету.

Олимпиадалық есептерді шешуді үйренудің ең маңызды және қажетті шарты-ақыл-ой әрекетінің әдістерін игеру: талдау, синтез, салыстыру, абстракциялау, нақтылау, жіктеу, жүйелеу, жалпылау. Ақыл-ой әрекетінің әдістерін игеру сабақтарда жіктеу жаттығуларын, салыстыру жаттығуларын, абстракцияны игеру жаттығуларын, ұқсастық жаттығуларын және басқаларды қолдануды қамтиды. Олардың барлығы ойлаудың икемділігі мен тереңдігіне әсер етеді. Олимпиадалық есептерді шешуді оқытудың дұрыс әдісі оқушылардың жалпы әдістері мен тәсілдерін оқытумен өзіндік жұмысын ұтымды үйлестіру болады.

Информатика пәнінен олимпиадалық есептерді шартты түрде келесіге бөлуге болады: ең қысқа жолды табу міндеттері, комбинаторлық типтегі есептер, іріктеу есептері, сұрыптау есептері, «Шахмат» типтегі есептер, арифметикалық есептер.

Шахмат есептері көбінесе математикалық бағытқа ие, бірақ оларды әртүрлі бағдарламалау тілдерінің көмегімен шешу одан да қызықты. Шахмат кодтау үшін маңызды қасиеттерге ие: операцияларды (қозғалыстарды) орындаудың нақты ережелері, түпкі мақсат (мат) және дискретті сипат.

Олимпиадалық есептерді шешу дарынды балаларды анықтауға және дайындауға ғана емес, сонымен қатар олардың танымдық тәуелсіздігінің жоғары деңгейін, ойлау дағдыларын, шешудің оңтайлы жолын таңдау қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Олимпиадалық тапсырмаларды сабақ контекстіне қосуға болатыны сөзсіз, бірақ мұны пәнді оқытуға бөлінген сағаттардың бір бөлігі ретінде жасау өте қиын. Интеллектті сәтті дамыту үшін оқушылар қосымша жаттығулар жасап, олимпиадалық тапсырмаларды шешуді үйренуі керек.

Осылайша, пәндік олимпиадаларға дайындық және оған қатысу оқушылардың жеке басының интеллектуалды өсуін арттырудың тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Олимпиадалық есептерді шешу оқушының интеллектін, тапқырлығын дамытуға ықпал етеді, мектеп бағдарламасын тереңірек меңгеруге, типтік емес, күрделі мәселелерді шешуді үйренуге мүмкіндік береді, жаңа білімді өз бетінше іздеуге ынталандырады. Әр түрлі сипаттағы мәселелерді шешу дағдылары неғұрлым ертерек тұжырымдалса, оның олимпиадалық жарыстарға қатысуы соғұрлым тиімді болады. Біздің елімізде жыл сайын әртүрлі деңгейде өткізілетін пәндік олимпиадалар оқушылардың зияткерлік дамуын ынталандырады, дарынды және дарынды балаларды анықтауға көмектеседі және оларға білім беруді жалғастыруға көмектеседі.

**Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы
«Қ.Нұрғалиев атындағы №43 мектеп-лицейі» КММ
Химия пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Жетписова Раушан Анашбековна**

ХИМИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ФУНКЦИОНАЛЬДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУЫ МОДЕЛІ

Адам өмір бойы өзгертін сыртқы ортаға тап болады және осы жағдайларға сәтті бейімделу үшін оларға бейімделіп қана қоймай, қоршаған ортаға өз қажеттіліктеріне сәйкес өзгерістер енгізеді. Бейімделу процесінің сәттілігіне әсер ететін негізгі фактор-бұл мектепте оқу барысында қалыптасатын білім мен дағдылар. Алайда, негізгі білім мен дағдыларды игеруге қарамастан, көптеген адамдар оларды қазіргі әлемде қолдана алмайды.

Сондықтан балалар мен жасөспірімдерде функционалдық сауаттылықты дамыту қажеттілігі туындайды. Функционалдық сауаттылық-бұл өмірдің әртүрлі салаларына сәтті қатысу үшін қажетті білім, дағдылар деңгейі. Бұл дизайн оқу, жаратылыстану, математикалық және қаржылық сауаттылық, жаһандық құзыреттілік және шығармашылық ойлау сияқты бірнеше компоненттерді қамтиды.

Функционалдық сауаттылықты дамыту мансап, білім және жеке өмір сияқты өмірдің әртүрлі салаларында табысқа жетудің негізгі факторы болып табылады. Сондықтан балалар мен жасөспірімдердің функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған бағдарламалар мен әдістемелерді әзірлеу жалпы қоғам үшін үлкен маңызға ие.

Химия және биология сабақтары жаратылыстану ғылымдары бойынша білім берудің ажырамас бөлігі болып табылады және оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бұл сабақтарда оқушылар химия мен биологияның теориялық негіздерін, сондай-ақ күнделікті өмірде қолдануға болатын практикалық дағдыларды үйренеді. Мысалы, химиялық реакциялар мен заттардың қасиеттері туралы білім тұрмыстық химияны таңдауда пайдалы болуы мүмкін, ал биологиялық процестердің принциптерін түсіну денсаулықты сақтауға және дұрыс тамақтануға көмектеседі.

Осылайша, химия және биология сабақтары теориялық ойлауды дамытып қана қоймайды, сонымен қатар күнделікті өмірде қолдануға болатын практикалық дағдыларды қалыптастырады. Сонымен қатар, осы білім мен дағдыларды нақты өмірде сәтті қолдану үшін оқушылардың күнделікті өмірдің әртүрлі түрлеріне сәтті қатысу үшін қажетті білім мен дағдыларды қамтитын функционалдық сауаттылығын дамыту қажет.

Мектепте химияны оқытудың негізгі мақсаты-оқушыларды химиялық сауаттылық саласында дамыту, ол үш компоненттен тұрады: эпистемологиялық, праксиологиялық және мотивациялық. Эпистемологиялық компонент химиялық заттар мен құбылыстарды түсінуді, химиялық тілді, бейорганикалық және органикалық химияның теориялық және эксперименттік негіздерін, химия және оның өмірмен өзара әрекеттесуі туралы білімді қамтитын химия туралы білім жүйесін қамтиды. Праксиологиялық компонент арнайы жалпы білім беру дағдыларын қамтиды, мысалы, талдау, салыстыру, жіктеу, жалпылау, зерттеу дағдыларын қолдану және т.б. Ал мотивациялық компонент оқу іс-әрекетінің мотивтерін және өзін-өзі тәрбиелеуге дайындықты қамтиды.

Мектепте химияны оқытудың негізгі міндеті-күнделікті өмірде химиялық заттардың адам денсаулығы мен қоршаған ортаға зияны туралы білім, тұрмыстық химиялық заттарды қауіпсіз пайдалану, білім беру және өмірлік міндеттерді шеше білу кіреді.

Осы мақсатқа жету үшін оқушылардың эпистемологиялық ғана емес, сонымен қатар химиялық сауаттылықтың праксиологиялық және мотивациялық компоненттерін дамытуы маңызды. Бұл оларға қажетті білім алуға ғана емес, оларды іс жүзінде қолдануға үйренуге, сондай-ақ химияға деген қызығушылықты және осы салада өзін-өзі тәрбиелеуге дайындықты дамытуға көмектеседі.

Химия пәнінен функционалдық сауаттылықты дамыту моделі келесі компоненттерді қамтуы мүмкін:

- Химияны білу: мұғалім химиялық ұғымдар мен теорияларды терең түсінуі керек, сонымен қатар химия саласындағы соңғы ғылыми зерттеулерден хабардар болуы керек.
- Қарым-қатынас дағдылары: мұғалім өз оқушыларына химияның күрделі тұжырымдамаларын нақты түсіндіре білуі керек. Ол оқуды қызықты әрі түсінікті ету үшін әртүрлі оқыту әдістері мен оқыту технологияларын қолдана білуі керек.
- Педагогикалық дағдылар: мұғалім оқытудың заманауи әдістерімен таныс болуы керек және оларды өз жұмысында қолдана білуі керек. Ол сондай-ақ оқушылардың үлгерімін бағалай білуі және олардың қажеттіліктеріне сәйкес өз жұмысын реттей білуі керек.
- Кәсіби бағдар: мұғалім өз жұмысының мақсаттары мен міндеттері туралы нақты түсінікке ие болуы керек. Ол оқушыларға қандай білім мен дағдыларды беру керектігін және оқу нәтижесінде қандай құзыреттерге ие болу керектігін білуі керек.
- Жеке қасиеттер: мұғалім шыдамды, мейірімді және оқушыларына құрметпен қарауы керек. Ол оларды оқуға ынталандырып, қиындықтарды жеңуге көмектесуі керек.
- Кәсіби даму: мұғалім химияны оқытуға байланысты семинарларға, конференцияларға және басқа да іс-шараларға қатысу арқылы өзінің білімі мен дағдыларын үнемі жетілдіріп отыруы керек.
- Заманауи технологияларды қолдану: мұғалім оқу процесін жеңілдету және жұмыс тиімділігін арттыру үшін компьютерлік бағдарламалар мен ғаламтор-ресурстар сияқты заманауи технологияларды қолдануы керек.

Бұл компоненттер бір-бірімен байланысты және өзара әрекеттеседі, бұл мұғалімге өзінің функционалдық сауаттылығын дамытуға және студенттеріне химияны сәтті оқытуға мүмкіндік береді.

Оқушылардың химия пәнінен функционалдық сауаттылығын қалыптастыру шарттары:

1. Мазмұндық шарттар: өзін-өзі тануға бағдарлануды ескере отырып, химия пәнінің мазмұнын өзгерту, құзыреттілік тәсіл негізінде болашақ түлектің жеке басын өзін-өзі дамыту, химиялық сауаттылықты қалыптастыру үшін табиғи ғылыми пәндерді және заманауи экспериментті біріктіру мүмкіндіктерін анықтау.

2. Технологиялық шарттар: пәнаралық интеграциясы бар тәжірибеге бағытталған оқу модульдерінің жүйесін әзірлеу және енгізу, заманауи білім беру технологияларын пайдалану, химия бойынша эксперименттік оқу-зерттеу қызметіне кешенді көзқарасты іске асыру, оқу және тәрбие процесінің оқушыларды тәрбиелеудің жеке бағдары мен белсенділік сипатына бағытталуы, рухани-адамгершілік қасиеттерін дамыту.

3. Ұйымдастыру шарттары: мұғалім мен білім алушылардың субъект-субъектілік қатынастарын орнату негізінде ынтымақтастықты ұйымдастыру, химиялық сауаттылықты бағалаудың жаңа нысандарын қолдану: ситуациялық тапсырмалар, презентациялар, жобалар, олимпиадаларға, конкурстарға, конференцияларға, зерттеу жұмыстарына қатысу.

Қорытындылай келе, функционалдық сауаттылықты дамыту бойынша жүйелі жұмыс болашақ түлектің өмірге неғұрлым дайын, алған білімі мен құзыреттілігін күнделікті өмірде тез және тиімді пайдалана алатын, оңай бейімделетін және қазіргі әлемдегі тұрақты өзгерістерге барабар жауап беретін, жаңа функцияларды игеруге дайын болуына мүмкіндік береді. Басқаша айтқанда, бұл бәсекеге қабілетті тұлғаны даярлау мақсатына жетуге ықпал етеді. Бұл процесте химия ғылымы маңызды рөл атқарады, өйткені оның басты мақсаты-адамның әртүрлі қажеттіліктерін қанағаттандыру. Бұл тұрғыда негізгі міндет-оның көріністері мен нәтижелерін көруге үйрету, сондай-ақ осы білім әлеуетін іс жүзінде қолдану және алынған тәжірибені түсіну.

Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы
“Дарынды балаларға арналған облыстық мамандандырылған мектеп-лицей-интернаты” КММ
Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Касымбаева Ардак Отарбаевна

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В ОСВОЕНИИ СЛОЖНЫХ ТЕМ

Функциональная грамотность является одной из ключевых компетенций, необходимых для успешной жизни в современном обществе. Она включает в себя умение не только читать и писать, но и анализировать, интерпретировать и применять полученные знания в различных контекстах. Уроки русского языка и литературы играют важную роль в формировании этой грамотности, особенно при изучении сложных тем. В данной статье я рассматриваю, как педагоги могут способствовать развитию функциональной грамотности у учащихся на своих уроках.

Понимание функциональной грамотности

Функциональная грамотность включает в себя несколько составляющих: читательскую, математическую и цифровую грамотности. Однако для учебных предметов, таких как русский язык и литература, особое значение приобретает именно читательская грамотность. Это связано с тем, что обучение языку требует не только понимания текстов, но и способности к критическому анализу, интерпретации и выражению собственных мыслей.

В настоящее время функциональная грамотность рассматривается как ключевой компонент образовательных стандартов. Учителя должны обращать внимание на то, что для успешного усвоения сложных тем учащимся не достаточно просто знать основные правила языка или основы литературного анализа. Необходимо развивать навыки, которые помогут им интерпретировать и использовать информацию в различных контекстах.

Уроки русского языка как основа функциональной грамотности

Уроки русского языка предоставляют уникальную возможность для развития функциональной грамотности учащихся. В процессе изучения грамматики, синтаксиса и стиля текста, учащиеся учатся осмысленно воспринимать информацию. Например, при работе с текстами различных жанров (научными, художественными, публицистическими) ученики могут отрабатывать навыки анализа и интерпретации.

Важным аспектом здесь является развитие навыка построения аргументированных суждений. Учителя могут предложить учащимся задания, связанные с анализом текстов, где они должны не только выделить основные идеи, но и обосновать свою позицию. Это не только укрепляет навыки критического мышления, но и учит использовать языковые средства для выражения своих мыслей.

Современные технологии могут существенно дополнить процесс обучения. Использование мультимедийных ресурсов позволяет привнести разнообразие в уроки, а также помогает учащимся визуализировать информацию, что способствует лучшему пониманию сложных тем. Например, видеуроки и видеоматериалы, могут помочь ученикам создать более полную картину контекста произведения.

Литература как инструмент формирования критического мышления

Изучение литературы помогает развивать у учащихся не только читательскую грамотность, но и критическое мышление. В этом контексте важно акцентировать внимание на жанровом многообразии и историческом контексте произведений. Когда ученики анализируют тексты, написанные в различные

эпохи, они получают возможность понять, как культура и общественные условия влияли на произведение.

Учителям следует побуждать учащихся задавать вопросы к тексту, высказывать собственные мнения и дискутировать по поводу прочитанного. Вопросы могут касаться как характеров персонажей, так и художественных приемов, используемых автором. Такой подход способствует формированию у учащихся глубокого понимания литературы, а также развивает навыки ведения дискуссии и аргументации своих мыслей.

Важно также отметить, что в процессе изучения литературы учащиеся знакомятся с различными точками зрения на одни и те же события и идеи. Это позволяет им развивать способность учитывать разные мнения, что является основой для формирования критического и независимого мышления.

Практика и применение навыков на уроках

Основной акцент в развитии функциональной грамотности должен делаться на практическом применении полученных знаний. Необходимо создавать ситуации, приближенные к реальной жизни, где учащиеся смогут применять свои навыки. Например, изучая текст, учащиеся могут быть приглашены написать свою интерпретацию его содержания или создать параллельные сюжеты.

Так, на своих уроках мной используются различные методы и приемы работы, но наиболее приемлемыми и понравившимися моим учащимся, являются такие виды работы, когда они имеют возможность учиться и работать в «движении». Одной из таких является стратегия **«Чтение по кругу или осмысленное чтение»**, где учащиеся, сидящие в группе, встают в круг, на край стола кладут учебники, когда учитель дает сигнал, они читают текст до следующего сигнала, после двигаются по часовой стрелке, и так пока не прочитают весь текст. Затем проводится послетекстовая работа: задания должны быть направлены на проверку понимания текста и применения полученных знаний. Ещё одна стратегия, направленная на обучение в «движении» - прием **«Театр Кабуки»**, который предполагает отработку навыков чтения и интерпретации, навыков актерского мастерства. Работа с деформированным текстом, составление связного текста, изложение, стратегия **«Бортовой журнал»**, стратегия **«Clockwise»** (Что значит- работа по часовой стрелке). Данная стратегия предполагает работу в парах, в течение заданного времени учащиеся меняют пары несколько раз по составленному в начале урока расписанию встреч. Каждая смена пары, означает и смену заданий. К примеру, на уроке по теме «Определительные местоимения» пары менялись 4 раза, то есть каждый ученик успел поработать с четырьмя своими товарищами и выполнить четыре задания различной сложности. 1. Время **12.00** - Заполните таблицу.

Определительные местоимения	Значение
Весь	
Всякий	
Каждый	
Самый	
Сам	

1. **15.00** - Упражнение 353, страница 183. Указать определительные местоимения, определяя род, число, падеж.

2. **18.00** - Составить предложения с местоимениями и подчеркнуть как члены предложения.

3. **21.00** - Прочитайте текст. Как бы вы его озаглавили? Составьте толстые и тонкие вопросы к тексту, применяя местоимения.

Все вышеназванные стратегии предполагают отработку навыков чтения и интерпретации, навыков актерского мастерства.

Кроме того, важно внедрять элементы междисциплинарного подхода. Учащиеся могут анализировать тексты через призму истории, искусства или даже науки. Такой подход не только расширяет их кругозор, но и углубляет понимание тем, затрагиваемых в произведениях.

Для реализации целей и задач, поставленных перед учителем, для того, чтобы идти в ногу со временем, каждый учитель должен заниматься самообразованием, саморазвитием. Самое главное правило для учителя: одинакового рецепта идеального ученика нет, у каждого учителя свой рецепт воспитания идеального ученика. [1] В связи с этим при обучении русскому языку и литературе, учителю, требуется усилить работу с текстом как источником информации, направить ее на развитие скорочтения, умений выделять главную и второстепенную, явную и скрытую, текстовую и внетекстовую информацию, лаконично представлять информацию и выступать перед товарищами, излагать собственную точку зрения, аргументировать ее в устной (в дискуссиях, дебатах, докладе и др.) и письменной (эссе) формах.

Поэтому необходимо на различных этапах урока разнообразить методы и приемы работы с детьми. К примеру, на предтекстовом этапе можно использовать:

1) Упражнения на узнавание слова по семантическому признаку.

Например, заполните пропуски, подходящими по смыслу словами: *Жила-была девочка. Мать любила ее без, а бабушка еще больше. Ко дню рождения внучки подарила ей бабушка... шапочку. С тех пор девочка... в ней ходила. Соседи так про нее и говорили: -.....идет.*

2) Упражнения на узнавание слова по формальному признаку. Задание: определите, какой частью речи является выделенное слово; прочитайте слова, укажите от каких слов они образованы и т.п.

3) Упражнения на автоматизацию узнавания лексических единиц. Задание: найдите в ряду слов ту или иную часть речи; найдите самое общее или самое конкретное по значению слово (обязательно ограничивать по времени)

4) Упражнения на различение грамматических явлений. Задание: выпишите или сгруппируйте изучаемые явления; выпишите предложение с данной грамматической формой и др.

Бесспорно, что высокая работоспособность учащихся на уроке обеспечивается сменой видов деятельности. При этом не стоит забывать о том, что цели и задачи урока, задания должны быть ориентированы на развитие функциональной грамотности учащихся через работу с текстом и групповую работу.

На текстовом этапе большое внимание важно уделять групповым формам работы, поскольку данный вид работы на уроках способствует учебному сотрудничеству – работе в команде, в группе. При этом у каждого ученика определенная роль в выполнении задания, где каждый отвечает не только за результат своей работы, но, что особенно важно, за результат всей группы. Поэтому сильные ученики заинтересованы в том, чтобы все члены группы, в первую очередь слабый ученик, досконально разобрались в материале. Таким образом, ученики выполняют роль учителя: в процессе обсуждения исправляя ошибки, помогая понять прочитанное, грамматические структуры, усвоить лексику и т.д. То есть обучая других, он обучается сам; например, вспоминая и объясняя правило, он сам повторяет его, систематизирует. В то же время он приобретает очень ценные человеческие качества: готовность помочь, ответственность.

Уровень понимания текста можно определить, используя упражнения такого характера:

1) Упражнения на свертывание текста: найдите в предложении, в группе предложений элементы, несущие информацию; расположите абзацы по степени важности информации; сократите предложения, абзацы, отдельные фрагменты текста за счет исключения несущественной информации.

2) Упражнения на реконструкцию текста: конструирование предложений из данных слов по образцу; расположите разрозненные предложения в соответствии с темой (предполагаемой схемой); сократите текст из 20 предложений на основе выбора важности информации и др.

3) Упражнения на перефразирование: замена слов синонимами; преобразуйте действительные причастия в страдательные и т.п.; воспроизведите текст по плану.

4) Упражнения на обобщение материала: сделайте итоговый вывод или резюме по содержанию текста.

В ходе работы, учащиеся показывают хорошие навыки работы в группе, слаженную работу. Хорошо видна работа одаренных – эти учащиеся могут организовать работу группы, помогать «слабоуспевающим» ученикам, где-то переводить, где-то объяснять. Анализируя собственный опыт работы, хочется отметить, что цели обучения достижимы. Учащиеся показывают навыки работы с текстом - выделять ключевые слова, понимать и передавать содержание произведения, составлять свои тексты небольшого объема на заданную тему, а также анализировать, высказывать свое мнение по теме. Таким образом, учащиеся показывают более высокую активность при групповой, парной, индивидуальной работе.

Итоги

Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках русского языка и литературы — это сложный и многоаспектный процесс. Учителям необходимо использовать разнообразные методы и подходы, которые помогут в максимальной степени вовлечь учащихся в процесс обучения. Исследование сложных тем должно быть построено на активной практике, взаимодействии и критическом осмыслении.

Только при таком подходе учащиеся смогут получить необходимые навыки для успешной жизни и карьеры в будущем, что сделает их настоящими носителями функциональной грамотности.

Список литературы:

- 1.Руководство для учителя ЦПМ АОО «Назарбаев интеллектуальные школы», 2015
- 2.Программа для учителя ЦПМ АОО «Назарбаев интеллектуальные школы», 2015
- 3.Программа повышения квалификации учителей 2016г., с.11.
- 4.Обновленное содержание образования – веление времени. Анохина Е.Л., 2017
- 5.Обновление образования. Вебер В.А., 2018

Шығыс Қазақстан облысы, Ұлан ауданы, Қасым Қайсенов кенті
“Қасым Қайсенов кентінің орта мектебі” КММ
Физика пәні мұғалімі, педагогика ғылымдарының магистрі, педагог
Өкенұлы Айбол

ФИЗИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру-қазіргі білім берудің негізгі міндеттерінің бірі. Тақырыптың өзектілігі оқу сатысына және олардың әрі қарайғы білім беру және кәсіби жоспарларына қарамастан барлық оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру қажеттілігімен анықталады.

Физика сабағында оқушының функционалдық сауаттылығын арттырудың бір жолы –оқу бағдарламаларында графиктер мен сызбаларды оқи алуы, оларға талдау жасай алуы, өзара салыстыру арқылы қорытынды жасауы. Тақырып бойынша графиктер мен сызбалар физиканың барлық бөлімдерінде кездеседі. Графиктер мен сызбаларды талдау барысында оқушы бірнеше функционалдық сауаттылықты қамтиды.

Функционалды сауаттылық бірнеше компоненттерді қамтиды, физиканы зерттеу процесінде негізгілері:

- Оқу сауаттылығы-бұл оқу мәтіндерін оқу және түсіну қабілеті, мәтіннен ақпарат алу, түсіндіру, оны оқу, оқу-практикалық мәселелерді шешуде және күнделікті өмірде қолдану мүмкіндігі. Оқу сауаттылығы-функционалдық сауаттылықтың негізгі дағдысы (оның қалыптасуы абзацтың жоспар-конспектісі арқылы жүзеге асуы мүмкін, одан кейін білім алушы мәтіндегі ақпаратты зерттейді, түсінеді, шығарады және жоспар бойынша конспект толтыра отырып түсіндіреді);.

- Математикалық сауаттылық-бұл әртүрлі контексттерде математиканы тұжырымдау, қолдану және түсіндіру қабілеті. Ол математикалық пайымдауды, құбылыстарды сипаттау, түсіндіру және болжау

үшін математикалық ұғымдарды, процедураларды, фактілер мен құралдарды қолдануды қамтиды (оның қалыптасуы тек есептеу есептерін шешуде ғана емес, сонымен қатар тапсырмаларды орындау кезінде де болуы мүмкін, мұнда білім алушы математикалық аппаратты қолдана отырып, физикалық есептеулер жүргізеді, физикалық шамалардың өлшем бірліктерін SI бірліктері жүйесіне аударады);

- жаратылыстану сауаттылығы (оның қалыптасуы көбінесе бізді қоршаған әлемдегі физикалық процестер мен құбылыстарды түсіну үшін жаратылыстану білімдерін пайдалану дағдыларын қалыптастыратын эксперименттік тапсырмалар арқылы жүреді).

- Қаржылық сауаттылық-бұл қаржылық ұғымдар мен қаржылық тәуекелдерді білу және түсіну. Жеке тұлғаның және қоғамның қаржылық әл-ауқатын жақсартуға ықпал ететін әртүрлі қаржылық жағдайларда тиімді шешімдер қабылдау үшін қажетті дағдыларды, мотивацияны және сенімділікті, сондай-ақ экономикалық өмірге қатысу мүмкіндіктерін қамтиды.

- Шығармашылық ойлау-бұл инновациялық және тиімді шешімдерді немесе жаңа білімді және қиялдың керемет көрінісін алуға бағытталған идеяларды әзірлеу, бағалау және жетілдіру процесіне нәтижелі қатысу мүмкіндігі.

- Жаһандық құзыреттілік дегеніміз-адамдар арасындағы айырмашылықтардың өзін және басқаларды қабылдауға, пайымдауға және бейнелеуге қалай әсер ететінін түсіну және адамның қадір-қасиетін өзара құрметтеу негізінде әртүрлі мәдени ортадағы басқа адамдармен ашық, барабар және тиімді қарым-қатынасқа қатысу үшін әртүрлі көзқарастардан әлемдік және мәдениетаралық мәселелерді сыни тұрғыдан қарау мүмкіндігі.

Мұғалімнің міндеті-негізгі құзыреттіліктерді қалыптастыру, яғни білім алушының практикалық мәселелерді шешу үшін нақты өмірде үйренген білімдерін, дағдыларын, дағдылары мен іс-әрекеттерін пайдалануға дайындығын қалыптастыру. Ол үшін мұғалім оқушыны қызықтыруы керек, оны пәнді оқуға ынталандыруы керек, сонымен қатар оқу процесінде әр түрлі әрекеттерді қолдана отырып, сабақты әртараптандыруы керек. Бұл мұғалімге физикалық эксперимент көмектеседі, ол функционалдық сауаттылықты қалыптастыру кезінде "Физика" пәнінде жетекші орын алады. Демонстрациялық, зертханалық, фронтальды, үйдегі экспериментті оқушының танымдық және ақыл-ой әрекетін белсендіру әдісі ретінде қарастыруға болады. Эксперимент ешқашан жалғыз әдіс ретінде қолданылмайды, ауызша әдістермен (дәріс, түсініктеме, әңгіме) және басқа көрнекіліктермен (суреттер, кестелер, презентациялар) үйлеседі. Эксперимент оқушыларда байқау, бейнелі ойлау, бақыланатын фактілер негізінде жалпылау қабілетін дамытады. Сондай-ақ, бұл белгілі бір физикалық заңдылықтарды қолдану дағдыларын игеруге, физиканың қоршаған әлеммен және заттармен тығыз байланысын түсінуге мүмкіндік береді. Физикалық эксперименттің білім беру функциясы: білім алушылардың теориялық білімдерін қалыптастыруға ықпал етеді; интеллектуалды және практикалық дағдылар, оның ішінде қарапайым бақылаулар, өлшемдер мен тәжірибелер жасау, аспаптармен жұмыс істеу дағдылары.

Сондай-ақ, бұл белгілі бір физикалық заңдылықтарды қолдану дағдыларын игеруге, физиканың қоршаған әлеммен және заттармен тығыз байланысын түсінуге мүмкіндік береді. Физикалық эксперименттің білім беру функциясы: білім алушылардың теориялық білімдерін қалыптастыруға ықпал етеді; интеллектуалды және практикалық дағдылар, оның ішінде қарапайым бақылаулар, өлшемдер мен тәжірибелер жасау, аспаптармен жұмыс істеу дағдылары. Физикалық эксперименттің даму функциясы: оқушылардың ойлауын дамытуға ықпал етеді, өйткені бұл оларды ақыл-ой операцияларын жасауға итермелейді. Физикалық эксперименттің тәрбиелік функциясы: тәуелсіздік пен бастаманың дамуына ықпал етеді.

Мен оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамыту үшін оқушылардың сапалы есептерді өз бетінше шығаруына көп көңіл бөлемін. Сапалы есептер оқушының логикалық ойлау қасиетін шындайды және пәнге деген қызығушылығын арттырады. Сабақта әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың ой-өрісін дамытуға, есептер шығару кезінде қызығушылығын арттыруға, теориялық білімдерін практикада қолдана білуге үйретеді. Сапалы есептер шығару барысында оқушылар қажетті көлемдегі білімді игеріп қана қоймастан, өз бетінше шешім қабылдауға және болашақта мамандық таңдауына ынталандырылады. Сабақта сапалы есептер шығару арқылы алған білімдерін оқушылар күнделікті өмірмен байланыстырып отырады, өйткені оқушы ойлауға да ойлануға да қабілетті.

Қорыта айтқанда, функционалдық сауаттылықты жүзеге асырудың басты міндеті – оқушылардың теориялық білімдерін практикалық тұрғыда қолдануымен қатар тәуелсіз еліміздің келешегіне үлкен жауапкершілікпен қарауға үлестерін қосу болып табылады. Осы ретте, жаратылыстану бағытындағы пәндерін дұрыс жүргізе білудің маңызы зор.

Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы
"Дарынды балаларға арналған облыстық мамандандырылған мектеп-лицей-интернаты" КММ
Математика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Алпысова Райгуль Оралхановна

МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ҮЛГЕРІМІ ТӨМЕН ОҚУШЫЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІ

Отандық білім беру жүйесі мектеп оқушыларынан жоғары сапалы білімді талап етуде. Білім беру сапасы-білім беру қызметі мүдделері үшін жүзеге асырылатын жеке немесе заңды тұлғаның мемлекеттік талаптарына немесе қажеттіліктеріне, оның ішінде білім беру бағдарламасының жоспарланған нәтижелеріне қол жеткізу дәрежесіне сәйкес келу дәрежесін білдіретін білім алушының қызметі мен даярлығы бейнелерінің кешенді сипаттамасы.

Әр мектепте мектеп пәндерін, соның ішінде математиканы меңгеруде қиындықтарға тап болатын балалар бар. Осы таңда математика пәні мұғалімі ретінде басты міндетім – білім алу мүмкіндігі төмен оқушылардың оқуға деген ынтасын, білімге құштарлығын арттыру. Оқу үлгерімінің төмендігін болдырмау үшін оқушылардың білім, білік, дағдыларындағы кейбір мәселелерді дер кезінде анықтап, жоюды ұйымдастыру қажет.

Математика барлық нақты ғылымдардың негізі болып табылады. Математикалық әрекеттерді білу, оларды практикалық іс-әрекетте қолдана білу, шешудің математикалық әдістерін қолдану басқа да пәндерді сәтті игерудің кепілі болып табылады. Сондықтан математикалық сауатсыздықты жою мәселелері осы пәндер бойынша үлгерімсіздіктің алдын алу болып табылады.

Үлгерімі төмен оқушылардың ерекшеліктері:

- білім деңгейінің төмендігі, соның салдары ретінде – интеллектуалды дамудың төмен деңгейі;
- танымдық қызығушылықтың болмауы;
- элементарлық ұйымдастырушылық дағдылар қалыптаспаған;
- оқушылар психологиялық-педагогикалық тұрғыдан жеке көзқарасты талап етеді;
- оқушылар тарапынан өзін-өзі бағалаудың адекватты болмауы;
- сабақты себепсіз жиі өткізіп жіберу, бұл білімдегі жүйенің болмауына, соның салдарынан - интеллект деңгейінің төмен болуына әкеледі.

Математика сабағында үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс жоспарын құру кезінде тапсырмаларды белгілеймін:

- оқу бағдарламаларын оқушылардың ойдағыдай меңгеруіне жағдай жасау;
- оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың педагогикалық технологияларын таңдау және үлгерімі төмен оқушылардың ынтасын арттыру;
- жаңа білім беру технологияларын, оқытудың инновациялық формалары мен әдістерін қолдану (үлгерімі төмен оқушылармен жұмыстың тиімділігін арттыру).

Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс істеудің негізгі ережелері:

1. Оның қабілеттеріне сену және оған осы сенімді жеткізуге тырысу.
2. Материалға «үйрену» кезеңі қажет, оқушыны асықтырмау.
3. Негізгі материалды бірнеше рет қайталау.
4. Қарым-қатынас кез-келген техниканың негізгі компоненті болып табылады. Сол себепті оқушылармен достық қарым-қатынас құру.

5. Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс барысына үздік оқушыларды оқытуға тарту.

В.А.Сухомлинский оқудағы табыс баланың ішкі күш-қуатының бірден-бір қайнар көзі, қиындықтарды жеңуге, оқуға деген құштарлық екенін айтты. Табыс оқушының жұмысты орындау барысында сезінетін қуаныш сезімімен, эмоционалдық көтерілуімен байланысты. Сонымен, жаңа тақырыпты оқытпас бұрын, мен оқушылармен бірге презентация слайдтарына материалдың бір бөлігін орналастырамын. Осылайша, жаңа материалды меңгеруде ілгерілеушілік байқалады. Нәтижесінде белсенділіктің жаңа мотивтері қалыптасады, өзін-өзі бағалау және өзін-өзі құрметтеу деңгейі өзгереді.

Математика сабағында үлгерімі төмен оқушыларға мынадай жұмыс түрлерін қолдану өте тиімді:

- жеке жұмыстарға арналған жеңіл немесе деформацияланған тапсырмалары бар карта-симуляторлар;

- жеке жұмыс үшін теориялық және практикалық тапсырмалары бар жауаптар таңдауы бар карточкалар;

- перфокарталар;

- үлгі шешімдері бар карточкалар;

- шығармашылық тапсырмалар;

- оқушы өз бетінше көмекші теориялық материалдарды жазатын парақтарды құру;

- тапсырмаларды ойын түрінде орындау.

Кейде оқушыларға оқулықтың абзацын өз бетімен оқуға, берілген тапсырманы өз бетінше шешуге, ұй тапсырмасы ретінде осы материалды қысқаша мазмұндауға мүмкіндік беремін. Балаларға тапсырма - негізгі нәрсені анықтау, жаңа қасиеттерді жазу, бұрын зерттелген қасиеттерге сүйенетінін анықтау. Нәтижесінде балалар оқылған материалды тереңірек түсініп қана қоймайды, сонымен қатар негізгі нәрсені таңдауға, оның маңыздылығын дәлелдеуге үйренеді.

Ұжымда оқыту әдісі ынтымақтастықта оқытудың бір нұсқасы болып табылады. Көбінесе дайын және білімді оқушылар (кеңесші) үлгерімі төмен сыныптастарына көмектесуге дайын. Сондықтан мен жұмысты дұрыс уақытта кеңесші сыныптастарына көмекке келетіндей етіп ұйымдастырамын. Бұған топтық жұмыс ықпал етеді. Сынып төрт топқа бөлінеді. Топтағы балалар әртүрлі даму деңгейлерімен ұйымдастырылады. Оқытушыға жұмысты ұйымдастыруға көмектесетін, топтағы әрбір оқушының жұмысын бағалайтын, -біріне сұрақ қою, мәселелерді әртүрлі тәсілдермен шешу, соңынан пікірталас жүргізетін кеңесші тағайындалады. Жұмысқа барлық оқушы қатысады және әрқайсысы өз үлесін қосуы қажет: үлгерімі жоғары оқушылар өзінен әлсіз оқушыларға көмектеседі. Содан кейін топ өз шешімін сынып алдында қорғауы керек.

Қазіргі таңда нашар оқитын оқушылармен жұмыс жасауда қолданатын негізгі бағыттарым дамыды: бұл ең алдымен дәптерді күнделікті тексеру. Әр жолы мен оқушының қандай қателіктер жібергенін жазуға тырысамын және үйде қателіктермен жұмыс жасауды талап етемін.

Тақтада жұмыс жасағанда тапсырманың шешіміне түсінік беруін сұраймын, балаларды дауыстап ойлауға үйретемін. Әрбір іс-әрекет сөзбен ұштасып жатса, бұл сөзді бағыттауға болады, ал ойды сол арқылы бағыттауға болады.

Үлгерімі төмен оқушылардың білім деңгейін көтеріп, біліміндегі олқылықтарды жою үшін кеңесші-дәптер дайындаймын.

1. Алдымен оқылатын тақырып бойынша теориялық ақпарат ұсынылады: анықтамалар, ережелер, алгоритмдер, формулалар.

2. Содан кейін теориялық материалды суреттейтін, шешу және жобалау үлгілері бар тапсырмалар ұсынылады.

3. Өзіндік жұмысқа тапсырмалар беріледі.

Әр мұғалім баланың жақсы оқығанын қалайды. Ол үшін төрт маңызды ережені сақтау қажет:

1. Оқу процесіне қызығушылық;

2. Психологиялық жайлылық, сыныптағы достық атмосфера;

3. Барлық оқушыларды оқу жұмысына қосу, балалардың бастамасын жандандыру;

4. Шығармашылық, балалармен жұмыс істейтін мұғалімдердің шеберлігі.

Қорытындылай келе, оқушылардың үлгерімінің төмен болуы ең басты педагогикалық мәселелердің бірі. Осы таңда біздің міндетіміз, оқушыларды үнемі қолдау, оқушыларды мадақтау. Нәтижесінде оқушылардың өзіне деген сенімділігін қалыптастыруға, өзін-өзі бағалауды, қызығушылықты, оқуға деген ынтасын арттыруға ықпал етеді, осылайша мұғалім әрбір баланың оқу-тәрбие процесіне енуін қамтамасыз ете алады.

Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы

«Дарынды балаларға арналған облыстық мамандандырылған мектеп-лицей-интернаты» КММ
Қазақ тілі және әдебиет пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші, педагогика ғылымдарының магистрі
Куйкалакова Куралай Адилбековна

LESSON STUDY ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫН МЕКТЕП ТӘЖІРИБЕСІНДЕ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде білім мазмұнын жаңарту бағдарламасының енгізілуімен үлкен өзгерістер болып жатыр. Мектепте басталған реформалардың табысты болуы көп жағдайда оның кәсіби дайындығына, ішкі сеніміне байланысты. ХХІ ғасырдағы білім беру жүйесі мұғалімдер арасындағы ынтымақтастықты арттыруды көздейді, оның аясында мұғалімдер бірлесіп жұмыс істей алады, жаңашыл және тиімді идеялармен алмаса алады, сол арқылы оқыту мен оқудағы практикалық тәсілдердің әсерін арттырады. Мұндай жағдайда мұғалім дәстүрлі білім берудің ескірген стереотиптерін бұзатын білікті практик, зерттеуші, бақылаушы болуы керек. Мұғалімдердің әрқайсысы «Балаларды қалай оқыту керек?», «Оқушыларды білім алуға қалай ынталандыру керек?», «Оқудағы қиындықтарды қалай жеңуге болады?» деген сұрақтарға жауап іздейді.

Осы мәселелік жағдаяттардың шешімі мектептегі оқыту тәжірибесінде Lesson Study әдісін қолдану болды.

Lesson Study – педагогикалық тәжірибе саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған педагогикалық технология, оның өзі сабақтағы іс-әрекетті зерттеудің ерекше объектісі болып табылады. Бұл педагогтар тобы бірлесіп жоспарлайтын, оқытатын, бақылайтын және талдаған кемінде үш деңгейді қамтитын цикл. Lesson Study көмегімен педагогтар өз зерттеулері мен оқуларын демократиялық жолмен жүргізе алады, білім сапасына әсер ете алады. Lesson Study технологиясы оқушылар мен мұғалімдердің қателіктерін көруге, одан қалай құтылуға болатынын түсінуге, білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Негізінде Lesson Study – мұғалімдерді оқытудағы және олардың оқыту мен оқу тәжірибесін дамытудағы бірлескен технология.

Lesson Study-дің ерекшелігі мынада:

- Біріншіден, сабақ-зерттеу – мұғалімдер ұжымы жүзеге асыратын ұзақ процесс;
- Екіншіден, ол оң динамикаға, сабақтарды өзгертуге және жақсартуға бағытталған практикалық және зерттеушілік сипатта. Белгілі бір сыныпта оқытудағы негізгі мәселе мәліметтерді жүйелі жинау және талдау арқылы шешіледі;
- Үшіншіден, бұл - топтық жұмыс, мұнда қызығушылық танытқан мұғалімдер тобы зерттеу сабағының үш циклі ішінде белгілі бір сыныпта оқытудағы өзекті мәселені шешу бойынша зерттеулер жүргізеді;
- Төртіншіден, іс-әрекеттегі зерттеудің үш циклі кезінде нақты рефлексия мен нақты нәтижелерді алу үшін талқылау мен талдау көзі қызметін атқаратын мәліметтерді жинауды жүйелеу мен талдауға ерекше көңіл бөлінеді;
- Бесіншіден, жинақталған жұмыс тәжірибесін жариялау және тарату мақсатында үш цикл бойынша сабақ-зерттеу жұмыстарының бүкіл процесі хаттамаға жазылады.

Lesson Study зерттеуі үшін мектебіміздің әкімшілігі 5 сыныптарын таңдады. Осы сыныптарда жұмыс істейтін мұғалімдер ұжымы құрылды. Топ мүшелері арасында рөлдер бөлінді: модератор, сабақты жүргізетін мұғалім, ABC деңгейлі білім алушылардың назарын бақылаушылар, хатшы және оператор.

Алдағы уақытта осы үш санаттағы оқушыларды оқыту мен дамытуға көңіл бөлінді.

Алдымен мектеп психологымен бір топ мұғалімдер құрастырған оқушылармен сауалнама жүргізілді. Сауалнама нәтижелері көрсеткендей:

- А деңгейіндегі оқушы сауалнамаға жауап бергенде оқуға деген ынтасы жоғары, тапсырманы орындауда сенімді және өзіне сенімді көшбасшы ретінде танылады;
- В деңгейлі оқушының оқуға деген қызығушылығы нақты белгіленген тапсырманы орындауда аздап қиындайды, көшбасшылық қабілеттерін арттыруды талап етеді;
- С деңгейіндегі оқушының оқуға деген қызығушылығы төмен, тапсырманы орындау кезінде басқалардың көмегіне жүгінеді.

Зерттеу Lesson Study тәсілі арқылы әртүрлі тақырыпта ұйымдастырылды. Әр мұғалім қатарынан 4 сабақ берді. Жұмысты бастамас бұрын фокус-топ отырысы өтті. Мұғалімдерге сабақ өткізу мақсаты қойылды. Сабақта топтық жұмыс, ауыспалы композиция жұбы, тұрақты композиция жұбы және жеке жұмыс болып 4 түрде жұмыс жасаймыз деп шештік. Сабақтың барлық формаларын салыстыра отырып, тиімдісін таңдаймыз. Барлық сабақтарда мұғалімдер сыни тұрғыдан ойлау құралдарын пайдалана отырып оқытуды қарастыруы қажет. Топтық жұмыс формасында оқушылардың бір-бірімен қалай әрекеттесетінін, оқу процесіне барлығының қатысатынын, жұппен оқытуда бірігіп білім игеретінін, бір-біріне сұрақ қоюды, оларға жауап беруге және өзара тексеруге үйренетінін анықтау қажет. Мұндай жұмыс түрлері оқушылардың ашылуына, өзін-өзі танытуына көмектеседі.

Мұғалімдердің негізгі міндеті – сабақтың барлық кезеңдерінде белсенділікті, қызығушылықты, қозғалысты сақтау.

Дәл Lesson Study тәсілі білім алушылардың жаңа идеялар мен ақпаратты өз сөздерімен қаншалықты жеткізетінін ашады. Оқушылар өз контекстінде түсінгендерін өз сөздерімен айтып, жақсы есте сақтайды, сондай-ақ балалардың ой-өрісін кеңейтуге мүмкіндік беретін қызу пікір алмасулар орын алады.

Мұғалімнің міндеті:

- оқушылардың күш-жігерін белгілі бір бағытқа бағыттайды;
- өз бетінше шешім қабылдауға ынталандыратын жағдайлар жасайды;
- білім алушыларға өз бетінше қорытынды жасауға мүмкіндік береді;
- бар жағдайлардың ішінде жаңа когнитивті жағдаяттарды дайындайды.

Зерттелетін сынып оқушыларына сауалнама жүргізу және бақылаушылардың бірлескен талқылауы, Lesson Study әдісін қолдану нәтижелерін ұсыну мұғалімдерге сабақты қалай құру керектігін, оқушылардың белсенділігін арттыру үшін қандай әдіс-тәсілдер мен оқыту әдістерін қолдану керектігін көруге мүмкіндік береді.

Мысалы, зерттеу жүргізілетін сабақ барысында А деңгейлі оқушылар топпен жұмысты ұйымдастыруға тырысты, балаларға бағыт-бағдар беріп, көмектесті, сол арқылы өзінің көшбасшылық қасиеттерін дамытты.

В деңгейлі оқушылар өз бетімен, жеке жұмыс жасауды жөн көрді. Бұрын топпен жұмыс істеу дағдысы болмағандықтан, ол постерде практикалық жұмысты талқылауға белсене қатыса бастады, жұптағы досына көмектесті. Бұл оның әлеуметтік аспектідегі өсуін көрсетеді.

Оқыту барысында С1 оқушыларын бақылай отырып, мұғалімге оқушылардың топтағы рөлін анықтауға ұсыныстар берілді, себебі топтың бір мүшесі ретінде барлығымен бірдей жауапкершілікке ие, бұл оның сабаққа тыңғылықты дайындалуына және сабақта белсенді жұмыс істеуіне көмектеседі. Уақыт спикері ретінде өз міндетін анық орындады.

Шығармашылық үй тапсырмасын бірлесе орындау С2 оқушысының өз бетімен ұқсас тапсырмаларды дайындауға деген құштарлығын оятты.

Мектебімізде оқыту мен оқу тәжірибесіне Lesson Study әдісін енгізу сәтті жүзеге асырылуда. Балалар сабаққа қуана келеді. Мұғалімдер мен оқушылардың іс-әрекетіне бағытталған мақсаттар зерттелетін сыныптағы мәліметтерді талдау және жинақтау негізінде өз нәтижесін көрсетіп, мәселелік тақырыпты шешуге ықпал етті.

Lesson Study технологиясының нысандары мен әдістерін тәжірибеге енгізу кезінде оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау дағдыларының қалыптасу деңгейі келесі әрекеттерде атап өтілді:

- оқушылардың әртүрлі көзқарастары қалыптасты, өз пікірін толық қорғауға, сыныптастарының пікірлеріне сыни көзқараспен қарауға үйренді;
- оқушылар бір-бірін сыйлауға, ұсыныс жасауға, тыңдауға үйренді.

Эксперимент барысында оқушылардың оқу үдерісінде белсенділіктері мен пәнге қызығушылықтары артып, сыни тұрғыдан ойлау деңгейіндегі тапсырмаларды орындап, сұрақ қою арқылы орындап, бақылайтыны дәлелденді.

Қорытындылай келе, ғылыми-зерттеу сабақтарын өткізу ұстаздар ұжымын жұмылдырып, кәсіби шеберліктерін шыңдауға, тәжірибе алмасуға ықпал еткенін айтқым келеді. Біз сенімді қарым-қатынас орнаттық, нәтижеге барлығы жауапты болатын командада жұмыс істеуді үйрендік. Ең бастысы, балаларды жауапкершілікті сезіне отырып, бірлесе оқуға үйреттік.

Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы

«Дарынды балаларға арналған облыстық мамандандырылған мектеп-лицей-интернаты» КММ

Тарих пәнінің мұғалімі, педагог-сарапшы, педагогика ғылымдарының магистрі

Сулейменова Айжан Дуйсенбековна

ТАРИХ САБАҒЫНДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ ӘРТҮРЛІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Қазіргі қоғамда болып жатқан өзгерістер білім беру кеңістігін жеделдетіп жетілдіруді, мемлекеттік, әлеуметтік және жеке қажеттіліктер мен мүдделерді ескеретін білім беру мақсаттарын анықтауды талап етеді. Осыған байланысты жаңа білім беру стандарттарының даму әлеуетін қамтамасыз ету басым бағыт болып табылады.

Қазіргі білім беру процесі оның қатысушыларынан іс-әрекетті жоспарлау мен ұйымдастыруға мүлдем басқа көзқарастарды талап етеді. Өскелең ұрпаққа білім мен тәрбие беруде жаңа көзқарастарды қолдану қажет. Заманауи мұғалім дәстүрлі әдіс негізінде тек сыныпқа келісімен, алдыңғы оқу сабақтарында алған кейбір үй тапсырмаларын тексеріп және сыныптан жақсы көңіл-күймен шыға алмайды. Мұғалімнің рөлі өзгерді. Ең алдымен, балаларды ақпарат көздерінен өз бетінше алуға үйрету керек. Бұл оқытудың қандай да бір ерекше формалары мен әдістерінің қажет екенін білдіреді. Оқу материалын беру әдістері қарастырылуда. Оқушылардың шексіз ақпарат теңізінде бағдар жасай алуына көз жеткізу керек.

Тарихи білім тарихи өткен туралы жүйеленген білімді қалыптастыруға, адамдардың өзара әрекеттесуінің тарихи қалыптасып келе жатқан формаларын зерттеу және талқылау барысында оқушылардың әлеуметтік тәжірибесін байытуға ықпал етеді. Оқушылардың қоғамдық процестердің тарихи логикасын, әртүрлі дүниетанымдық, құндылық-мотивациялық, әлеуметтік жүйелердің пайда болу және даму ерекшеліктерін түсіну қабілетін дамыту басты рөл атқарады. Осылайша, тарихи білім жасөспірімнің өзін-өзі тануы, өзін тарихи қалыптасқан азаматтық, этномәдени, конфессиялық қауымдастықтың өкілі ретінде сезіну процесінде ерекше рөлге ие болады. Айналадағы әлеуметтік шындықты сыни тұрғыдан қабылдау, қоғамдық өмірдің әртүрлі құбылыстарына қатысты өз ұстанымын анықтау, белгілі бір жағдайларда өзінің іс-әрекетін саналы түрде модельдеу мүмкіндігі қарастырылған.

Тарихи білім беру жүйесінің даму әлеуеті фактілерді зерттеуден оларды түсінуге және салыстырмалы тарихи талдауға көшумен және осы негізде оқушылардың тарихи ой-өрісін дамытумен байланысты. Ақпаратты іздеу, оның әртүрлі түрлерімен жұмыс істеу, тарихи фактілер мен құбылыстарды

түсіндіру және бағалау, оқушылардың Қазақстан және дүниежүзілік тарихтағы ең маңызды оқиғалар мен тұлғаларға өзіндік көзқарасын анықтау дағдыларын дамытуға ерекше мән беріледі.

Оқу - бұл әмбебап дағды: бұл үйрететін нәрсе және ол арқылы үйренетін нәрсе. Ғалымдар анықтағандай, оқушылардың үлгеріміне 200-ге жуық факторлар әсер етеді. Ең бірінші фактор оқу үлгеріміне олардың барлығын біріктіргеннен әлдеқайда көп әсер ететін оқу дағдысы болып табылады. Қазіргі кездегі оқушылар үшін қажетті ақпаратты табуда қиындықтар жоқ, қиындық онымен жұмыс істей алмаудан туындайды.

Жасыратыны жоқ, қазіргі мектеп оқушылары аз оқиды, мәтіннен қажетті ақпаратты табу қиынға соғады. Интернет дәуірінде мектеп оқушыларында «клиптік ойлау» қалыптасқан, ол материалды динамикалық және мөлшерлі түрде көрсетуді талап етеді. Мұндай бала үшін әлем - бір-бірінен бөлек, шамалы байланысқан фактілердің мозаикасы.

Клипті ойлау бірқатар ерекшеліктермен сипатталады. Бала қабылдай алатын мәтін қысқа сөз тіркестерінен тұруы керек, ол шағын көлемді мағыналық блоктарға бөлінуі керек. Мәтіннің фрагменттері бір-бірімен еркін байланысып, жартылай жоғалған элементтері бар мозаика түрін көрсетуі мүмкін.

Дәл осындай ақпаратты қабылдауға дағдылана отырып, білім алушыларға тарихта, өмірде барлық процестер мен құбылыстардың өзара байланысты екенін түсіну қиын. Сондықтан мәтінмен жұмыс істеудің әртүрлі әдістерін, оның ішінде сабақта қолдану бұл қайшылықты жеңуге көмектеседі.

Сондай-ақ қазіргі мектеп оқушыларының ерекшелігі - барлық мәселелерді кең, бірақ жүйесіз дерлік білу. Егер алдыңғы буын өкілдері біз белгілі бір ақпараттық аштықты бастан өткерсек, қазір мектеп оқушылары үшін кез келген ақпарат дерлік қолжетімді. Қазіргі балалар үнемі өзгеріп отыратын ақпараттық кеңістікте жақсы шарлауға қабілетті. Бірақ көбінесе олар талдауды, салыстыру, қорытынды жасауды білмейді.

Сондықтан әрбір оқушыны мәтіннен өзіне қажетті ақпаратты тауып, оны өз бетінше зерттеп, сыни тұрғыдан бағалай білуге үйрету, оқылған мәтіннің мағынасын түсінетін, ақпаратты талдай алатын, негізгі және қосалқысын бөліп көрсете алатын сауатты оқырман тәрбиелеу өте маңызды.

Мәтінмен жұмыстың келесі түрлері ажыратылады.

1. Ақпаратты іздеу және оқылған мәтінді түсіну.

Бұл жұмысты мәтінмен орындаған кезде оқушы:

- мәтіннің мазмұнын шарлайды және оның тұтас мағынасын түсінеді;
- мәтіннен қажетті ақпаратты табады;
- мәтінді толық және сыни тұрғыдан түсінуді талап ететін оқу-танымдық және оқу-тәжірибелік тапсырмаларды шешеді.

2. Мәтінді түрлендіру және түсіндіру

3. Мәтіннен алынған ақпаратты бағалау

Бұл жұмысты мәтінмен орындаған кезде оқушы:

- ақпараттың мазмұнына жауап беру;
- олардағы қайшылықты ақпаратты анықтау;
- қарама-қайшы ақпаратты тексеру жолдарын табу;
- оқылған мәтінге қатысты құндылық пікірлерін және өз көзқарасын білдіру дағдыларын меңгереді.

Мәтінмен жұмыс істеудің көптеген әдістері мен тәсілдері бар: «Толықтыру», «Толық емес мәтін», «Әңгімені аяқта» әдістері. Бос жерлері бар мәтінді 1970 жылдардың ортасында психолог Гальперин мәтінмен жұмыс кезінде зейінді қалыптастыру үшін ұсынған. Бұл әдіс «Толықтыру» техникасының негізінде жатыр.

Аталған тәсілдің көптеген «плюстері» бар, ол:

- мәтіннің мазмұнын шарлау және оның мағынасын түсіну;
- мәтіннен ақпаратты табуға үйретеді.

Бұл әдіс ойын және зерттеу элементтерін біріктіреді, бұл зерттелетін мәселеге қызығушылықты арттыруға, оны әдеттен тыс формада ұсынуға мүмкіндік береді, ақпаратты талдауға, дұрыс тандауға үйретеді. Жұмыстың әдісі әртүрлі болуы мүмкін: өзіндік жеке жұмыс, мұғалімнің жетекшілігімен жұмыс, жұптық, топтық жұмыс.

Бұл тәсілді:

- жаңа тақырыпты оқу кезінде - абзацтың материалын оқып, жетіспейтін сөздерді қою - білімді өздігінен меңгеру нұсқасы ретінде қолдану,
- білімді бақылау кезінде - өтілген тақырып бойынша тест ретінде пайдалану,

- оқытылатын материалды бекіту кезеңінде
- үй тапсырмасы ретінде қолдануға болады.

Егер мәтіндер бір абзацта әзірленсе, жаңа тақырыпты оқу кезінде жұмыс парағында абзацтың материалына терең бойлау үшін оннан жиырмаға дейін бос орындар болуы керек. Тақырып бойынша білімді бақылау қажет болса, мәтінді бүкіл бөлімге ұсына аламыз.

Жұмыс топта тиімді, оқушылар бір-біріне материалды меңгеруге көмектеседі, ой бөліседі, бір-бірімен пікір алмасады, айтылған ойларын дәлелдейді, теріске шығарады, өзара әрекеттесуге үйренеді. Сөздері жетіспейтін және тарихи қателері бар мәтіндер бесінші және алтыншы сынып оқушыларының ең сүйікті тапсырмалары болып табылады. Тәсіл әмбебап болып табылатындықтан, 5-9 сынып оқушыларына да қолдануға болады.

«Тарихи қателері бар мәтін» тәсілі

Бұл жұмысты жеке де, жұппен де, топтық жұмыс түрінде де жүргізуге болады. Бұл жаңа материалды зерттеу болғандықтан, қателер өте қиын болмауы керек. Ойын шарттары:

«Балалар, сендердің әрқайсысыңның (топта) үстелінде мәтін парағы бар. Сендер әңгіменің мазмұнын мұқият зерделеулерің керек. Бұл жұмысқа 10 минут уақыт беріледі, дәптерге жазып алуға рұқсат етіледі. Дәл 10 минуттан кейін мәтін жиналады және сендер табу керек қателері бар басқа мәтінмен жұмыс жасайсыңдар. Кім көп қатені тапса, сол команда жеңеді. Ойынның нұсқасы оқушылардың өздері берілген абзацтағы қателері бар мәтінді (жұппен немесе бір-бірден) жазып, содан кейін өзгертіп, қателерді тапқанда мүмкін болады».

«Аудармашы» тәсілі

Тарих және қоғамтану сабақтарында терминологиямен жұмыс маңызды орын алады.

Техника терминологиямен жұмысты әртараптандыруға, оны «жандандыруға» көмектеседі. Оны 5-сыныптан бастап қолдануға болады. Оны бір сыныпта, бір сабақта өткен материалды бекіту кезеңінде, білімді бақылау сабағында, үй тапсырмасы ретінде, қорытынды аттестацияға, пәндік олимпиадаға дайындық кезінде қолдануға болады.

Тарихи ұғымдарға толық анықтама берілген мәтін беріледі. Егжей-тегжейлі түсініктемеге сәйкес, оқушылар қандай тұжырымдама талқыланып жатқанын анықтап, оны бір немесе екі сөзбен енгізулері керек. Аталған тәсіл тарихи терминдер мен ұғымдарды өңдеуге көмектеседі.

«Кестелермен жұмыс» тәсілі

Мазмұнды графикалық түрде ұйымдастырудың көптеген жолдары бар. Олардың ішінде кестелер ең көп таралған. Мысал ретінде пәндік және жалпы білім беру дағдылары кестесінің фрагментінде берілген «салыстыру-сәйкестендіру» жолын алайық. Бір ретті объектілерді салыстырудан бастайық. Ең алдымен оқушыларға салыстыру формасы ұсынылады - кесте және оны құрастыруға қойылатын белгілі бір талаптар көрсетіледі:

- кестенің тақырыбы болуы керек;
- кесте бағандарына тақырып қою керек;
- критерийлер объектілердің елеулі айырмашылықтарын және/немесе ұқсастығын көрсетуі керек.

Жоғарыда аталған тәсілдерден бөлек «Дұрыс және бұрыс», «Кластер», «Түйінді сөздер», «Ашық және жабық сұрақтар» және «Блум текшесі» тәсілдері сабағымның кез келген бөлігінде жиі қолданыс табады.

Қорытындылай келе, мәтінмен жұмыс оқушыларды зерттелетін оқиғаға жақындатады, қабылдау үшін ерекше эмоционалды фон жасайды. Сондай-ақ көптеген келесі нәтижелі әрекет түрлеріне мүмкіндік береді:

- оқу процесін ұйымдастырудың сапасын арттыру;
- оқытылатын оқу материалының көлемін ұлғайту;
- жаттығу сессиясының қарқынын арттыру;
- оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолдану;
- оқушылардың ынтасын арттыру;
- жалпы мәдени құзыреттіліктерді және қарастырылып отырған мәселеге өзіндік жеке қатынасын қалыптастыруға жағдай жасау.

Дұрыс жүргізілген мәтінмен жұмыс негізінде оқу процесі зерттеушілік сипатқа ие болады. Мұғалімнің функционалдық қызметі де өзгереді – ол негізінен оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастырушы және үйлестіруші қызметін атқарады.

Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы
«Дарынды балаларға арналған облыстық мамандандырылған мектеп-лицей-интернаты» КММ
Тарих пәнінің мұғалімі, педагог
Ерболат Талғар Ерболатұлы

ТАРИХ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ӘДІСТЕМЕСІ

Қазіргі уақытта білім беру жүйесі жаһандану процестеріне және әлемдік білім беру кеңістігіне интеграциялау қажеттілігіне байланысты жаңа сын-қатерлерге тап болуда. Даму қарқынын жеделдету-бұл білім беру саласындағы жағдайға әсер ететін қоғамдағы басты өзгеріс.

Тарихи білім беру жүйесі мектептегі білім берудің ең осал құрамдас бөлігі бола отырып, осы өзгерістерге тез бейімделуі керек. Жаңа мемлекеттік білім беру стандарттары жалпы білім беру мекемелеріндегі тарихи білім берудің басты міндетін – тұлғаның интеллектуалдық және адамгершілік дамуын, білім алушының сыни және шығармашылық ойлауын жетілдіруді, оның дүниетанымдық ұстанымдарын дербес, бәсекеге қабілетті, өмір бойы өз бетінше оқи алатын, жеке тұлғаның өзін – өзі жүзеге асыруына ұмтылатын, демократиялық қоғамның белсенді мүшесі, жауапты тұлға ретінде қалыптастыруға жағдай жасауды айқындады.

Бұл процестің өзегі функционалды сауаттылық болып табылады, өйткені бұл адамның сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау және оған мүмкіндігінше тез бейімделу мен жұмыс істеу қабілетін білдіреді. Жеке тұлғаның оқу, қарапайым қысқа мәтіндерді құрастыру және қарапайым арифметикалық әрекеттерді жүзеге асыру қабілеті ретіндегі сауаттылықтың қарапайым тұжырымдамасынан айырмашылығы, функционалды сауаттылық-бұл қоғамның негізгі салаларымен өзара әрекеттесу кезінде адамның қалыпты өмірін анықтайтын білімнің, дағдылардың негізгі деңгейі. Функционалды сауатты түлекті қалыптастыру мәселесі бүгінгі күні маңызды болып табылады, ол осы тақырыптың өзектілігін анықтайды.

Функционалды сауатты адам - бұл тәуелсіз, білімге ұмтылатын және тануды білетін, адамдар арасында өмір сүруді білетін адам. Функционалды сауаттылықтың құрамдас бөліктері:

- ақпаратты, ережелерді, принциптерді білу;
- өмірдің әртүрлі салаларында стандартты мәселелерді шешудің танымдық негізін құрайтын жалпы ұғымдар мен дағдыларды игеру;
- өзгеретін әлемге бейімделу қабілеті;
- қақтығыстарды шешу, ақпаратпен жұмыс істеу;
- іскерлік хат алмасу;
- өмірдегі жеке қауіпсіздік ережелерін қолдану;
- қазіргі әлемнің құндылықтары мен нормаларын басшылыққа алуға дайын болу;
- өмірдегі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін өмір ерекшеліктерін қабылдау;
- саналы таңдау негізінде білім деңгейін арттыру.

Тарих сабақтарында қалыптасатын функционалды сауаттылықтың бірнеше негізгі түрлерін ажыратуға болады:

1) сөйлеу қызметінің барлық түрлерін еркін меңгеруді көздейтін коммуникативтік сауаттылық; ауызша және жазбаша сөйлеуді барабар түсіну қабілеті; өз ойларын ауызша және жазбаша сөйлеуде өз бетінше білдіру;

2) ақпараттық сауаттылық - оқулықтарда және анықтамалық әдебиеттерде ақпарат іздеуді жүзеге асыру, ғаламтордан ақпарат алу, ақпаратты өңдеу және жүйелеу және оны әртүрлі тәсілдермен ұсыну қабілеті;

3) белсенділік сауаттылығы - бұл ұйымдастырушылық қабілеттер мен дағдылардың көрінісі, атап айтқанда, іс-әрекеттің мақсатын ауызша тұжырымдау, оны жоспарлау және қажет болған жағдайда өзгерту, осы өзгерістерді ауызша дәлелдеу, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі бағалау;

4) оқу сауаттылығы-ақпараттық сауаттылық элементтерінің бірі ретінде ерекшеленеді. Тарих сабақтарында оқу сауаттылығының қалыптасуы оқу әдебиетінің мәтінімен жұмыс арқылы жүреді. Оқулықтың әр абзацы немесе бөлімі оқушы үшін жаңа мәтін болып табылады. Ол функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін мүмкіндіктер жасайды. Оқу мәтінінде саналы оқудың мотивациясын қалыптастыру үшін бәрі бар. Мәтінді зерттегенге дейін айтылған тапсырмалар оқушыдан бұрын зерттелген материалды түсінуді және оны сөйлеу әрекетінде қайталауды талап етеді. Оқылымды түсінуге арналған тапсырма параграфтың мәтінінде де, одан кейін де орналастырылады.

Тарих сабақтарында тарихи сауаттылықты игеру процесі келесідей жүреді: оқушылар зерттелетін кезеңнің уақыт шеңберін анықтайды, күндерді ғасырлармен байланыстырады, картада зерттелетін оқиғаның аумақтық кеңістігін көрсетеді, тұжырымдамалық ақпаратқа сипаттама береді, тұлғаның тарихтағы рөлін талдайды.

Тарихи және құқықтық құжаттарды зерделеу, оларды егжей - тегжейлі талдау ерекше орын алады, бұл оқушыларға мәселе бойынша өз пікірлерін айтуға мүмкіндік береді, оқушының ұлттық және әлемдік мәдениетке белсенді қосылуына ықпал етеді. Мектеп тарихының оқулықтарында белгілі бір орын тарихи тұлғалардың өмірбаянына арналған. Олардың қызметін талдау бойынша жадынамалармен жұмыс жасау оқушыға өз ойларын монологиялық сауатты түсіндіруге мүмкіндік береді.

Тарих сабақтары жазбаша сөйлеуді дамытуға мүмкіндік береді. Бұл ұсынылған иллюстрациялар бойынша эсселер, кестелер құрастыру. Осылайша, сабақтарда функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін жағдайлар жасалады. Бұл танымдық ойындар, викториналар, сабақтар-пікірталастар. Олар ынтымақтастық дағдыларын, жеке жұмыс дағдыларын және өз көзқарастарын білдіре отырып, пікірталастарда сөйлеу қабілетін дамытады. Бұл тарих сабақтарының коммуникативті функциясын жүзеге асыруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді: сабақта да, сабақтан тыс уақытта да қарым-қатынас шеңберін кеңейту, ынтымақтастық ережелері мен нысандарымен таныстыру, серіктестерге құрметпен қарау, диалог жүргізу және командада жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру.

Тарих адамгершілік-патриоттық, идеологиялық және мәдени бағыттағы пән екені ешкімге құпия емес. Сондықтан тарих мұғалімдерінің басты міндеттерінің бірі-сабақтарды мүмкіндігінше қызықты және мазмұнды құру. Фактілерге бай, эмоционалды түрде баяндалған мазмұнды сабақ оқушылардың шығармашылық тәжірибесін жинақтауға ықпал ететін белсенді, танымдық және шығармашылық іс-әрекеттері арқылы оқушының жеке басының дамуы мен өзін - өзі жүзеге асыруына тамаша негіз береді. Бірақ бұл өте қиын мәселе. Шығармашылықты дамыту өте күрделі және қиын процесс. Мұғалім оқушылардың шығармашылық идеяларын қабылдай және көтермелей білуі, жасөспірімдерге қателесуге, сынға барабар көзқарасты тәрбиелеуге, ынталандыруға қабілетті болуы керек.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін тарих сабақтарында мен келесі технологияларды қолданамын:

1. Жадты дамытатын әдістер - "Кездейсоқ хронолет". Қағаз ұшақтарда (хронолеттерде) оқушыларға бұрыннан белгілі және бұрын қарастырылған күндер немесе оқиғалар жазылады. Мұғалім ұшырған ұшақ партаға қонады, ал оқушы оған ұшақпен келген сұраққа жауап беруі керек.

2. Ойлау икемділігін дамытудың әдісі - "Қатені табу". Оқушылар қателер бар мәтінді алады, қателерді табу керек.

3. Зейінді дамытуға қабылдау - "Дұрыс, жалған" ойыны. Оқушыларға 9 сұрақ беріледі. Сұрақтарға "дұрыс" немесе "жалған" жауап беру керек. Бұл әдісті жаңа материалды бекіту кезеңінде қолдануға болады.

4. Өзін-өзі ұйымдастыруды қабылдау. Оқушыларға келесі тақырып бойынша сабақ әзірлеуге және өткізуге немесе ерекше үй тапсырмасын ойлап табуға шақырылады.

Осылайша, тарих сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру білім беру сапасын арттырудың, сондай-ақ білім беруді дамытудың қазіргі кезеңінде оқушылардың көптеген құзыреттіліктерін игерудің негізгі аспектісі болып табылады.

**КГУ «Улкен Нарынский сельский лицей» отдела образования
по району Улкен Нарын управления образования Восточно-Казахстанской области
Учитель химии, педагог-эксперт
Петухова Светлана Николаевна**

ВАЖНОСТЬ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ХИМИИ

Человек постоянно взаимодействует с изменяющейся внешней средой на протяжении всей своей жизни. Чтобы успешно адаптироваться к этим изменениям, человек не только приспосабливается к окружающим условиям, но и вносит изменения в окружающую среду в соответствии со своими потребностями. Основным фактором, определяющим успешность процесса адаптации, являются знания и навыки, которые приобретаются в процессе обучения в школе. Однако, несмотря на освоение базовых знаний и навыков, многие люди сталкиваются с трудностями в применении их в современном мире. Именно здесь возникает необходимость развития функциональной грамотности у детей и подростков.

Функциональная грамотность представляет собой уровень знаний, навыков и компетенций, необходимых для успешного участия в различных сферах жизни. Она включает в себя несколько компонентов, таких как грамотное чтение, понимание естественных наук, математическая и финансовая грамотность, глобальная компетентность и развитие творческого мышления.

Развитие функциональной грамотности является ключевым фактором успеха в различных сферах жизни, таких как карьера, образование и личная жизнь. Поэтому разработка программ и методик, направленных на повышение функциональной грамотности детей и подростков, имеет большое значение для общества в целом.

Уроки химии и биологии являются неотъемлемой частью обучения естественным наукам и играют важную роль в формировании функциональной грамотности учащихся. На этих уроках учащиеся изучают теоретические основы химии и биологии, а также практические навыки, которые можно использовать в повседневной жизни. Кроме того, для успешного применения этих знаний и навыков в реальной жизни необходимо развивать функциональную грамотность учащихся, которая включает в себя знания и навыки, необходимые для успешного участия в различных формах повседневной жизни.

Основной целью обучения химии в школе является развитие учащихся в области химической грамотности, которая состоит из трех компонентов: гносеологического, праксиологического и мотивационного. Гносеологический компонент включает в себя систему знаний о химии, которая включает понимание химических веществ и явлений, химический язык, теоретические и экспериментальные основы неорганической и органической химии, а также знания о химии и ее взаимодействии с жизнью. Праксиологический компонент включает специальные общеобразовательные навыки, такие как анализ, сравнение, классификация, обобщение, применение исследовательских навыков и т. д. А мотивационный компонент включает в себя мотивы учебной деятельности и готовность к самообразованию.

Основная задача обучения химии в школе - знание о вреде химических веществ для здоровья человека и окружающей среды в повседневной жизни, безопасное использование бытовых химикатов, образование и способность решать жизненные задачи.

Для достижения этой цели важно, чтобы учащиеся развивали не только гносеологические, но и праксиологические и мотивационные компоненты химической грамотности. Это поможет им не только получить необходимые знания, но и научиться применять их на практике, а также развить интерес к химии и готовность к самообразованию в этой области.

Модель развития функциональной грамотности в области химии включает ряд ключевых компонентов:

- Глубокое знание химии: учитель должен обладать широкими знаниями в области химии, осознавая концепции и теории, а также следить за последними научными исследованиями в этой области.

- Коммуникативные навыки: учитель должен быть способен ясно и понятно объяснять сложные химические концепции своим ученикам. Он должен использовать различные методы и технологии обучения, чтобы сделать процесс обучения более интересным и доступным.

- Педагогические навыки: учитель должен быть знаком с современными методиками обучения и уметь их применять. Он также должен уметь оценивать успеваемость учащихся и адаптировать свою работу в соответствии с их индивидуальными потребностями.

- Профессиональная ориентация: учитель должен иметь четкое представление о целях и задачах своей работы. Он должен знать, какие знания и навыки необходимо передать учащимся, а также какие компетенции они должны развить в результате обучения.

- Личностные качества: учитель должен обладать терпением, добротой и уважением к своим ученикам. Он должен быть способен мотивировать их к обучению и помогать им преодолевать трудности.

- Профессиональное развитие: учитель должен постоянно совершенствовать свои знания и навыки, участвуя в семинарах, конференциях и других профессиональных мероприятиях, связанных с преподаванием химии.

- Использование современных технологий: учитель должен активно использовать современные технологии, такие как компьютерные программы и интернет-ресурсы, для облегчения процесса обучения и повышения его эффективности.

Эти компоненты связаны и взаимодействуют друг с другом, что позволяет учителю развивать свою функциональную грамотность и успешно преподавать химию своим ученикам.

Условия формирования функциональной грамотности учащихся по химии:

1. содержательные условия: изменение содержания предмета химии с учетом ориентации на самопознание, саморазвитие личности будущего выпускника на основе компетентностного подхода, определение возможностей интеграции естественных научных дисциплин и современного эксперимента для формирования химической грамотности.

2. технологические условия: разработка и внедрение системы практико-ориентированных учебных модулей с междисциплинарной интеграцией, использование современных образовательных технологий, реализация комплексного подхода к экспериментальной учебно-исследовательской деятельности по химии, ориентация учебно-воспитательного процесса на личностную направленность и деятельностный характер воспитания учащихся, развитие духовно-нравственных качеств.

3. условия организации: организация сотрудничества на основе установления субъектно-субъектных отношений учителя и обучающихся, применение новых форм оценки химической грамотности: ситуационные задания, презентации, проекты, участие в олимпиадах, конкурсах, конференциях, исследовательских работах.

В заключение, системная работа по развитию функциональной грамотности позволяет будущему выпускнику быть более подготовленным к жизни, способным быстро и эффективно использовать полученные знания и компетенции в повседневной жизни, легко адаптируемым и адекватно реагирующим на устойчивые изменения в современном мире, готовым к освоению новых функций. Другими словами, это способствует достижению цели подготовки конкурентоспособной личности. Химическая наука играет важную роль в этом процессе, поскольку ее основная цель-удовлетворить различные потребности человека. В этом смысле основная задача состоит в том, чтобы научить видеть его проявления и результаты, а также применить этот потенциал знаний на практике и понять полученный опыт.

**Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Үлкен Нарын ауданы бойынша білім бөлімінің
«Үлкен Нарын ауылдық лицейі» КММ
Физика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Садыкова Гаухар Кайрдолдиновна**

ФИЗИКАЛЫҚ ЭКСПЕРИМЕНТ ФИЗИКА САБАҒЫНДА ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТЫ БЕЛСЕНДІРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Оқушылардың оқуын белсендіру мәселелері қазіргі педагогикалық ғылым мен практиканың өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Білімге ұмтылатын интеллектуалды дамыған тұлғаны тәрбиелеу - білім берудегі басты мақсат. Осыған орай сабаққа қойылатын заманауи талаптар мұғалімнің алдына белсенді оқу-танымдық іс-әрекетке қосу арқылы тұлғаны жүйелі дамыту міндетін қойып отыр.

Жұмыстың негізгі мақсаты – сабақта физикалық тәжірибелерді қолдану арқылы танымдық қызығушылықты дамыту.

Физика заңдары тәжірибемен бекітілген фактілерге негізделген. Оның үстіне сол фактілерді түсіндіру физиканың тарихи даму барысында жиі өзгеріп отырады. Бақылаулар нәтижесінде фактілер жинақталады. Бірақ сонымен бірге олармен ғана шектелуге болмайды. Бұл білімге жасалған алғашқы қадам ғана. Келесі кезекте эксперимент, сан түріндегі сапалық сипаттамаларға мүмкіндік беретін түсініктерді дамыту орын алады. Бақылаулардан жалпы қорытынды шығару, құбылыстардың себептерін анықтау үшін шамалар арасындағы сандық байланыстарды орнату қажет.

Шамалар арасындағы сандық байланыстарды эксперименттік түрде зерттей отырып, заңдылықтарды анықтауға болады. Осы заңдылықтар негізінде құбылыстардың жалпы теориясы жасалады.

Демек, экспериментсіз физиканы ұтымды оқыту жоқ және болуы да мүмкін емес; физиканы ауызша ғана оқыту формализмге және механикалық жаттауға еріксіз әкеледі. Мұғалімнің алғашқы ойы оқушының тәжірибені көріп, өзі жасауына, мұғалімнің қолындағы құрылғыны көріп, өз қолында ұстауына бағытталуы керек. Алайда, егер оқушылар әртүрлі тәжірибелер жасап, мұғалім орындаған эксперименттердің көрсетілуін бақылап отырса, бірақ мұғалімнің ойлы жарқын баяндамаларын естімесе, есептерді шешпесе, оқулықты оқып, әдебиеттермен таныспаса, онда мұндай мұғалім жұмысын әлі де қанағаттанарлық деп айтуға болмайды. Оқыту экспериментті кеңінен қолдануды, мектеп оқушыларымен оның қойылу ерекшеліктерін және байқалған нәтижелерін талқылауды қамтиды. Ассимиляцияны тексеру үшін тестілер, сапалы сұрақтарға жауаптар, олардың мазмұнын сабақта кейіннен талдай отырып, эссе жазу ұсынылады.

Оқыту процесіндегі эксперимент түрлері де, олардың оқытудағы рөлі де сан алуан.

Демонстрациялық эксперимент оқу физикалық экспериментінің құрамдас бөліктерінің бірі болып табылады және мұғалімнің арнайы құрылғылар арқылы демонстрациялық үстелде физикалық құбылыстарды жаңғыртуы болып табылады. Ол оқытудың иллюстративті эмпирикалық әдістеріне жатады. Демонстрациялық эксперименттің оқытудағы рөлі эксперименттің білімнің қайнар көзі және оның ақиқатының критерийі ретінде физика мен ғылымда атқаратын рөлімен, оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру мүмкіндіктерімен анықталады.

Демонстрациялық физикалық эксперименттің құндылығы мынада:

- оқушылар физикадағы танымның эксперименттік әдісімен, физикалық зерттеулердегі эксперименттің рөлімен танысады (нәтижесінде оларда ғылыми дүниетаным қалыптасады);

- оқушылардың кейбір эксперименттік дағдылары қалыптасады: құбылыстарды бақылайды, гипотезаны алға тартады, экспериментті жоспарлайды, нәтижелерді талдайды, шамалар арасында байланыс орнатады, қорытынды жасайды және т.б.

Демонстрациялық эксперимент көрнекілік құралы бола отырып, оқушылардың оқу материалын қабылдауын, оны түсінуін және есте сақтауын ұйымдастыруға ықпал етеді; оқушыларға политехникалық білім алуға мүмкіндік береді, сондай-ақ физиканы оқуға деген қызығушылықты арттыруға және оқу мотивациясын жасауға ықпал етеді. Бірақ мұғалім демонстрациялық эксперимент жүргізгенде, оқушылар мұғалім жүргізген экспериментті тек пассивті түрде бақылайды, ал олар өз қолдарымен ештеңе жасамайды. Сондықтан физикадан балалардың өз бетінше эксперимент жасаулары маңызды.

Физикадағы зертханалық сабақтардың маңыздылығы оқушылардың танымдағы эксперименттің рөлі мен орны туралы түсініктерін қалыптастыруында. Эксперименттерді орындау кезінде білім алушыларда интеллектуалды және практикалық дағдыларды қамтитын эксперименттік дағдылар қалыптасады. Бірінші топқа: эксперимент мақсатын анықтау, гипотезаны ұсыну, құралдарды таңдау, экспериментті жоспарлау, қателерді есептеу, нәтижелерді талдау, орындалған жұмыс туралы есеп беру дағдылары кіреді. Екінші топқа эксперименттік қондырғыны құрастыру, бақылау, өлшеу, тәжірибе жасау жатады.

Сонымен қатар, зертханалық эксперименттің маңыздылығы мынада: оны орындаған кезде оқушылардың құралдармен жұмыс істеудегі ұқыптылық сияқты маңызды тұлғалық қасиеттер, жұмыс орнында, тәжірибе кезінде жүргізілетін жазбаларда тазалық пен тәртіпті сақтау, ұйымдастыру, нәтиже алудағы табандылық және ақыл-ой, дене еңбегінің белгілі бір мәдениеті қалыптасады.

Фронтальды зертханалық жұмыс – бұл сыныптағы барлық оқушылар бір уақытта бір жабдықты пайдалана отырып, бір типті экспериментті орындайтын тәжірибелік жұмыс түрі. Фронтальды зертханалық жұмысты көбінесе екі адамнан тұратын оқушылар тобы орындайды, кейде жеке жұмыстарды ұйымдастыруға болады. Осыған сәйкес кабинетте фронтальды зертханалық жұмыстарға арналған 15-20 аспап жинағы болуы керек. Фронтальды зертханалық жұмыстардың атаулары оқу жоспарында берілген. Олардың көпшілігі бар, олар физика курсының әрбір дерлік тақырыбына арналған. Жұмысты орындамас бұрын мұғалім оқушылардың жұмысты саналы түрде орындауға дайындығын ашып, олармен оның мақсатын анықтайды, жұмыс барысын, аспаптармен жұмыс істеу ережелерін, өлшеу қателіктерін есептеу әдістерін талқылайды. Фронтальды зертханалық жұмыс мазмұны жағынан аса күрделі емес, хронологиялық тұрғыдан зерттелетін материалмен тығыз байланысты және әдетте бір сабаққа арналған. Зертханалық жұмыстың сипаттамасын физикадан мектеп оқулықтарынан табуға болады.

Физикалық практикум физика курсының әртүрлі тақырыптарынан алған білімдерін қайталау, тереңдету, кеңейту және жалпылау мақсатында өткізіледі; күрделірек құрал-жабдықтарды, күрделі эксперименттерді қолдану арқылы оқушылардың эксперименттік дағдыларын дамыту және жетілдіруге және экспериментке байланысты есептерді шешуде олардың дербестігін қалыптастыруға көмектеседі. Физикалық практикум уақытында оқытылатын материалмен байланысты емес, ол әдетте оқу жылының соңында өткізіледі және белгілі бір тақырып бойынша тәжірибелер сериясын қамтиды.

Әрбір эксперименттік жұмыс үшін мұғалім нұсқаулықты құрастыруы керек, онда мыналар болуы керек: атауы, мақсаты, аспаптар мен жабдықтардың тізімі, қысқаша теория, оқушыларға белгісіз аспаптардың сипаттамасы, жұмыс жоспары. Жұмысты аяқтағаннан кейін оқушылар жұмыстың атауы, жұмыстың мақсаты, құралдар тізімі, қондырғының схемасы немесе сызбасы, жұмыстың орындалу жоспары, нәтижелер кестесі, формулалар қамтылған, олардың мәндері есептелген, өлшеу қателіктерін тұжырымдалып, қорытындылар жасалған есеп берілуі керек. Оқушылардың шеберханадағы жұмысын бағалау кезінде олардың жұмысқа дайындығын, жұмыс туралы есебін, дағдыларының қалыптасу деңгейін, теориялық материалды түсінуін, қолданылған эксперименттік зерттеу әдістерін ескеру қажет.

Қазірдің өзінде физиканы ғылым ретінде анықтауда ондағы теориялық және практикалық бөліктердің қосындысы бар. Оқушыларға физиканы оқыту процесінде мұғалім өз оқушыларына осы бөліктердің өзара байланысын барынша толық көрсете білуі маңызды деп саналады. Өйткені, оқушылар осы байланысты сезінгенде, күнделікті өмірде, табиғатта болып жатқан көптеген процестерге дұрыс теориялық түсініктеме бере алады. Бұл материалды жеткілікті толық меңгеру көрсеткіші болуы мүмкін.

Мұғалімнің әңгімесіне қосымша тәжірибелік сабақтың қандай түрлерін ұсынуға болады? Бұл, әрине, ең алдымен, жаңа материалды түсіндіру кезінде немесе өткенді қайталау кезінде мұғалімнің сабақта жүргізген эксперименттерін оқушылардың бақылауы, сонымен қатар оқытушының тікелей

жетекшілігімен фронтальды зертханалық жұмыс процесінде сабақ кезінде оқушылардың өздері жүргізген тәжірибелерді ұсынуға болады. Мұғалім, сондай-ақ келесі оқыту жұмыстарын ұсына алады:

- 1) физикалық практикум кезінде оқушылардың өздері сабақта жүргізген тәжірибелері;
- 2) жауап беру кезінде оқушылар жүргізетін эксперименттер-демонстрациялар;
- 3) оқушылардың мектептен тыс жерде мұғалімнің үй тапсырмасы бойынша жүргізетін эксперименттері;
- 4) мұғалімнің арнайы тапсырмасы бойынша оқушылардың үйде жүргізетін табиғаттың, техниканың және күнделікті өмірдің қысқа және ұзақ мерзімді құбылыстарын бақылау.

Тәжірибе тек үйретіп қана қоймайды, ол оқушыны өзіндік жұмыс процесімен баурап алады, өзі көрсететін құбылысты жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді. Олай болса, оқушыны қызықтыра отырып, білімге деген құштарлығын оятамыз.

Осылайша, шәкірттердің жетістігі мұғалімнің мұндай эксперименттерді қолдана білуіне тікелей байланысты деп қорытындылаймын.

Шымкент қаласы, Абай ауданы

"С. Көбеев атындағы №56 жалпы орта білім беретін мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Химия және биология пәні мұғалімі

Махаметова Мунира Махамеджановна

ХИМИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ PISA ТАПСЫРМАЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

«Жалпы білім беру дағдылары мен қабілеттерін қалыптастыра отырып, мектеп оқуды білетін тұлғаны дайындаса, негізгі ақпараттық құзыреттіліктерді қалыптастыру арқылы өмір сүруді білетін тұлғаны дайындайды». (И.С. Сергеев)

Жаңартылған мемлекеттік білім беру стандарттарының негізінде әзірленген жалпы білім беру мазмұнының іргелі өзегі оқыту жүйесінде жеке тұлғаның дамуы, ең алдымен, оқу-тәрбие процесінің инвариантты негізі ретінде әрекет ететін әмбебап білім беру қызметін қалыптастыру арқылы қамтамасыз етілетіні атап өтілген. Әмбебап оқу іс-әрекеті білім, білік және дағдыларды өз бетінше сәтті меңгеру мүмкіндігін тудырады.

Жалпы білім берудің негізгі мақсаттарымен белгіленген әмбебап білім беру қызметінің негізгі түрлерінің бөлігі ретінде төрт блокты бөліп көрсетуге болады: 1) тұлғалық; 2) нормативтік; 3) когнитивтік; 4) коммуникативті.

Қазіргі білім беру жүйесінің ең маңызды міндеті – оқушылардың жеке пәндер шеңберінде нақты пәндік білім мен дағдыларды дамыту ғана емес, «оқуға үйрету» құзыреттілігін қамтамасыз ететін «әмбебап білім беру қызметінің» кешенін қалыптастыру. Бірақ басты міндет бұрынғыдай жас ұрпаққа сапалы білім беру болып қала береді. Оқытудың түпкі нәтижесі білім көлемімен емес, оқуға, білімді меңгеру қабілетімен анықталады.

Мектептегі психологиялық зерттеулер оқушылардың оқуға деген ынтасының төмендейтінін, әсіресе он бірінші сыныпта оқушылардың химияға деген қызығушылығының төмендегенін көрсетеді. Мұның себебі мектеп бағдарламасындағы химия сағатының қысқаруы ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың орта мектепте химияны оқудың жаңа деңгейіне жете алмауы, бұрын оқылған барлық

материалды жүйелеу және жалпылау деңгейі болып табылады. Соның салдарынан оқушылардың оқуға деген ынтасы, танымдық қабілеті, мотивациясы төмендейді. Балалар прагматикалық қасиетке ие болып, университетке түсу үшін химияны қажет етпесе, мектепте қабырғасында мүлдем оқудан бас тартып жатады. Оның үстіне оқулықтар химияның қазіргі жағдайын көрсете бермейді. Химияның эксперименттік болуды тоқтатып, теорияға айналуы да оның пән ретіндегі негізгі мақсатының жоғалуына әкеледі, себебі материалды есте сақтаудың ең жақсы тәсілі оқушы тыңдап, жазып қана қоймай, қолымен тәжірибе жасағанда, оның нәтижесін көргенде, иісін сезінгенде қалыптасатынын барлығымыз жақсы білеміз.

«Балаларды қалай оқыту керек?», «Оқушылардың химияны оқуға деген ішкі ынтасын қалай дамытуға болады?», «Балаларды қандай іс-әрекет әдістерімен оқыту керек?», «Сабақты қалай қызықты және танымды ету керек?». Бұл сұрақтардың жауабын оқытудағы ақпараттық-құзыреттілік тәсілі береді. Ақпараттық құзыреттілік – ақпаратпен жұмыс істеуге дайындық.

Оқытудың дәстүрлі МҰҒАЛІМ – ОҚУЛЫҚ – ОҚУШЫ парадигмасы жаңасымен (ОҚУШЫ – ОҚУЛЫҚ – МҰҒАЛІМ) ауыстырылып, мектепте белгілі бір қасиеттер жиынтығы бар жеке тұлғаны қалыптастыруға жағдай жасау керек, ал бұл - білім мазмұнының емес, оқыту технологияларының міндеті.

Тақырыптың өзектілігі – мемлекеттік білім беру стандартында да, білім беруді жаңғырту тұжырымдамасында да ең маңыздыларының бірі ретінде оқытудағы ақпараттық-құзіреттілік тәсілін бөліп көрсетуде.

Бұл бағыт оқушы мектептегі білімнің қандай нәтижелерін мектептен тыс пайдалана алады деген қарапайым сұрақтардан туындады. Аталған бағыттың түйінді идеясы мектептегі білім берудің «ұзақ мерзімді әсерін» қамтамасыз ету үшін зерттелетін барлық нәрсе пайдалану процесіне қосылуы керектігін көрсетеді. Бұл, әсіресе, пайдасыз жүк болудан қалып, құбылыстарды түсіндірудің және практикалық жағдайлар мен мәселелерді шешудің практикалық құралына айналуы тиіс теориялық білімге қатысты. Негізгі құндылық ақпарат жиынтығын меңгеру емес, оқушылардың өз мақсаттарын анықтауға, шешім қабылдауға, типтік және стандартты емес жағдайларда әрекет етуге мүмкіндік беретін дағдыларды дамыту болып табылады.

Оқыту сабақтары білім алушыларға қойылған сұрақтарға жауап іздеу, мәселелік жағдаяттарды өз бетінше шешу, фактілерді талдау, жалпылау және логикалық қорытындылар жасау дағдыларын меңгеруге көмектесетіндей етіп жоспарлануы керек. Мәселелік жағдаяттарды шешу зерттеушілік дағдыларын дамытуға, оқушылардың қойылған сұрақтарға өз бетінше жауап іздеу дағдыларын меңгеруіне, фактілерді талдай білуге, жалпылау және логикалық қорытынды жасай білуге ықпал етеді.

Білім алушыларда талдау, синтез, абстракция, жалпылау операциялары қалыптасуы керек. Мұндай операциялар құзыреттілікке негізделген оқыту тәсілінің негізін құрайды.

Өздігінен табылған жауап – баланың күрделі табиғат әлемін түсінудегі кішкентай жеңісі, бұл олардың қабілеттеріне сенімділік береді, жағымды эмоциялар тудырады, оқу процесіне бейсаналық қарсылықты жояды. Шәкірттің ең кішкентай білім түйірін дербес ашуы оған үлкен ләззат сыйлайды, оның қабілетін сезінуге мүмкіндік береді, оны өз алдына биіктейді, осылайша оқушы өзін тұлға ретінде көрсетеді. Оқушы осы жағымды эмоциялар ауқымын жадында сақтайды, оны қайта-қайта сезінуге ұмтылады. Надандықтан білімге, қабілетсіздіктен шеберлікке қарай ілгерілеу жолында келе жатқан баланың өз күш-жігерінің мәні мен нәтижесін түсінуі маңызды, өйткені ең бастысы - ақпарат қоры емес, ойлау және пайымдау қабілеті.

Білім берудің белгілі бір кезеңінде болашақта оқушыларға пайдалы болуы мүмкін білім мен дағдылардың жай-күйін анықтау, сонымен қатар олардың қазіргі заманға сәтті бейімделуіне қажетті білімді өз бетінше меңгеру қабілетін бағалау маңызды. Осы орайда оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың халықаралық бағдарламасы PISA енгізілген, PISA 15 жастағы оқушылардың мектепте алған білімдері мен тәжірибесін өмірдің әртүрлі салаларындағы (адам әрекеті, қарым-қатынас және әлеуметтік қатынастар) кең ауқымды өмірлік тапсырмаларды орындау үшін пайдалану қабілетін бағалайды.

Сарапшылардың көпшілігі нақты өмірлік мәселелерді шешу және ақпаратпен өз бетінше жұмыс істеу қабілеті әлдеқайда маңызды деп санайды. Академик педагогтар өз шеңберлерінде оны «негізгі құзыреттіліктер», «функционалдық сауаттылық», «шығармашылық танымдық міндеттер» және басқа да күрделі сөздермен атап жатады. Бұл арада адамға өмірінде жүздеген әртүрлі мәтін түрлері жолығады: пресс-релиз, газеттегі пікір, құрылғыны пайдалану нұсқаулары, танымал немесе академиялық журналдағы ғылыми мақала, коммерциялық ұсыныс, маркетингтік зерттеу есебі және тағысын тағы. Ал біздің міндетіміз – оқушыларға таныс және таныс емес когнитивті жағдаяттарда мәтінді түсінуге,

талдауға, түсіндіруге үйрету. Гуманитарлық және жаратылыстану пәндері бойынша сабақтарда мәтіндер мен оларға берілетін тапсырмалардың ауқымын кеңейту қажет. Мәтінді көрсетудің әртүрлі формалары, мысалы, кестелер, диаграммалар, графиктер және т.б. тек ауызша сипатталған құбылыстардың, заңдылықтардың, заңдар мен теориялардың иллюстрациялары ретінде беріліп қана қоймай, олардың мағынасын түсінуді талап етуі де маңызды. Мұндай мәтіндерді когнитивтік тапсырмаларға енгізудің маңыздылығы кем емес, оны шешу мәтіндерді түсіндіруді, оған жауап беруді, рефлексияны және бағалауды талап етеді.

PISA және TIMSS тапсырмаларында оқушыларға ұсынылатын жағдайлар әр адамның өмірінде (диета ұстанған кезде өнімдерді таңдау), сондай-ақ адамның қоғам мүшесі ретіндегі (мысалы, электр станциясын салу үшін қала үшін ең қолайлы орын таңдау) немесе әлем азаматы ретінде қызметінде (мысалы, экологиялық апаттың салдарын бағалау) айтарлықтай бағыт бере отырып көмек көрсетеді.

Тапсырмаларды құрастыру кезінде химия, биология, экология, валеология курстарының материалдары пайдаланылады. Негізінен бұл адамның өзінің табиғатын зерттеуге, организмде болып жатқан физиологиялық процестерді білуге байланысты материалдар саналады. Кіріктірілген тапсырмалар танымдық мотивтердің қалыптасуына ықпал етеді. Тапсырмалардың мәніне тереңірек үңіле отырып, оқушылар оларды шешудің әдістемесін тауып қана қоймайды, сонымен қатар химияның адамның күнделікті өмірімен, организмнің белгілі бір заттарға физиологиялық қажеттілігімен қаншалықты тығыз байланысты екеніне тағы бір рет көз жеткізеді. Оқушылар заттардың қасиеттерін білу денсаулықты сақтау үшін маңызды екенін және адамның күнделікті өміріндегі химиялық реакциялардың рөлін асыра бағалау қиын екенін түсінеді.

Танымдық мотивтердің қалыптасуына ықпал ететін PISA және TIMSS тапсырмаларындағы кіріктірілген тапсырмалар.

1. Науқасқа қан қысымын төмендететін дәрі тағайындалды. Препараттың элементтік талдауы келесі нәтиже берді: 9,76% Mg, 13,01% S, 71,54% O, 5,69% H. Фармацевтке препараттың құрамын анықтауға көмектесіңіз.

Жауап. $MgSO_4 \cdot 7H_2O$.

2. Өзіңізді дәрігер ретінде елестетіңіз. Сізге барий қосылыстарының улы екенін оқыған науқас келді. Асқазанды рентгендік зерттеу кезінде барий сульфатын қабылдаудан үзілді-кесілді бас тартады. Науқасқа барий сульфатын қабылдау қауіпсіз екенін қалай түсіндіруге болады?

Жауап. Барий қосылыстарының барий иондарын түзе отырып, суда еруі улы саналады. Барий сульфаты - күшті қышқылдың ерімейтін тұзы, бұл тұз салыстырмалы түрде (H_2SO_4 бар) әлсіз тұз қышқылында (асқазан сөлінде) ерімейді.

3. Егер тобыңыздағы бір тәрбиелеушіні серуендеу кезінде құмырсқа шақса, балабақшадағы медқызметкердің орнына қандай шара қолданар едіңіз? (Бала шаққан орынның қатты күйіп ауыруына шағымданады).

Жауап. Құмырсқаларды шаққанда құмырсқа қышқылының әрекеті нәтижесінде күй, ашу сезімі пайда болады. Қышқылды бейтараптандыру үшін шаққан жерді натрий гидрокарбонатының (ас содасы) ерітіндісімен сүртеміз. Бұл - ерітінді аздап сілтілі.

Осылайша, мектептегі химия курсының бақылау тапсырмаларын құрастырудың мұндай тәсілі оқушыларға әрбір формуланың артында белгілі бір зат, ал әрбір реакция теңдеуінің артында табиғатта, тірі организмдерде және күнделікті өмірде болатын белгілі бір процесс жатқанын түсінуге көмектеседі. Бұл химиялық белгілерді нақты өмірлік мағынамен толтырады және ең бастысы мектеп оқушыларына химияның тиімді, қажетті және қызықты ғылым екеніне көз жеткізуге мүмкіндік береді.

Түркістан облысы, Шардара ауданы, Көк су ауылы
Т.Айбергенов мектеп-гимназиясы
Әлеуметтік педагог, жаһандық құзіреттілік курс мұғалімі
Абдрасилова Кулшат Аманкуловна

ТӨЗІМДІЛІК: БІР-БІРІМІЗДІ ТҮСІНУГЕ ҮЙРЕНУ

Бөлім:	Әртүрлі дүниетанымдар мен көзқарастарды түсіну және құрметтеу
Педагогтің Т.А.Ә.	Г Абдрасилова
Күні:	
Сынып: 10 а	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	Төзімділік: бір-бірімізді түсінуге үйрену
Сабақтың мақсаты	Оқушылар төзімділік: бір-бірімізді түсінуге дағдыландыру
Бағалау критерийі	Төзімділік: ұғымын анықтайды; Төзімділік қасиеттерін сипаттайды;
Құндылықтарды дарыту	Өзіне және айналадағыларға құрметпен қарау, пәнге деген қызығушылығын арттыру.

Сабақтың барысы:

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	Ұйымдастыру кезеңі Сәлемдесу, оқушыларды топқа бөлу 1 топ Шыдамдылар 2 топ Үміттілер 3 топ Табанды жандар Оқушылардың назарын сабаққа аудары Үй тапсырмасын сұрау Өзге де мәдениеттерді білдіретін адамдарға құрмет көрсету Дәйексөз У.Черчиллдің сөзімен бастау Ой шақыру ✓ Төзімділік дегенді қалай түсінесіздер? ✓ Төзімді бола білу әр адамның бойында болу қасиеттер деген пікіріңіз. Оқушыларды сабақтың тақырыбы және мақсатымен таныстыру	Оқушы өз ойларын ортаға салады. Оқушы жауаптары арқылы жаңа тақырыпқа көшу	ҚБ «Мадақтау сэндвичі»	Тақырыптық суреттер сілтемеде суреттер
Сабақтың ортасы	1 тапсырма Зерттеу мен талдау «Джигсо» әдісі Топтарға «Төзімділік» тақырыбында мәтін ұсыныңыз, «Төзімділік» ұғымы алғаш рет 1953 жылы медицина саласында пайда болған. XX ғ. 80-ші жылдардың аяғында саяси термин ретінде	Оқушы ақпараттық мәтінмен жұмыс жасайды Дескриптор: Төзімділік: ұғымын анықтайды; Төзімділік қасиеттерін сипаттайды;	ҚБ Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады	Ақпараттық мәтін Үлестірмелі қағаздар

	ресімделген, ол «толеранттылық» ұғымының синонимі болып табылады [3, 143 б.]. Аталған ұғымды талдау нәтижесінде әлемдегі мәдениеттердің түрлі әралуандылығын қабылдау мен түсіну мағынасындағы «құрметтеу» ұғымы, адам даралығын білдіру әдістері мен өз өзін білдіру нысандары «төзімділік» ұғымының басты мағынасы мен негізі болып табылатындығы анықталды. «Төзімділік» ұғымының мәні қазақ тілінде өте терең; ол шыдамдылық, байсалдылық, кісілік, ізгілік, келісімді табу деген мағыналарды білдіреді. Төзімділікке, яғни толеранттылыққа қарсы «интолеранттылық» деген ұғым бар; ол адам, әлеуметтік топтар, мемлекеттерге байланысты ымырасыздық, шыдамсыздық, тағатсыздық, кейістілік, менмендік, оспадарлық, парықсыздық деген мағыналар пайдаланылады. Толерантты парасаттың үлгісі қазақ билерінде кеп кездескен. Мысалы, Қазыбек бидің қалмақ ханы Қоңтайшыға айтқан «біз қазақ деген мал баққан елміз» — деп басталып, «достығымызды сақтай білген елміз, дәм-тұзды ақтай білген елміз, асқақтаған хан болса, хан ордасын таптай білген елміз» деген сөздер өзара сыйластыққа шақырады. Бейнебаян «Шыдамдылық» 2 -тапсырма Топтар өзара “3 таяқша” әдісі арқылы «Адамдардың төзімділік: бір-бірімізді түсінуге үйрену» тақырыбына байланысты 1 сұрақ 1 жауап 1 идея әр топ даярлап, көпшілікке салады. Сергіту сәті 3 -тапсырма Топтар жағдаяттарды шешеді Оқушылар бейнебаянды көріп ой қорытындылайды	Оқушы өз жұмыстарының қорытындыларын сынып алдында қорғайды. Оқушы бір-біріне қосымша сұрақтар, қойып, бір-бірін толықтырады. өзгерістерін жіктейді	ҚБ «Мадақтау сэндвичі» ҚБ Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады ҚБ «Өзін-өзі бағалау»	Суреттер ҚБ парағы
Сабақтың соңы	Сабақты қорытындылау Жастарға сенім артып қазақ елі Киелі ғой тау-тасы, асқар белі Үлгі болып іні-сіңілі, кішкентайға Міндеттіміз қорғауға туған жерді Біз жастар төзімдіміз өмірге Ешкімге реніште жоқ көңілде Қиындыққа мойымаймыз ешқашан Бейбіт күнді орнатамыз елімде! Үйге тапсырма «Өмірде қиындықтарға қалай төзуге болады?» тақырыбында эссе жазу		Оқушылар бағалай критерийлерімен өз деңгейлерін бағалайды	А4, конспект

Қарағанды облысы, Балқаш қаласы
КҚМК "Бөбек" бөбекжайы
Тәрбиеші
Калдыбаева Айбарша Нурлановна

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

*Ойлау – жанның өте бір қиын терең іс.
Жас балаға тым ауыр. Сондықтан тәрбиеші баланың ойлауын
өркендеткенде, сақтықпен басқыштап істеу керек.*

М. Жұмабаев

Бүгінгі күн талабы – баланың ақыл – ойын дамыту, заман талабына сай ойын жүйрік етіп тәрбиелеу. Сондықтан да баланың танымын алғашқы күннен бастап дамытудың құралы – ойын әрекеті. Балалар ойын барысында өздерін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекеті байқалады. Ойын баланы тек қана қызықтырып қоймай, балаға берілетін білім мен тәрбиенің құнды негізі болуы керек. Біздің негізгі міндетіміз – оқыту мен тәрбиешұмысын бағдарламаға сәйкес ойын ретінде ұйымдастыра отырып, баланың логикалық ойлау қабілетін арттыруға жағдай жасау.

Мектепке дейінгі кезеңдегі балаға алғашқы білім беру барысында әртүрлі әдіс – тәсілдерді ойын түрінде үйлестіре қолдану арқылы баланың логикалық ойлау қабілетін арттыру:

а) логикалық ойлау қабілеттеріне арналған тапсырмаларды (жұмбақ суреттер, ситуациялық тапсырмалар, тесттік тапсырмалар, ертегі негізіндегі тапсырмалар, т.б.) түрлендіре қолдану;

ә) балалардың талаптану өзіндік іс-әрекеттерді орындау, бастаған жұмысты аяқтау іскерліктеріне, өз ойын еркін жеткізуге бейімдеу;

б) көмекті қажет ететін балалармен жеке жұмыс түрлерін жүргізу;

б) психологиялық ойындар, жаттығулар қолдану арқылы балаларға жан-жақты жағдай жасау.

Дидактикалық ойындар мен жаттығулар арқылы мектеп жасына дейінгі балаларда логикалық ойлауды дамыту, егер жұмыс келесі педагогикалық жағдайларды ескере отырып құрылатын болса, тиімді болады:

- ойын қызметін ұйымдастыру кезінде әр баланың жеке-жас ерекшеліктерін есепке алу;
- ой операцияларын дамыту және жетілдіру үшін ойындар кезінде әр баланы белсендіру;
- іздеу, ойын-сауық сұрақтарын қолдана отырып ойындарды ұйымдастыру.

Шарттарға сүйене отырып, міндеттер анықталды:

- орта және үлкен мектеп жасына дейінгі балаларда логикалық ойлау алғышарттарының даму деңгейін анықтау және талдау;

- дидактикалық ойындар мен жаттығуларды қолдану арқылы логикалық ойлауды дамыту элементтерін қалыптастыру;

- балалар орналасқан логикалық ойлауды дамыту үшін пәндік-дамытушы ортаны ойластыру және құру;

- осы мәселе бойынша жүйені әзірлеу;

- ұсынылған жүйенің тиімділігін бағалау.

Логикалық ойлау – бұл абстрактілі ұғымдармен жұмыс істей білу, бұл басқарылатын ойлау арқылы ойлау, қол жетпейтін логика заңдарын қатаң сақтау, себеп-салдарлық байланыстардың мінсіз құрылысы.

Атап айтқанда, бұл келесі қарапайым логикалық операцияларды орындау мүмкіндігі: салыстыру, жалпылау, жіктеу, пайымдау, тұжырымдау, дәлелдеу.

Мектеп жасына дейінгі балалар заттардың, атап айтқанда ойыншықтар мен тұрмыстық заттардың әртүрлі формаларына, түстеріне және басқа қасиеттеріне тап болады. Әр бала, тіпті өз қабілеттерін арнайы үйретпесе де, мұның бәрін қабылдайды. Логикалық ойлау бейнелі негізде қалыптасады және балалардың ойлау дамуының ең жоғары кезеңі болып табылады. Бұл кезеңге жету ұзақ және күрделі процесс болып табылады, өйткені логикалық ойлаудың толыққанды дамуы ақыл-ой белсенділігінің жоғары белсенділігін ғана емес, сонымен қатар сөзбен бекітілген шындық объектілері мен құбылыстарының жалпы және маңызды белгілері туралы жиынтық білімді қажет етеді. Логикалық ойлауды дамыту мектепке дейінгі жаста басталуы керек. Мәселен, мысалы, 5-7 жаста бала салыстыру, жалпылау, жіктеу, жүйелеу және семантикалық корреляция сияқты логикалық ойлау әдістерін қарапайым деңгейде игере алады.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың логикалық ойлау қабілеттерін, қиялын жүйелі ойлауға, шығармашылық қабілеттерін түрлі әдістер арқылы дамытуға түрлі әрекеттер жасау керек. Нәтижелерге жету үшін ТРИЗ технологиясының әдіс-тәсілдерін пайдалануға болады. Олар:

- Қарама-қайшылықты шешу әдісі – ұсынылған заттар мен құбылыстарды әр қырынан қарау;
- Сиқырлы объектілер әдісі – балаға таныс объектінің сипаттарын екінші бір объектіге таңып айту, қолдану;

- Жүйелік жақындау әдісі – бір-бірімен тығыз болатын бөлімдерден құрылған жүйені біртұтас ретінде түсініп беру;

- Салыстыру әдісі – заттар мен объектілердің ұқсастық, ерекшеліктерін анықтау.

Сонымен қатар балалардың ойлау қабілеттері салыстыру, анализ, синтез, абстракция, жалпылау және нақтылау ойлау операциялары арқылы жүзеге асады.

- Салыстыруға бағытталған әдіс-ұқсастық белгілерін анықтау және заттар мен құбылыстар арасындағы айырмашылықты анықтауды қамтиды. 5-6 жасқа дейін бала әр түрлі заттарды бір-бірімен салыстыра алады, бірақ оны әдетте бірнеше белгілерге (мысалы, түс, пішін, өлшем және басқалары) сүйене отырып жасайды. Баланы салыстыруға үйрету үшін оған келесі дағдыларды игеруге көмектесу керек.

- Жіктеу - бұл заттардың ең маңызды белгілерге сәйкес сыныптарға сай таралуы. Жіктеуді жүргізу үшін материалды талдай білу, оның жекелеген элементтерін бір – бірімен салыстыра білу (корреляциялау), олардағы жалпы белгілерді табу, осы негізде жалпылау, заттарды топтарға бөлу маңызды. Осылайша, жіктеуді жүзеге асыру әдістерді қолдануды қамтиды салыстыру және жалпылау.

- Жалпылау дегеніміз-объектілерді немесе құбылыстарды олардың жалпы және маңызды белгілері бойынша психикалық біріктіру, объектілерді сыныптарға бөлу мүмкіндігі.

- Жүйелеу дегеніміз-жүйеге кіргізу, объектілерді белгілі бір тәртіппен орналастыру, олардың арасында белгілі бір реттілік орнату.

- Серия-тандалған белгі бойынша реттелген өсу немесе кему қатарларын құру. Классикалық серия әдісі: ұя салатын қуыршақтар, пирамидалар, кірістірілген тостағандар және т. б.

- Қорытындылар – бірнеше пайымдаудан, бір пайымдаудан-қорытынды, қорытындыдан тұратын ойлау тәсілі.

- Синтезді объектідегі дұрыс орналасуын ескере отырып, объектінің бөліктерін біртұтас тұтастыққа психикалық біріктіру ретінде сипаттауға болады.

- Талдау - бұл тақырыпты жеке бөліктерге бөлуден тұратын логикалық әдіс. Талдау осы затты немесе заттар тобын сипаттайтын белгілерді бөліп көрсету үшін жүргізіледі.

Баланың ой-өрісін дамытуда логикалық ойлау оң әсерін береді. Сонымен бірге логикалық тапсырмаларды орындаған кезде ойлау қабілеттері арта түсіп, сабақта баланың зерікпеуіне көмектеседі.

Ұлы педагог В. А. Сухомлинский «Ойынсыз, логикасыз, ертегісіз, фантазиясыз толық мәтіндегі ақыл – ой тәрбиесі болмайды» дейді. Логикалық ойлау өз бетінше шешім қабылдауға, түрлі тапсырмаларды орындауға үйретеді. «Ой – ойыннан басталады» десек, баланың ойын жетілдіріп, сабаққа қызығуын, белсенділігін арттыру үшін ойынның маңызы зор. Ойынмен ұйымдастырылған сабақ балаларға көңілді, жеңіл келеді. Сондықтан ойынды іріктеп алудан нақтылы сабақтың мақсаты, мүмкіндіктері мен жағдайларын ескеру керек.

**Маңғыстау облысы Ақтау қаласы
№2 “Жалпы білім беретін мектеп” КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-модератор
Каиржанова Айжан Еркиновна**

БЛУМ ТАКСОНОМИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУ

Аннотация. Мақалада Бенджамин Блумның таксономиясын қазақ тілін оқытуда қолданудың маңызы мен тиімділігі қарастырылады. Блум таксономиясы оқушылардың танымдық қабілеттерін жетілдіруге бағытталған білім беру жүйесінің негізгі құралдарының бірі болып табылады. Қазақ тілін үйрету барысында оның әдістерін дұрыс қолдану оқушылардың ойлау деңгейін дамытып, тілді терең меңгеруге ықпал етеді. Мақалада Блум таксономиясының танымдық деңгейлері, олардың қазақ тілін оқытудағы ерекшеліктері мен артықшылықтары қарастырылады. Сонымен қатар, бұл әдісті пайдаланудың нақты мысалдары ұсынылып, оның оқыту үдерісіндегі рөлі талданады.

Кілт сөздер: Блум таксономиясы, қазақ тілі, оқыту әдістемесі, танымдық дағдылар, педагогика, білім беру.

Қазіргі таңда қазақ тілін оқыту әдістемесін жетілдіру мәселесі өзекті болып отыр. Тіл – тек қарым-қатынас құралы ғана емес, сонымен қатар, мәдениет пен ұлттық болмысты бейнелейтін маңызды элемент. Сондықтан оны оқыту барысында заманауи әдістер мен ғылыми негізделген педагогикалық технологияларды қолдану қажет. Осы орайда, Бенджамин Блумның таксономиясы оқушылардың танымдық дағдыларын жүйелі түрде қалыптастыруға мүмкіндік беретін тиімді құралдардың бірі ретінде қарастырылады.

Блум таксономиясы 1956 жылы америкалық педагог-психолог Бенджамин Блумның жетекшілігімен әзірленген. Бұл жүйе оқушылардың ойлау деңгейлерін рет-ретімен дамытуды көздейді. Таксономия алты негізгі деңгейден тұрады: білім (knowledge), түсіну (comprehension), қолдану (application), талдау (analysis), жинақтау (synthesis) және бағалау (evaluation). Бұл деңгейлердің әрқайсысы оқушының білімді меңгеру дәрежесін сипаттайды және оқу материалын игеруге байланысты тапсырмаларды жіктеуге көмектеседі.

Қазақ тілін оқыту барысында Блум таксономиясының әр деңгейін тиімді қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға ықпал етеді. Алғашқы деңгей – білім. Бұл кезеңде оқушылар қазақ тілінің грамматикалық және лексикалық ерекшеліктерімен танысады. Мұнда негізгі анықтамалар, ережелер және сөздік қорды меңгеру маңызды рөл атқарады. Осы деңгейде мұғалім оқушыларға қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен сөйлем құрылымдарын жаттатқызып, олардың есте сақтау қабілетін дамытады. Жаңа сөздерді меңгерту үшін мұғалім түрлі әдістерді қолданады, мысалы, сөздерді қайталау, суреттер арқылы есте сақтау, тақырыптық сөздік қор қалыптастыру. Бұл оқушылардың пассивті сөздік қорын кеңейтіп, оларды қазақ тілінде сөйлеуге даярлайды.

Сонымен қатар, бұл деңгейде оқушылар фонетикалық заңдылықтарды, орфографиялық және орфоэпиялық ережелерді меңгереді. Қазақ тіліндегі дыбыстардың айтылу ерекшеліктері, үндестік заңы, екпін түсіру ережелері сияқты тақырыптар бойынша жаттығулар орындалады. Мұғалім тыңдау, көру және жазу дағдыларын қатар дамыту үшін аудиожазбалар тыңдату, сөздерді буынға бөлу, диктант жаздыру сияқты тәсілдерді қолданады. Бұл оқушылардың бастапқы тілдік қабілеттерін қалыптастырып, оларды келесі деңгейге көшуге дайындайды.

Келесі деңгей – түсіну. Бұл кезеңде оқушылар алынған білімді түсініп, оны өз сөздерімен жеткізе алуы тиіс. Қазақ тілін үйрену барысында бұл кезең мәтінді түсіну, оның мазмұнын талдау және негізгі ойды анықтау арқылы жүзеге асады. Мұғалім оқушыларға әртүрлі мәтіндерді оқытып, олардың мағынасын талқылатса, түсіну дағдылары қалыптасады. Бұл кезеңде сұрақ-жауап әдісі, мәтінді құрылымдау, мазмұнын жүйелі түрде баяндау тәсілдері кеңінен қолданылады.

Түсіну деңгейінде оқушылар тек мәтіндерді оқып, мазмұнын қайталап қана қоймай, олардың негізгі идеясын анықтауға үйренеді. Қазақ тілі сабағында бұл мақсатта оқушыларға мәтіннен негізгі және қосымша ақпаратты ажырату, негізгі ойды анықтау, оқиға желісін жүйелеу тапсырмалары беріледі. Сонымен қатар, мәтіндерге қатысты пікір білдіру, олардың мағынасын терең түсіну үшін шағын эссе жаздыру немесе мәтін бойынша рөлдік ойындар өткізу тиімді әдістердің бірі болып табылады.

Үшінші деңгей – қолдану. Бұл сатыда оқушылар алған білімдерін нақты жағдаяттарда пайдалана білуі қажет. Қазақ тілін оқытуда бұл деңгей диалогтар құру, түрлі коммуникативтік жағдайларда сөйлесу, шығармашылық тапсырмалар орындау арқылы іске асырылады. Мұнда мұғалім оқушыларға рөлдік ойындар, сұхбаттар ұйымдастырып, олардың тілдік дағдыларын дамытады.

Қолдану деңгейінде оқушылар өз бетімен сөйлеуге талпынады. Бұл үшін түрлі жағдаяттық тапсырмалар беріледі. Мысалы, дүкенде сауда жасау, дәрігерге қаралу, қоғамдық көлікте сөйлесу сияқты шынайы өмірлік жағдайлар жасалады. Сонымен қатар, бұл кезеңде оқушылар өздері диалог құрастырып, бір-бірімен сөйлесу арқылы коммуникативтік дағдыларын дамытады.

Төртінші деңгей – талдау. Бұл кезеңде оқушылар қазақ тіліндегі мәтіндер мен сөйлемдерді жан-жақты талдай алады. Олар грамматикалық, морфологиялық, синтаксистік ерекшеліктерін зерттеп, тілдік құбылыстардың мәнін түсінеді. Мұнда салыстыру, ажырату, логикалық байланыстарды анықтау сияқты тапсырмалар беріледі.

Талдау деңгейінде оқушылар әртүрлі мәтіндерді салыстырып, олардың құрылымын, стилін ажыратуды үйренеді. Қазақ тілі сабағында әдеби және ғылыми мәтіндерді салыстыру, сөйлемдерді құрамына қарай талдау, сөз тіркестерінің мағынасын анықтау сияқты тапсырмалар ұсынылады. Бұл оқушылардың аналитикалық ойлау дағдысын қалыптастырып, тілді терең түсінуге ықпал етеді.

Бесінші деңгей – жинақтау. Бұл сатыда оқушылар өз білімдерін шығармашылық тұрғыда қолдана отырып, жаңа мазмұн жасауға талпынады. Қазақ тілін үйретуде оқушыларға шығарма жаздыру, диалогтар құру, эссе жазу секілді тапсырмалар ұсынылады. Мұғалім оқушыларды еркін ойлауға, өз пікірін ашық айтуға үйретеді.

Жинақтау деңгейінде оқушылар жаңа өнім жасауы тиіс. Бұл үшін олар өз ойларын жүйелеп, белгілі бір тақырып бойынша өз көзқарасын білдіреді. Оқушыларға белгілі бір оқиға желісі бойынша әңгіме жаздыру, ұсынылған тақырып бойынша пікірсайыс өткізу, ғылыми жоба қорғау сияқты тапсырмалар беріледі.

Алтыншы деңгей – бағалау. Бұл ең жоғары деңгей болып табылады. Мұнда оқушылар өз көзқарастарын дәлелдеп, белгілі бір тақырып бойынша сындарлы пікір білдіруі тиіс. Қазақ тілін оқытуда оқушыларға мәтіндерді салыстырып, олардың мазмұнын бағалау, тілдік құбылыстарды талдау секілді тапсырмалар беріледі.

Бағалау деңгейінде оқушылар тек білімін көрсете ғана қоймай, оны негіздеуге үйренеді. Бұл кезеңде оқушылардан белгілі бір шығарманың идеясын талдап, өз пікірін білдіру, әдеби шығарма немесе мақаланың құндылығын анықтау, тілдік құбылыстардың маңызын бағалау талап етіледі. Оқушыларға пікірталастар, эссе жазу, зерттеу жүргізу сияқты тапсырмалар беріледі.

Блум таксономиясын қазақ тілін оқытуда пайдалану бірқатар артықшылықтарға ие. Біріншіден, бұл жүйе оқушылардың ойлау дағдыларын біртіндеп дамытады. Екіншіден, оқытудың барлық деңгейлерін қамтып, тіл үйрену үдерісін жүйелейді. Үшіншіден, әр оқушының қабілетіне қарай сараланған тапсырмалар ұсынуға мүмкіндік береді.

Қазақ тілін меңгертуде мұғалімдерге Блум таксономиясын қолданудың әдістемелік нұсқаулықтары қажет. Сабақ барысында тапсырмаларды осы таксономия негізінде құру оқушылардың білімін жүйелеуге, олардың ойлау дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Оқытушылар әр деңгейге сәйкес тапсырмалар дайындап, оқушылардың белсенділігін арттыруы керек.

Қорытындылай келе, Блум таксономиясы қазақ тілін оқытуда маңызды әдістердің бірі болып табылады. Бұл жүйе оқушылардың танымдық қабілеттерін жетілдіріп, олардың тілді меңгеруін жүйелі түрде ұйымдастыруға көмектеседі. Оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру үшін мұғалімдер

Блум таксономиясының деңгейлерін сабақта тиімді қолдануы қажет. Бұл әдісті дұрыс пайдалану қазақ тілін үйренушілердің білімін тереңдетуге және олардың тілдік дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. Longman.
2. Әбілқаев А. *Қазақ тілін оқытудың инновациялық технологиялары*. Алматы: Білім, 2015.
3. Құлмағанбетова Б. *Қазақ тілін оқыту әдістемесі*. Алматы: Рауан, 2010.
4. Смағұлова Г. *Қазақ тілі: Оқу әдістемесі*. Астана: Фолиант, 2018.

Абай облысы, Семей қаласы
«Мұқан Төлебаев атындағы музыка училищесі» КМҚК
Арнайы пән оқытушысы
Сағадиева Нуршат Төлеуовна

ҚОБЫЗ АСПАБЫНЫҢ ТЕРЕҢ ТАРИХИ МӘНІ МЕН МУЗЫКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ

Музыка – ерекше өнер түрі. Оның көп жақты сырын игеру, түсіну, қабылдау, тереңдеу тым ерте, яғни сәби шағынан басталуы тиіс. Ұлттық өнеріміздің шығу тарихы және даму кезеңдері Қорқыт ата бабамыздың есімімен тығыз байланысты. Қобыздың бойында он жеті ғаламның үні бар деп тегін айтпаған. Қобыз үні адамның жан–дүниесін басқа таза әлеммен байланыстырады. Рухани, таза сезімдерді адам жанына ұялатып, адалдық пен шындыққа баулиды. Қобыз –қиын–қыстау, тар жолда Қорқыттың талдырмас корегі, ақыл–ойын өрбіткен, арып –шаршағанда шабыт берген, сергіткен өмір серігі. Сөз жоқ, бұл – музыкалық мәдениет тарихындағы құдіретті құбылыс.

Халқымыздың ұлттық музыка аспаптарының ішінде қобыз – құрылысы, ойналу тәсілі күрделі, қоңыр сазды тылсым үні адамның жан дүниесіне табиғи әсер қалдыратын ерекше аспап.

Көне дәуірлерден, Қорқыт күйлерінен басталып, соңғы ғасырлардағы Ықылас шығармаларына дейін жалғасып, бізге жеткен қобыз сарыны – халқымыздың қайталанбас, қастерлі мұрасы. Осы мұраны танып, меңгеру – бүгінгі, келешек ұрпақтар үшін парыз десек, оны оқытып, үйрету – білікті ұстаз–мамандардың міндеті.

Қобыз – талай ғасырлар бойы қазақтың күй өнерін шанағында сақтап, насихаттап келе жатқан аспап. Тіпті, бұл аспап туралы – бүкіл музыкалық аспаптардың атасы деген пікір тұрақты түрде айтылып келеді. Қай дәуірде болса да, сол халықтың рухани мүмкіндігін жетілдіріп, байытатын, ежелгі әуенінің қыр-сырын ашатын, орындаушылық шеберліктің бағыт-бағдарын айқындайтын жетекші аспабы болған. Мұндай аспаптар ел тағдырын, шежіресін үніне сіңіріп, мәдени өрісін кеңейтіп отырған. Қобыз ғасырлар бойы қазақ халқы үшін дәл осындай рөл атқарып келеді [1, 3 б].

Қобыз — қазақ халқының дәстүрлі музыкалық аспабы, оның ерекшеліктері мен тарихы өте терең. Оқушыларға қобыз аспабының ерекшеліктері туралы айтып беруде келесі маңызды мәселелерге тоқталуға болады, оны төмендегі 1 суреттен көруге болады:

Сурет 1. Қобыз аспабының ерекшеліктері

Енді осы аталған ерекшеліктерге жеке-жеке мазмұнын айтып тоқталамыз, мысалы :

1. Қобыздың тарихы мен шығу тегі: Қобыз — қазақтың көне музыкалық аспабының бірі. Оның шығу тегі өте терең, әрі бұл аспапты түркі халықтары және көшпелі өмір салтын ұстанған елдер көп қолданған. Қобыздың алғашқы түрлері шамамен б.з.д. 7-8 ғасырларда пайда болған деп есептеледі. Қазақ халқы үшін қобыз тек музыкалық аспап ғана емес, сондай-ақ мистикалық және рухани күшті де білдіретін қасиетті аспап болып саналған.

2. Қобыздың құрылымы: Қобыз — екі ішектен тұратын, садақ тәрізді ішекті аспап. Оның корпусы ағаштан жасалады, ал ішектері көбіне жылқы немесе түйе қылы арқылы тартылады. Қобыздың дыбысы өте ерекше және терең. Аспаптың тетік жүйесі арнайы шеберлер тарапынан қолмен жасалады, бұл оның дыбысына әсер етеді.

3. Қобызда ойнау техникасы: Қобызда ойнау үшін ысқыш пен саусақтың қимылы өте маңызды. Қобыздың ішектерін садақпен тарту арқылы дыбыс шығарады, ал саусақтар ішектердің жоғары немесе төменгі жағына тиіп, олардың қарсылығын реттеп, дыбыстың ерекшелігін анықтайды. Бұл аспапты ойнау қиын әрі өте нәзік техника талап етеді, себебі қобызда әр дыбыс нақты әрі нәзік шығуы керек.

4. Қобыздың дыбыстық ерекшеліктері: Қобыздың дыбысы өте терең, кейде «жылаған», кейде «шалқыған» сияқты сипаттамаларға ие болады. Оның дыбысы табиғаттың үнін, адамның сезімін жеткізуге қабілетті. Қобызда орындалатын шығармалар көбінесе философиялық, эмоциялық тұрғыда терең болады.

5. Қобыздың рухани мәні: Қобыз аспабының қазақ халқының мәдениетіндегі ерекше орны бар. Қобыздың көмегімен дәстүрлі қазақ музыкасы ғана емес, сондай-ақ ұлттың тарихы, оның рухани және мәдени әлемі де беріліп отырды. Қобызды ерекше жағдайда, мысалы, бақсылар қолданған. Олар қобызды рухани мақсатта, адамның жан дүниесін емдеуде немесе табиғаттың күштерімен байланыс орнатуда пайдаланған.

6. Қобыздың қазіргі қолданысы: Қазіргі таңда қобыз аспабы ұлттық музыкада маңызды орын алатын аспаптардың бірі болып табылады. Қобыз арқылы ұлттық мұраны сақтап, дамытып, жаңа музыкалық шығармалар туғызуға болады. Қобыз қазіргі заманғы композицияларда да қолданылады, бұл аспаптың дәстүр мен заманауи музыка арасында көпір болатынын көрсетеді.

7. Әдебиет пен өнердегі рөлі: Қобыз қазақ әдебиеті мен өнерінде кеңінен көрініс тапқан. Оның суреті мен сипаттамасы көптеген әндерде, поэмаларда және ертегілерде кездеседі. Қобыздың кейде тек музыкалық аспап ғана емес, сондай-ақ философиялық немесе мифологиялық рөлге ие болуы, оның халық мәдениетіндегі орнын көрсетеді.

8. Қобызда ойнаудың психологиялық әсері: Қобыздың терең және эмоционалды дыбысы адам психологиясына ерекше әсер етеді. Оны тыңдау арқылы адамның жан дүниесіне тыныштық, үміт немесе күш беретін әсерлер пайда болуы мүмкін. Қобызды ойнау кезінде музыканттың да эмоциясы мен ішкі күйі маңызды рөл атқарады, себебі бұл аспап адамның ішкі әлемін бейнелейтін құрал болып табылады.

Сан ғасырлар халқымызбен бірге жасасып келе жатқан рухани төл өнерімізде қобыз аспабының орны ерекше. Қобыз аспабын, қобыз күйлерін сөз еткенде күй атасы, қобыз атасы – Қорқытты алдымен ауызға аламыз. Ол киелі аспаптың үнінен мәңгілік өмір іздеп, халықтың мұң-шерін, зарын қобыз сарынымен жеткізе білген. Оның есімі шығыстану ғылымында да белгілі. Ол жалпы түркі тілдес халықтарына ортақ бірден-бір көне мәдени ескерткіш – «Қорқыт ата кітабы» жырының негізгі кейіпкері әрі авторы болып табылады.

Күй атасы Қорқыттан бері келе жатқан күй сазы ғасырлар үнін, өмір тынысын, халық арманын, мұң-шерін, қуаныш-күйінішін баяндайды. Аты аңызға айналған Қорқыттан бастап, өмірдің қыры мен сырын күй тілімен сөйлетіп кеткен халық композиторларының есімдері мен мұраларының ел арасында сақталып келуі – халқымыздың өнер мұрасының молдығын көрсетеді [2: 7].

Қобыз аспабының дыбысталу ерекшелігі жайында тағы бір мысал С.Күзембаева мен Т.Егінбаеваның пікірі: Наиболее древним среди струнных инструментов является кылкобыз. Этот смычковый инструмент считается священным. Для его изготовления идут все материалы (дерево, металл, кожа, волос, кость). Он синтезирует особенности всех инструментов (способ извлечения звуков – флажолетная игра духовых, подвески самозвучащих и т.д.) [3: 45].

Қорқыт күйлеріне тән ерекшелік – оларда әуендік байланыс, бір-бірімен сабақтастық бар. Бір күйдегі нақыш-саз екіншісінде ашық және жасырын түрде де қайталанатын. Олар әрбір күйде кейбір ырғақтары, фактуралық сілемдері өзгеріп, түрленгенімен саздық байланыс үзілмейді.

Қорқыт күйлеріндегі стильдік тұтастық, қобыздың тартылу үлгісі, өмірді бейнелеу тәсілінің тұрақтылығы, сөз жоқ, жеке тұлғаның қолтаңбасын айқын аңғартады. Бұл орайда, Қорқыт туралы аңыз-әңгімеден бұрын, Қорқыттың бейітінен де бұрын, тіптен «Қорқыт ата кітабынан» да бұрын оның тарихта болған нақтылы тұлға екеніне музыкалық мұрасы бұлтартпас дәлел бола алады [4: 103].

Қобыз өнерінің дамуына үлкен үлестерін қосып, осы кезеңге дейін жетуіне себепші болған ұлы тұлғалар және кейінгі жалғастырушы-орындаушылар жөнінде Қазақ ұлттық өнер университетінің доценті, өнертану кандидаты К.А.Уразалиеваның «Ғасырлармен үндескен қобыз» атты еңбегінде толық мәліметтер берілген [5: 7-40].

Қобыз — қазақ халқының рухани мәдениетінің айшықты белгісі, оның дыбысы мен құрылымы терең тарихқа ие. Бұл аспаптың ерекшелігі тек физикалық құрылымында ғана емес, сонымен қатар оның рухани және философиялық мәнінде де жатыр. Қобыздың көне заманнан бері қолданылуы оның халықтың жан дүниесіне жақын әрі оның ішкі әлемін бейнелеуге арналған құрал екенін көрсетеді.

Қобызды ойнау техникалық шеберлікті талап етіп, әрбір дыбыс ерекше назар мен эмоциямен шығарылады. Аспаптың дыбысы адамның ішкі сезімін терең жеткізуге қабілетті болғандықтан, ол қазақтың музыкалық өнерінде ерекше орын алады. Сонымен қатар, қобыз — тек музыкалық аспап ғана емес, ол қазақ халқының әлемге деген көзқарасын, оның рухани әлемін, тарихын білдіретін құрал болып табылады.

Қобыздың бүгінгі таңда да өзекті болуы, оны оқу және зерттеу арқылы ұлттық мұраны сақтап, дамыта отырып, қазіргі заманның талаптарына жауап беретін жаңа шығармашылық деңгейлерге жетуге мүмкіндік береді. Бұл аспаптың болашақ ұрпаққа ұлттық құндылықтарды жеткізудегі рөлі ерекше болып қала береді.

Қобыз — қазақ халқының мәдениеті мен өнерінің ажырамас бөлігі, оның дыбысы мен құрылымы да осы мәдениеттің тереңдігі мен байлығын көрсетеді. Бұл аспапты зерттеп, оның ерекшеліктерін білу оқушыларға қазақ музыкасы мен тарихын тереңірек түсінуге көмектеседі.

Қорыта айтқанда, қобыз аспабының терең тарихи мәні мен музыкалық мүмкіндіктері оны тек қазақтың ұлттық мәдениетінің символы ғана емес, сонымен бірге адамның ішкі әлемін ашатын күшті құрал ретінде де қарастыруға болады. Қобызды зерттеу арқылы оқушылар қазақтың музыкалық мұрасын тереңірек түсініп, ұлттық өнердің маңызды аспектілерін меңгеру мүмкіндігіне ие болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жумалиева Т., Ахметбекова Д., Қоспақов З. Қазақ халқының дәстүрлі музыкасы. - Алматы, 2005. - 486 б.
2. Бекенов У. Күй табиғаты. Тереңнен толғап сыр тартқан. - Алматы: Өнер, 1981. - 173 б.
3. С.Күзембаева, Т.Егінбаева Лекции по истории казахской музыки, Казахская инструментальная музыка, - Алматы, 2005. - 270 с.
4. Қорқыт ата энциклопедиялық жинақ, аңыздар мен күйлер. Сейдімбек А. Қорқыт аңыздары, - Алматы, 1999. - 798 б.
5. Уразалиева К.А. Ғасырлармен үндескен қобыз. - Астана: Елорда, 2006. - 134 б.

«Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Бөрлі ауданы білім беру бөлімінің
«Бумакөл мектеп-бөбекжай-балабақша» кешені» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары
Карабалиева Бибигуль Маликовна

ГАРМОНИЯЛЫ БІЛІМ: IQ ЖӘНЕ EQ АРАҚАТЫНАСЫН ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ ҮЙЛЕСТІРУ

Бүгінгі қоғамда білім беру жүйесінің басты мақсаты — болашақ ұрпақты жан-жақты, үйлесімді дамыту болып табылады. Бұл мақсатқа жету үшін мектептер мен білім ордаларында тек академиялық білім ғана емес, сонымен қатар тұлғалық дамуға да баса назар аудару маңызды. Осы тұрғыдан алғанда, IQ (интеллектуалды коэффициент) және EQ (эмоционалды интеллект) арасындағы үйлесімділікті қамтамасыз ету оқу процесінің тиімділігін арттыруда шешуші рөл атқарады.

IQ және EQ: анықтамалар мен айырмашылықтар

IQ — адамның танымдық қабілеттерін, яғни ойлау, логика, есептеу, анализ жасау, тілдік қабілет және басқа да интеллектуалды дағдыларды өлшейтін көрсеткіш. IQ жоғары оқушы әдетте оқу материалын тез әрі дұрыс меңгереді, тапсырмаларды жылдам шешеді және академиялық жетістіктерге қол жеткізеді.

Ал, EQ — адамның эмоцияларын тану, басқару және әлеуметтік қатынастарда тиімді қарым-қатынас жасау қабілетін сипаттайды. Эмоционалды интеллекті жоғары адам эмоцияларын дұрыс түсінеді, оларды басқаруды біледі және өзара түсіністік пен ынтымақтастықты құра алады. Бұл қасиеттер оқушының топта жұмыс істеу қабілетін, күйзеліс жағдайларымен күресуін және тұлғалық дамуында маңызды рөл атқарады.

IQ мен EQ арақатынасы: бір-бірі толықтырушы күштер

Гармониялы білім беру үшін оқушының интеллектуалды қабілеттерімен қатар, оның эмоционалды интеллектінің де дамуы маңызды. IQ мен EQ бір-біріне тәуелді емес, бірақ бірін-бірі толықтыратын факторлар болып табылады. Мысалы, жоғары IQ деңгейі адамның білім алуына, материалды тез түсінуіне көмектессе, жоғары EQ оқушының стресспен күресуге, сыни ойлауды дамытуға және топтық жұмыстарда жақсы нәтижелерге жетуге мүмкіндік береді.

IQ және EQ-ді оқу процесінде үйлестіру

1. Эмоционалды дағдыларды дамыту

Оқу процесінде эмоцияларды басқару дағдыларына ерекше көңіл бөлу керек. Оқушылар өздерінің эмоцияларын тануды, қабылдауды және дұрыс әрекет ету тәсілдерін үйрену керек. Бұл дағдылар оларды келешекте әлеуметтік қарым-қатынастарында да, академиялық жетістіктерінде де жоғары нәтижелерге жеткізуі мүмкін.

2. Интеллектуалды даму

Оқушының IQ деңгейін дамыту үшін күрделі тапсырмалар, логикалық сұрақтар, шығармашылық шешімдер талап ететін мәселе

Бүгінгі қоғамда білім беру жүйесінің басты мақсаты — болашақ ұрпақты жан-жақты, үйлесімді дамыту болып табылады. Бұл мақсатқа жету үшін мектептер мен білім ордаларында тек академиялық білім ғана емес, сонымен қатар тұлғалық дамуға да баса назар аудару маңызды. Осы тұрғыдан алғанда, IQ (интеллектуалды коэффициент) және EQ (эмоционалды интеллект) арасындағы үйлесімділікті қамтамасыз ету оқу процесінің тиімділігін арттыруда шешуші рөл атқарады.

3. Қарым-қатынас пен топтық жұмыс

Оқу процесінде оқушыларды топпен жұмыс істеуге баулу да маңызды. Топтық жұмыстарда әрбір оқушының ойы, сезімі және ұстанымдары ескерілуі керек. Бұл оқу процесінде өзара құрмет,

жауапкершілік және түсіністік деңгейін арттырады, сондай-ақ оқушылардың эмоцияларын басқаруды үйретеді.

4. Оқушылардың жеке ерекшеліктеріне назар аудару

Әрбір оқушының интеллектуалды және эмоционалды даму деңгейі әртүрлі. Мұғалімдер оқушылардың әрқайсысын жеке тұлға ретінде түсініп, олардың күшті жақтарын дамытуға және әлсіз тұстарын жетілдіруге бағытталуы тиіс. Бұл оқушының өзін-өзі бағалауы мен сенімділігін арттырады.

Қорытынды

Гармониялы білім беру процесі тек білім мен дағдыны меңгерумен шектелмей, оқушының ішкі жан дүниесін, эмоциялық және әлеуметтік қабілеттерін дамытуға бағытталуы керек. IQ мен EQ арақатынасының үйлесімділігі оқу процесінің сапасын арттыруға ықпал етеді. Интеллектуалды қабілеттермен қатар, эмоциялық интеллектінің дамуы оқушыларға өмірлік қиындықтарды жеңуге, әлеуметтік қатынастарды құруға және өз мақсаттарына жетуге мүмкіндік береді. Мұғалімдер мен білім беру ұйымдарының басты мақсаты — осы екі факторды дұрыс үйлестіріп, әрбір оқушының толыққанды дамуында маңызды рөл атқару.

Атырау облысы, Құрманғазы ауданы, Алға ауылы
Абу Сарсенбаев жалпы орта мектеп
Бастауыш сынып мұғалімі
Бекмуханова Лаура Маркистовна

«БАСТАУЫШ СЫНЫП ДАРАБОЗЫ» АТТЫ ТАНЫМДЫҚ САЙЫС

3-4-сыныптар арасында

Мақсаты: Сабақта алған білімдерін жинақтап жүйелеу, әр сабаққа деген қызығушылықтарын арттыру, өз ойын мәдениетті түрде жеткізе білуге, білімді, дарынды, ана тілін сүйетін озық ойлы оқушы болуға тәрбиелеу.

Өту барысы: 1. Ұйымдастыру. Сайысқа 6 оқушы қатысады.

Жүргізуші: Бүгінгі сайыс барысында оқушыларымыздың ой-өрісін, ептілігін, алған білімдерін ортаға салады. Сайысқа қатысқан 6 оқушының ішінен жеңімпаз болып, 1 оқушы ғана «Бастауыш сыныптың білімді оқушысы, яғни дарабозы деген атаққа ие болады.

Сайысымыз 5 кезеңнен тұрады.

1.Таныстыру

2. “Тұлғаны таны”

3. “Білімді ұяшықтар”

4. “Білімді болсаң, байқап көр”

5. “Ойлы болсаң, озып көр

Сайысқа қатысатын оқушылар өздерін таныстырып өтеді.

Жүргізуші: Біреу озса сайыста, біреу артта қалады,

Ренжімей тараса, озбағандар жарады.

Жарыс заңы ежелден - жеңімпазды анықтау,

Озат болу шарты сол – еңбектену, жалықпау
Шын жүйрік шабысынан танылады
Нақты білім, терең ой сыналады
Баға берер әділқазы ортамызда
Сіздерге құрметпенен қол соғылады
Сайысты бағалайтын әділқазылар алқасымен таныстыру.

Білім деген биік шың
Бақытқа сені жеткізер.
Білім деген ақылшың

Қиындықтан өткізер, - деп сайысымыздың алғашқы «Тұлғаны таны» кезеңін бастаймыз.

Әр оқушыға 2 мүмкіндік беріледі. Ол үшін тақтада тұрған ұяшықты таңдайды. Осы ұяшықтарда ақын, жазушылар немесе батырлар, билердің суреттері көрсетіледі. Тұлғаны танып айтып беруі қажет. Әр дұрыс жауапқа 5 ұпайдан беріледі..

Жүргізуші. Қиындықтан ешқашан біз қашпаймыз

Алғырлықпен тапқырлықты ұштаймыз
Қиялдарға самғап ұшқан құстаймыз
Шегінбейміз жеңістерге бастаймыз

Сайысымыздың 2 кезеңі «Білімді ұяшықтар» деп аталады. Бұл кезеңде түс бойынша ұяшықтар берілген. Ұяшықтар артында пәндер бойынша сұрақтар берілген, сол сұрақтарға жауап береді. Ойлануға 1 минут уақыт беріледі. Дұрыс жауапқа 10 ұпай беріледі

Көк: Ұзындығы 36 см, ені 6 см болатын тіктөртбұрыштың периметрін тап.

Сары: Өсімдікке жасыл түс беретін бояғыш зат қалай аталады?

Күлгін: Мәтін түрлерін ата

Көгілдір: “Білім керек бәріне” өлеңі кімнің шығармасы?

Қызыл: Қазақстанмен шекаралас мемлекеттерді ата

Сап-сары: Қатар тұрған үш санның қосындысы да көбейтіндісі де 6-ға тең. Ол қандай сандар?

Қою көк: Қатар тұрған үш санның қосындысы да көбейтіндісі де 6-ға тең. Ол қандай сандар?

Ашық қызыл: $(25+56):9 \times 2$

Өрнектің мәні нешеге тең

Жасыл: Дауыссыз дыбыстар нешеге бөлінеді? Үнді дауыссыз дыбыстарды ата.

Жап-жасыл: Асқорытуға қандай ағзалар қатысады?

Ұпайы аз екі оқушымен қоштасамыз.

Жүргізуші: Білімнің ұшқырлығын танытып сен

Асып- тасып, асықпа, қалыспа сен

Уақыт деген зымырап зулап жатыр

Шапшаңдық бұл сайыста керек екен.

3-кезең «Білімді болсаң, байқап көр» деп аталады. Әр оқушыға 20 сұрақтан қойылады, оған тез және қанша муақытта жауап беретіні ескеріледі.

1. Республикамыздың басты қаласы? (Астана)
2. Кітапты неден жасайды? (Ағаштан)
3. Дара етістік неше сөзден тұрады?(Бір)
4. Ұлы Отан соғысының батыр қыздары кім? (Әлия мен Маншүк)
5. Абайдың шын есімі(Ибрахим)
6. Жылдың төрт мезгіліне өлең жазған ақын(Абай)
7. Сөйлем түрлерін ата (Хабарлы, Сұраулы, Лепті)
8. Мемлекеттік рәміздерді ата
9. Түнде аспанда не көрінеді? (Жұлдыз)
10. Тұңғыш Әліппе оқулығын жазған кім? (Ахмет Байтұрсынұлы)
11. Қойдың пірі кім? (Шопан ата)
12. Құрманғазыдан бата алған күйшіні ата.(Дина)
13. Адамның тірегі не? (Қаңқа)
14. Қазақстанда неше облыс бар? (17)
15. Көшпелі елдің баспанасы(Киіз үй)

16. Желтоқсан оқиғасы қай жылы болды? (1986)
 17. Адамды адам еткен не? (Еңбек)
 18. Айналамызды қоршаған табиғат нешеге бөлінеді?(тірі және өлі табиғат)
 19. Ең үлкен бір таңбалы сан(9)
 20. Қазақстандағы ең үлкен көл (Балқаш)
-
1. Қазақтың әлемге әйгілі палуаны (Қажымұқан)
 2. Бес асыл іс пен бес дұшпанды кім айтқан (Абай)
 3. Қасиетті тағам (НАН)
 4. Ең алып жануар (Піл)
 5. Мемлекеттік тіл(Қазақ тілі)
 6. 42 әріптің жүйелі тізбегі қалай аталады? (Әліппе)
 7. Сөз бен сөзді байланыстыратын қосымша (Жалғау)
 8. Қазақстан жер көлемі бойынша нешінші орын алады? (9 орын)
 9. Картаға тура қарап тұрғанда оның жоғарғы жағы қай тұсты көрсетеді? (Солтүстік)
 10. Сөз мәйегі не? (Мақал)
 11. Күндіз көрмейтін құс (Жапалақ)
 12. Сабақ арасында болатын бос уақыт (Үзіліс)
 13. Екі шеті тұйықталған түзу сызық не деп аталады? (КЕсінді)
 14. 9 мамыр қандай мейрам ? (Жеңіс күні)
 15. Зат есімнің түрлерін ата(Жалқы жалпы)
 16. Өлең жазатын адам (Ақын)
 17. Ең үлкен үш таңбалы сан (999)
 18. Балықтар қалай тыныс алады? (Желбезегімен)
 19. Шөлге төзімді жануар (Түйе)
 20. Жер серігін ата (Ай)
-
1. Күйді орындайтын адам (Күйші)
 2. Мемлекеттік тудың ортасында не бейнеленген? (Күн, қалықтаған қыран)
 3. Заттың қимылын білдіретін сөз табы)(Етістік)
 4. Ұлттық валютаны ата. Валютамыз қай жылы шықты (15 қараша 1993)
 5. Дауыссыз дыбыстар нешеге бөлінеді? (Үшке)
 6. Сөздің мағынасын өзгертетін қосымша (Жұрнақ)
 7. Адам шөлдегенде не қажет (Су)
 8. Ақ алтын деген не? (мақта)
 9. Қазақстан Респ қай жылы тәуелсіздігін алды? (16 желт 1991)
 10. Каспийде қандай ірі балық бар? (Бекіре)
 11. Алты асықты екі-екіден бөлгенде неше балаға беруге болады? (3 балаға)
 12. Кез келген фигураның ауданын қалай табамыз?
 13. Түн ұйқысын төрт бөлген адам (АНА)
 14. Жыл басы не? (Тышқан)
 15. Орман дәрігері (Тоқылдақ)
 16. Абайдың анасы (Ұлжан)
 17. Есту мүшесі (Құлақ)
 18. Үш биді ата.(Төле, Қазбек, Әйтеке)
 19. Біздің облысымыз қалай аталады? (Атырау)
 20. Бір тәулікте неше сағат бар? (24 сағат)
-
1. Басты байлық не? (Денсаулық)
 2. Бүгін аптаның қай күні? (Сәрсенбі)
 3. Көше қиылыстарында жолды не көрсетеді? (Бағдаршам)
 4. Қара алтын ден не ? (Көмір)
 5. Кез келген фигураның периметрін қалай табамыз?

6. «Кел балалар оқылық» кімнің өлеңі? (Ы. Алтынсарын)
7. Көктемде алғашқы шығатын гүл (Бәйшешек)
8. Жай сөйлем түрлерін ата (Жалаң жайылма)
9. Бейбітшілік құсы (Көгершін)
10. Күй атасы кім? (Құрманғазы)
11. Қыста түрін өзгертпейтін аға (Шырша)
12. Ұлы Отан соғысы болған жылдарды ата (1941-1945)
13. Қазақстанда неше облыс бар? (17 облыс)
14. Көкжиектің неше тұсы бар? (Төрт)
15. Ұлыстың ұлы күні жасалатын қасиетті тағам (Наурыз көже)
16. Әртүрлі тарихи зттардан көрме ұйымдастыратын мекеме(Мұражай)
17. Қыста не жауады? (Қар)
18. Ең алғаш қазақ балаларына мектеп ашқан кім? (Ы.Алтынсарын)
19. Әкеңнің әкесі саған кім болады? (АТА)
20. Тұңғыш қазақ ғалымы (Шоқан)

Жүргізуші: Білім деген биік шың,
Бақытқа сені жеткізер.
Білім деген ақылшың

Қиындықтан өткізер! –деп танымдық ойынымыздың соңғы кезеңі «**Ойлы болсаң озып көр**» деп аталады. Бұл кезеңде экраннан бейне көрініс көрсетіледі. Яғни ол кинотуындыдан үзінді немесе мультфильмнен үзінді болуы мүмкін. Бейне көріністі қарап, кімнің шығармасы, кімге арналған басты рөлдерде кім ойнайды сол жөнінде айтып өтеміз.

-Ақындар, батырлар, жазушылардың суреттері көрсетіледі. Сендер соның атын өз іштеріңнен ойланып, қағазға жазасындар, айтпайсындар.

Ана тілі.

10 – Мысал деген не? Қандай мысалдарды білесің?(Адам бойындағы кемшіліктерді сынап, адалдық, қайырымдылықты мадақтап жазатын шығарма)

20 – Көкек айы көктемнің нешінші айы? Көкек айын басқаша қалай атайды? (2-ай, сәуір)

30 – Қазақ әліппесін жасаған, алғашқы оқу құралын жасаған кім? (Ахмет Байтұрсынов)

40 – Шоқан Уалихановтың шын аты? (Мұхаммедқанафия)

Қазақ тілі

10 – Жоғары-төмен, биік-аласа сөздері қандай сөздер? (қарама-қарсы)

20 – 42 әріптің жүйелі тізбегі қалай аталады? (әліпби)

30 – Сөз бен сөзді байланыстыратын қосымша (жалғау)

40 – Қос сөздің жасалу жолдары (бір сөздің қайталануынан, екі сөздің қосарлануынан, күшейткіш буын арқылы)

Математика

10 – Аулада 4 тауық және олардан 3 есе артық үйрек жүр. Ауладағы үйректердің саны нешеу? (12)

20 – Екінші сынып разрядтарын ата (бірлік мың, ондық мың, жүздік мың)

30 - Айгүлдің бүтін, 2 жарты және 4 жартының жартысындай алмасы бар. Айгүлдің алмасының саны қанша? (3 алма)

40 – Қандай санды 180 болу үшін 90-ға арттыру қажет?(90-ды)

Дүниетану

10 – Қазақстан жер көлемі бойынша нешінші орынды алады? (9-шы)

20 – Картаға тура қарап тұрғанда оның жоғарғы жағы қай тұсты көрсетеді? (солтүстік)

30 –Тас көмірдің ең сапалы түрі (антрацид)

40 – Қазақстанмен шекараласатын мемлекеттерді ата (Ресей, Қытай, Өзбекстан,Қырғызстан, Түркменстан).

Қорытынды.

Әділқазылар шешімдерін айтады. Жеңген оқушыны марапаттау.

Абай облысы, Көкпекті ауданы, Көкжайық ауылы
"Көкжайық орта мектебі" КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті пән мұғалімі, педагог-сарапшы
Азимбаева Аяулым Қалиқанқызы

«ӘДЕБИ ТАЛДАУ ЗАМАНАУИ ФОРМАТТА: ПОДКАСТ ПЕН ЭССЕ»

Заманауи білім беру үрдісінде шығармашылық ойлау қабілетін дамыту мен жеке тұлғаның жан-жақты қалыптасуына ерекше көңіл бөлінеді. Әдебиет пәні – адамның рухани дүниесін байытып, мәдени мұраны терең түсінуге мүмкіндік беретін маңызды оқу саласы. Дегенмен, оқушылардың қызығушылығын оятып, әдебиетке жаңа көзқарас қалыптастыру үшін дәстүрлі оқыту әдістерін жаңа технологиялармен және инновациялық тәсілдермен ұштастыру қажет.

Әдеби шығармаларды оқып-үйренуді шығармашылықпен ұштастыруға бағыттай отырып, әдеби шығарманы талдау барысында тек қана ойтолғау, пікір, эссе жазу тәсілдерін ғана емес, қазіргі таңдағы заманауи формат – подкаст түрін де қолдануға болады. Подкаст арқылы оқушылардың әдебиетке деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың аналитикалық ойлау қабілеті мен өзіндік пікір қалыптастыру дағдыларын дамыта аламыз. Әдебиеттегі көркемдеуіш құралдар мен стильдік ерекшеліктерді терең талдауға бағыттай отырып, оқушылардың сыни көзқарасын қалыптастырып, оларды әдеби шығармалардың ішкі мазмұны мен құрылымын зерттеуге ынталандыруға әбден болады.

Заманауи медиа форматтары – подкаст пен қысқа эссе – оқушылардың өз ойларын еркін және мазмұнды түрде жеткізуге мүмкіндік береді. Подкаст арқылы оқушылар өз идеяларын шығармашылық және интерактивті форматта тыңдарманға ұсынады, ал қысқа эссе олардың жазбаша тіл байлығын жетілдіреді, логикалық ойлауын дамытады және нақты әрі құрылымды тұжырым жасауға баулиды.

Дәстүрлі әдеби талдауды оқушыларға жақын әрі заманауи тәсілдермен ұсына отырып, оқушының әдеби көркем шығарма оқуға деген қызығушылығын қалыптастыра аламыз. Оқушылар әдеби шығармалардың мазмұнын тек түсініп қана қоймай, оны сандық платформалар арқылы жаңа, қызықты формада өзгелермен бөлісуді үйренеді. Сонымен қатар, олар медиа құрудың техникалық аспектілерін меңгеріп, қазіргі заманғы цифрлық құралдарды пайдалану дағдыларын шыңдайды. Мұндай тәжірибе оқушыларға болашақта тек әдебиетте ғана емес, кез келген салада өзін еркін әрі креативті танытуға көмектеседі.

Осылайша, оқушылардың шығармашылық мүмкіндіктерін кеңейтіп, олардың әдеби талдау арқылы медиа кеңістігінде өз идеяларын заманауи құралдармен жеткізуге дағдыландыру мақсатында қазақ тілі мен әдебиет пән мұғалімі ретінде **«Әдеби талдау заманауи форматта: подкаст пен эссе»** **елективті курсын өз іс-тәжірибемде қолдану үстіндемін.** Менің бұл авторлық бағдарламам әдебиет пәнін инновациялық тұрғыдан жаңғыртып, оны тек академиялық бағытта емес, өмірлік тәжірибеде де пайдалы етуді мақсат етеді.

Подкасттар – бүгінде жастар арасында кең таралған коммуникация құралы және өз ойын еркін жеткізудің қолжетімді әрі интерактивті тәсілі. Оны пайдалану арқылы оқушылар әдебиетке қатысты идеяларын тек жазбаша емес, ауызша түрде де еркін әрі тартымды жеткізуді үйренеді. Подкаст форматы оларға пікірлерін баяндаудың икемділігін қалыптастырып, аудиториямен интерактивті байланыс орнату мүмкіндігін ұсынады. Сонымен қатар, подкаст жасау барысында оқушылар сөйлеу мәдениетін, ойды анық әрі жүйелі жеткізу дағдыларын жетілдіреді және өз идеяларын шығармашылық тұрғыда жеткізудің тың жолдарын ашады.

Ал эссе жазу – оқушылардың жеке көзқарасын қалыптастырып, өзіндік ойларын логикалық, құрылымды және мазмұнды түрде жеткізуіне көмектесетін тиімді құрал. Эссе жазу барысында оқушылар сыни тұрғыдан ойлауды, талдау жасауды және өз пікірін дәлелді түрде негіздеуді үйренеді. Сонымен қатар, әдеби эссе жазу оларға тілдік қорларын байытып, көркем шығармалармен тереңірек жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бұл процесс оқушылардың өзіндік пікір қалыптастыруына ғана емес, шығармашылық ойлау қабілетін дамытуға да ықпал етеді.

Подкаст пен эссе формаларының үйлесімі оқушылардың ауызша және жазбаша коммуникация дағдыларын кешенді түрде дамытып, оларды әдеби талдау нәтижелерін түрлі форматтарда ұсынуға баулиды. Мұндай тәсіл олардың академиялық және өмірлік дағдыларын шыңдай отырып, шығармашылық және заманауи медиалық ортада өз орнын табуға көмектеседі.

Түркістан облысы, Мақтаарал ауданы, Мырзакент кенті
“Қ.Мүсірепов атындағы №20 жалпы білім беретін мекте коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пәні оқытушы-ұйымдастырушысы
Қази Ұқылас Асқарбайұлы

БАСТАПҚЫ ӘСКЕРИ ДАЙЫНДЫҚ ПӘНІНІҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ПАТРИОТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАҢЫЗЫ

Балаларды тәрбиелеу саласындағы басым міндет дәстүрлі рухани құндылықтарды бөлісетін, өзекті білімі мен дағдылары бар, қазіргі қоғам жағдайында өз әлеуетін іске асыруға қабілетті, Отанды бейбіт түрде құруға және қорғауға дайын жоғары адамгершілік тұлғаны дамыту болып табылады.

Балаларды тәрбиелеу Қазақстанның мәдени даму процесінде қалыптасқан адамгершілік, әділдік, ар-намыс, ерік-жігер, жеке қадір-қасиет, жақсылыққа деген сенім және өзіне, өз отбасына және өз Отанына деген адамгершілік борышын орындауға ұмтылу сияқты рухани-адамгершілік құндылықтар жүйесіне сүйенеді.

Әскери-патриоттық тәрбие дегеніміз не? Бұл оқушылардың бойында жоғары адамгершілік қағидаттарын қалыптастыру, мінез-құлық нормаларын әзірлеу, Қарулы Күштер қатарында мінсіз қызмет атқаруға, Отанды қарулы қорғау бойынша қасиетті борышын орындауға тиісті еңбек, физикалық және әскери-кәсіби дайындығын қалыптастыру мақсатында оқушының санасына, сезіміне, ерік-жігеріне, психикасына және физикалық дамуына педагогикалық ықпал етудің ұйымдастырылған және үздіксіз процесі. Оқушылардың әскери-патриоттық тәрбиесіне моральдық-саяси тәрбие, дене шынықтыру, әскери-техникалық және бастапқы әскери дайындық (АӘД) кіреді.

Әскери-патриоттық тәрбие оқушылардың бойында жоғары моральдық - психологиялық, адамгершілік, жауынгерлік және физикалық қасиеттерді мақсатты қалыптастырудың маңызды жақтарының бірі, оқушылардың әскери-техникалық дағдылар мен білімді, болашақ Отан қорғаушы үшін қажетті медициналық білім негіздерін меңгеру процесі.

Моральдық - психологиялық, әскери-техникалық және дене шынықтыру дайындығының бірлігін қамтамасыз ету-бұл:

1. Күнделікті қызметте педагогикалық ұжымның барлық мүшелерін әскери-патриоттық жұмысқа белсенді қосу.
2. Оқушыларға әскери-патриоттық тәрбие беру мүддесінде пәнаралық байланыстар орнату және қолдау.
3. Оқу, сыныптан тыс, әскери-патриоттық және қорғаныс-бұқаралық жұмыстардың дәйектілігін қамтамасыз ету.

Әскери-патриоттық тәрбиенің жалпы мақсаты ретінде келесі қасиеттерге ие заманауи Отан қорғаушының идеалы болып табылады:

1. Моральдық-адамгершілік қасиеттер: елдің тағдыры үшін жауапкершілік, оны қорғауға дайындық, белсенді өмірлік ұстаным, әскери борышқа адалдық, агрессияның барлық түрлеріне деген жеккөрушілік және басқалар.
2. Психологиялық қасиеттер: жақсы есте сақтау, тапқырлық, зейін, тапқырлық, тапқырлық, жау-апкершілік және тапсырылған іске шығармашылық көзқарас, жоғары тәртіп, бастамашылық және т. б.
3. Жауынгерлік қасиеттер: әскери істі жақсы білу, жауынгерлік тапсырмаларды орындау тәсілдерін меңгеру.

4. Физикалық қасиеттер: күш, жылдамдық, ептілік, төзімділік және т. б.

Әскери істің негіздерін зерделеу процесінде бастапқы әскери даярлықты ұйымдастырушы - оқытушы жастарды тәрбиелеу мен оқытудың басты міндеттерінің бірі - білім алып жатқан жастардың азаматтық дүниетанымын, Қазақстан Республикасының егемендігін қорғау қажеттілігіне сенімділігін, әскери қызметке жауапты көзқарасқа саналы дайындығын қалыптастыруды шешеді. Әрбір сабақта оқитын жастардың әскери анттың рөлі мен маңызын түсінуіне қол жеткізу, Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне, олардың салт — дәстүрлеріне, әскер түрлері мен тектеріндегі қызмет ерекшеліктеріне, әскери мамандыққа деген салауатты қызығушылығын дамыту, жастардың әскери білім алуға деген ұмтылысын ынталандыру, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің жарғылары заңдар жиынтығы екенін түсіндіру қажет, Қарулы Күштердің өмірі мен өмірін реттейтін және жарғылардың талаптарын орындау әрбір әскери қызметшінің міндеті болып табылады.

Тактикалық дайындық-оқытудың негізгі тарауларының бірі. Ол бастапқы әскери дайындықтың оқу материалының мазмұнын жан-жақты зерттеуді қамтамасыз етеді. Тактикалық дайындық сабақтарының тақырыптары жалпы әскери ұрыстың негіздерін зерттеуге, жаудың тірі күші мен жауынгерлік машиналарын жою үшін қару-жарақ пен граната қолдану дағдыларын игеруге бағытталған.

Жастарды әскери қызметке даярлау бойынша мектеп жұмысының жүйесінде алғашқы әскери дайындық ерекше орын алады және негізгі әдістерді қолдана отырып, оқушыларды өз пәнімен баурап алуға тырысу қажет: сендіру әдісі, мысал әдісі, жаттығу әдісі, ынталандыру әдісі. Алғашқы әскери дайындық бойынша оқу процесінің негізгі формасы, әрине, сабақ болып қала береді. Сабақтан тыс уақытта қосымша сабақтарға болашақ түлектердің білімін, дағдыларын тереңдетуге және жетілдіруге көмектеседі.

Оқу процесі, оқушылардың жеке психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, мұғалім мен оқушы арасындағы ынтымақтастық, өзара түсіністік, сенім жағдайында оқыту сапасын арттыру критерийлеріне негізделген болуы шарт.

Оқушылар сабаққа дайын және ұқыпты киініп келуге міндетті. Алғашқы әскери дайындықты ұйымдастырушы-оқытушы сабақ басталғанға дейін взводтың немесе оқу тобының жеке құрамына киім нысанын жеткізуі тиіс.

Жалпы білім беретін мектептерде АӘД оқу-материалдық базасы құрылады және үнемі жетілдіріліп отырады, оған мыналар кіреді:

- алғашқы әскери даярлықтың оқу кабинеті (сыныбы);
- саптық дайындық бойынша сабақтарға арналған алаң;
- күндізгі міндеттерді практикалық зерттеуге арналған орын
- тактикалық дайындық сабақтарына арналған оқу қалашығы және
- ату әдістері мен ережелерін зерттеу (ату тирі);
- - оқу-көрнекі құралдар және оқытудың техникалық құралдары.

Қоғамдағы өз орнын сезінбей, Отанға деген сүйіспеншілікті қабылдамайынша тұтас, өнегелі тұлға болуы мүмкін емес деген қорытынды жасауға болады. Ұлы тарихи өткенге мақтаныш, өз елінің әлемдегі маңыздылығын жаңғыртуға және арттыруға ұмтылу, өз Отанын қорғауға дайын болу - бұл Қазақстан Республикасының әрбір азаматының бойына сіңірілуі керек қасиеттер. Патриотизм абстрактілі сезім емес, ол нақты іс-әрекет, қоғамның толыққанды мүшесі болуға ұмтылу, басқа ұлттар мен мәдениеттерге төзімділік, діни төзімділік.

Сонымен қатар, оқу бағдарламаларының, оқулықтар мен оқу құралдарының мазмұнында педагогикалық инновацияларсыз қазіргі уақытта оқушыларды патриотизмге тәрбиелеу мүмкін емес. Күрделі, белгісіз қоғамдық-саяси жағдайда рухани вакуумның болуына жол беруге болмайды, сондықтан қоғамдық сана дағдарысын еңсеру үшін оқулықтардың тәрбиелік әлеуетіне көбірек көңіл бөлу қажет. Олардың мазмұны патриоттық, азаматтық сезімін, ұлттық сана сезімін, Қазақстан Республикасы халықтарының тарихи және мәдени мұрасын құрметтеуге тәрбиелеуге бағытталуы тиіс.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Закон РК «Об образовании» от 27.07.2020 года// adilet.zan.kz;
2. Арсланадиев А.К. //Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2014. – № 2.;
3. Катуков А. М. Военно-патриотическое воспитание учащихся на занятиях по начальной военной подготовке - М.: Просвещение, 2018.- 207 с.

**Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Бурыл ауылы
№6 орта мектеп
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Ибраймова Эльмира Расылхановна**

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ МОТИВТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Дидактиканы дамытудың қазіргі кезеңінде оқыту процесінің тиімділігін арттыру мәселесі оқу процесін басқарудың ең ұтымды жолдары мен әдістерін іздеуге, оқу материалы мен оқу процесін құрылымдық-жүйелік талдауға, сондай-ақ оқытудың техникалық және әдістемелік құралдарының тиімділігін талдауға және бағалауға байланысты ғалымдардың назарын аударады. Енді кезекте оқу, жазу, санау, есептерді шешудің қарапайым дағдыларын игеру жеткіліксіз. Бұл дағдыларды қалыптастыру кеңірек және маңызды міндеттерді шешуге қосылады:

Біріншіден, балаларды ғылыми білімнің логикасында пәндік оқытуға жетелеу, олардың алдында осы ғылымның мазмұнын құрайтын шындықтың зерттелетін саласының негізгі және іргелі қасиеттерін ашу. Сонымен, оқу дағдыларын игеру қарым – қатынас пен ойлау құралы ретінде тілді зерттеуге кіріспе, ал қарапайым санау дағдылары сандық қатынастарды зерттеуге кіріспе болады.

Екіншіден, балаларда өз міндеттері мен тәсілдері бар оқу іс-әрекетін қалыптастыру. Біздің қоғам дамуының қазіргі кезеңінде оқу іс-әрекетін адам өмір бойы орындауы керек. Бұл әр адамның екінші "кәсібі", ол негізінен таңдалған істі алға жылжытуға байланысты келеді.

Үшіншіден, бастапқы оқыту кезеңінің барлық мүмкіндіктерін оқу мотивтерін қалыптастыру және балалардың интеллектуалды дамуы үшін пайдалану. Оқу процесінің тиімділігі мен сапасын арттыру мәселесін шешудегі басты мәселе оқушылардың оқуын жандандыру болып табылады. Оның айрықша маңыздылығы мынада: оқыту рефлексивті түрлендіруші қызмет бола отырып, оқу материалын қабылдау мен есте сақтауға ғана емес, сонымен бірге оқушының танымдық іс-әрекеттің өзіне деген көзқарасын қалыптастыруға бағытталған. Қызметтің трансформациялық сипаты әрқашан субъектінің белсенділігімен байланысты.

Егер біз оқудың алғашқы жылдарынан бастап баланың мектепке ауыртпалық түсіруін қаламасақ, онда біз сыртта емес, оқу процесінде болатын ілімнің осындай мотивтерін оятуға қамқорлық жасауымыз керек. Басқаша айтқанда, мақсат-баланың оқығысы келетіндіктен дәл оқуы, сондықтан ол ілімнің өзінен ләззат алуы қажет. Сондай-ақ, Ян Амос Коменский оқушының жұмысын психикалық қанағат пен рухани қуаныш көзіне айналдыруға шақырды.

Сондықтан бастауыш білім берудің мақсаттарының бірі-баланың танымдық белсенділігін дамыту. Балалардың тәуелсіздігі мен белсенділігін дамыту үшін баланың әрбір сәтті қадамын, сұраққа өз бетінше жауап табуға тырысуын (тіпті сәтсіздігін) оң бағалау маңызды. Балаларға бірдеңе ойлап табу, болжау, мысалдар таңдау және т.б. секілді шығармашылық оқу тапсырмаларын беру өте пайдалы.

Белсенділік іс-әрекеттің өзін емес, оның деңгейі мен сипатын білдіретінін ескеру қажет. Бұл мақсат қою процесіне де, мотивация мен іс-әрекет тәсілдерін білуге де әсер етеді. Белсенділік (жеке білім ретінде) оқушының ерекше жағдайын және оның іс - әрекетке қатынасын білдіреді. Оқушының оқу іс-әрекетіндегі белсенділігі, оның нақты күштерінің көрінісі ретінде, оның дамуының алғышарты мен нәтижесі деп санауға болады. Сонымен қатар, белсенділік жеке тұлғаның туа біткен, өзгермейтін қасиеті емес, демек оны дамытуға болады.

Жеке тұлғаның сипаттамасы ретінде белсенділік оның динамикасын, бастамашылығын ашады және қоршаған әлеммен мағыналы байланыстарды өзгерту мен қолдаудың қайнар көзіне айналады. Белсенділік әрекеттілікпен байланысты, оның қалыптасуының, іске асырылуының және өзара әрекеттесуінің шарты, өз қозғалысының қасиеті ретінде анықталады. Тұлғаның белсенділігі оның әлеуметтік, рухани және биологиялық даму бағдарламаларын құруға көмектеседі.

Соңғы онжылдықтардағы зерттеулер белсенділік мәселесіне әртүрлі көзқарастарды, оның түрлері (қоғамдық, когнитивтік, еңбек және т.б.), оның қасиеттері (бейімделетін және бейімделмейтін, репродуктивті және өнімді шығармашылық), сондай-ақ тұлға белсенділігінің жоғары деңгейін қалыптастырудың процесін терең зерттеді.

Белсенділік қасиеті тұлғаның қасиеті ретінде әртүрлі жоспардағы іс-әрекетте қалыптасады (танымдық, еңбек, әлеуметтік және т.б.). Оның үстіне белгілі бір қызмет түрлеріндегі белсенділіктің көрінісі олардың табиғаты мен ерекшеліктеріне сәйкес келеді. Іс-әрекет түріне қарай әрекет түрлері сәйкес бөлінеді: танымдық, еңбектік, әлеуметтік және т.б.

Барлығымыз білетіндей, оқытудың мақсаты оқушылардың білімін, дағдыларын игеру ғана емес, сонымен қатар тұлғаның жетекші қасиеттерін қалыптастыру болып табылады. Осындай қасиеттердің бірі-танымдық қызығушылықтардың бағыты мен тұрақтылығында, білім мен іс-әрекет тәсілдерін тиімді игеруге, оқу-танымдық мақсатқа жетуге ерікті күш-жігерді жұмылдыруда көрінетін танымдық белсенділік. Жеке тұлғаның іс-әрекетінің бұл сапасы негізінен таным процесінде қалыптасады, ол табиғаты бойынша субъектінің мақсатты белсенділігімен байланысты. Бұл жағдайда белсенділік мақсатқа жетудің құралы және шарты ретінде әрекет етеді. Субъектіні белсенді күйге келтіру оның сыртқы ортамен өзара әрекеттесуінің нәтижесі болып табылады.

Танымдық белсенділік жеке сипатта болады. Сонымен қатар, белсенділік таным шарты бола отырып, жеке тұлғаның туа біткен қасиеті емес, ол іс-әрекет процесінде қалыптасатынын атап өткен жөн. Оқытудың белсенділігіне келетін болсақ, ол танымдық іс-әрекет процесінде қалыптасады және танымға деген ұмтылыспен, психикалық шиеленіспен және оқушының моральдық-еріктік қасиеттерінің пайда болуымен сипатталады, сонымен бірге белсенділіктің өзі іс-әрекеттің сапасына әсер етеді.

Физиологиялық механизмдер тұрғысынан оқу процесі уақытша шартты байланыстардың қалыптасуы екені белгілі. Бұл процесс ми қыртысын белсенді күйге келтіретін зерттеу рефлексін қоздыру арқылы жеңілдетіледі. Зерттеу рефлексін қоздыру-танымдық белсенділіктің қажетті шарты. И. П. Павлов белсенділікті тудыратын жағдайлардың жалпы белгісін – жаңалықты көрсетті. Оқу процесінде мұндай жаңалық белгісіз ақпарат, материалды берудің ерекше түрі, оқытудың жаңа құралы болуы мүмкін.

Танымдық белсенділіктің мәні мынада: оқытудың әртүрлі мәселелерін шешуге интеллектуалды және эмоционалды жауап беру қасиеттерін ала отырып, олар оқушының сабақта не болып жатқанына, біліммен жұмыс жасаудағы бастамашылығына бағдар берудің құнды сезімін тудырады, ол неғұрлым сезімтал тыңдайды және басқалардың не және қалай істейтініне мұқият қарайды. Алайда, танымдық белсенділіктің көріністері әртүрлі және оларды ажырату қиын. Олар:

- 1) танымдық іс-әрекеттердің мақсатқа бағытталуында, олардың мағыналық қалыптастырушы мотивациямен сипатталатын орындылығында;
- 2) білімнің, іскерліктің, қызмет тәсілдерінің сипатында, оларды пайдаланудың ұтқырлығында, мұғалімге бағытталған мәселелердің мазмұнында;
- 3) әлеуметтік коммуникация көздері есебінен, оқудың кең ауқымы, теледидар, радио, компьютерлік технологиялар арқылы танымдық қызметті кеңейту, тереңдету ниетінде.

Бұл оқушылардың оқу процесінен тыс алған білімдерін, дағдыларын оқу іс-әрекетіне енгізуге деген ұмтылысымен байланысты. Оқушылардың танымдық белсенділігі олардың қызметінің психологиялық көңіл-күйінде де: зейін, ойлау процестері, орындалатын іс-әрекетке қызығушылық, жеке бастамада көрінеді. Мұғалім қоятын міндеттерді, мәселелерді талқылауға белсенді жауап (жылдам кері байланыс), сыныптастарының жауаптарына қатысуға, оларды толықтыруға, түзетулер енгізуге деген ұмтылыс – мұның бәрі оқушының оқу-танымдық іс-әрекеттің субъектісіне айналғанын көрсететін танымдық белсенділіктің маңызды көрсеткіштері.

Т.И.Шамованың зерттеулеріне сүйене отырып, танымдық белсенділікті қалыптастырудың келесі деңгейлерін белгілеуге болады:

- 1-деңгей – репродуктивті әрекет;
- 2-деңгей – интерпретациялық әрекеті;
- 3-деңгей – шығармашылық белсенділік.

Т.И.Шамованың танымдық іс-әрекеттің қалыптасу деңгейлері туралы көзқарасын және оның танымдық әрекеттің анықтамасы бойынша ұсынған классификациясын ұстана отырып, әрбір деңгейді ажырату кезінде мынаны ескеру қажет: біріншіден, оқушының оқуға деген қатынасы, бұл игерілген білім мазмұнына және процестің өзіне деген қызығушылықтан көрінеді; екіншіден, құбылыстардың мәніне, олардың өзара байланысына енуге, сонымен қатар іс-әрекеттің әдістерін меңгеруге ұмтылу; үшіншіден, оқушының іс-әрекетке жұмылдыру, қызмет мақсатына жету үшін моральдық және ерікті күш-жігер. Бұл көрсеткішті оқушының оқу процесінде көрсететін жүйелілігі мен табандылығына қарай бағалау керек. Осы көрсеткіштерге сүйене отырып, біз танымдық белсенділіктің әрбір деңгейіне түсініктеме береміз:

Төмен деңгейлі – репродукциялық белсенділік тұрақты зейіннен көрінеді, ынталандырудың жаңашылдығынан туындайды және оқушының білімді түсінуге, есте сақтауға және жаңғыртуға, оны үлгі бойынша қолдану әдісін меңгеруге ұмтылуымен сипатталады. Бұл белсенділік деңгейінің критерийі оқушының оқытылатын құбылысты түсінуге деген ұмтылысы болуы мүмкін, ол сабақта мұғалімге сұрақ қоюда, мұғалімнің тапсырмасын орындаудағы практикалық іс-әрекетте (баспа материалымен, дидактикалық оқу құралдарымен жұмыс) көрінеді. Белсенділік деңгейінің төмендігінің сипатты көрсеткіші – «неге?» сияқты сұрақтардың болмауынан көрінетін оқушылардың білімді тереңдетуге қызығушылықтың болмауы.

Орта деңгей – түсіндіру әрекеті. Ол оқушының оқытылатын мазмұнның мәнін ашуға, құбылыстың мәніне енуге, құбылыстар мен процестер арасындағы байланыстарды білуге, өзгерген жағдайда білімді қолдану жолдарын меңгеруге ұмтылуымен сипатталады. Бұл белсенділік деңгейінің қалыптасуын бағалау критерийі оқушының келесі сұрақтарды тұжырымдау арқылы көрінетін құбылыстың себебін мұғалімнен немесе басқа көзден білуге ұмтылуы болады.

Жоғары деңгей – шығармашылық белсенділік нақты мінез-құлық пен іс-әрекетте, инициативалық, танымдық және басқа да әрекеттерден, таңдаудағы таңдамалылықтан көрінеді. Шығармашылық белсенділік ұжымдық шығармашылық іс-әрекетке өз еркімен қатысуға ұмтылудан, басқа іс-әрекеттерге қызығушылықтың таралуынан көрінеді. Оқу іс-әрекетіндегі математикалық есептерді шешу барысындағы танымдық белсенділіктің ерекше көрінісі:

- шешілетін міндеттерді кездейсоқ емес таңдау;
- есептерді шешудегі сәтсіз әрекеттерге сыншылдық (есептерді шешудің белгілі жолдарын санамалау);
- оқушының қызығушылықтары шегінде тапсырмаларды таңдау;
- мұғалімнің позициясын алу мүмкіндігі;
- математикалық есептерді шешу жолдарының әртүрлілігі, өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалау.

Бастауыш сынып оқушыларының белсенділігін қалыптастырудың негізгі көрсеткіші – бұл іс-әрекеттің мақсатын түсінуімен, олардың субъектімен іс-әрекетке дайындығы ретінде іс-әрекет пәніне қажетті қатынасымен сипатталатын оқу және сабақтан тыс жұмыстарға тұрақты қызығушылық.

Осылайша, критерилерінің бірі оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту болып табылатын оқыту үрдісінде педагогикалық технологияларды қолданудың тиімділігін арттыру жолдарын қарастыра отырып, оқыту ықпалының ықпалын қолайлы ететін белгілі бір шарттарды ескеру қажет.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Шамова Т.И. Активизация учения школьников. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 208 с.
2. Маркова А.К. и др. Формирование мотивации учения: книга для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
3. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения, или Как интересно преподавать: учебное пособие. – Алматы, 2009. – 344 с.

**Ақтөбе қаласы
№3 "Ертегі" бөбекжай балабақшасы МКҚК
Тәрбиеші
Аяпбергенова Эльза Борибаевна**

«ҮЙ ЖАНУАРЛАРЫ»

Ұйымдастырылған іс-әрекет: Сөйлеуді дамыту, шығармашылық.

Ұйымдастырылған іс-әрекет тақырыбы: «Үй жануарлары»

Ұйымдастырылған іс-әрекет мақсаты: Балалардың жыл бойғы білімдерін түрлі тапсырмалар мен ойындар арқылы қортындылау. Қойылған сұраққа жауап беруге дағдыландыра отырып, шығармашылыққа, ұқыптылыққа, ұйымшылдылыққа баулу. Үй жануарлары туралы білімдерін арттыру.

Ұйымдастырылған іс-әрекет әдіс – тәсілдері: сұрақ-жауап, тапсырмалар, суреттер

Ұйымдастырылған іс-әрекет жоспары:

1. Ұйымдастыру кезеңі:

а) Шаттық шеңбері

2. Ұйымдастырылған іс-әрекет:

а) Әңгілелесу

ә) Тапсырмалар

3. Сергіту сәті

4. ойын

а) Қимылды ойын

ә) Дидактикалық ойын

5. Суретпен жұмыс

6. Қортынды

Ұйымастыру кезеңі:

-Қане балалар! Оқу іс-әрекетімізді бастамас бұрын барлығымыз үлкен шебер жасайық!

Шаттық шеңбер!

Қуанамын менде,

Қуанасың сенде!

Қуанайық достарым,

Арайлап атқан күнге!

-Тамаша! Балалар көңіл күйіміз қалай? Бүгінгі біздің ұйымастырылған іс-әрекетіміз қызықты өтпек!

-Қоңырау соғылады,

-Алло, алло

- балаларды жайлауға саяхатқа шақырады.

-Жарайды.

Тәрбиеші жайлауға бару үшін көлік шақыртады.

- Көмекке трактор келеді.

- Балалар әуендетіп жайлауға да жетеді

- Жайлауда ғұй жануарлары: сиыр, қой, жылқы, тауық т.б танысады

- Үй жануарларының пайдасы туралы айтамыз және дыбыстарынан ажыратады.

Ойын: « сиыр сауып көрейік», «Қой қырку»

Сергіту сәті

Ал балалар міне соңғы тапсырмағада келдік!

Ендеше, алдымызды үй жануарлары суреттері бар, осы суреттерді ары қарай толықтырып жапсырамыз және де көлеңкесін табамыз.

Қорытынды:

Балалар бүгін біз қайда бардық?

Қандай тапсырмаларды орындадық?

Бүгінгі тапсырмалар сендерге қызық болды ма?

Балалардың жұмысынан көрме ұйымдастыру.

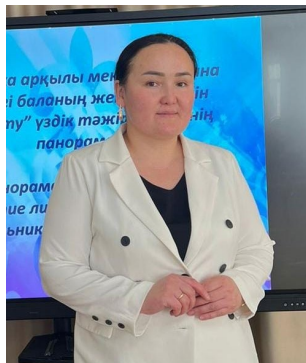
-Қане енді балалар сиқырлы ғажайып жұмыртқаны ашып көрейік. Ішінде не бар екен!

-сыйлық!

-Өте тамаша балалар бұл сендерге арналған сыйлық. Себебі сендер тапсырмаларды тамаша орындап шықтыңдар! Жарайсыңдар!

**Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Қостанай қаласы білім бөлімінің
"№ 11 бөбекжайы" коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны**

**Музыка жетекшісі
Хасенова Макпал Ерековна**

МУЗЫКА САБАҒЫНДА ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ ТАНЫМДЫҚ ПРОЦЕСТЕРІН ДАМУҒА ҮШІН ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Балабақшадағы білім беру дамуының қазіргі кезеңінде ғылым мен техниканың дамуы мен жетілдірілуінің жоғары қарқынына байланысты балалардың танымдық іс-әрекетінің белсенділігі мәселесі ерекше маңызға ие. Иә, қоғам білімді, қоршаған ортаны тез бағдарлай алатын, өз бетінше ойлайтын адамдарды талап етеді. Танымдық белсенділікті дамытуда балалардың танымдық қабілеттерін, олардың зеректігі мен шығармашылық қабілетін дамытуға, ой-өрісін кеңейтуге тиімді жағдай жасаудың маңызы зор. Мұндай тапсырмаларды орындау балалардың ақыл-ой белсенділігін ынталандыратын белсенді оқыту жағдайында ғана мүмкін болады. Белсенді оқыту белсенді әдістердің көмегімен жүзеге асырылады. Осындай әдістердің бірі-танымдық қызығушылықты қалыптастыруға ықпал ететін ойын.

Музыка сабақтарында ойын технологиясын қолданудың маңыздылығы-бұл оң нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді: ұғымдарды, тақырыптарды және білім салаларын игерудің педагогикалық технологиясы ретінде; кең технологияның элементі ретінде; әлеуметтік, адамгершілік мәселелерді шешуде атоммен, әдіспен, оқыту диалогының құралы ретінде. Оларды пайдалану білімді меңгеру сапасын жақсартып, оқу процесін белсендіруге, сабақта белсенділіктің эмоционалды толқуын енгізуге мүмкіндік береді, маңызды психологиялық және әдістемелік міндеттерді жүзеге асыруға ықпал етеді:

- баланың музыкалық өнерге деген қызығушылығын, ынтасын және сүйіспеншілігін дамыту;
- музыка туралы ойлау, оның эмоционалды сипатын бағалау және бейнелі мазмұнын анықтау қабілетін қалыптастыру;
- сабақта алған білімдерін айналада естілетін музыкаға қолдана білу дағдысын қалыптастыру.

Оқу жағдайын ұйымдастырудың формалары ретінде қолданылатын ойында бала ілімнің қуанышын сезінеді: психикалық және әлеуметтік белсенділік көрінеді, эмоционалды көтерілумен бірге жүретін интеллектуалды күштер жұмылдырылады. Ойын өзін-өзі тәрбиелеудің, өзін-өзі көрсетудің және өзін-өзі жетілдірудің қуатты құралына айналады.

Білім беру процесінде ойын технологиясын қолдана отырып, ересек адам эмпатияға, мейірімділікке ие болуы керек, эмоционалды қолдау көрсете білуі, қуанышты жағдай жасай білуі, баланың кез-келген өнертабысы мен қиялын көтермелеуі керек. Тек осы жағдайда ойын баланың дамуына және ересек адаммен ынтымақтастықтың жағымды атмосферасын құруға пайдалы болады.

Ойындарды музыка сабағында оқу процесіне енгізу:

- сабақта қолайлы атмосфера құруға;
- балалардың интеллектуалды және эмоционалды белсенділігін арттыруға;
- ойын жағдайында сәттілікті сезінуге;
- әртүрлі қабілеттер кешенін дамытуға мүмкіндік береді.

Сабақтың ойын түрі балаларды оқу іс-әрекетіне ынталандыру құралы ретінде әрекет ететін ойын мотивациясымен жасалады. Сабақтардағы ойын әдістері мен жағдайларын жүзеге асыру осындай негізгі бағыттар бойынша жүзеге асырылады:

1. Дидактикалық мақсат балалардың алдына ойын тапсырмасы түрінде қойылады;
2. Оқу қызметі ойын ережелеріне бағынады;
3. Оқу материалы оның құралы ретінде қолданылады;
4. Оқу іс-әрекетіне дидактикалық тапсырманы ойынға аударатын жарыс элементі енгізіледі;
5. Дидактикалық тапсырманы сәтті орындау ойын нәтижесімен байланысты.

Ойынды алдын – ала жоспарланған процесс және рөлдерге бөлінген әрекет ретінде дәстүрлі түсінуден басқа, ойынды халық өнерінде бұрыннан бар мағынамен толтыруға болады: әнді орындау-әнді ойнау. Ойын-ән (ойын-би) деп аталатын сценарий балаларға алдын-ала белгісіз, сондықтан олар өз рөлін таңдап, оларды жүзеге асыру үшін қажет деп санайтын мәнерлі құралдарды табады. Тәрбиеші балалармен бірге өз рөлін жасайды және орындайды. Әнді ойнау дегеніміз-жинақталған музыкалық-поэтикалық байлық жүректен жүрекке, ауыздан-ауызға беріліп, сондықтан ұзақ өмір сүрген кезде ауызша халық шығармашылығының дәстүрлерін білдіру. Ертегі элементтері музыка сабақтарында өте танымал, олардың көмегімен тәрбиеші жаңа материалға назар аударады. Өйткені, ертегі-балалардың ең сүйікті жанры. Ертегі оқу-танымдық іс-әрекетті белсендіреді, балаларға музыка заңдылықтарын оңай түсінуге көмектеседі.

Педагогикалық практикада музыкалық дидактикалық ойындар жиі қолданыла бастады, бұл музыканың экспрессивті мүмкіндіктеріне түсінік беруге, сезімдердің әртүрлі гаммаларын ажыратуға үйретуге мүмкіндік беретін қарапайым, қол жетімді әдістер топтамасы. Арнайы бағытталған ойындарда ерекше, кей жағдайда музыкалық қабілеттерді дамыту сияқты мәселелерді шешуге болады. Арнайы музыкалық қабілеттерге музыкалық ырғақ, музыкалық жад, музыкалық шығармашылық және орындаушылық жатады.

Музыкалық оқытудағы ойын тәсілі тәрбиеші қолданатын ойындардың белгілі бір санымен шектелмейді. Бұл музыкалық-білім беру процесін ұйымдастырудың көп компонентті жүйесі. Ойын тәсілі балаларға музыканы өнер ретінде үйрену процесін жеңілдетеді, оны қызықты етеді, балалардың интонациялық тілде өнер туындыларымен, тәрбиешімен, бір-бірімен көркемдік қарым-қатынас формасы ретінде әрекет етуге итермелейді.

Музыкалық ойындардың мақсаты – баланың ақыл-ойын, есте сақтау қабілетін, дауысын, шығармашылық әрекетін, ырғақ сезімін дамыту, ой-өрісін кеңейту, іскерлік дағдыларды дамыту.

Музыкалық шығармашылықта ойлау, абстрактілі және нақты, логика мен интуиция, шығармашылық қиял, белсенділік, тез шешім қабылдау қабілетімен эмоциялық жауап берудің синтезі жетекші рөл атқарады. Балалардың шығармашылығы өз бетінше іс-әрекеттермен, өздеріне белгілі музыкалық және есту бейнелерімен әрекет ете білумен, біліммен, дағдылармен, оларды жаңа жағдайларда, музыкалық әрекеттің әртүрлі түрлерінде қолдана білумен байланысты.

Музыка сабағындағы балалардың шығармашылығы танымдық-ізденіс музыкалық тәжірибесі болып табылады. Балалардың шығармашылығы музыка әлемінде бұрын өздеріне беймәлім жаңалық ашуымен құнды.

Алматы облысы, Райымбек ауданы, Түзкөл ауылы
“Тәліп Мұсақұлов атындағы орта мектеп мектепке дейінгі шағын орталығымен” КММ
Мектеп директоры, география пәнінің мұғалімі, педагог-сарапшы
Исаев Жандос Турдакнович

ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ

Қазіргі таңда отандық білім беру стандарттары белсенді, шығармашылық және танымдық қызметіне, шығармашылық қабілетін дамытуға баса назар аудара отырып, мектептің географиялық білім беру сапасына жаңа талаптар қояды. Себебі қоғам жеделдетілген қарқынмен дамып келеді және мектеп түлектері шығармашылық ойлау қабілеттерін қалыптастырып, жағдайға стандартты емес шешімдер қабылдау қажет.

Сондықтан да мұғалімнің міндеті-өскелең ұрпақты өзгермелі өмір сүру жағдайларына дайындау, дұрыс шешім табуға көмектесу, өз таланттары мен шығармашылық әлеуетін көрсетуге мүмкіндік беру. Ғылыми педагогикалық әдебиетте шығармашылық тапсырмалар бойынша жұмыстың әдістемелік аспектілерін көрсететін көптеген жұмыстар бар. Қазіргі қоғамдағы оқушылардың шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыру мәселесі өзекті және оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту құралдарын іздеуді талап етеді. Оқу іс-әрекетінің мазмұны мен ұйымдастырылуы оқушының өз міндеттеріне шығармашылық қарым-қатынасын анықтау арқылы ғана дұрыс бағалауға мүмкіндік береді.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау шығармашылық іс-әрекет қиялдың жұмысы, белгілі бір болжам, мақсатқа жетуді іздеу деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Сондықтан шығармашылықтың белсенді процесі балаларға жағымды эмоциялар әкеледі. Тиісінше, шығармашылық қызметті білім беру мазмұнының ерекше құрамдас бөлігі ретінде қарастыру қажет.

Шығармашылық қызмет тәжірибесін дамытудың негізгі құралы-танымдық тапсырмаларды қолдану. Олар оқушылар үшін субъективті маңызды және олар үшін қол жетімді деңгейге ие болуы керек. Сонымен, оқушыларды танымдық мәселелерді шығармашылық шешу процесінде шығармашылық қызмет тәжірибесіне үйрету үшін ерекше әдістемелік жағдайларды ескеру маңызды.

Атап айтқанда, география сабақтарында шығармашылық қызмет тәжірибесін дамытуда келесі әдістемелік шарттарды бөліп көрсетуге болады:

- білім алушыларды ақыл-ой әрекетінің әдістерімен қаруландыру;
- оқуға деген ынта мен қажеттілікті сақтау;
- мәселені өз бетінше шешуге бағытталған оқытудың ерекше ұйымын пайдалану;
- эмоциялар мен ізденіс әрекетін қалау.

География сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту оқу үдерісіндегі құрылымдық буын болып табылады, мұнда басты міндет оқушының тұлғааралық және әлеуметтік коммуникацияда өзін-өзі жүзеге асыру және өзін-өзі көрсету үшін оларды интеллектуалды және танымдық іс-әрекетке қосу арқылы бастапқы шығармашылық әлеуетін дамыту болып табылады. Сондықтан, осы кезеңде (оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай) оқушының сыртқы әлемге бейімделу дәрежесін анықтау маңызды. Әдістемелік әзірлемелер жан-жақты дамыған және заманауи тұлғаны дамыту мақсатында оқушылармен белсенді және мақсатты жұмысты талап етеді. Интеллектуалды-танымдық іс-әрекет жұмыстың әртүрлі формаларымен үйлесуі керек және оқыту, даму және денсаулықты сақтау мәселелерін шешуге міндетті. Қалыптасқан жағымды эмоцияларға сабақ жасай отырып, оқу іс-әрекеті процесінде қолайлы психологиялық климат оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуға ықпал етеді. География сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ойдағыдай дамытудың негізгі мақсаты-белсенді әлеуметтік және білім беру қызметіне бейімделу арқылы жеке бейімділік пен сараланған тәсіл негізінде жеке көрініс жағдайларын жүзеге асыру. Оқушылардың шығармашылық қызметінде бірлескен атмосфераны құру оқу процесінде оқушылардың шығармашылық дамуын қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады. Осылайша, сыныпта маңызды шарт қалыптасады, бұл адамның шығармашылық қабілеттеріне шығармашылық әсер етеді-оқу процесінде қауіпсіз және сенімді қарым-қатынас.

География сабақтарында шығармашылық қызметті нығайту және дамыту мотиві мұғаліммен және осы сынып оқушыларымен жеке қарым-қатынас болуы мүмкін. Содан кейін оқушы өзінің әлеуетін бағалай алады және өз әрекеттерін реттей және үйлестіре алады.

География сабақтарында шығармашылықты ұйымдастыру құрылған іс-қимыл алгоритміне негізделген. Жетілген шығармашылық жұмыс үшін тәуелсіз және сыни ойлау қабілетін игеру, құбылыстар мен процестердің мәнін түсіну, оқу іс-әрекетінің өнімділігін не қамтамасыз ететінін сұрау қажет.

Шығармашылық тапсырмаларды пайдалану кезінде оқушылардың жеке тәжірибесіне ерекше назар аудару керек және олардың қызметі сәттілікке бағытталуы керек. Әрбір сабақ балалардың шығармашылығын тексеруге ынталандыру болуы керек және олардың шығармашылық тұлғаны қалыптастыруға ішкі қажеттілігі болады. Танымдық қызығушылықтарды дамыту оқушыларға өздерінің шығармашылық жетістіктерін өзін-өзі бағалау және жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру деңгейінде көрсетуге мүмкіндік береді.

Географияны оқытуда мәселелік оқытуды пайдалануға болады. Дидактиканың ережелеріне сәйкес мәселелік оқыту келесі әдістерді қолдану арқылы жүзеге асырылады: ішінара іздеу немесе эвристикалық, мәселелік, баяндау, зерттеу.

Мәселелік жағдайды шешуде оқушылар келесі кезеңдерді ажырата алады: мәселені білу, қарама-қайшылықтарды ашу; осы шарттар негізінде гипотезаны құрастыру; гипотезаны дәлелдеу; жалпы қорытынды.

Мәселені шешу үшін оқушылар оқу іс-әрекетінің байланыстардағы алшақтықты табу, гипотезаны алға тарту, сұрақтың талаптарын қайта құру, гипотезаның жалпы ұстанымын жеке әдістерге қолдану, себеп-салдар кешенін құру сияқты әдістерін пайдаланады. Бұл әдіс-тәсілдерді оқушылардың біртіндеп меңгеруі мәселелік жағдайларды шешу қабілетінің қалыптасуына әкеледі.

Географияны оқытуда мәселелік немесе шығармашылық тапсырмалардың бірнеше түрі қолданылады:

Мәселелік сипаты бұрын игерілген білім мен тапсырманың (немесе сұрақтың) талабы арасындағы алшақтыққа байланысты тапсырмалар. Мысалы, физикалық географияның бастапқы курсына оқушылар күн жылуының мөлшері ендікке байланысты екенін біледі: ендік неғұрлым аз болса, соғұрлым жылу көп болады және керісінше. Келесі курста Африканы зерттеу кезінде олар тропикалық белдеуде жазғы температура (+32°C) экваторлық (+24°C) температурадан жоғары екенін біледі. Бұл факт бұрын үйренген тәуелділікке қайшы келеді және проблемалық тапсырманы қалыптастыруға негіз болады: "Атласпен жұмыс жасай отырып, Африканың тропикалық және Экваторлық белдеулеріндегі жазғы және қысқы температураны салыстырыңыз. Неліктен тропикалық белдеуде шілденің температурасы жоғары?"

Көп мәнді себеп-салдар байланысын орнату тапсырмалары. География зерттейтін объектілер мен процестердің ерекшеліктері әдетте себептер кешеніне байланысты болады және салдарлар кешенін тудырады. Сондықтан мұндай тапсырмалар түрі оқытуда ең кең тараған. Егер бір мезгілде оқушылар өз бетінше кең ауқымды білімдерді әртүрлі тәсілдермен таңдап, қолдануы керек. Басқа оқу пәндерін қоса алғанда, тапсырма мәселелік болып табылады, мысалы, «Америка Құрама Штаттарының әлемдегі жетекші державаға айналуына қандай факторлар әсер етеді?» (Кем дегенде 5 себепін атаңыз).

Оқушылардың шығармашылық іс-әрекетінде бірлескен атмосфераны құру оқу процесінде оқушының шығармашылық дамуын қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады. Осылайша, сабақта жалпы адамның шығармашылық қабілеттеріне шығармашылық әсер етуді қамтамасыз ететін маңызды шарт қалыптасады.

География сабағында шығармашылық белсенділікті нығайту және дамыту мотиві мұғаліммен және осы сынып оқушыларымен жеке қарым-қатынас болуы мүмкін. Сонда оқушы өз мүмкіндігін бағалай алады және өз іс-әрекетін реттеп, үйлестіре алады.

География сабақтарында шығармашылықты ұйымдастыру құрылған іс-қимыл алгоритміне негізделген. Жетілген шығармашылық жұмыс үшін тәуелсіз және сыни ойлау қабілетін игеру, құбылыстар мен процестердің мәнін түсіну, оқу іс-әрекетінің өнімділігін не қамтамасыз ететінін сұрау қажет.

Шығармашылық тапсырмаларды пайдалану кезінде оқушылардың жеке тәжірибесіне ерекше назар аудару керек және олардың қызметі сәттілікке бағытталуы керек. Әрбір сабақ балалардың шығармашылығын тексеруге ынталандыру болуы керек және олардың шығармашылық тұлғаны қалыптастыруға ішкі қажеттілігі болады. Танымдық қызығушылықтарды дамыту оқушыларға өздерінің шығармашылық жетістіктерін өзін-өзі бағалау және жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру деңгейінде көрсетуге мүмкіндік береді.

**«Жетісу облысының білім басқармасы» мемлекеттік мекемесінің
"Сарқан қаласының облыстық №3 арнайы мектеп-интернаты" КММ
Математика пәні мұғалімі
Сарсенбаева Бакытгуль Сламжановна**

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ ҮШІН ЛОГИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР ҚОЛДАНУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Қазіргі мектеп үшін оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесі өте маңызды. Оқушылардың ойлауын дамыту мәселесі — математиканы оқыту әдістемесіндегі басты міндеттердің бірі. Алайда, қазіргі уақытта мұғалімдер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға жеткілікті көңіл бөлмейді, сондықтан математиканың үлкен даму әлеуеті толық пайдаланылмайды. Бұл жағдай білім беру мақсаттары арасындағы қайшылықтарға әкеледі: креативті ойлауға және оқытудың нақты нәтижелеріне қабілетті жан-жақты дамыған тұлғаны алуға деген ұмтылыс. Қазіргі уақытта оқушыларды шығармашылық қызметке дайындау қажеттілігі барлығына айқын. Осыған байланысты мектептің белсенді, бастамашыл, шығармашылықпен ойлайтын адамдарды тәрбиелеудегі рөлі артып келеді. 2021 жылы PISA зерттеуі алғаш рет жетекші компоненттердің бірі ретінде шығармашылық ойлауды бағалауды енгізді, бұл зерттеудің осы бағытының маңыздылығын да, оған деген қызығушылықты да бірнеше рет арттырады. PISA зерттеуі дарынды және талантты балаларды анықтауға емес, оқушылардың шығармашылық ойлауға қабілетті шекараларын анықтауға, сондай — ақ бұл қабілеттің оқу процесінің ерекшеліктерімен-оқу тәжірибесімен, оқу және сабақтан тыс жұмыстармен қалай байланысты екенін анықтауға бағытталған. Оқушылардың шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту мектептегі оқытудың барлық кезеңдерінде маңызды. Л.С. Выготскийдің ойынша, мектепте оқу шығармашылықты баланың саналы іс-әрекетінің орталығына итермелейді.

В. А. Крутецкий математикадағы шығармашылық ойлаудың құрылымын келесідей ұсынады:

- математикалық материалды формальды қабылдау қабілеті, есептердің формальды құрылымын түсіну;
- сандық және сапалық қатынастар, сандық және символдық символизм саласындағы логикалық ойлау қабілеті, математикалық символдармен ойлау қабілеті;
- математикалық пайымдау процесін және тиісті әрекеттер жүйесін жетілдіру қабілеті, бүктелген құрылымдармен ойлау қабілеті;
- математикалық қызметтегі ойлау процестерінің икемділігі;
- шешімнің айқындығына, қарапайымдылығына, үнемділігіне және ұтымдылығына ұмтылу;
- ойлау процесінің бағытын тез және еркін қайта құру қабілеті, ойдың тікелей бағытынан кері бағытына ауысу;
- математикалық жады (математикалық қатынастарға жалпыланған жады, типтік сипаттамалары, ойлау және дәлелдеу схемалары, есептерді шешу әдістері және оларға көшу принциптері);
- ақыл-ойдың математикалық бағыты.

Шығармашылық ойлаудың құрылымы формулада келтірілген: "математикалық дарындылық математикалық қатынастар, сандық және символдық символизм және математикалық ойлау саласында жалпыланған, бүктелген және икемді ойлаумен сипатталады". Сонымен, отандық психологияда шығармашылық ойлауды зерттеу теориялық тұрғыдан негізделген, жеке айырмашылықтар тек сандық жағынан ғана емес, сонымен қатар сапалық жағынан да талданады. Осылайша, шығармашылық ойлау-бұл түбегейлі жаңа субъективті білімді құруға немесе ашуға, өзіндік өзіндік идеяларды қалыптастыруға байланысты ойлау.

Математика сабақтарында мен оқушыларға ашық есептерді шешуді ұсынамын. Бұл міндеттер балалардың дивергентті ойлауын дамытады. Дивергентті ойлау бір тапсырмаға бірнеше бірдей дұрыс жауаптарды табуға бағытталған. Егер конвергентті ойлау әдісімен адам белгілі бір алгоритм бойынша әрекет ету үшін қайралса, онда дивергентті ойлау жағдайында ол шығармашылық, стандартты емес шешімдерді іздейді. Бұл ойлау стереотиптерден бос, осылайша адам кез-келген мәселенің шешімін табады, тіпті егер ол дайын әрекет алгоритмі болмаса да.

Сабақтарымда осындай тапсырмаларды жүйелі түрде қолдана отырып, мен мынаны байқадым:

- балаларда ойлау қабілеті дамиды;

- білім алушыларға олардың мазмұнын игеру үшін белсенді ойлау қызметін талап ететін жаңа оқулықтар қызықтырады;

- балалар шығармашылық қабілеттерін, шығармашылығын дамытады, бұл әмбебап оқу әрекеті.

Құрылған тапсырмалар жүйесін пайдалану үшін келесі шарттарды ескеру қажет:

1. таңдалған тапсырмалар балалар үшін мүмкін болуы керек;

2. бір сабаққа таңдалған тапсырмалар ойлаудың әртүрлі компоненттеріне әсер ету үшін әртүрлі болуы керек;

3. егер оқушылар тапсырманы орындай алмаса, оны келесі сабаққа дейін ойлануға қалдырған жөн;

4. оқушыларға ұқсас тапсырмаларды құрастыру үшін қосымша үй тапсырмасын беруге болады;

5. егер сабақта уақыт шектеулі болса, онда бұл тапсырмаларды математикалық үйірме сабақтарында қолдануға болады.

Логикалық тапсырмалар оқушыны шығармашылық іс-әрекетке бейімдейді, ақыл-ой өрісін дамытады. Математика сабағында орындалатын логикалық тапсырмалар мен жаттығулар оқушының ойлауын дамытатын, есте сақтау қабілетін арттыратын болу тиіс. Бұл орайда деңгейлік тапсырмалардың атқаратын қызметі зор. Деңгейлік тапсырмалардың мақсаты- оқушыға жеңілден қиынға, қарапайымнан – күрделіге қарай сатылы түрде орындалатын жұмыстар жүйесін ұсына отырып, оқушыны ізденушілікке, шығармашылыққа баулу.

Мен математика сабағында оқушылардың логикалық ойлау қабілетін арттыратын мынадай деңгейлі тапсырмаларды пайдаланамын:

- Сыныпта 35 оқушы бар. Қыздар ұлдардан үшке артық. Сыныпта ұлдар қанша, қыздар қанша?

Шешімі: $x + x + 3 = 35$ $x = 16$ (ұ) $x + 3 = 16 + 3 = 19$ (қ)

- Мектепте төрт жүз оқушы бар. Олардың ең болмағанда екеуі бір күнде туғанын дәлелдеңіз.

Шешімі: (Дирихле принципі) 1 жылда 365, 366 күн бар. Демек, олардың ең болмағанда екеуі бір күнде туған.

- Шаршының қабырғасын үш есе үлкейтсе, оның ауданы неше есе үлкееді? Жауабы: 9 есе

- Ауылдан қалаға дейін велосипедші 20 км/сағ жылдамдықпен, ал қайтар жолда 10 км/сағ жылдамдықпен жүріп өтті. Велосипедшінің орта жылдамдығын тап. Шешімі: $(20+10)/2=15$

- Жұп санды үшке бөлгенде қалдық қандай болуы мүмкін. Жауабы: 1 және 2

- Егер фигураның периметрі 32 см екені белгілі болса, онда осы фигураның ауданын табыңыз. Жауабы: 16 жағы бар. $32:16=2$. Кішкентай квадраттың бір қабырғасының ұзындығы — 2 см. Кішкене квадрат ауданы: $S=2*2=4$ Үлкен квадрат ауданы одан екі есе үлкен $S=4*4=16$ Кішкене квадраттар -8. $S=8*4=32$ $S=32+16=48$

- Отбасыда төрт бала бар. Олардың жастары: 5, 8, 13, 15. Балалардың аттары: Жәнібек, Райхан, Салтанат, Жанат. Қыздардың біреуі бала- бақшаға барады. Жәнібектен үлкен, Райханның жасына Жанаттың жасын қоссаң, үшке бөлінеді. Жанат кім? Қыз ба, ұл ма? Ж-бы: $(5+13)=18:3$ Райхан > Жәнібек. Райхан он үште, Жанат бесте. Ең кішкентайы бесте, ол-Жанат, демек ол балабақшаға барады. Жанат-қыз.

- Әкесі 27 жаста болғанда баласы 3 жаста болды. Ал қазір баласының жасы әкесінің жасынан 3 есе кем. әрқайсының жасы нешеде? Жауабы: 36;12

- Дүкенде 5 әртүрлі кесе және 3 әртүрлі тәрелке бар. Неше әдіспен 1 тәрелке мен 1 кесені сатып алуға болады? Шешімі: $5*3=15$

- Дүкенде 4 әртүрлі қасық, 5 әртүрлі кесе, 3 әртүрлі тәрелке бар. Неше әдіспен 1 тәрелке, 1 қасық және 1 кесені сатып алуға болады? Шешімі: $4*5*3=60$

Қорытындылай келсек, логикалық жаттығуларды орындау оқушының ақыл-ойын, қиялын, ой ұшқырлығын дамытады. Бұл оқушылардың түрлі мазмұнды есептерді шығаруда, есептің шартын құра білуге қалыптастырылады. Бір есептің бірнеше шешімдерін табуға жетелейді. Әрбір сабақта қызықты есептер, логикалық тапсырмалардан пайдалансақ, оқушының танымдық белсенділігін, кітапқа, оқуға, білім алуға деген құмарлықтарын арттырамыз.

**Астана қаласы әкімдігінің
"№ 42 "Бәйшешек" балабақшасы" мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорны
Меңгеруші
Махмутова Жанат Жансултановна**

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМЫ БАСШЫСЫНЫҢ КӘСІБИ ШЕБЕРЛІГІНЕ ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

Бүгінгі таңда білім беру жүйесіндегі өзгерістер қоғамның және бүкіл білім беру жүйесінің дамуына сәйкес келетін өзгерістердің қажеттілігімен сипатталады. Қазіргі кезеңде білім беруге қойылатын талаптар білім беру мекемелерінің үнемі даму бағытында жүру қажеттілігін негіздейді. Осыған байланысты мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында басқару жүйесін жаңғырту қажеттілігі туындап отыр, бұл да елімізде болып жатқан әлеуметтік-экономикалық жаңартулармен байланысты.

Мектепке дейінгі білім беру мекемесін тиімді басқару жоғары еңбек нәтижелері бар ұжымда салауатты шығармашылық орта құруды көздейді және басшының қандай басқару стилін таңдайтынына тікелей байланысты. Басқару қызметіндегі әрбір басшы қызметтік міндеттерді тек өзіне ғана тән белгілі бір стильде орындайды. Көшбасшылық стилі жетекшінің ұжымды өзіне жүктелген міндеттерді белсенді және шығармашылықпен орындауға ынталандыратын әдістерінен, бағыныштыларының қызметінің нәтижелерін қалай бақылайтынынан көрінеді. Бұл зерттеу өзекті мәселеге: мектепке дейінгі мекеме басшысының басқару стилінің ұжымдағы әлеуметтік-психологиялық климатқа әсерін зерттеуге арналды. Эксперименттік зерттеу жүргізілді, ол көшбасшылардың жеке қасиеттерін, басқару стилін анықтауды және ұжымдардағы әлеуметтік-психологиялық климатты диагностикалауды қамтиды.

Қазіргі заманғы мектепке дейінгі білім беру мекемесін дамытудың қажетті шарттарының бірі мектепке дейінгі мекеменің даму жолдарының көшбасшысының стратегиялық көзқарасы болып табылады.

Жалпы стратегияны мемлекет, қоғам, ұйым белгілейді және әрбір мекеменің, оның ішінде балабақшаның стратегиясын анықтаудың бастапқы нүктесі болып табылады. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінің басшысы жалпы стратегияны негізге ала отырып, өз аймағының мәдени, экономикалық, әлеуметтік даму ерекшеліктерін ескере отырып, өзі жетекшілік ететін мекеменің дамуының нақты жолдарын әзірлейді. Мектепке дейінгі білім беру мекемесі басшысының жалпыұлттық, аймақтық міндеттерді мектепке дейінгі мекеменің даму жолдары туралы өзіндік идеясымен біріктіру қабілеті басқарушылық қызметте бірінші орынға шығады. Бұл жағдайда стратегия таңдалған көрсеткіштер мен ресурстарды тиімді бөлу негізінде басқару мақсаттарына жету үшін қажетті іс-әрекеттердің жалпылама моделі ретінде түсініледі. Стратегия – мекеме дамуының негізгі мақсатына жету үшін проблемалар мен ресурстарға басымдық беретін іс-әрекеттердің жалпы бағдарламасы.

Стратегиялық басқару көшбасшының даму мақсаттарын нақты тұжырымдау, оларға қол жеткізудің жалпы бағдарламасын белгілеу, негізгі мәселелерді анықтау, қажетті түзетулер енгізу мүмкіндігін қамтамасыз ету және әсер етудің әртүрлі әдістерін қолдану қабілетін білдіреді. Стратегиялық менеджменттің негізгі элементтері болып стратегиялық менеджмент бөлімдері, мекеме қызметінің бағыттары, мекеменің өмірлік циклінің кезеңдері, даму стратегияларының түрлері, нарықтағы бәсекелестік жағдайы, білім беру қызметтерін сегменттеу жатады. Басқару стратегиясы мемлекеттік және аймақтық білім беру органдарының іргелі принциптерін, сондай-ақ белгілі бір балабақшаның ерекшеліктерін және оның жетекшісінің даралығын ескере отырып құрылады.

Жаңа жағдайдағы жұмыс педагогтар мен жолсеріктерді оқыту мен қайта даярлауды, олардың белгілі бір психологиялық қайта конфигурациялауын көздейді. Мектепке дейінгі мекеменің бүкіл ұжымы және оның әрбір мүшесі нарық жағдайында білім беру қызметі сұраныстың нысанасына айналуы тиіс екенін және бұл көбінесе тәрбиешілердің де, басқалардың да жұмысының сапасына байланысты екенін түсінуі керек.

Мектепке дейінгі мекемелердің жұмыс істеуі мен дамуының жаңа шарттары осы мекемелерді басқарудың жаңа әдістерін талап етеді. Соңғы нәтиже басшының кәсібилігіне байланысты болады.

Қазіргі таңда балабақша меңгерушісіне қойылатын басқарушылық міндеттер мен біліктілік талаптарының ауқымы кең.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымының меңгерушісі мыналарға міндетті:

- заңдарға және басқа да нормативтік құқықтық актілерге, оқу орнының жарғысына сәйкес білім беру мекемесін басқаруға;

- оқу орнының жүйелі оқу және әкімшілік-шаруашылық (өндірістік) жұмысын қамтамасыз ету;

- мемлекеттік білім стандартының, мемлекеттік талаптардың орындалуын қамтамасыз ету;

- белгіленген тәртіппен оқушылардың контингентін қалыптастыруға, оқу процесі кезінде олардың өмірі мен денсаулығын қорғауды қамтамасыз етуге, олардың және білім беру ұйымы қызметкерлерінің құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуге;

- мектепке дейінгі білім беру мекемесін дамытудың стратегиясын, мақсаттары мен міндеттерін айқындау, оның жұмысын жоспарлауды, оқу-тәрбие процесінің шарттарына, білім беру бағдарламаларына, білім беру мекемесі қызметінің нәтижелеріне қойылатын талаптардың сақталуын қамтамасыз ету; білім сапасы, әртүрлі бағдарламалар мен жобаларға қатысу, білім беру мекемесіндегі білім сапасын үздіксіз арттыру;

- мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында тәрбиеленушілердің білім сапасын бағалаудың объективтілігін қамтамасыз ету;

- білім беру мекемесінің кеңесімен және қоғамдық ұйымдармен бірлесе отырып, мектепке дейінгі білім беру мекемесінің даму бағдарламаларын, білім беру бағдарламасын, жарғыны және мекеменің ішкі еңбек тәртібін ережелерін әзірлейді, бекітеді және жүзеге асырады;

- инновацияларды енгізу үшін жағдай жасау, мектепке дейінгі білім беру ұйымдары қызметкерлерінің мекеме жұмысын жақсартуға және білім беру сапасын арттыруға бағытталған бастамаларын қалыптастыруды және іске асыруды қамтамасыз ету, ұжымда қолайлы моральдық-психологиялық ахуалды қолдау;

- балабақшаның құрылымдық бөлімшелерінің, педагогикалық және басқа да қызметкерлерінің жұмысын жоспарлау, үйлестіру және бақылау;

- мемлекеттік органдармен, жергілікті өзін-өзі басқару органдарымен, кәсіпорындармен, ұйымдармен, жұртшылықпен, ата-аналармен (оларды алмастыратын тұлғалармен), азаматтармен тиімді өзара іс-қимыл мен ынтымақтастықты қамтамасыз ету.

Заманауи жетекші қызметкерлерді сапалы жұмысқа ынталандыруды, оның ішінде оларды материалдық ынталандыру негізінде, білім беру ұйымындағы жұмыс беделін арттыруға, басқарудың ұтымдылығын дамытуға және еңбекті нығайтуға бағытталған шараларды әзірлеуді және жүзеге асыруды қамтамасыз етуге шақырылады. Ол қызметкерлердің оқу орнын басқаруға қатысуын қамтамасыз ететін жағдай жасауы керек.

Бүгінгі күні мектепке дейінгі білім беру ұйымы басшысының біліктілігіне қойылатын талаптар да өзгерді. Меңгерушінің кәсіби шеберлігі өздігінен пайда бола алмайтыны анық: бұл - тек кәсіби білімнің ғана емес, сонымен қатар өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру бойынша терең және жүйелі жұмыстың нәтижесі.

Осылайша, мемлекеттік секторды реформалау білім беру мекемелерінің даму стратегиясын өзгертуді де болжайды. Бүгінгі күні балабақшалар бар нарықтық қатынастар мекеменің өзін жаңартуға да, оның ішінде стратегиялық көшбасшының құзыреттілігін арттыруға да ықпал етеді.

Абай облысы білім басқармасының Семей қаласы білім бөлімінің
«№49 жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
Информатика пән мұғалімі
Сайлауғазы Еркежан Әділғазықызы

МОБИЛЬДІ ҚОСЫМША АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ

Түйіндеме: Бұл мақалада қазақ тілінің латын әліпбиіне көшуіне байланысты. Барлығына қол жетімді Android платформасында жасалынатын, жұмыс істеу алгоритмдері көрсетіледі.

Кілттік сөз: android, латын әліпбиі, әріптер, бағдарлама, мобильді қосымша.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың 2017 жылы 12 сәуірде «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында: «Біріншіден, қазақ тілін біртіндеп латын әліпбиіне көшіру жұмыстарын бастауымыз керек. Біз бұл мәселеге неғұрлым дәйектілік қажеттігін терең түсініп, байыппен қарап келеміз және оған кірісуге Тәуелсіздік алғаннан бері мұқият дайындалдық» деп айтқан еді.

«Қазақ тілі әліпбиін кириллицадан латын графикасына көшіру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 26 қазандағы №569 Жарлығына өзгеріс енгізу туралы ҚАУЛЫ ЕТЕМІН: «Қазақ тілі әліпбиін кириллицадан латын графикасына көшіру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 26 қазандағы №569 Жарлығына (Қазақстан Республикасы ПҰАЖ-ы, № 50-51-52, 326-құжат) мынадай өзгеріс енгізілсін: аталған Жарлықпен бекітілген латын графикасына негізделген қазақ тілі әліпбиі осы Жарлыққа қосымшаға сәйкес жаңа редакцияда жазылсын. Осы Жарлық жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаев, Астана, Ақорда, 2018 жылғы 19 ақпан.

Әлем дамуындағы қазіргі тенденциялар тілге назар аударуды ерекше талап етеді. Күннен-күнге өзгеріп жатқан дүниенің қарқынына ілесе алмаған жағдайда ол оның жоғалуына әкелуі мүмкін [1]. Ғаламшарымыздың ғылыми әрі технологиялық дамуы адамдардың тілдік әрі сандық қарым-қатынасына қиындық тудыратындай дәрежеде терминологияның кеңеюіне әкеліп отыр. Сондықтан, қазақ тілінің де әлем халықтарының 75 пайызы қолданатын латын әліпбиіне көшіп, жаңартылатын уақыты жетті (1-сурет). Бұл бір жағынан қазақ грамматикасы мен лексикасының кемелденуіне әкелсе, екінші жағынан еліміздің сандық, ғылыми, мәдени әлемдік ақпарат кеңістігіне шығуын жылдамдатады.

Президентінің
2018 жылғы 19 ақпандығы
№ 507 Жарлығына
ҚОСЫМША

Қазақстан Республикасы
Президентінің
2017 жылғы 26 қазандығы
№ 569 Жарлығымен
БЕКІТІЛГЕН

Латын графикасына негізделген қазақ тілі
ӘЛІПБИІ

№	Жазылуы	Дыбысталуы	№	Жазылуы	Дыбысталуы
1	A a	[a]	17	Ŋ ŋ	[ŋ]
2	Ä ä	[ä]	18	O o	[o]
3	B b	[b]	19	Ö ö	[ø]
4	D d	[d]	20	P p	[p]
5	E e	[e]	21	Q q	[k]
6	F f	[f]	22	R r	[r]
7	G g	[g]	23	S s	[s]
8	Ğ ğ	[ɣ]	24	T t	[t]
9	H h	[x], [h]	25	U u	[u]
10	I i	[i]	26	Ū ū	[y]
11	J j	[j], [ɟ]	27	V v	[v]
12	K k	[k]	28	Y y	[y]
13	L l	[l]	29	Z z	[z]
14	M m	[m]	30	Ž ž	[ʒ]
15	N n	[n]	31	Sh sh	[ʃ]
16	Ŋ ŋ	[ŋ]	32	Ch ch	[tʃ]

1-сурет. Қазақ тілінің латын әліпбиі.

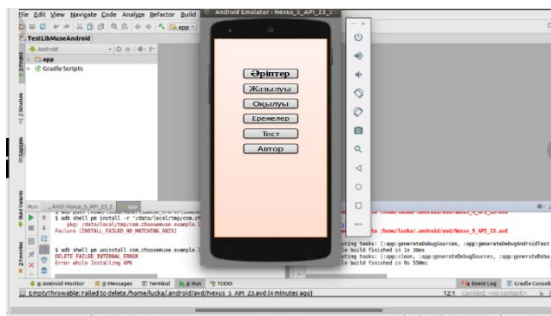
Осыған орай мобильді қосымшаны жасауға ұйғардым. Бұл қосымшаның түп мақсаты- қысқа уақыт аралығында мобильді қосымша арқылы қазақ әліпбиін тез әрі тиімді игеру [2]. Бұл мобильді қосымшаның блог схемасына қарап, қолданушыға ыңғайлы әрі тиімді (2-сурет). Бұл қосымшаны жасауға түрткі болған, бакалавр оқып жүргенде бүлдіршіндерге арналған мобильді қосымша жасаған болатынымын. Ол бағдарламаның мақсаты- бүлдіршіндердің санасын ояту, тез әріптерді меңгеру, жыл мезгілдерін, апта күндерін, ай атауларын білуге, оқуға үйреткен болатын.

2- сурет. Мобильді қосымшаның блог схемасы

Мобильді қосымшаны жасауға Android Studio бағдарламасымен жасалынады [3,4]. Сонымен қатар, Adobe Flash Professional CS 5 бағдарламасын Screen Recorder бағдарламасы арқылы түсіріп, оны Video Pad, Video Editor бағдарламасымен өңдеп, Format Factory бағдарламасы арқылы форматын өңделуде (3-сурет). Басында көрсетілген блог схеманың, Андроид бағдарламасында іске асырылуы.

“Әріптер” батырмасын басқанда 32 латын әліпбиі шығады. Әр әріптің батырмасын басқанда, әр әріптер аталуына байланысты дыбысталады. “Жазылу” батырмасының қызметі әр әріптердің жазылу ережелерін көрсетеді. “Оқылу” батырмасында әліпбидің оқылуы көрсетіледі. “Ережелер” батырмасында латын әліпбиінің нақты ережелері жазылған. “Тест” батырмасында 3 мәтін беріліп, әр мәтін дыбысталады. Мұнда диктант ретінде қарастыруға болады [2].

3-сурет. Андроид бағдарламасында эмулятормен іске асырылуы.

Сонымен қатар, латын әліпбиінің жалпы ережесіне сай тесттер болады. Ал “Автор” батырмасында өзім жайлы қысқаша мәліметтер болады. Айта кететін жайт, “Жазылу” батырмасында ерекше әріптерге анимациялық кейіпкерлерді қолданам [6]. Бұл есте сақтауға үлкен көмек деп санаймын. Бағдарламаның қысқаша кодтық сөздері:

```

import android.app.Activity;
import android.content.Intent;
import android.graphics.Color;
import android.net.Uri;
import android.os.Bundle;
import android.view.View;
import android.widget.Button;
import android.widget.LinearLayout;
import android.widget.TextView;
public class MainActivity extends Activity {
    
```

```

LinearLayout l1,l2,l3,l4,l5;
TextView textAlphabet,textNumber,textMonth,resultTextView;
String[]
ALPHABET,NUMBER,MONTH;ButtonA,ButtonB,ButtonC,ButtonD,NumberA,NumberB,NumberC,Number
D,MonthA,MonthB,MonthC,MonthD;
int rand,randNum,randMonth,result=-3;
protected void onCreate(Bundle savedInstanceState) {
super.onCreate(savedInstanceState);
setContentView(R.layout.activity_main);
l1 = (LinearLayout)findViewById(R.id.l1);
l2 = (LinearLayout)findViewById(R.id.l2);
l3 = (LinearLayout)findViewById(R.id.l3);
l4 = (LinearLayout)findViewById(R.id.l4);
l5 = (LinearLayout)findViewById(R.id.l5);
ButtonA = (Button)findViewById(R.id.ButtonA);
ButtonB = (Button)findViewById(R.id.ButtonB);
ButtonC = (Button)findViewById(R.id.ButtonC);
ButtonD = (Button)findViewById(R.id.ButtonD);
ALPHABET = getResources().getStringArray(R.array.ALPHABET);
NUMBER = getResources().getStringArray(R.array.NUMBER);
MONTH = getResources().getStringArray(R.array.MONTH);
textAlphabet = (TextView)findViewById(R.id.textAlphabet);
textNumber = (TextView)findViewById(R.id.textNumber);
textMonth = (TextView)findViewById(R.id.textMonth);
resultTextView = (TextView)findViewById(R.id.resultTextView);
randAlphabet();
randNum();
randMonth();
}
void randNum(){
randNum = (int)(Math.random()*21);
textNumber.setText(NUMBER[randNum].toUpperCase());
NumberA.setText(NUMBER[(int)(Math.random()*21)]+"");
NumberB.setText(NUMBER[(int)Math.random()*21]+"");
NumberC.setText(NUMBER[(int)(Math.random()*21)]+"");
NumberD.setText(NUMBER[randNum]+"");
result();
}
void randMonth(){
randMonth = (int)(Math.random()*12);
textMonth.setText(MONTH[randMonth].toUpperCase());
MonthA.setText(MONTH[(int)(Math.random()*12)]+"");
MonthB.setText(MONTH[(int)Math.random()*12]+"");

```

Осы Android платформасында жасалған андроид қосымшасы, барлық андроид қолданушыларына қол жетімді болады. Бұл бағдарлама барлық қазақстандықтарға тиімді, әрі қызықты болады деп ойлаймын. Осындай қосымшалар арқылы латын әліпбиін үйден шықпай-ақ меңгереміз. Осы қосымша арқылы алтын уақытымызды сақтаймыз.

Әдебиеттер:

/1/ <http://ruh.kz/kz/latyn> сайты.

/2/ <http://sabaq.kz> сайты.

/3/ Разработчики Link Bubble.

/4/ Майер.Р. Android 2. Программирование приложений для планшетных компьютеров и смартфонов. — М.:Эксмо, 2011.—58 с.

/5/ Медникс З., Дорнин Л., Мик Б., Накамура М. Программирование под Android. -М.:Питер, 2013.-36 с.

Маңғыстау облысы, Бейнеу ауданы, Ақжігіт ауылы

“Ақжігіт жалпы білім беретін мектеп” КММ

Директордың оқу жұмысы жөніндегі орынбасары, физика пәнінің мұғалімі, педагог - сарапшы
Демеуова Сан Тиркешовна

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ ЖӘНЕ МҰҒАЛІМНІҢ РӨЛІ

Аннотация: мақалада инклюзивті білім берудің педагогикалық негіздері, оның қоғамдағы маңызы және мұғалімнің кәсіби рөлі қарастырылады. Инклюзивті мәдениеттің педагогикалық жүйедегі орны, мұғалімнің кәсіби және әлеуметтік құзыреттері, сондай-ақ ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды қолдау тетіктері талданады. Сонымен қатар, инклюзивті білім беруді тиімді дамытуға ықпал ететін негізгі факторлар сипатталады. Мақалада инклюзивті ортаны қалыптастыру, педагог кадрлардың біліктілігін арттыру, оқыту стратегияларын бейімдеу және қоғамның көзқарасын өзгерту мәселелері кеңінен қарастырылады.

Кілт сөздер: инклюзивті білім беру, педагогикалық мәдениет, мұғалімнің рөлі, ерекше білім беру қажеттіліктері, оқыту стратегиялары, инклюзивті орта, білім берудегі теңдік, педагогикалық құзыреттілік.

Қазіргі заманғы қоғамда әр баланың сапалы білім алу құқығы толық сақталуы тиіс, соның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар да инклюзивті ортада білім алуға тең мүмкіндіктерге ие болуы қажет. Инклюзивті білім беру – барлық балалардың физикалық, психологиялық, әлеуметтік немесе танымдық ерекшеліктеріне қарамастан, бірдей сапалы білім алуына жағдай жасайтын білім беру жүйесі. Бұл жүйенің басты мақсаты – әр баланың қажеттіліктерін ескере отырып, оның жеке даму траекториясын қамтамасыз ету, білім алуға қолжетімділігін арттыру және әлеуметтенуіне мүмкіндік беру.

Инклюзивті білім беру ерекше қажеттіліктері бар балаларға тек білім алу мүмкіндігін ғана емес, сонымен қатар олардың қоғамға толыққанды интеграциялануын, өзін-өзі бағалау мен дербестігін дамытуды, әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын қалыптастыруды қамтамасыз етеді. Бұл жүйе тек ерекше қажеттіліктері бар балаларға ғана емес, жалпы білім беру процесіне қатысатын барлық тараптарға – мұғалімдерге, ата-аналарға, қатарластарына да оң әсер етеді. Инклюзивті мектептер көптүрлілік пен толеранттылық қағидаттарын ұстанып, балаларды өзара құрметтеуге, бір-біріне қолдау көрсетуге және ынтымақтастыққа баулиды.

Қазіргі өркениетті әлемде білім саласындағы кемсітушілікке жол бермеу – жалпыадамзаттық моральдық құндылықтардың және әлеуметтік әділеттіліктің негізгі талабы ретінде қарастырылады. Қазақстан Республикасы бұл бағытта халықаралық тәжірибеге сүйене отырып, білім беру жүйесінде инклюзия қағидаларын енгізуді жалғастыруда. Елдің заңнамалық базасында «ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар» ұғымы бекітіліп, олардың білім алу құқықтары мен мүмкіндіктерін қамтамасыз ету үшін түрлі қолдау шаралары қарастырылған. Мемлекет инклюзивті білім беруді дамыту мақсатында оқу бағдарламаларын бейімдеу, мұғалімдердің біліктілігін арттыру, арнайы әдістемелерді енгізу және білім беру мекемелерінің инфрақұрылымын жетілдіру бойынша жұмыстар атқаруда.

Инклюзивті білім берудің табысты жүзеге асуы үшін мұғалімдер мен ата-аналардың белсенді ынтымақтастығы, оқыту мен тәрбиелеудің заманауи әдістерін қолдану және арнайы мамандардың (логопедтер, дефектологтар, психологтар) қолдауы аса маңызды. Сонымен қатар, қоғамның ерекше

қажеттіліктері бар балаларға деген көзқарасын өзгерту, оларды әлеуметтік өмірге бейімдеу және тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету – барша қауымдастықтың ортақ міндеті.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасына сәйкес, 2011 жылдан бастап инклюзивті білім беру біртіндеп енгізіліп, оны жетілдіру бағытында жүйелі жұмыстар жүргізілуде. Елдің 2025 жылға дейінгі стратегиялық даму жоспарының 1.1-тармағына сәйкес, білім беру жүйесінің қолжетімділігі мен инклюзивтілігін қамтамасыз ету негізгі басымдықтардың бірі ретінде қарастырылады. Бұл стратегиялық құжат инклюзивті білім беруді дамыту үшін кешенді шараларды қамтиды және келесі бағыттарға ерекше көңіл бөледі:

1. Инклюзивті білім беруді қолдау инфрақұрылымын жетілдіру:

- Жалпы білім беру мекемелерінде арнайы инклюзивті кабинеттер құру, оқыту процесін бейімдеу және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін психологиялық-педагогикалық қолдау жүйесін дамыту.

- Орта, техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламаларын еңбек нарығының қазіргі талаптарына сәйкестендіру арқылы бейімдеу.

- Педагогтердің біліктілігін арттыру, олардың әртүрлі қажеттіліктері бар оқушылармен жұмыс істеу дағдыларын жетілдіру мақсатында арнайы курстар мен әдістемелік нұсқаулықтар әзірлеу.

2. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды қаржылық қолдау жүйесін жетілдіру:

- Жан басына шаққандағы қаржыландыру жүйесінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін қаржыландырудың жоғары нормативтерін енгізу.

- Инклюзивті білім беруге мемлекеттік тапсырысты кеңейту арқылы ерекше қажеттіліктері бар балаларды білім беру процесіне барынша толық енгізу.

- Материалдық-техникалық базаны нығайту, оның ішінде оқу құралдарын бейімдеу, арнайы оқыту құралдары мен технологияларды енгізу.

Бұдан бөлек, инклюзивті білім беру саласында қоғамның қабылдауын жақсарту мақсатында ақпараттық-ағарту жұмыстары күшейтіліп, ата-аналармен серіктестік орнату, арнайы мамандардың (логопедтер, дефектологтар, психологтар) белсенді қатысуы қамтамасыз етіледі. Бұл шаралар еліміздегі білім беру жүйесін барынша икемді, әділ және тең мүмкіндіктерге негізделген етуге ықпал етеді.

Ерекше қажеттіліктері бар балаларды қолдау жолдарына мыналар жатады:

1. Білім беру жүйесінде қолдау көрсету:

- Инклюзивті білім беру ортасын қалыптастыру (бейімделген оқу бағдарламалары, арнайы кабинеттер, жеке оқыту жоспарлары).

- Ерекше балаларға арналған психологиялық-педагогикалық қолдау қызметтерін ұйымдастыру (логопед, дефектолог, психолог мамандардың көмегі).

- Педагогтердің инклюзивті білім беру бойынша біліктілігін арттыру.

2. Қаржылық және материалдық қолдау:

- Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін жоғары қаржыландыру нормативтерін енгізу.

- Мемлекеттік тапсырысты кеңейту арқылы арнайы білім беру бағдарламаларын дамыту.

- Арнайы техникалық құралдар мен оқыту материалдарын қамтамасыз ету (брайл қарпімен кітаптар, тифлотехникалық құралдар, есту аппараттары, интерактивті оқыту құрылғылары).

3. Әлеуметтік және психологиялық қолдау:

- Ата-аналарға кеңес беру және психологиялық көмек көрсету орталықтарын ашу.

- Қоғамда толеранттылық пен инклюзияны насихаттау (әлеуметтік жобалар, ақпараттық кампаниялар).

- Оқушылар арасында ерекше қажеттіліктері бар балаларға құрметпен қарау мәдениетін қалыптастыру.

4. Құқықтық және заңнамалық қолдау:

- Ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алу құқығын қамтамасыз ететін заңнамалық актілерді жетілдіру.

- Мектептер мен басқа да білім беру мекемелерінде инклюзивті білім беру талаптарының сақталуын бақылау.

- Ерекше қажеттіліктері бар балаларға арналған арнайы бағдарламалар мен квоталарды енгізу.

5. Қоғамдық және кәсіби серіктестік:

- Үкіметтік емес ұйымдармен, халықаралық қорлармен және еріктілермен серіктестік орнату.

- Ерекше қажеттіліктері бар балаларға жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін арттыру.
- Ерекше балаларды қолдайтын мектептен тыс үйірмелер мен қосымша білім беру орталықтарын ашу.

Бұл шаралар ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуына, әлеуметтенуіне және қоғамға толыққанды интеграциялануына ықпал етеді.

Инклюзивті білім беру қазіргі педагогикадағы маңызды құбылыс ретінде қоғамда жоғары маңызға ие болып, білім беру жүйесіне жаңа құндылықтар, тұжырымдамалар мен идеялар әкелуде. Бұл идеялар білім беру процесінің құрылымына, педагогикалық әдістер мен тәсілдердің өзгеруіне, сондай-ақ мұғалімнің кәсіби және шығармашылық мәдениетінің дамуына тікелей әсер етеді.

Инклюзивті мәдениет – мұғалімнің кәсіби болмысын айқындайтын маңызды факторлардың бірі. Ол тек білім мен дағдыларды ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік-эмоционалдық және кәсіби құзыреттерді біріктіреді. Бұл мұғалімнің ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен нәтижелі жұмыс істеуіне, олардың әлеуетін ашуға және білім алудағы тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуіне көмектеседі.

Қазіргі заманғы мұғалім инклюзивті ортада жұмыс істей отырып, тек пәндік білім берумен шектелмей, бейімделгіштік, шығармашылық және жаңашылдыққа ұмтылыс сияқты қасиеттерді меңгеруі қажет. Ол әр оқушының жеке ерекшеліктерін түсініп, оларға сәйкес оқыту стратегияларын қолдана білуі тиіс. Сонымен қатар, мұғалім:

- оқушылар арасындағы өзара түсіністік пен құрмет мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді;
- білім беру процесіне ата-аналарды, дефектологтарды, логопедтерді және басқа мамандарды тарту арқылы командалық жұмысты дамытады;
- оқыту әдістерін әртүрлі оқу қажеттіліктеріне бейімдеп, сабақтарды саралап ұйымдастырады;
- оқушылардың әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын қалыптастырады.

Инклюзивті білім беру сәтті жүзеге асуы үшін келесі факторларға назар аудару маңызды:

1. **Оқыту ортасын бейімдеу** – мектептерде кедергісіз орта қалыптастыру, арнайы жабдықтар мен оқыту құралдарын қамтамасыз ету.

2. **Педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыру** – мұғалімдерді инклюзивті білім беру әдістеріне үйрету, арнайы курстар мен тренингтер өткізу.

3. **Қоғамдық көзқарасты өзгерту** – инклюзивті білім берудің артықшылықтарын насихаттау, қоғамда ерекше қажеттіліктері бар балаларды қолдау мәдениетін дамыту.

4. **Қаржылық және материалдық қолдау** – инклюзивті білім беру бағдарламаларына инвестиция тарту, мектептерді қажетті ресурстармен жабдықтау.

Инклюзия жағдайында білім беру бағдарламасын жүзеге асыратын мұғалімдерде инклюзивті мәдениетті қалыптастыру мәселесі маңызды және өзекті болып табылады. Бұл мәселе оның маңыздылығы мен күрделілігін ескере отырып, терең ғылыми зерттеуді қажет етеді.

Инклюзивті білім беруді мектеп тәжірибесіне енгізу әр оқушы өзінің жеке ерекшеліктеріне қарамастан сапалы білім ала алатын орта құруға бағытталған бірқатар ұйымдастырушылық формаларды қабылдауды талап етеді. Жеке оқу жоспарлары, аралас сабақтар, консультативтік қолдау және тьюторлық қолдау сияқты әртүрлі әдістер инклюзивті тәсілді сәтті жүзеге асырудың негізгі элементтері болып табылады. Маңыздысы, бұл ұйымдастырушылық формалар инклюзивті білім беру құндылықтары аясында енгізілуі керек, мысалы, әр оқушының жеке басын құрметтеу, әлеуметтік интеграцияны қолдау және барлығына білім беру құқығын тану. Сонымен қатар, мұғалімдердің кәсіби дамуы және мектепте қолдау ортасын құру инклюзивті білім берудің сәттілігін қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады.

Осылайша, инклюзивті білім беру - әр баланың мүмкіндіктерін толық ашуға, олардың ерекше қажеттіліктерін ескеруге және оларды қолдауға бағытталған білім беру жүйесі. Бұл жүйені дамыту және жетілдіру үшін мектептер, педагогтар, ата-аналар және қоғам бірлесе жұмыс істеуі қажет. Инклюзивті білім беру арқылы мектептер әр баланың әлеуетін дамытуға, оны қолдауға және қоғамның белсенді мүшесі болуға жағдай жасайды.

Павлодар облысының білім беру басқармасы, Павлодар қаласы білім беру бөлімінің
"Павлодар қаласының Кенжекөл жалпы орта білім беру мектебі" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
Кумарова Айгуль Адамовна

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІ БОЙЫНША ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАЗБА ЖҰМЫСТАРЫН ДАМУ

Қазіргі кезде білім беру саласында оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту үлкен маңызға ие болып отыр. Әсіресе, бастауыш сыныпта қазақ тілі пәні бойынша жазба жұмыстарын дамыту балалардың сөйлеу, ойлау және шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Оқушылардың жазба жұмыстары арқылы олар өз ойларын, сезімдерін, көзқарастарын жаза білу дағдыларын қалыптастырады. Сонымен қатар, жазба жұмыстарын дамыту оқушылардың сауаттылық деңгейін арттырып, олардың тілдік қорының байытылуына ықпал етеді.

Жазба жұмыстарын дамытудағы негізгі мақсаты:

Бастауыш сыныптарда қазақ тілі пәні бойынша жазба жұмыстарының негізгі мақсаты — оқушылардың тілдік дағдыларын қалыптастырып, өз ойын дұрыс жеткізе білу қабілеттерін дамыту. Жазба жұмысын дамыту барысында оқушылардың грамматикалық, орфографиялық және пунктуациялық сауаттылығы да қалыптасады. Сонымен қатар, жазба жұмыстар оқушылардың сөздік қорын байытып, олардың жазбаша сауаттылығын арттыруға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, бұл оқушылардың шығармашылық қабілеттерін шыңдайтын тиімді құрал болып табылады. Жазба жұмыстарын дамытуда мынадай мақсаттар көзделеді:

- 1) Оқушыларды өз ойларын, көзқарастарын дұрыс және логикалық түрде жазуға үйрету.
- 2) Оқушылардың тілдік қорын байыту, сөздік қоры мен сөйлем құрылысына мән беру.
- 3) Оқушылардың грамматикалық және орфографиялық сауаттылығын арттыру.
- 4) Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, еркін жазу дағдыларын қалыптастыру.
- 5) Қолдану және әдеби шығармашылықты дамыту.

Жазба жұмыстарының негізгі міндеттері:

1. Оқушылардың ойлау қабілеттерін дамыту.
2. Тілдік дағдыларын жетілдіру (грамматика, орфография, пунктуация).
3. Жазбаша сөйлеу мәдениетін қалыптастыру.
4. Шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Жазба жұмыстарын дамыту әдістері мен тәсілдері

Жазбаша сөйлеу дағдыларын дамыту: оқушылардың жазба жұмыстарының басты мақсаты — оларды дұрыс, анық және қызықты жазуға үйрету. Ол үшін келесі әдістер мен тәсілдер қолданылуы керек:

Қарапайым мәтіндер жазу: Оқушыларға жеңіл, қарапайым мәтіндер жазғызу, мысалы, әңгіме, сипаттама, пікір жазу. Мұндай тапсырмалар арқылы балалар өз ойларын жүйелі түрде білдіруге үйренеді.

Күнделікті өмірден мысалдар келтіру: оқушыларды өз күнделікті өміріндегі оқиғаларды жазуға үйрету арқылы оларды шығармашылыққа баулу. Мысалы, оқушыларға өздерінің жазғы демалысындағы қызықты оқиғалар туралы жазуды ұсыну. Тақырып бойынша сөздер жинақтау: оқушыларға белгілі бір тақырып бойынша сөздер мен тіркестер жинауды ұсыну, содан кейін осы сөздер мен тіркестерді пайдаланып, мәтін жазуға тапсырма беру.

Тапсырмаларды даралау және деңгейлер бойынша бөлу:

Әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, жазба тапсырмаларын даралау маңызды. Мысалы: оқушылардың дайындық деңгейіне сәйкес тапсырмалар берілуі тиіс. Кейбір оқушыларға қарапайым сөйлемдер мен мәтіндер жазу тапсырмалары ұсынылса, басқаларына күрделірек тапсырмалар беруге болады.

Оқушылардың тілдік дағдыларын дамытудың әртүрлі деңгейлерін ескеріп, тапсырмаларды жеңілден күрделіге қарай жүйелеп беру.

Жазу мен пікірталас әдісі:

Пікірталас — жазба жұмыстарын дамытудағы тиімді әдіс. Оқушылар өз ойларын жеткізу кезінде пікірталасқа қатыса отырып, жазу жұмысының мазмұнын жетілдіреді. Пікірталас әдісін қолдану арқылы оқушылар жазу кезінде өз пікірін нақты әрі дәлелді түрде жеткізе алады.

Шығармашылық жазба тапсырмалары:

Шығармашылық жазба жұмыстарын орындау балалардың ойлау қабілеттерін дамытады. Мысалы, оқушыларға қызықты тақырыптар бойынша шығармалар жазу тапсырмалары берілуі мүмкін. Мұндай тапсырмалар оқушылардың сөздік қорын дамытуға, жазу мәдениетін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Әңгіме жазу: тақырыптар бойынша әңгіме жазуға тапсырмалар беру (мысалы, «Менің ең сүйікті қалам», «Жазғы демалысым», «Көңілді қыс»).

Қиял ғажайып шығармалар: Оқушыларды қиялға беріп, фантастикалық әңгімелер жазуға шабыттандыру.

Картинаны сипаттау: Картинаны қарап отырып, оған қатысты жазбаша шығармашылық жұмыс жасау.

Жазба жұмыстарын талдау және кері байланыс беру:

Оқушылар жазған жұмыстарын мұғалім талдап, әр жазбаға кері байланыс беру керек. Кері байланыс оқушыларға олардың қателіктерін байқап, болашақта түзетуге мүмкіндік береді. Сондай-ақ, балалардың шығармашылық жұмысын бағалау, жетістіктерін атап өту өте маңызды.

Грамматикалық және орфографиялық жұмыс:

Жазба жұмыстарында грамматикалық және орфографиялық қателердің алдын алу үшін арнайы жаттығулар мен тапсырмалар орындау қажет. Оқушыларды тілдік қателіктерден сақтандыру үшін әрдайым тілдік ережелерді түсіндіру керек. Сонымен қатар, оқушылардың өздігінен тексеру дағдыларын дамыту маңызды.

Оқушылардың жазба жұмысын бағалау

Оқушылардың жазба жұмыстарын бағалау кезінде олардың жазу дағдыларының барлық аспектілері ескерілуі тиіс:

- Сөздік қорды қолдану: Оқушы мәтін жазғанда жаңа сөздер мен сөз тіркестерін қаншалықты дұрыс қолданғанын бағалау.

- Грамматика мен орфография: Оқушының жазуындағы грамматикалық және орфографиялық қателерді түзету.

- Шығармашылық көзқарас: Оқушының жазба жұмысында жеке шығармашылық элементтердің болуы.

- Жазудың логикалық құрылымы: Мәтіннің құрылымының дұрыстығы, ойдың жүйелі баяндалуы.

Мәтіндер арқылы дұрыс пікір айту және оны қорғау дағдыларын дамыту.

Жазба жұмыстарына қойылатын талаптар

1. **Грамматикалық және орфографиялық талаптар:** Жазба жұмысында грамматикалық және орфографиялық қателердің болмауы маңызды. Оқушы дұрыс сөйлем құру, сөздерді дұрыс тандау, сөздердің түбірін дұрыс жазу, септік, тәуелдік, көптік жалғауларын қолдану сияқты мәселелерге назар аударуы қажет. Сонымен қатар, сөздердің дұрыс жазылуы және тыныс белгілерінің дұрыс қойылуы керек.

2. Тілдің стильдік талаптарына сай жазу:

Оқушының жазу стилі мәтіннің түріне және мазмұнына сәйкес болуы қажет. Мысалы, ғылыми мәтінде сөйлемдер формальды, нақты әрі қысқа болуы керек, ал шығармашылық жұмыста эмоция мен бейнелеу тәсілдері көбірек қолданылуы мүмкін. Стильдің талаптары мәтіннің мазмұны мен мақсатына сәйкес келуі маңызды.

3. Логикалық құрылым:

Жазба жұмысында мәтіннің логикалық құрылымы сақталуы тиіс. Әр жазбаның өзінің тақырыбы, кіріспесі, негізгі бөлімі және қорытындысы болуы керек. Оқушының ойы жүйелі, түсінікті әрі қисынды баяндалуы қажет. Бір тақырыпқа ауысып отырғанда, ойды үйлесімді әрі анық жеткізу үшін абзацтарға бөлу маңызды.

4. Сөздік қорды қолдану:

Жазба жұмыстарында оқушының сөздік қоры да маңызды рөл атқарады. Ол мәтінді түсінікті әрі нақты жеткізу үшін әртүрлі сөздер мен сөз тіркестерін қолдана білуі керек. Оқушылар сөздер мен тіркестерді мағынасына қарай дұрыс таңдап, мәтінді бай әрі әртүрлі етіп жазулары қажет. Көп сөздер мен сөз тіркестерінің дұрыс қолданылуы арқылы мәтіннің мағынасы айқындалады.

5. Қателер мен түзетулерді дұрыс орындау:

Жазба жұмысында қателер орын алуы мүмкін. Мұғалімдер мен оқушылар қателерді іздеп, оларды дұрыс түзетуге дағдылануы керек. Жазба жұмыстарында қатені түсініп, оны түзету барысында оқушының тілдік дағдылары дамиды. Мәтіннің дұрыс құрылуы мен жазылуы үшін оқушы тек өз қатесін ғана емес, басқа адамдардың қателерін де түзетуге үйренуі қажет.

6. Қысқалық пен нақты айтылған ой:

Жазба жұмыстары көбінесе нақты әрі қысқа болуы керек. Артық сөздер мен сипаттаулар мәтіннің негізгі мазмұнын бұзбауы керек. Сондықтан, оқушыларға қысқа әрі нақты ойды дұрыс жеткізуге үйрету маңызды.

7. Тақырыпқа сәйкестік:

Жазба жұмысының тақырыбына сай мәтін жазу қажет. Оқушылар өздерінің жеке пікірін білдіргенде, мәтіннің тақырыбынан ауытқымай, негізгі идеядан шығып кетпеуі керек. Тақырыпты дұрыс түсініп, оған сай жаза білу де өте маңызды дағды болып табылады.

8. Шығармашылық және ерекше көзқарас:

Жазба жұмысында шығармашылықты көрсету маңызды. Оқушыларға өз ойын ерекше, шығармашылық тұрғыда жеткізуге мүмкіндік беретін тапсырмалар ұсынылса, олар көбірек қызығушылық танытып, өздерін еркін сезінеді. Мысалы, тақырыпты қызықты етіп жазу, қызықты ойлар мен тұжырымдарды қосу оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттырады.

9. Тыңдалым мен оқылымның үйлесімділігі:

Жазба жұмыстары оқушылардың тыңдалым және оқылым дағдыларымен байланысты болуы керек. Мысалы, мәтінді жазар алдында оны тыңдап немесе оқып, оны қалай құрастыратынын жоспарлау маңызды. Бұл дағдылар балалардың жазба жұмыстарын дамытуға көмектеседі септігін тигізеді.

Бастауыш сыныпта қазақ тілі пәні бойынша жазба жұмыстарын дамыту оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдіру, шығармашылық ойлауын дамыту және сауаттылығын арттыруда өте маңызды рөл атқарады. Оқушылардың жазба дағдыларын дамыту үшін мұғалімдердің шығармашылық, қызықты және әртүрлі әдістерді қолдануы керек. Жазба жұмыстарын дұрыс ұйымдастыру арқылы оқушылар өз ойларын еркін әрі түсінікті жеткізе алады, ал бұл болашақта олардың тіл мәдениеті мен білім деңгейін арттырады. Қазіргі таңда оқу үдерісінің маңызды компоненті ретінде жазба жұмыстарының алатын орны ерекше. Оқушылардың жазба жұмыстары олардың оқу, ойлау, тілдік дағдыларын жетілдіруде маңызды құрал болып табылады. Сонымен қатар, жазба жұмыстарын орындау кезінде оқушылардың шығармашылық қабілеттері шыңдалып, өз ойларын еркін әрі жүйелі түрде жеткізу дағдылары қалыптасады. Жазба жұмыстарын орындау барысында қойылатын талаптар оқушылардың сауаттылығын арттырып, дұрыс жазу мәдениетін дамытуға бағытталған.

Қорытынды: Жазба жұмыстарының маңызды аспектілерінің бірі — шығармашылық қабілеттерін дамыту. Оқушыларға белгілі бір тақырып бойынша шығарма жазу тапсырмасын беру олардың ойлау аясын кеңейтеді және өз тәжірибелері мен ойларына сүйене отырып, шығармашылық тұрғыдан жаза білуге баулиды. Бұл тапсырмалар оқушылардың тілдік қорын байытып, дұрыс әрі әдемі сөйлеуге үйретеді. Жазба жұмыстарын ұйымдастыру барысында әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолдану өте маңызды. Бұл оқушылардың шығармашылық дағдыларын дамытуға, тілдік сауаттылықтарын арттыруға және олардың жазба жұмыстарына деген қызығушылықтарын оятуға ықпал етеді.

**Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы
"Sabi" жекеменшік балабақшасы
Директор
Бақытбекқызы Эльмира**

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕСІ БАСШЫСЫНЫҢ СТРАТЕГИЯСЫ

Мектепке дейінгі білім беру мекемесін тиімді басқару жоғары еңбек нәтижелері бар ұжымда салауатты шығармашылық орта құруды көздейді және басшының қандай басқару стилін таңдайтынына тікелей байланысты. Басқару қызметіндегі әрбір басшы қызметтік міндеттерді тек өзіне ғана тән белгілі бір стильде орындайды. Көшбасшылық стилі меңгерушінің ұжымды өзіне жүктелген міндеттерді белсенді және шығармашылықпен орындауға ынталандыратын әдістерінен, қызметкерлердің қызметінің нәтижелерін қалай бақылайтынынан көрінеді. Бұл зерттеу өзекті мәселеге, мектепке дейінгі мекеме басшысының басқару стилінің ұжымдағы әлеуметтік-психологиялық климатқа әсерін зерттеуге арналды. Эксперименттік зерттеу жүргізілді, ол көшбасшылардың жеке қасиеттерін, басқару стилін анықтауды және ұжымдардағы әлеуметтік-психологиялық климатты диагностикалауды қамтиды.

Қазіргі заманғы мектепке дейінгі білім беру мекемесін дамытудың қажетті шарттарының бірі мектепке дейінгі мекеменің даму жолдарының көшбасшысының стратегиялық көзқарасы болып табылады.

Жалпы стратегияны мемлекет, қоғам, мекеме басшылары белгілейді және әрбір мекеменің, оның ішінде балабақшаның стратегиясын анықтаудың бастапқы нүктесі болып табылады. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінің басшысы жалпы стратегияны негізге ала отырып, өз аймағының мәдени, экономикалық, әлеуметтік даму ерекшеліктерін ескере отырып, өзі жетекшілік ететін мекеменің дамуының нақты жолдарын әзірлейді. Мектепке дейінгі білім беру мекемесі басшысының жалпыұлттық, аймақтық міндеттерді мектепке дейінгі мекеменің даму жолдары туралы өзіндік идеясымен біріктіру қабілеті басқарушылық қызметте бірінші орынға шығады. Бұл жағдайда стратегия таңдалған көрсеткіштер мен ресурстарды тиімді бөлу негізінде басқару мақсаттарына жету үшін қажетті іс-әрекеттердің жалпылама моделі ретінде түсініледі. Стратегия – мекеме дамуының негізгі мақсатына жету үшін мәселелер мен ресурстарға басымдық беретін іс-әрекеттердің жалпы бағдарламасы.

Стратегиялық менеджмент көшбасшының даму мақсаттарын нақты тұжырымдау, оларға қол жеткізудің жалпы бағдарламасын белгілеу, негізгі мәселелерді анықтау, қажетті түзетулер енгізу мүмкіндігін қамтамасыз ету және әсер етудің әртүрлі әдістерін қолдану қабілетін білдіреді. Стратегиялық менеджменттің негізгі элементтері болып стратегиялық менеджмент бөлімдері, мекеме қызметінің бағыттары, мекеменің өмірлік циклінің кезеңдері, даму стратегияларының түрлері, нарықтағы бәсекелестік жағдайы, білім беру қызметтерін сегменттеу жатады. Басқару стратегиясы мемлекеттік және аймақтық білім беру органдарының іргелі принциптерін, сондай-ақ белгілі бір балабақшаның ерекшеліктерін және оның жетекшісінің даралығын ескере отырып құрылады.

Жаңа жағдайдағы жұмыс педагогтар мен тәрбиешілерді оқыту мен қайта даярлауды, олардың белгілі бір психологиялық қайта конфигурациялауын көздейді. Мектепке дейінгі мекеменің бүкіл ұжымы және оның әрбір мүшесі нарық жағдайында білім беру қызметі сұраныстың нысанасына айналуы тиіс өнім екенін және бұл көбінесе тәрбиешілердің де, басқа қызметкерлердің де жұмысының сапасына байланысты екенін түсінуі керек.

Мектепке дейінгі мекемелердің жұмыс істеуі мен дамуының жаңа шарттары осы мекемелерді басқарудың жаңа әдістерін талап етеді. Соңғы нәтиже басшының кәсібилігіне байланысты болады.

Қазіргі таңда балабақша меңгерушісіне қойылатын басқарушылық міндеттер мен біліктілік талаптарының ауқымы кең.

Мектепке дейінгі ұйым басшысы:

- заңдарға және басқа да нормативтік құқықтық актілерге, оқу орнының жарғысына сәйкес білім беру мекемесін басқаруға;

- білім беру мекемесінің жүйелі оқу және әкімшілік-шаруашылық (өндірістік) жұмысын қамтамасыз етуге;

- мемлекеттік білім стандартының, мемлекеттік талаптардың орындалуын қамтамасыз етуге;

- ҚР заңнамасында белгіленген тәртіппен оқушылардың контингентін қалыптастыруға, оқу процесі кезінде олардың өмірі мен денсаулығын қорғауды қамтамасыз етуге, олардың және білім беру ұйымы қызметкерлерінің құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуге;

- мектепке дейінгі білім беру мекемесін дамытудың стратегиясын, мақсаттары мен міндеттерін айқындауға, оның жұмысын жоспарлауды, оқу-тәрбие процесінің шарттарына, білім беру бағдарламаларына, білім беру мекемесі қызметінің нәтижелеріне қойылатын талаптардың сақталуын қамтамасыз етуге;

- білім сапасы, әртүрлі бағдарламалар мен жобаларға қатысуға, білім беру мекемесіндегі білім сапасын үздіксіз арттыруға;

- мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында тәрбиеленушілердің білім сапасын бағалаудың объективтілігін қамтамасыз етуге;

- білім беру мекемесінің кеңесімен және қоғамдық ұйымдармен бірлесе отырып, мектепке дейінгі білім беру мекемесін дамыту бағдарламаларын, білім беру бағдарламасын, мекеменің ішкі еңбек тәртібін әзірлеуге, бекітуге және жүзеге асыруға;

- инновацияларды енгізу үшін жағдай жасауға, мектепке дейінгі білім беру ұйымдары қызметкерлерінің мекеме жұмысын жақсартуға және білім беру сапасын арттыруға бағытталған бастамаларын қалыптастыруды және іске асыруды қамтамасыз етуге, ұжымда қолайлы моральдық-психологиялық ахуалды қолдауға;

- балабақшаның құрылымдық бөлімшелерінің, педагогикалық және басқа да қызметкерлерінің жұмысын жоспарлауға, үйлестіруге және бақылауға;

- мемлекеттік органдармен, жергілікті өзін-өзі басқару органдарымен, кәсіпорындармен, ұйымдармен, жұртшылықпен, ата-аналармен (оларды алмастыратын адамдармен), азаматтармен тиімді өзара іс-қимыл мен ынтымақтастықты қамтамасыз етуге;

- мемлекеттік, қоғамдық және басқа органдарда, мекемелер мен ұйымдарда білім беру мекемесінің атынан өкілдік етуге;

- педагогикалық, психологиялық ұйымдар мен әдістемелік бірлестіктердің, қоғамдық ұйымдардың қызметіне жәрдемдесуге міндетті.

Мектепке дейінгі мекеменің меңгерушісі сонымен қатар:

- білім беру мекемесінің құрылымы мен штаттық кестесін бекітеді;

- қызметкерлердің үздіксіз кәсіби дамуы үшін жағдай жасайды;

- еңбек жағдайларының қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша шаралар қабылдайды.

Заманауи меңгеруші қызметкерлерді сапалы жұмысқа ынталандыруды, оның ішінде оларды материалдық ынталандыру негізінде, білім беру ұйымындағы жұмыс беделін арттыруға, басқарудың ұтымдылығын дамытуға және еңбекті нығайтуға бағытталған шараларды әзірлеуді және жүзеге асыруды қамтамасыз етуге шақырылады. Ол қызметкерлердің оқу орнын басқаруға қатысуын қамтамасыз ететін жағдай жасауы керек.

Меңгерушінің кәсіби шеберлігі өздігінен пайда бола алмайтыны анық: бұл - тек кәсіби білімнің ғана емес, сонымен қатар өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру бойынша терең және жүйелі жұмыстың нәтижесі.

Мемлекеттік секторды жаңашаландыру білім беру мекемелерінің даму стратегиясын өзгертуді де болжайды. Бүгінгі күні балабақшалар бар нарықтық қатынастар мекеменің өзін жаңартуға да, оның ішінде стратегиялық көшбасшының құзыреттілігін арттыруға да ықпал етеді.

**Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы
"Sabi" жекеменшік балабақшасы
Тәрбиеші
Тилавбаева Аякоз Исмагуловна**

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ТӘРБИЕШІЛЕР МЕН АТА-АНАЛАР АРАСЫНДАҒЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ФОРМАЛАРЫ

Қазіргі кезеңде білім берудегі инновациялық процестердің дамуы объективті заңдылық болып табылады, ол адам өмірінің барлық салаларында ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуына, жалпы адамзаттық тұтас аспект орталығы болған қазіргі білім философиясының мазмұнын жаңартуға, білім беру процесіне қатысушылардың өзара әрекеттесуінің гуманистік бағдарланған сипатына байланысты. Осыған байланысты инновациялық қызмет өте маңызды.

Білім берудегі инновациялық қызметті білім берудің қалыптасқан тәжірибесін өзгертуге, білім беру жүйесіндегі мәселелерді шешуге бағытталған өзара байланысты іс-қимыл жүйесі ретінде қарастырған жөн. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы халықтың өзгеріп отыратын сұраныстарына және қоғам мен экономиканы дамытудың перспективалық міндеттеріне сәйкес қазақстандық білім берудің жоғары сапасын қамтамасыз етуге бағдарланған.

Қазіргі мағынада инновация - бұл бір нәрсенің жаңа формаларының немесе элементтерінің көрінісі, сонымен қатар жаңадан пайда болған пішін, элемент. Инновацияның синонимі - жаңашылдық ұғымы.

Жаһандану және қоғамды ақпараттандыру отбасы мен білім беру мекемесінің өзара әрекеттесуін білдіреді. Отбасы білім беру жүйесіндегі тұтынушы және тапсырыс беруші ғана емес, сонымен қатар баланың жеке басын жүзеге асырудағы білім беру мекемесінің басты серіктесі, білім беру процесінің белсенді қатысушысы болуы керек. Мұғалім баланың жеке басының қалыптасуына, оның біліміне, дамуына әсер ететін отбасында бар факторлардың барлық жиынтығын ескеруі керек.

Отбасы мен білім беру мекемесінің өзара әрекеттесуінің құндылық негізі - баланың өзін-өзі сәтті жүзеге асыруы, оның жеке өсуі, оқуға деген ынтасын қалыптастыру, физикалық және психикалық денсаулығын сақтау, әлеуметтік бейімделу үшін жағдай жасау. Білім беру мекемесі мен отбасының өзара іс - қимылының мақсаты-отбасын баланы білім беру процесінде сүйемелдеуге тарту үшін арнайы жағдайлар жасау арқылы ата-аналарды педагогикалық процеске біріктіру.

Отбасы мен білім беру мекемесінің өзара әрекеттесу жүйесін құру

1 кезең - танысу: жалпы мақсаттарды, құндылықтарды анықтау, өзара пайдалылықты анықтау, педагогикалық ұжымның эксклюзивті пайдалылығын өзектендіру.

Іс-шаралар: ата-аналардың сұраныстары мен ресурстарын бақылау, өзіндік "құндылық аудиті".

Қорытынды: ата-аналардың мектепке дейінгі білім беру ұйымымен бірлескен қызметті жүзеге асыруға деген ұмтылысы.

2 кезең - бірлескен қызмет: бірлескен жұмыстың нақты бағдарламаларын жобалау, бір немесе басқа тараптар үшін жауапкершілікті бөлісу қызметі.

Факторлар: этикалық нормалар мен уағдаластықтарды сақтау, сенімділікті, тиімділікті қажет ететіндерді қолдау.

Жұмыс бағыттары: ақпараттандыру, ағарту, кеңес беру, оқыту, отбасына әлеуметтік және психологиялық көмек.

Қорытынды: ата-аналардың бірлескен қызметке қатысу қабілеті, білім беру мекемесіне деген сенімге негізделген ата-аналардың құзыреттілігі.

3 кезең - өзара әрекеттесу: өзара әрекеттесудің тиімділігі мұғалімнің ата-аналармен жұмыс істеу, олармен ортақ тіл табу қабілетіне байланысты.

Шарттары: таңдау еріктілігі мен хабардарлығы, қарым-қатынастың ұзақ мерзімділігі, өзара жауапкершілік, кері байланыс.

Білім беру мекемесі мен отбасының өзара әрекеттесу формалары жеке (әңгімелер, кеңес беру, тәрбиеленушінің отбасына бару, хат алмасу), ұжымдық (ата-аналар жиналысы, ашық есік күні, конференция) және топтық (тренинг, ата-аналар комитеті, ата-аналар клубы) болып бөлінеді.

Ата-аналармен жұмыс формалары.

Ашық есіктер күні

- ашық есік күнін жоспарлау кезінде әкімшілік оның тақырыбын анықтайды (жедел мәселелерге немесе өзекті мәселелерді шешуге байланысты);

- ата-аналарға балаларды оқыту және тәрбиелеу жағдайларымен танысуға мүмкіндік беріледі;

- ата-аналарға қосымша білім алу мүмкіндіктерімен танысуға мүмкіндік беріледі.

Ата-аналар жиналысы

- балалардың жасына қарай немесе қажеттілігіне қарай айына бір рет немесе үш айда бір рет ұйымдастырылады және өткізіледі;

- жүргізу және бағдарлау нұсқасы балалар ұжымындағы жұмысты ұйымдастыру жүйесінің ерекшеліктеріне байланысты;

- отырыстың тақырыптары мен әдістері оқушылардың жас ерекшеліктерін, ата-аналардың білім деңгейі мен қызығушылықтарын, білім беру ұйымының алдында тұрған білім берудің мақсаттары мен міндеттерін ескеруі қажет.

Конференция

- бала тәрбиесі туралы білімді кеңейтуді, тереңдетуді және бекітуді қамтамасыз ететін педагогикалық білім беру формасы;

- қоғамның өзекті мәселелері қарастырылады;

- конференцияға қатысушылар: балалар, ата-аналар, мұғалімдер, қоғамдық ұйымдардың өкілдері.

Ашық сабақ (сынып)

- ата-аналарды оқыту бағдарламаларымен, оқыту әдістерімен, мұғалімнің талаптарымен таныстырады;

- ата-аналардың оқу іс-әрекетінің ерекшеліктерін білмеуінен және дұрыс түсінбеуінен туындаған жанжалдарды болдырмауға көмектеседі.

Жеке тақырыптық кеңестер

- баланың іс-әрекеті мен мінез-құлқы, оның мәселелері туралы нақты түсінік беретін ақпарат алмасу;

- танымдық болуы керек және ата-ана мен мұғалім арасында жақсы байланыс орнатуға ықпал етуі керек.

Ата-аналар тренингі

- баламен қарым-қатынасты ашық және сенімдірек етуді қалайтын ата-аналармен жұмыс формасы;

- ата-ананың екеуі де қатысуы керек;

- 12-15 адамнан тұратын топпен жүргізіледі;

- табысты болу белсенді қатысуға және ата-аналардың тұрақты келулеріне байланысты;

- тиімді оқыту 5–8 сабақты қамтиды;

- оны, әдетте, педагог-психолог жүзеге асырады.

Ата-аналар клубы

- балаларды тәрбиелеуге, оқытуға және дамытуға қатысты мәселелерді шешумен дәстүрлі емес ортада оқушылардың ата-аналарымен кездесулер;

- мақсаты: ата-аналарды білім беру мәселелерін талқылауға қызықтыру;

- маңызды тақырыптарды талқылайды, жаңа ақпаратты меңгереді, жеке тәжірибемен бөліседі, мәселелерге сырттан қарай алады;

- табыстың басты шарты – еріктілік пен өзара қызығушылық.

Іскерлік ойын

- ересектерде педагогикалық шеберліктің қалыптасу деңгейін зерттеу бойынша ата-аналардың ұжымдық шығармашылық әрекетінің нысаны;
- ойынның әдістемесі ойынның мақсатын түсіндіруді, қатысушылардың тақырыбы мен құрамын анықтауды, рөлдерді бөлуді, ойынға қатысушылардың ықтимал ұстанымдары мен мінез-құлқын алдын ала талқылауды және бастама мен шығармашылықты көздейді.

Іскерлік ойын белгілі бір мінез-құлық үлгісін рефлексивті бағалауға ғана емес, сонымен қатар отбасылық өмір туралы қызықты материалды ұсынады: оның дәстүрлері, отбасы ішіндегі рөлдердің таралуы, жанжалдарды шешу жолдары.

Балалардың қатысуымен іскерлік ойын өткізу әсіресе тиімді, өйткені бүкіл отбасының болуы ересектер мен балалардың өзара әрекеттесу ерекшеліктерін көруге мүмкіндік береді, оны диагностикалық әдіспен анықтай алмайды. Оқыту семинарлары талқылауды ғана емес, сонымен қатар жаттығулардың орындалуын көрнекі түрде көрсетуді, үй тапсырмасын орындауда көмекті ұйымдастыру тәсілін қамтиды және белсенді білім беру ортасын қалыптастыру, өзара көмек және психологиялық жайлылық атмосферасын құру қажет. Соңғы бірнеше жылда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқу үдерісінде өз орнын белгіледі. Жұмысында компьютерді пайдаланбайтын мұғалім жоқ. Отбасымен тиімді өзара іс-қимылды ұйымдастыруда АКТ-ны қолдану қазіргі ақпараттық қоғамның талаптарына сай болу қажеттілігімен негізделеді. Оқушының жеке басының жан-жақты дамуы оны тәрбиелеу процесінде отбасы мен білім беру мекемесінің іс-әрекеттерінің бірлігін, келісімділігін талап етеді. Осылайша, қазіргі жағдайда білім беру мекемесі қызметінің өзекті міндеті - баланың мүдделері басты назарда болуы тиіс отбасы мен білім беру мекемесінің өзара пайдалы одағын қамтамасыз ету.

**"Алматы облысы білім басқармасының Іле ауданы бойынша білім бөлімі" ММ-нің
"Ы.Ноғайбаев атындағы №18 орта мектеп" МКМ
Тарих пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Сатиева Гульдана Табысовна**

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫН ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ – САПАЛЫ БІЛІМ НЕГІЗІ

Қазіргі қоғам біліммен қаруланған емес, оны керісінше мәселелерді шешуде қажеттілігіне қарай игере алатын, кез келген жағдайда қолдана алатын адамдарды талап етеді. Адамға лайықты өмір сүруге, өзгермелі өмірлік жағдайларға бейімделуге, топта жұмыс істеуге, көпшіл болуға, әртүрлі әлеуметтік топтарда қарым-қатынас жасауға үйрену үшін білім беру мекемесі қажет екені анық.

Қазіргі білім беру мекемесінің маңызды мәселелерінің бірі – балалардың мектептен алшақтауының, оқуға деген қызығушылығының жоғалуының негізгі себебі болып табылатын білім берудің бала өмірінен оқшаулану мәселесі. Оқушыларға оқудың жағымды мотивтерін қалыптастырудың бір ғана жолы бар – мектептегі білім беруді олардың өміріне, қажеттіліктері мен мүдделеріне барынша жақындату. Оқушы ең алдымен жеке тұлға, оның өзіндік көзқарасы, дүниеге көзқарасы бар. Тұлғаның даралық қасиеті тұқым қуалайтын табиғи бейімділік негізінде тәрбие процесінде және сонымен бірге өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі тану, әртүрлі іс-әрекетте өзін-өзі жүзеге асыру барысында қалыптасады.

Демек, білім беру мекемесі оқушының өзін-өзі жүзеге асыруына, оның жеке тұлғасының қалыптасуына жағдай жасауы керек. Білім беру мекемесінің мақсаты оқушылардың жеке тұлғасын

дамыту шарттарының бірі ретінде олардың өзін-өзі жүзеге асыру дағдыларын қалыптастыру болуы керек. Осы мақсатқа жету үшін келесі міндеттер шешіледі:

- оқушыларда ізденіс және зерттеу іс-әрекетінің әдістері мен тәсілдерін қалыптастыру;
- баланың өзін-өзі басқару, өзін-өзі ұйымдастыру, өзін-өзі тану және өзін-өзі бағалауын дамытуға ықпал ету;
- оқушыларға өздері туралы жаңа білім алуға және осы білімді өмірде енгізуге көмектесу;
- коммуникативті, рефлексиялық және бағалау дағдылары мен қабілеттерін дамытуға ықпал ету;
- балалардың алған білімдерін танымдық және практикалық есептерді шешуге пайдалана білуге үйрету;
- шығармашылық, ассоциативті ойлауын, қиялын дамыту.

Әрине, бүгінгі таңда жас мемлекетіміздің тәуелсіздігі нығайып, халықтың сана-сезімі жаңарып, білім беру жүйесіне, оның ішінде ел тарихын зерделеуге қойылатын талаптар да түбегейлі өзгеруде.

Қазақстан тарихы – бүкіл адамзат тарихының толыққанды бөлігі, ол дүниежүзілік тарихтың контекстіне: Еуразия тарихының, көшпелілер өркениетінің, түркі халықтарының, Орталық Азия елдерінің тарихының тарихымен байланысты. Қазақстан тарихы – тарихи оқиғаларды, құбылыстарды, фактілерді, процестерді біртұтас түрде зерттейтін, Қазақстан аумағында көне заманнан бүгінгі күнге дейін болған тарихи заңдылықтар мен заңдылықтарды ашатын ғылым.

Қазақстан Республикасының тәуелсіздік пен егемендік алуымен «Қазақстан тарихы» оқу пәні өлшеусіз жаңартылды, оның негізгі міндеттері: халықтың тарихи жадын жаңғырту, ұлттық сана-сезім мен ұлттық сананы қалыптастыру, бірлікке, азаматтыққа, отансүйгіштікке тәрбиелеу болды. Бұл Қазақстан тарихында оқушыларға да, ұстаздарға да жүктелетін үлкен жауапкершілікті айғақтайды.

Бастапқы кезеңде оқу материалын дайындаудың теориялық негіздерін, әдістемесі мен әдістемесін жаңарту қажет. Бұл ретте тарих саласындағы ғылыми зерттеулердің кешенді әдістемесі қызметін атқаратын бір әмбебап теорияға тоқталудан, сонымен қатар жекелеген мәселелер санын ғана түсінуге тарихи ағымды қысқарту қажет.

Қазіргі уақытта болашақ маманның қалыптасуы дәстүрлі оқыту әдістемесі негізінде жүзеге асады, мұнда мұғалім мен оқушылар арасындағы байланыс күтіледі, мұғалім оқушылардың оқу әрекетін үнемі қадағалап отырады. Білім беру моделінің мұндай директивалық сипатымен диалогтық сәт қана пайда болады, онда оқушы мұғалімнен алған дайын ақпаратты жаңғыртады, ал оқушының оқу процесіне қызығушылығы өте төмен.

Сондықтан оқу үрдісіне инновациялық технологияларды енгізу қазіргі білім берудің айқындаушы белгісі болып табылады. Дәстүрлі емес инновациялық технологияларды енгізу оқу-дамыту үдерісіне айтарлықтай әсер етеді, бұл дамыта оқытудың, оқушыға бағдарланған оқытудың, саралаудың, ізгілендірудің, оқушылардың жеке білім беру перспективасын қалыптастырудың көптеген мәселелерін шешуге мүмкіндік береді.

Барлық технологиялар белгілі бір ортақ белгілермен сипатталады: мұғалім мен оқушылардың іс-әрекетінен хабардар болуы, тиімділік, ұтқырлық, валеологиялық, тұтастық, ашықтық, оқушылардың өз бетінше белсенділігі және индивидуализация.

Оқытудағы инновациялық әдіс-тәсілдердің маңызды ерекшелігі – оқушылардың шығармашылық дамуына, оқушыларды өз бетімен жұмыс істеуге дайындау, жан-жақты білімді, мәдениетті, шығармашыл, бастамашыл тұлғаны дамыту және тәрбиелеу қажеттілігі.

Жаңа ақпараттық-педагогикалық технологиялар, оқытудың әдіс-тәсілдері негізінде мұғалімнің рөлін өзгертуге, оны білім тасымалдаушысы ғана емес, көшбасшы, оқушының өзіндік шығармашылық жұмысының бастамашысы ету мүмкіндігі туды. Әйтпесе, білім беру қызметтері нарығының дамуының қазіргі жағдайында ұлттық тарихты оқытудың оқу-тәрбие процесінің тиімділігі мен сапасына қол жеткізу үшін ол директивалық және заманауи, инновациялық, интерактивті оқыту моделін біріктіруі керек. Интерактивті модель берілетін ақпаратты түсінуге қол жеткізу қажеттілігіне бағытталған. Оның үстіне ақпаратты беру процесінің өзі мұғалім мен оқушының өзара әрекеттесу принципіне құрылады. Ол оқушының үлкен белсенділігін, оның алған ақпаратты шығармашылықпен қайта қарауын көздейді.

Оқытудың белсенді әдістерінің ішінде іскерлік ойындар өте тиімді.

Іскерлік ойын оқу процесінің дәстүрлі түрде қалыптасқан құрылымына біршама әртүрлілік енгізеді. Іскерлік ойындарды қолдану оқушылардың теориялық білімдері мен оларды практикалық қолдану арасындағы алшақтықты қысқартуға ықпал етеді. Іскерлік немесе рөлдік ойындар сабақ барысында оқушылардың әрқайсысының кезеңдік, функционалдық қатысуына бағытталған. Олар оқушылардың ең

көп санының оқу үдерісіне белсенді және көзге көрінетін қатысуына мүмкіндік береді және Қазақстан тарихы курсы бойынша практикалық сабақтарда қолдануға бағытталған. Әдістердің бұл санаты мыналарды қамтиды:

- таратпа материалдардың барлық түрін – Қазақстан тарихы бойынша тізбекті мәліметтерді, фактілік қателері немесе олқылықтары бар мәтіндерді пайдалану;
- оқушының ақыл-ой әрекеті процесінде өз бетінше кейіннен қолдануына бағытталған пайымдау стандартының нұсқауы және иллюстрациясы;
- мазмұны оқушылар тобын бірнеше бөліктерге бөлу және білім алушылардың (немесе топтардың) әрқайсысының оқу-тәрбие процесін жүзеге асыруға байланысты белгілі бір функцияларды орындауы деп түсінілетін өзекті рөлдік ойындар.
- тағы бір тиімді әдісті кейс-стади әдісі деп атауға болады. Бұл әдістің орталық концепциясы жағдайдың концепциясы болып табылады, яғни олардың кез келгенін таңдау түпкілікті нәтижеге шешуші әсер ететін айнымалылар жиынтығы. Бірыңғай дұрыс шешімнің болуын түбегейлі жоққа шығарады. Оқытудың бұл әдісі арқылы оқушылар өз бетінше шешім қабылдап, оны негіздейді. Кейс-стади әдісі – бұл білім алушылар мен мұғалімдер іскерлік жағдайларды немесе тапсырмаларды бетпе-бет талқылауға қатысатын оқыту әдісі. Жағдайлық есептер оқытушы жетекшілік ететін аудитория әңгімесінің негізін құрайды:

- белгісіздік жағдайында дұрыс шешім қабылдау;
- жағдайды зерттеу дағдыларын меңгеру;
- іс-шаралар жоспарын әзірлеу;
- алған теориялық білімдерін практикада қолдану.

Бұл әдіс жағдаяттарды талдау, баламаларды бағалау қабілетін дамытуға ықпал етеді.

Тарихты оқыту әдістемесі мен құралдарында компьютер мен интернеттің алатын орны ерекше. Мультимедиялық құралдар басқа техникалық оқу құралдарымен салыстырғанда ең жақсысын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, көрнекілік принципін жүзеге асырады және білім мен дағдыларды нығайтуға айтарлықтай ықпал етеді. Сонымен қатар мультимедиялық құралдарға сабақтың ойын формаларын, «оқушы – компьютер» белсенді диалогын тиімді қамтамасыз ету міндеті беріледі.

Оқытудың тиімді әдістеріне топтағы ұжымдық жұмысқа бағытталған зерттеу әдістемесі жатады. Шағын топтарда – семинарларда жұмыс істеуге бағытталған. Бұған мыналар кіруі мүмкін:

а) оқушылардың Қазақстан тарихы бойынша көрнекі құралдармен жұмысы – бұл карталар, сызбалар, кестелер, көрнекі материалмен жұмыс ретінде тарихи мұражайларға шолу және тақырыптық экскурсиялар;

ә) оқушылардың тарихи құжаттармен жұмысы;

в) бір сабақ барысында әртүрлі әдістердің жиынтығы ретінде техникалық оқыту құралдарын пайдалану.

Қазақстан тарихын оқытуда оқушылардың дербестігінің жоғары болуына ықпал ететін жоба әдісі лайықты орын алды. Мұғалімге үйлестіруші рөлі жүктеледі, ол тек оқушылардың іс-әрекетіне басшылық жасайды. Оқушылар таңдаған тақырыпты зерттейді, заманауи техникалық құралдарды пайдалана отырып, ол туралы толық ақпарат жинайды.

Педагогикалық қызмет жүйесінде кіріктірілген сабақтар ерекше орын алады. Олар оқушылардың танымдық және шығармашылық белсенділігін дамытуға, оқуға деген ынтасын арттыруға көмектеседі. Мұндай сабақтарды өткізу – оқытуда белсенділік тәсілі қағидаларын жүзеге асыру негізінде оқу-тәрбие үрдісінің тиімділігін арттырудың бір жолы.

Бүгінгі таңда білім беру туралы айтқанда, сарапшылар білім алушылардың мүдделерін ескеруге және білім берудің мақсаттары мен міндеттері олардың қабілеттері мен тілектеріне және қазақстандықтардың әлеуметтік тапсырысына сәйкес келетіндей етіп оқу процесін құруға тырысады. Сондай-ақ, заманауи білім берудің де халықаралық білім беру стандарттарына сай болуы керектігін естен шығармау керек.

Алматы облысы, Қонаев қаласы
"Ы.Алтынсарин атындағы №1 орта мектеп" МКМ
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Амирова Лаура Шынтасовна

МӘТІНМЕН ЖҰМЫС АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ

Тіл – адам мен адамды, ұлт пен ұлтты жақындастыратын өзгеше қатынас құралы. Тілмен сөйлесу-адамзат баласы үшін тысқары бір дүние емес, ол ішкі құбылыс. Сөйлеу тек адамға ғана тән. Адам баласы бірнеше тілде сөйлеседі. Жер бетіндегі бар адамзат тілдерін күнделікті өмірдегі қарым-қатынас барысында үнемі заман талабына, уақыт ағымына қарай өзгеріп, дамытып жетілдіріп отырады.

Қазақ тілі – Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі болғандықтан, оны барлық азаматтар меңгеруі тиіс. Осы орайда, қазақ тілін орыс тілді яғнаудиторияда оқыту ерекше әдістемелік тәсілдерді талап етеді. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін орыс сыныптарында оқыту барысында оқушылардың қызығушылығын арттыру, тілді меңгеруге ынталандыру, олардың сөйлеу, жазу, тыңдау және оқу дағдыларын дамыту – басты міндеттердің бірі болып табылады.

Білім беру үрдісін қалыптастыру – жаңа әдістер мен оқыту технологияларын қолдану арқылы дамыта оқытып, дара тұлғаны бағыттап оқытуға ерекше көңіл бөлу. Еліміздің білім жүйесінде болып жатқан осы уақытқа дейін өткізілген барлық жобалар мен бағдарламалардың мақсаты, мәтінмен жұмыс, оқу сауаттылығын арттыру - жас ұрпақтың білімді болуын көздейді. Сабақта мәтінмен жұмысты ұтымды ұйымдастыру арқылы оқу сауаттылығын дамыту. Мәтінмен жұмыс бастауыш 3 сынып оқушыларына (өзге ұлт өкілдеріне) арналғандықтан әрі жеңіл, әрі қызықты болуы тиіс.

Бұл – жас ұстаздарға және әдістерді зерделегісі келетін басқа да мұғалімдерге оқу үдерісіне шығармашылықпен қолдануға көмекші құрал. Өз пәнінде мәтінмен жұмыс жасау арқылы оқу сауаттылығын дамыту барысында қосымша дерек ретінде пайдалануға болады.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту — бүгінгі заманның талабы. Соның ішінде оқу сауаттылығы - оқушылардың жазба мәтіндерді түсінуі және қолдануы, мәтін барысында ой толғауы, жаңа білім игерудегі әдіс-тәсілдерді қолдануы, әлеуметтік ортаға бейімделуі. Яғни, оқу сауаттылығының негізі — мәтінмен жұмысты толық қалыптастыру болып табылады. Қазақ тілі сабақтары тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдыларының ерекшеліктері арқылы іске асады. Сондықтан күнделікті сабақты дағдылар ерекшелігін ескеріп құру, оқу сауаттылығын арттыруда маңызды рөл атқарады. Соның ішінде оқылым дағдыларының ерекшеліктері оқу сауаттылығын арттырудың бірден бір жолы.

Мәтінмен жұмысты жүйелі жүргізу оқушының сауатты оқу дағдысын қалыптастыру арқылы сыни ойлауға, шығармашылық деңгейін дамытуға, функционалдық сауаттылыққа қол жеткізу. Қазақ тілі сабақтарында жаңа бағдарламаларды қолдану арқылы оқушылардың таным белсенділігін арттыру, қазіргі қоғам талабына сай ой-өрісін дамыту, шығармашылығын кеңейту, терең білімді, бәсекеге қабілетті тұлғаны жасау, заман сұранысына сай ізденімпаз тұлғаны қалыптастыру.

Біледі:

- мәтін түрлерін ажырата алады;
- мәтін құрылымын түсінеді;
- мәтіндегі негізгі және қосымша ақпараттарды ажырата алады;
- мәтін мазмұны бойынша сұрақтарға жауап береді;
- мәтін мазмұны бойынша сұрақтар құрастыра алады;

Дағдыларды қалыптастырады:

- серіктестерімен дұрыс қарым-қатынас жасай білу;
- қоршаған ортаны бейнелі қабылдай білу;
- ұжымдық шығармашылық;
- өз ойын еркін жеткізе біледі.

Қазақ тілінің мәртебесі көтеру мақсатында мәтінмен көп жұмыс жасату, мемлекеттік стандартқа сай, оқулық тақырыбынан ауытқымай, жас ерекшелігін ескере отырып, мәтінмен жұмыс жасау арқылы оқу сауаттылығын дамыту, алған білімдерін өмірмен байланыстыра білу. Қазақ тілі мен әдебиетін орыс сыныптарында оқыту – күрделі, бірақ маңызды міндет. Қазіргі заманғы оқыту әдістерін тиімді қолдану арқылы оқушылардың қазақ тіліне деген қызығушылығын арттыруға болады.. Осылайша, қазақ тілін оқыту әдістемесін жетілдіру – еліміздің болашағы үшін маңызды қадамдардың бірі болып табылады.

**КГУ "Средняя школа имени Динмухамеда Кунаева отдела образования Шуского района
управления образования акимата Жамбылской области"
Учитель художественного труда
Мустапаев Маратбек Адилханович**

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ТРУД КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА УЧЕНИКА

В современном образовательном процессе все большее внимание уделяется развитию творческого потенциала ученика. Одним из самых эффективных способов активации творчества является художественный труд, который охватывает широкий спектр видов деятельности, включая живопись, керамику, графику и многие другие формы искусства. Данная статья посвящена анализу роли художественного труда в развитии творческого потенциала школьников.

Понимание художественного труда

Художественный труд представляет собой не только процесс создания произведений искусства, но и целостную образовательную практику, включающую в себя изучение различных техник, материалов и культурных традиций. Он позволяет детям выразить свои эмоции, чувства и мысли, что способствует формированию их индивидуальности.

Развитие креативного мышления

Художественный труд развивает креативное мышление у учеников. Работая над художественными проектами, они учатся генерировать идеи, рассматривать различные точки зрения и искать нестандартные решения. Это процесс, в котором важно не только конечный результат, но и сам путь его достижения. Умение мыслить «вне рамок» способствует развитию гибкости мышления и способности адаптироваться к новым условиям.

Эмоциональное развитие

Художественный труд помогает учащимся исследовать и выражать свои эмоции. Через творчество они могут осмыслить свои переживания, что является важным аспектом эмоционального роста. Создание произведений искусства часто становится средством самовыражения и способом справиться со стрессом, что положительно сказывается на психоэмоциональном состоянии учащихся.

Социальные навыки и командная работа

Совместные художественные проекты способствуют развитию социальных навыков. Работая в группе, ученики учатся слушать и учитывать мнения других, делиться идеями и принимать конструктивную критику. Это создает атмосферу сотрудничества и взаимопомощи, что важно для формирования здоровых отношений в коллективе.

Интеграция с другими учебными предметами

Художественный труд может быть интегрирован в другие учебные дисциплины, что делает процесс обучения более комплексным. Например, изучение истории искусства позволяет углубить знания по истории, а создание графических проектов по математике развивает пространственное мышление. Таким образом, художественный труд становится связующим элементом на пути к всестороннему развитию ученика.

Художественный труд является мощным инструментом для раскрытия и развития творческого потенциала ученика. Он способствует формированию креативного мышления, эмоциональному развитию, укреплению социальных навыков и интеграции различных предметов учебного плана. В условиях современного общества, где творческие способности становятся ключевыми для успеха, важно внедрять художественный труд как неотъемлемую часть образовательного процесса. В конечном счете, инвестиции в развитие творчества и художественного труда станут залогом формирования гармоничной и высокоразвитой личности.

Алматы облысы, Райымбек ауданы, Тұзкөл ауылы
“Тәліп Мұсақұлов атындағы орта мектеп мектепке дейінгі шағын орталығымен” КММ
Алғашқы әскери және технологиялық дайындықтың мұғалімі, педагог - модератор
Сібебай Ерлік Жеңісұлы

ӘСКЕРИ РОБОТ ТЕХНИКАСЫНЫҢ НЕГІЗДЕРІ

Бөлім:	Әскери роботты техникалардың негіздері. 6 сағат			
Педагогтің аты:	Сібебай Е			
Күні:				
Сынып:10а	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:		
Сабақтың тақырыбы	Әскери робот техникасының негіздері.			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	10.7.2.1. Әскери робот техникасы және роботтарды әскери істе қолданудың негізгі бағыттары туралы түсінік алу Қолданылуына қарай роботтарды жіктеу. Роботтарды әскери мақсатта қолданудың тиімділігін талдау.			
Сабақтың мақсаты	Роботтар туралы жалпы мағлұмат беру және әскери істе роботтарды қолдану туралы мәлімет беру.			
Сабақтың барысы				
Сабақ кезеңі/Уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту. 7 мин.	Ұйымдастыру сәті. Оқушылармен амандасады, түгендейді, киім үлгілерін тексереді. Топқа бөлу: «Флешка» әдісі арқылы. 1топ Робот дегеніміз не? Роботтар не үшін қажет? 2топ Роботтардың түрлері. Пайдалану салалары Сабақтың тақырыбы: Әскери робот техникасының негіздері Мақсаты: Роботтар туралы жалпы мағлұмат беру және әскери істе роботтарды қолдану туралы мәлімет беру.	Бөлімше командирі оқушыларды сапқа тұрғызып оқытушы-ұйымдастырушыға рапорт береді. АӘЖТД мұғалімімен амандасады.	Оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігіне қарай қалыптастырушы бағалау жүйесі бойынша бағаланады.	АӘЖТД оқулық
Жаңа сабақ кезеңі 33 мин.	1. Бейнетаспа көрсету Әскери робот (ұрыстық робот) - адам мүмкіндігінен тыс, қиын жағдайларда жұмыс істеу, барлау, әскери әрекеттер, минасыздандыру және т. б. әскери мақсаттар үшін қолданылатын, адам өмірін сақтау мақсатында әскери жағдайларда адамның орнын басушы автоматтық құрылғы. Заманауи армияларда түрлі мақсаттағы роботтар қолданылады, олар: барлаушы және соққы беруші ұшқышсыз ұшу аппараттары, жерүсті барлаушы роботтар, сапер-роботтар, оқ атудың роботтандырылған кешені, басқарушысыз суасты іздестіру жүйелері және т. б. Топтық жұмыс: «Постер» қорғау. Әскери роботтардың түрлерін таныстыру. 1-топ: Talon (Ұлыбритания), Мобильдік робототехникалық кешен (МРК) (Ресей) әскери роботтарын таныстыру. 2-топ: MARCbot (АҚШ), MQ-9 Reaper ҰҰА (АҚШ) әскери роботтарын таныстыру. Робототехника (робот және техника; ағ	Сұрақтар мен тапсырмалар:	Оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігіне қарай қалыптастырушы бағалау жүйесі бойынша бағаланады 	Суреттер сызбаларды сызу Тірек сызбалар Кесте Конспект

	<u>ЫЛШ.</u> <i>robotics</i> — роботика) – <u>роботтардын</u> құрылысымен, жұмысы мен қолдануымен айналысатын, оған қоса олардың басқару, сезіну мен мәлімет өңдеумен айналысатын механикалық, электр және электронды инженерия мен компьютер ғылымдарының біріккен саласы. Робототехника роботтардан басқа автоматтандырылған техникалық жүйелер мен өндірістік үдерістердің ең жаңа техникалық жиынтықталуын әзірлеу мен қолдану жолдарын зерттейтін ғылым. Автоматтандырылған машиналар, басқа сөзбен айтқанда роботтар, адамдардың орнына қауіпті жерлерде, немесе зауыттағы құрастыру үдерістерінде жұмыс істей алады. Роботтар сыртқы келбеті бойынша, жүріс-тырысы мен танымы бойынша адамдарға өте ұқсас болуы әбден мүмкін. Қазіргі таңда ғалымдар гуманоид роботтарды барынша адамдарға ұқсас қылуға тырысып жатыр. Ертегі кезеңнен бастап, роботтар бір күні адамдардың жүріс-тұрысына еліктейді және де адамдар сияқты адамдардың жұмыстарын істей алады деп болжалған. Қазіргі таңда робототехника тез дамып келе жатқан сала. Технология қалай тез дамыса, робототехника да солай тез дамиды, өйткені робототехника технологиямен тығыз байланыста. Қазіргі таңда роботтар үйде, кәсіпорындар мен әскери салада қолданылады. Көптеген роботтар миналар мен бомбаларды залалсыздандыру сынды адамдарға тікелей зардап алып келетін жағдайларда қолданылады. Әр топтың тапсырмалары дайын болғанша, 1 оқушы шығып роботты бір сызық бойымен, белгілі бір траекториямен қашықтан басқару арқылы жүргізеді. Жарайсың сендерге роботты қашықтықтан қалай басқару керектігін көрсетті.			
Қорытынды кезең Ой толғаныс. Рефлексия 5 мин.	Рефлексия 1.Нені білемін? 2.Нені білдім? 3.Нені білгім келеді? Үй тапсырмасы. Әскери робот техникасының негіздері №2, 114-119 бет	Жеке жұмыс:	Оқушылар бір ауыз сөзбен сабақ туралы өз ойларын түсіндіріп береді. Бір ауыз сөздеріне сабақты бағалайтын келесі сөздерді айтуға болады ұнады, пайдалы, қажет, білдім, үйрендім, қызықтым, ұмтылдым. Оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігіне қарай қалыптастырушы бағалау жүйесі бойынша бағаланады.	

Алматы облысы, Райымбек ауданы, Түзкөл ауылы
“Тәліп Мұсақұлов атындағы орта мектеп мектепке дейінгі шағын орталығымен” КММ
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Жұмақан Гүлнур Талғатқызы

ТҮБІР МЕН ҚОСЫМШАНЫҢ ЖАЗЫЛУЫ. 36-39 ЖАТТЫҒУЛАР

Білім беру ұйымының атауы	Т.Мұсақұлов атындағы орта мектеп	
Пәні:	Қазақ тілі	
Бөлім:	Уақыт	
Педагогтің аты-жөні:	Жұмақан Г	
Күні:		
Сынып: 3	Қатысқаны:	Қатыспағаны:
Сабақтың тақырыбы:	№47 сабақ.Түбір мен қосымшаның жазылуы. 36-39 жаттығулар	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	3.3.6.1 кең жолды дәптер бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап көлбеу, үзбей және біркелкі жазу, жазу қарқынын жеделдету; 3.4.1.2 түбір сөздегі -ы, -і-нің дауысты дыбыстан басталатын қосымша жалғанған кездегі өзгерісін сақтап жазу.	
Сабақтың мақсаты:	Түбір мен қосымшаның жазылуын меңгереді	
Құндылықтар және оның мақсаты: Ай құндылығы: Әділдік және жауапкершілік	Сабақ құндылығы: ӘДІЛДІК ЖӘНЕ ЖАУАПКЕРШІЛІК Іс-әрекетті жоспарлау және ұйымдастыру дағдыларының болуы Апта дәйексөзі: : Жауапкершілік-адамгершілік қасиеттің көрінісі	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі// Уақыты 30минут	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 3 минут	Психологиялық ахуал. - Балалар қазір қандай мезгіл? - Күз мезгілінде не жауады? - Ендеше жаңбырдың даусын салайықшы. (қол қимылдарымен жаңбырдың даусын салу) - Жаңбыр жай жауып бастады. Жаңбыр үдей түсті. Жаңбыр қатты үдей түсті. Қатты жауды. Жаңбыр саябырлады. Жарайсыңдар, балалар. Ендеше жауған жаңбырдың нұрымен сабағымызды бастаймыз.	Мақсаты: зейіндерін шоғырландыру.	Мақтап, мадақтап отыру ҚБ: Асық арқылы бағалап отыру.	
Өткенді пысықтау 5 минут	Өткенді пысықтау Үй тапсырмасы 35-жаттығу Мақалды қатесін түзеп жаз. Ел көркі – мал, Өзен көркі – тал. Өткенді пысықтау мақсатында «Кубик, рубик» әдісі арқылы сұрақтарға жауап бересіңдер. Сұрақтар: 1. Түбір дегеніміз не? 2. Қосымшаның түрлерін ата. 3. Жұрнақ дегеніміз не? 4. Жалғау дегеніміз не? 5. «Білгіш» сөзінің түбірі мен қосымшасын тап. 6. Түбірлес сөздер дегеніміз не?	Үй тапсырмасын тексертеді Тапсырмаларды орындайды	Дескриптор: Мақалды қатесін түзеп жазады-16 Дескриптор: Сұрақтарға жауап береді-16	
Сабақтың ортасы	Жаңа тақырып. «Ой қозғау». Ертегі . Алыс бір елде, біз білмейтін сиқырлы өлкеде бір қария өмір сүріпті. Ол қарияның бағында алма ағашы өсіпті. Қария немерімен бірге ағашқа			

25 минут	еринбей кўтим жасапты. Ал немереси болса сол ағашты өскен алманы базарға апарып сатып кўнн кўредн екен. Олардың кўршнн атай мен немересннн алма ағашын кызғанып, олардың тапқан ақшасына қол сўққысы келедн екен. Бнр кўнн сол кызғанышпен жаман кўршннн тўнде келнп, ағашты кеснп алып кетедн. Оны өз ўйннн бағына отырғызады. Бнрақ ағаш өспей қалады. Неге деп ойлалсыздар балалар? Ыйткенн ол ағаштың тўбнрн қарияның ўйнде қалып қойған екен. Мннекей, балалар бнзднң сўзнмнзде тўбнр болмаса еш мағынасы болмайды. Ендеше балалар бўгнн бнзднң сабағымыздыңтақырыбы «Тўбнр мен қосымшщаның жазылуы» деп аталады. Сабағымыздың мақсаты: тўбнрге қосымша жалғанғанда қалай жазылатынын бнлетнн боласындар. - Кейбнр сўздерге –ы, –н дыбыстары жалғанғанда қандай өзгернс болады балалар? Дўптернмнздн ашып, бўгннгн кўн-ретнн және кўркем жазу минуты бойынша Ее дыбысын кўркем жазып, «ТТТ» әднсн бойынша барлық сўзн е дыбысынан басталатын 1 сўйлем кўраймыз.	Кўркем жазады.	Дескриптор: Сабақтың тақырыбын болжап, табады.	Оқу кўралдары
Сергнту сәтн 2 минут	ФС тапсырмасы 36-жаттығу Өлендн тында. Тўн Өлең нелнктен «Тўн» деп аталған? Балалар тўнде неге әткеншек теппейдн? Тўн мезгнлнн кўнднзгн уақытпен салыстыр 37-жаттығу «Өзднк диктант» әднсн Мәтнндн қатеснз әрн кўркем жаз. Кўнднз кўн шығады. Ол айналаға нўрын шашады. Жер бетн жап-жарық болады. Сергнту сәтн «Нейрожаттығулар» әднсн ТЖ. Шығармашылық ўзлнс 38-жаттығу «Сәйкестенднру» әднсн 1-топ: Пншнндердн сәйкестенднрнп, өлең кўрап жаз. Бөкенннн лағы Кўреген кырағы Елендеп кўлағы, Елнрнп тўрады 2-топ: Жазған өлеңндегн қарамен бернлген сўзднң тўбнрнн тап. Лақ-лағы, кўлақ-кўлағы. Тўбнр сўзднң соңғы дыбысы нелнктен өзгергеннн тўсннднр. Ж: Қосымша жалғаннан соң өзгердн ЖЖ. ЕБҚ Тўбнр сўз бен қосымшалы сўздн ажырат	Өлендн тындап, сўрақтарға жауап бередн- Тўн мезгнлнн кўнднзгн уақытпен салыстырады Кўркем жазады Жаттығу жасайды Дўптермен жұмыс жасайды Тапсырмалар ды орындайды Жеке жұмыс	Дескриптор: Өлендн тындап, сўрақтарға жауап бередн-16 Кереметснндер! Дескриптор: Мәтнндн қатеснз әрн кўркем жазады-26 Керемет! Дескриптор: Пншнндердн сәйкестенднрнп, өлең кўрап жазады- Жазған өлеңндегн қарамен бернлген сўзднң тўбнрнн	Жұмыс дўптерн https://youtu.be/FtES-ORjH2c?si=gk mXIqE8BC0Ss Hrd

Сабақты қорыту 5 минут Кері байланыс 5 минут	ЕКБ Сөздерге қосымшалар жалғап оқы. WORDWall «Жұрнақ, жалғау» ойынын ойнаймыз. Ол үшін себетке жұрнақ жалғанған сөздерді бөлек, жалғау жалғанған сөздерді бір бөлек жинаймыз. Қосымша жалғанғанда сөздер қалай өзгереді екен? Үй тапсырмасы 39-жаттығу Ребусты шеш. Кері байланыс. «Бағдаршам әдісі» бойынша сабақты түсінген, түсінбегенін көрсету.	жасайды Тапсырманы орындайды Үй тапсырмасын алады Кері байланыс береді	табады-16 Дескриптор: Түбір сөз бен қосымшалы сөзді ажыратады Дескриптор: Сөздерге қосымшалар жалғап оқиды 16 Дескриптор: Сұрақтарға жауап береді 36 Тамаша!	Суреттер Оқулық https://wordwall.net/resource/38471069 Кері байланыс тақтасы
--	--	--	--	---

**Жамбыл облысы, Талас ауданы, Көшек батыр ауылы
Жамбыл атындағы орта мектебі
Математика пәнінің мұғалімі
Кошенова Айнура Такеновна**

МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕЙІНІН АРТТЫРУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Білім беру стандартына сәйкес "Математика" пәндік саласын зерттеу жалпы адамзаттық мәдениеттің бөлігі ретінде математика туралы идеялардың қалыптасуын, нақты процестер мен құбылыстарды сипаттауға және зерттеуге мүмкіндік беретін ғылымның әмбебап тілін, әртүрлі есептерді шешуде алған білімдерін қолдану дағдыларының қалыптасуын қамтамасыз етуі керек.

Қазіргі қоғамда математикалық білім берудің рөлі зор. Бұл ғылымды зерттеу логикалық ойлауды дамытуға, негізгі ақпаратты бөлуге мүмкіндік береді. Сабақтардағы есептерді шешу тәжірибеде ұқсас мәселелерді шешуді үйренуге мүмкіндік береді. Мұның бәрі білім алушылардың математикалық сауаттылығын - әлемдегі математиканың рөлін анықтау және түсіну, негізделген математикалық пайымдаулар айту және математиканы қазіргі және болашақтағы шығармашылық, қызығушылық танытатын және ойлайтын азаматқа тән қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін қолдану қабілетін қалыптастырады.

Жалпы білім беретін мектепте математиканы оқытудың тәрбиелік мақсаты-барлық оқушыларда математиканың негізінде жатқан білім жүйесін және алған білімдері мен дағдыларын саналы және шығармашылықпен пайдалану қабілетін қалыптастыру.

Жаңа технологиялар арқылы жас ұрпаққа сапалы білім беру және жақсы тәрбие беру, олардың өмір жолын табысты ету үшін барлық жағдайларды жасау үшін білім беруді әлеуметтендіру өте маңызды. Жаңа білім беру стандарты білімді өз бетінше игере алатын және оны әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдана алатын тұлғаны қалыптастыруды қамтамасыз ететін заманауи білім беру технологияларына көшуді талап етеді. Осыған байланысты сабақтарда оқытудың заманауи технологияларын тиімді пайдалану қажеттілігі туындайды.

Соңғы онжылдықта мектептегі оқыту тәжірибесіндегі ең танымал әдістердің бірі жобалар әдісі болды, ол бастапқыда кез-келген практикалық салада оқушылардың арнайы зерттеу қызметін ұйымдастыру деп түсінілді. Бүгінгі таңда біздің елде математиканы оқытуда жоба әдісін қолдану туралы көп ақпарат жоқ. Әлбетте, пәннің күрделілігі көбінесе мұғалімнің дәстүрлі ұстанымын негіздейді, өйткені балаларға жаңа нәрселерді өз бетінше үйренуге жағдай жасаудан гөрі стандартты мысалдардың белгілі бір санын егжей-тегжейлі түсіндіру және "шешу" оңайырақ.

Математика пәнінің мұғалімі үшін бұл әдістің ең тартымды жері – білім беру жобасымен жұмыс істеу барысында оқушылар:

- жүйелі ойлау негіздері туады;
- гипотеза қою, есептер құрастыру, дәлелдер іздеу дағдылары қалыптасады;
- шығармашылық қабілеттерін, қиялын дамыту;
- мақсаттылық пен ұйымшылдыққа, парасаттылық пен іскерлікке, белгісіздік жағдайында бағдарлай білуге тәрбиеленеді.

Мәселелік оқыту – оқушының ойлауын белсендірудің тиімді құралдарының бірі. Мәселелік оқытуда қол жеткізілетін іс-әрекеттің мәні оқушының нақты материалды талдап, оған өз бетімен жаңа ақпаратты

алу үшін әрекет етуінде. Басқаша айтқанда, бұл бұрын алынған білімнің көмегімен білімді кеңейту, тереңдету немесе бұрынғы білімді жаңаша қолдану. Мұғалім де, кітап та бұрынғы білімнің жаңаша қолданылуын бере алмайды, оны оқушы өзі іздейді және табады, сәйкес жағдайға қояды.

Оқытудың бұл түрінің сәттілігі мәселелік деңгейге байланысты, ол мыналармен анықталады: осы мәселе шеңберінде оқушыларға белгілі және белгісіз қатынастардан туындайтын мәселенің күрделілік дәрежесі, мәселелік жағдай оқушыны таң қалдыруы, оның қызығушылығын, түсінуге деген ұмтылысын тудыруы маңызды; мәселені шешу процесінде оқушылардың шығармашылық қатысуының үлесі (жеке және ұжымдық). Оқушылардың мәселені шешу кезінде алатын ақпараты оқу жоспарында және практикалық қолдануда маңызды болуы керек.

Талдауды қолдана отырып есептерді шешу әдісі оқушылардың зерттеушілік, демек, ойлау әрекеттерін белсендіруге көмектеседі. Математика пәнінен тапсырмалар мектеп оқушыларының ой-өрісін ынталандырады, олардың оқу іс-әрекетін ғылыми ізденістерге жақындатады, оларды белгілі бір дәрежеде ғылыми танымның кезеңдерімен, әдістерімен және құралдарымен таныстырады, әрине, оқушыларды олардың болашақ практикалық іс-әрекетіне дайындайды.

Белсенді ойлау әрекеті үшін әртүрлі тапсырмалар өте пайдалы, оларды шешу процесі жоғары психикалық шиеленіспен, тәуелсіз ізденіспен, дәлелдермен, пайымдаулармен сипатталады. Есептерді шешу талдау және синтездеу, абстракциялау, салыстыру, нақтылау, жалпылау сияқты ақыл-ой операцияларын барынша жұмылдырады және дамытады, оқушыларды осы операцияларды өзінің танымдық іс-әрекетінде дұрыс қолдануға үйретеді. Бұл процесс сабаққа эмоционалды жандандырады, осы пәнге деген қызығушылықты арттырады.

Математика - ең қиын пәндердің бірі. Егер оқушы сабақта мұқият тыңдамаса, жақсы нәтижеге жету оңай емес. Қызығушылық жоқ жерде оқушылардың өзін-өзі зерттеуі де төмендейтіні белгілі. Ақпараттық технологиялар балаға өз бетінше іздеуге және шешім қабылдауға көмектеседі, оқушыларға басқа қарапайым технологиялық оқыту құралдарымен салыстырғанда сапалы білім беріп қана қоймайды, сонымен қатар оқушылардың интеллектуалды және шығармашылық қабілеттерінің дамуына оң әсер етеді.

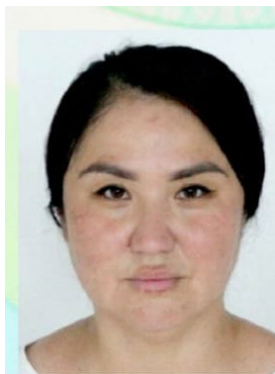
Математика сабақтарында мультимедиялық презентацияны жиі қолдану сабақтың сапасын едәуір арттыратыны сөзсіз. Мультимедиа мотивацияны, коммуникативтік қабілеттерді дамытуға мүмкіндік береді, дағдыларды қалыптастыруға, білім қорын толықтыруға, сондай-ақ ақпараттық сауаттылықты дамытуға мүмкіндік жасайды. Математика сабақтарындағы слайдтардың көмегімен тақтадағы мысалдарды, тапсырмаларды көрсете алуға, ауызша есептеулер тізбегін жасауға, тест жазу кезінде оқушының білімін тексеруге болады. Мұндай сабақтар кезінде сыныптағы қарым-қатынас жақсарады. Оқушылар тапсырманы өз сөздерімен түсіндіреді, компьютерден қорқу жоғалады, күрделі тапсырмаларды қызығушылықпен орындауға тырысады. Өзін-өзі бақылау практикалық тапсырмаларды орындау кезінде қалыптасады.

Оқу білімін игеру кезінде оқушылардың ойлау процестерін жандандыру мақсатында оқушылардың ойлау белсенділігін, олардың білім сапасын арттыратын салыстыру әдісін қолдану өте тиімді. Зерттелетін материал терең түсініледі, жадта мықтап сақталады. Салыстыру ойлау процестерінің өнімділігінің негізгі шарты ғана емес, сонымен қатар толыққанды аналитикалық және синтетикалық ақыл-ой операцияларын жүзеге асырудың шарты болып табылады. Бұл жеке белгілерді бөліп көрсету, әртүрлі заттар мен құбылыстарға тән жалпы және әртүрлі белгілерді табу және осыған сүйене отырып, оларды жалпылау, тұжырымдамаға келтіру, яғни салыстыру кез-келген абстракция мен кез-келген жалпылаудың міндетті шарты ретінде әрекет ететін психикалық белсенділікті білдіреді. Осылайша, мұғалімнің математика сабақтарында оқытудың заманауи белсенді әдістерін жүйелі қолдануы білім алушының оқу іс-әрекетін және оны жүзеге асыратын жалпы білім беру дағдыларын қалыптастыруға қолайлы жағдай жасайды.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Заика, В. Как научиться учиться легко: Методические рекомендации по психогигиене и развитию познавательных процессов / – Харьков: ХГУ, 2013. – 52с.;
2. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе. От действия к мысли: пособие для учителя / (А.Г. Асмолов, Г.В. Бурменская, И.А. Володарская и др.); под ред. А.Г. Асмолова. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 2010;
3. Михеева Ю.В. Проектирование урока с позиции формирования универсальных учебных действий. Статья. Учительская газета, 2012.

КГУ "Школа-лицей №41 имени А.Макаренко" управления образования города Шымкент
Учитель английского языка
Ермекова Мәдина Мерғалиқызы

SECONDARY SCHOOLS

The aim of the lesson: -To teach children to know vocabulary for talking about the weather, climate
 -To develop communicative skills and abilities through different communicative activities

-To teach to know how to make questions

Equipments: ICT, posters, books, interactive board.

The procedure of the lesson:

I. Organization moment.

Greetings. Talking to the pupil on duty.

Who is on duty?

What is the weather like today?

What date is it today?

What day of the week is it today?

Who is absent?

-So, dear students during the lesson I'll give you sun, if you'll work hard. At the end of the lesson we'll count who has more than 3 sun I'll give candies.

-Yes, you are right! Today we'll speak about weather

Teacher divides learners into 3 groups by the cards. We have 3 groups (spring, summer, winter)

II. Checking home task: make crossword

III. Brainstorming.

Tongue twister

Whether the weather be fine or whether the weather be not, whether the weather be cold or whether the weather be hot, we'll weather the weather whatever the weather, whether we like it or not.

IV. Introducing new words according to the theme

Open your vocabulary and write down our new words.

Sunny - ['sani] күнгей, шуақты

Cold - ['kəuld] суық

Foggy - ['fogi] тұманды

Windy - ['windi] желді

Icy - ['aisi] мұзды

Snowy - ['snəui] қарлы

Hot - ['hot] ыстық

Rainy - ['reini] жаңбырлы

Cloudy - ['klaudi] бұлтты

Stormy - ['sto:mi] дауылды

v. Group work. Practicing new vocabulary. The names of the weather given in stickers. Also pictures of the weather given in posters (A4 paper) Students sticks the stickers on the appropriate posters

2 Match the photos of the weather with the phrases in the box. Then listen, check and repeat.

It's sunny. It's foggy. It's icy. It's windy. It's snowy. It's stormy. It's rainy. It's cloudy.

VI. Group 1.(A) Read the text and draw the weather of each city on the map.

It is cloudy and rainy in Astana today. It's windy in Karaganda. It's sunny in Almaty. It's snowy in Pavlodar today. It's foggy in Atyrau. And it's cloudy in Aktau.

Group II.(B)

Compare the weather in Kazakhstan & Britain

Descriptors

-7-9 sentences

-use vocabulary from the lesson

Group III.(C)

Imagine that you are in Antarctica. Describe and draw one day there.

Descriptors

- describe your one day including the weather in 10-12 sentences

-draw a picture

-use vocabulary from the lesson

VII. Marking.

V Conclusion.

Dear ,Children !What theme did u learn today?

V III. Homework

Make a dialogue with new words

Түркістан облысының білім басқармасының Түлкібас ауданының білім бөлімінің
"Жамбыл атындағы жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Директор

Байзаков Гани Камытбекович

ТИІМДІ БАСШЫНЫҢ БАСҚАРУ СТИЛІ АРҚЫЛЫ МЕКТЕПТІ ДАМУЫ ЗАМАН ТАЛАБЫ

Қазіргі таңдағы еліміздегі өзгерістер, тұрақты дамудың жаңа стратегиялық бағыты, қарқындылығы, қоғамның ашықтығы, жедел ақпараттануы білім беруге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті. Білім беру қызметі педагогтің жаңа мәртебесін – шығармашылық ой-өрісі кең, жаңа жағдайға бейім мұғалім-зерттеушіні қалыптастыруды талап етіп отыр. Сондықтан мектепті басқару жүйесіндегі әдіснамалық жұмыс – білім қызметкерлерінің кәсіптік деңгейін көтерудің, оқу-тәрбие жұмысын басқарудың негізгі құралы болып табылады.

Басқару-ұйымдасқан түрлі жүйелердің және олардың құрылымының сақталуына мүмкіндік беретін, еңбек тәртібін қолдайтын ,мақсат,бағдарлама,іс-әрекетті жүзеге асыратын функция,үдеріс.

Еліміздегі ұлттық білім беру жүйесін модернизациялау жағдайында шетелдік озық тәжірибелерді пайдалану мүмкіндіктерін бағалау, ұлттық дәстүр мен ерекшеліктерді ескеру, білім мазмұнын жаңарту, білім беру жүйесін басқару мен ұйымдастырудың тиімділігін арттырудың жаңа жолдарын іздестіру секілді өзекті жайттар ерекше маңызға ие болып отыр. Осы тұрғыда білім беру ұйымдарының жекелей стратегиялық жоспары – мектептің «болашақ бейнесі» және оған қол жеткізу жолдарын болжайды. Жоспарлауда оқу үшін туындайтын кедергілер мен қажетті ресурстарды анықтап, тәжірибелерді енгізу жолдарын үйренеді; жаңа дағдыларды ықпалдастыру мен өзгерістерді бағалау негізінде тәжірибені жетілдіреді; Стратегиялық жоспарлауды жүзеге асыра отырып, мектеп мәдениетінің қалыптастыра алатындарына қол жеткізеді.

Бала бойында адами қасиеттерді дамыту, сіңіру мен қалыптастыруда мұғалімнің алатын орны ерекше десек, мектеп басшысы мұғалімнің қоғамдағы белсенділігін арттыру үшін кәсіптік мәртебесі мен әлеуметтік беделіне, шығармашылығына көңіл бөлу керек. Шығармашылықпен жұмыс істейтін мұғалімнің құзыреттілігін қалыптастыру жағын кеңінен қарастырған жөн. Ұжымда әдістемелік жұмыстардың мазмұнын, жоспарын, іс-шараларды жүргізу әдістерінің тиімділігін үнемі талдап отыру, әдістемелік көмек көрсету жұмысын ары қарай жақсартуға, оны дамытуға мүмкіндік береді.

Сондықтан білім беруді басқару жүйесінде келесі жұмыстар: жүргізілген іс-шараларға нақтылы баға беру, қабылданған шешім дәлелді болу, жұмысты дұрыс жоспарлау; ұжымның жағдайы мен қажеттілігін ескеру; әдістемелік жұмыс кезеңдерінің тығыз байланыста болуы; ұжымдық және жекеше жұмыс түрлерінің өзара байланыста дамуы; мұғалімдерді мазмұны мен түрі жағынан бір-біріне жақын іс-шараларға қатыстыру үнемі назарда болуы қажет. Мектепті басқару құрылымының ұстанымдары: ынтымақтастық, ізгілік, тұлғалық бағдар, даралау мен саралау, тиімділік пен нәтижелілік болып табылады.

Осы орайда, мектепті басқару жүйесінде төмендегі құралдарды негізге ала отырып жұмыс жүргізу қажет: педагогикалық менеджмент, озат тәжірибе, маркетинг, рейтинг пен мониторинг, білім беру технологиялары. Деңгейлі бағдарламаны басшылыққа ала отырып, педагогикалық басқарудың негізгі

функциялары жобалау – жоспарлау, ұйымдастыру – үйлестіру, бақылау – сараптама жасау дұрыс жолға қойылуы қажет. Жоспарлау барысында мақсатқа жеткізетін тиімді әдіс-тәсілдерді дұрыс таңдау, шешімді қызметкердің тапсырманы орындау мүмкіндігін ескере отырып, қабылдау өте маңызды.

Мектеп басшысы үшін мектепті басқару бағдарламасын құру аса маңызды процесс болып табылады. Мектепті басқаруды жоспарлау зерттейтін құбылысқа жасалған педагогикалық талдаудың негізінде іске асатын мақсатты бағдарлама деп білеміз. Бұл жерде жоспар түрінде қабылданған шешім ұзақ перспективаға арналуы, шұғыл, ағымдағы істерді шешуге бағытталуы мүмкін. Осыған байланысты мектеп жұмысының жоспарын перспективалық, жылдық, ағымдағы деп бөліп қарастырамыз. Педагогикалық жүйенің үнемі қозғалыста, үнемі даму үстінде болуы оқу-тәрбие жұмысында мақсат қою мен жоспарлауды жетілдіріп отыруды қажет етеді.

Сондықтан да мен өзімнің басшылық қызметімде мектепті басқарудың жолдарын жан-жақты қарастырып, мұғалімдердің кәсіби қызметін ұйымдастырудың түрлі жолдарын үздіксіз жетілдіріп отырамын. Әдістемелік және педагогикалық кеңестер отырыстарын түрлі тәсілдермен жүргізіп, мұғалімдерді кәсіби шыңдауға бағыттауға тырысамын. Осы отырыстарда «Миға шабуыл» сұрақтарын, «Х» кестесін шешу, «Мақсатқа жету пирамидасын» құру, «Салыстыру мен шешімін іздеу» сызбасы құрастырылады.

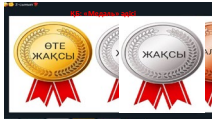
Және басқа да сан алуан шығармашылық тапсырмалар жүйесін жүргізіп отыру, мұғалімдерді кәсіби ісіне деген қызығушылыққа, белсенділікке баулиды. Мұғалімдер арасында танымдық шаралар, шығармашылық топтар мен әдістемелік бірлестіктер сайысын өткізіп, олардың креативті ойлауын қамтамасыз етуге жетелеймін.

**Түркістан облысының білім басқармасының Түлкібас ауданының білім бөлімінің
"Жамбыл атындағы жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Бастауыш сынып мұғалімі
Гүлімбетова Гулистан Амангелдиевна**

КӨБЕЙТУ МЕН БӨЛҮДІҢ БЕЛГІСІЗ КОМПОНЕНТТЕРІН ТАБУҒА БЕРІЛГЕН ЕСЕПТЕР

Бөлім	Санды және әріпті өрнектер. Тендеулер. Есептер.	
Пәні:	Математика	
Күні:		
Педагогтің аты-жөні:		
Сынып: 2	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	№95 Көбейту мен бөлудің белгісіз компоненттерін табуға берілген есептер	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	2.5.1.5.** Көбейту мен бөлудің белгісіз компоненттерін табуға, кері есептерді құрастыру және шығару, тура және жанама сұрақтары болатын есептерді («бірнеше бірлік артық/кем», «бірнеше есе артық/кем» қатынастарымен байланысты) бір-бірінен ажырату. 2.5.2.4. Көбейту және бөлу амалдарының компоненттері атауларын өрнектерді оқу мен жазуда қолдану.	

Сабақтың мақсаты	Көбейтудің белгісіз компоненттерін табуға берілген есептерді өрнек, теңдеу түрінде шығарады.			
Құндылықтар: Наурыз айы: Тәуелсіздік пен отаншылдық	Сабақ құндылығы: ТӘУЕЛСІЗДІК ПЕН ОТАНШЫЛДЫҚ Апта дәйексөзі: Отансүйгіштік - ата-анаңды құрметтей білуің...			
Сабақтың кезеңі/уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	Психологиялық ахуал орнату Үй тапсырмасын тексеру 8-тапсырма Есепті шығар Ожау-6 Табақ-18 ? есе артық $18:6=3$ Ж: 3 есе артық табақ сатылды Жаңа тақырып 1-тапсырма ФС тапсырмасы Есепті шығар 1 күнде-4 к. 6 күнде-? к. Ш.: $4 \times 6 = 24$ (к) Ж.: 24 көрпеше тікті. ЕҚБ 2-тапсырма Есепті шығар 1 күнде-4 к. 24 көрпеше-? күнде Ш.: $24:4=6$ (к) Ж.: 6 күнде тігіп бітірді. ТОптық жұмыс 3-тапсырма Есепті шығар 6 күнде-24 к. 1 күнде-? к. Ш.: $24:6=4$ (к) Ж.: күніне 4 көрпеше тікті. ТОптық жұмыс 4-тапсырма Есепті шығар Бір себетте-8 о.ж. Үш себетте-? о.ж. Ш.: $8 \times 3 = 24$ (о.ж) Ж.: себеттерде барлығы 24 орам жіп бар. ЕБҚ Математикалық диктант -7 ондық пен 2 бірліктен тұратын санды жаз.	Жақсы тілектер тілейді Үй тапсырмасын тексереді Өрнектердің мәнін жазады. Кері есептер ұғымын түсініп алады Есепті шығарады. Есепті шығарады Есепті шығарады. Жеке жұмыс жасайды	Мақтап, мадақтап отыру ҚБ: « Медаль» әдісі Дескриптор: Есептің шартын құрып, шешуін табады-16 <u>Дескриптор:</u> Сызба бойынша есепке шарт құрып, шешуін табады-16 <u>Дескриптор:</u> Сызба бойынша есепке шарт құрып, шешуін табады-16 <u>Дескриптор:</u> Сызба бойынша есепке шарт құрып, шешуін табады-16 Дескриптор: Сызба бойынша есепке шарт құрып, шешуін табады-16 	оқулық Жұмыс дәптері Суреттер Суреттер Оқулық

Сергіту сәті	-2 бірліктен тұратын санды жаз. -2 мен 6-ның көбейтіндісі -5 пен 8-дің көбейтіндісі; -9 бен 3-тің бөліндісі. Жұптық жұмыс 5-тапсырма Амалдардың орындалу реті бойынша өрнектер құр. Олардың мәнін тап. $(28:4)+16=23$ $16:(11-7)=4$ $35-(8 \times 3)=11$ 6-тапсырма Тендеулерді шеш $x \times 9=27$ $24:y=3$ $x=27:9$ $y=24:3$ $\underline{x=3}$ $\underline{y=8}$ $3 \times 9=27$ $24:8=3$ $27=27$ $3=3$ Саралау тапсырмасы №8 Өрнектердің мәнін тап $28:4+25=32$ $5 \times 7-22=13$ $45:5+43=52$ $15+36:4=24$ ЕБҚ тапсырмасы $28:4$ 5×7 $36-21$ $45+13$ Үй тапсырмасы 7-тапсырма Есепті шығар Сөмке-4 Әр сөмкеде-9 қоржыннан Барлығы-? Қоржын $4 \times 9=36$ Ж: Барлығы 36 қоржын тоқыды	Жаттығу жасайды Өрнектердің мәнін табады. Тендеулерді шешеді. Саралау тапсырмасын орындайды Жеке жұмыс жүргізеді. Үй тапсырмасын алады	Сен мықтысың! Тамаша жаттығулар! <u>Дескриптор:</u> Амалдардың орындалу ретін анықтайды-16 Өрнектердің мәнін табады-16 <u>Дескриптор:</u> Көбейткіші белгісіз тендеулерді шешеді және бөлгіші белгісіз тендеулерді шешеді-16 <u>Дескриптор:</u> Амалдардың орындалу ретін анықтайды-16 Өрнектердің мәнін табады. <u>Дескриптор:</u> Есептің шартын құрып, шешуін табады-16	Таратпа материал Қимылдар Жұмыс дәптері Оқулық Оқулық Жұмыс дәптері
Кері байланыс	Кері байланыс 	Кері байланыс береді	«Тик Ток» кері байланысы	Кері байланыс парағы

Түркістан облысының білім басқармасының Түлкібас ауданының білім бөлімінің
"Жамбыл атындағы жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Тарих пәні мұғалімі
Тлемисова Улжан Тургынбаевна

ҮЙСІНДЕР ТУРАЛЫ ЖАЗБА ДЕРЕКТЕР

Бөлім:	5.3. Үйсіндер мен қаңлылар			
Педагогтің аты-жөні:	Тлемисова Ұлжан			
Күні:				
Сабақтың тақырыбы:	Үйсіндер туралы жазба деректер. Зерттеу сұрағы: Қытай авторлары үйсіндердің өмірін қалай сипаттады?			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	5.3.2.2 Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік бірлестіктердің көрші елдермен қарым-қатынасын анықтау			
Сабақтың мақсаты	Үйсіндердің көрші елдермен қарым-қатынасын анықтайды			
Құндылықтар	Ұлттық мүдде: Қазақстан мүддесіне қызмет етуге ұмтылу: Тәуелсіздік және отаншылдық			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі//уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру Өзін-өзі тексеру	Ұйымдастыру кезеңі ✔ Оқушылармен сәлемдеседі; ✔ Сынып оқушыларын түгендейді; ✔ Сыныпта ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру; «Wordwall» платформасы. Шарты: интернет-платформадағы тапсырмаға жауап бере отыра алдыңғы тақырыпты (үй тапсырмасын пысықтайды). «Суретті сөйлет» әдісі. Шарты: жасанды интеллект (ЖИ) арқылы жасалынған суретті пайдалана отыра сұрақтарға жауап береді.	Дескрипторлар1: Платформадағы тапсырманы орындайды; Жалпысыныптық талқылауға қатысады; Үй тапсырмасын қорытындылайды. Дескрипторлар2: Суреттің не жайында екендігін анықтайды; Сұрақтарға жауап береді Жалпысыныптық талқылауға қатысады; Сабақтың тақырыбын болжайды.	ҚБ Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады Мадақ тау	Тақырыптық суреттер https://www.youtube.com/watch?v=WOSIWwj_eJmU Үйсіндер орналасқан аумақтық картасы
Өткен білімді еске түсіру 5мин				
Ой қозғау. 10мин	1. Суреттен не көріп тұрсындар? 2. Ол жайында не айта аласындар? 3. Қазақстан аумағындағы қандай алғашқы мемлекеттік бірлестіктерді білесіңдер? 4. Үйсіндер туралы не айта аласындар?			
				

Жаңа білім 25мин	1-тапсырма. Жеке жұмыс «Оқулықпен жұмыс». Шарты: берілген сұрақтар бойынша оқулықты пайдалана отыра сипаттама жасайды. <table><tr><th>Сұрақ</th><th>Оқулықпен жұмыс</th></tr><tr><td>Үйсіндердің тұрмыс-тіршілігі. Қолөнер мен сауда</td><td></td></tr><tr><td>Үйсіндер қандай тағамдарды тұтынды</td><td></td></tr><tr><td>Үйсіндердің қоныстары қандай болды.</td><td></td></tr></table> 2- тапсырмаЖұптық жұмыс. «Сәйкестендіру» әдісі Шарты: диаграммада берілген үйсіндер туралы ақпаратты анықтап, сызба арқылы бір-бірімен сәйкестендіреді. Ұғымдарды сәйкес келетін анықтамасымен сызба арқылы сәйкестендір “Усунь” Әкімшілік-әскери аймақ Үйсіндердің негізгі күнкөрісі Үйсіндер туралы алғашқы мәліметтер Жапон ғалымы Х. Мацуда Оң қанат, сол қанат және орталық Б.з.д. II ғасырдың соңында қытай елшіліктері арқылы таралған Үйсіндер б.з.д. 177-176 жылдары ғұндармен қарама-қарсы күресті Ең алғаш қытай тарихшысы Сыма Цяньның “Шиньши” атты еңбегінде жазылған этноним Көптеген мал шаруашылығы 3-тапсырма. Топтық жұмыс. Зерттеу және талдау «Гуньмо» тобына. Кестені толтыр. Шарты: «Аққу әнінің» шығу тарихын оқулықтан анықтап, кестеде белгілейді. <table><tr><th>Себебі</th><th>Барысы</th><th>Нәтижесі</th></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table> «Бектер» тобына. «Кластер» әдісі Шарты: Үйсін мемлекеттік бірлестігі (Аспан елі) туралы оқулықтан анықтап, кластерде белгілейді. Үйсін мемлекеттік бірлестігі Дескрипторлар2: Оқушылар үйсіндердің тұрмыс-тіршілігін сипаттайды және қандай тағамдарды тұтынатындығын анықтайды. Үйсіндердің қоныстары қандай екенін сипаттайды. Дескриптор2: «Усун» ұғымын анықтайды; Үйсіндердің әкімшілік-әскери бөлінісін анықтайды; Үйсіндердің негізгі күнкөрісін анықтайды; Үйсіндер туралы алғашқы мәліметтерді табады; Х. Мацуданың жазбасын анықтайды. Дескрипторлар3: «Аққу әнінің» шығу себебін жазады; Барысын анықтайды; Нәтижесін жазады. Дескрипторлар3: Үйсін мемлекеттік бірлестігі қалай құрылғанын анықтайды Дескрипторлар3: Гуньмо туралы анықтайды; Бектер, ру басылары, ауқатты адамдар туралы анықтайды; Қарапайым бұқара туралы анықтайды. ҚБ Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады «Ең үздік жауап» ҚБ Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады «Алақан-жұдырық» «Жұлдызшала р» Ақпараттық мәтін мәтін жазылған үлестіріме қағаздар, қосымша деректер сәйкестендіру кестесі Тақырыптық кесте сәйкестендіру кестесі Таратпа материалдар Тақырыптық кесте	Сұрақ	Оқулықпен жұмыс	Үйсіндердің тұрмыс-тіршілігі. Қолөнер мен сауда		Үйсіндер қандай тағамдарды тұтынды		Үйсіндердің қоныстары қандай болды.		Себебі	Барысы	Нәтижесі			
Сұрақ	Оқулықпен жұмыс														
Үйсіндердің тұрмыс-тіршілігі. Қолөнер мен сауда															
Үйсіндер қандай тағамдарды тұтынды															
Үйсіндердің қоныстары қандай болды.															
Себебі	Барысы	Нәтижесі													

	«Ру басылары» тобына. «Үш жақты күнделік» әдісі Шарты: үйсіндердің қоғамдық құрылысын оқулықтан анықтап, диаграммада белгілейді. “ҮШ ЖАҚТЫ КҮНДЕЛІК” Гүньмо (күнби) Бектер, ру басылары, ауқатты адамдар Қарапайым бұқара			A4 конспект
Бекіту 5 мин	Сабақты қорытындылау Кейбір: «адасқан әріптер» Үйсін.....СНЙҮІ Тайпа.....АЙПАТ Күнби.....ИНҮКБ Қытай.....ТҮАҚЫ Шижүн.....НҮЖИ	Сабақтың тақырыбын қорытындылау ;Үйсін мемлекетінің саяси құрлымын атайды;Үйсін мемлекетінің тарихы туралы деректердің қай мемлекет тарихшылары жазғанын айтады	«Ең үздік жауап»	
Үйге тапсырма	Үйсіндердің тарихы мен шарушылығы кестесін толтырыңдар. 100-бет.			
Кері байланыс	«Алма ағашы» стратегиясы. Оқушыларға сабақ басында екі түсті «алма» беріледі. Сабақ соңында оны алма ағашына ілу керек. Жасыл түсті алма – мен бүгін бәрін жақсы орындадым деп ойлаймын: менің көңіл – күйім көтеріңкі. Қызыл түсті алма – мен тапсырманы орындай алмадым, көңіл – күйім жоқ.	Тақырып бойынша не білетінін, не білгісі келетінін, не білгенін жазады	Оқушылар бағалай критерийлерім ен өз деңгейлерін бағалайды	

Түркістан облысының білім басқармасының Түлкібас ауданының білім бөлімінің
"Жамбыл атындағы жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Ағылшын тілі пәні мұғалімі
Абишева Таншолпан Болатхановна

MY COUNTRY. MY WORLD

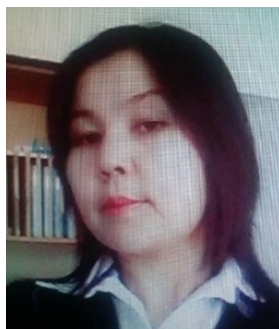
Unit of a long term plan: Unit 3 Fantasy world		Lesson 72	
Teacher name:			
Date:			
Grade: 5		Number present:	absent:
Lesson title	My country. My world		
Learning objectives	5.3.7.1 use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a limited range of general topics; 5.2.6.1 deduce meaning from context in short, supported talk on an increasing range of general and curricular topic; 5.4.1.1 Understand the main points in a limited range of short simple texts on general and curricular topics; 5.5.4.1. Write with support a sequence of extended sentences in a paragraph to give basic personal information.		
Lesson objectives	Learners will be able to: • Learn vocabulary for talking about geographical features. • Read a text about geographical features in Kazakhstan. Write short sentences on familiar topics with support Connect sentences into a paragraph		
Value links	Perseverance – People who value perseverance will work through adversity and be determined to get a result. This is a great treat for employees and entrepreneurs alike.		

Plan

Stages / Time	Teachers' actions	Students' actions	Assessment criteria	Resources
Beginning of the lesson 5 min	<i>Organization moment</i> 1.Greeting. Ask about the weather. The teacher sets the lesson objectives, letting students know what to anticipate from the lesson. Warm-up <i>students wish each other by holding a wishes lamp</i> Lead – In • Allow students about 2 minutes to tell each other their favourite thing about the countryside. 	The aim: To develop pupils speaking skills and create friendly atmosphere Efficiency: By telling the wishes they show their appreciations . <i>Students of the class are listed.</i> <i>Students' attention is drawn to the lesson.</i> <i>Students analyze the given pictures in pairs.</i> <i>Determines the topic and purpose of the lesson</i> <i>Students say different words from the picture</i>	At the organization moment teacher tries to award active pupils. «The praise» method is used to evaluate pupils with phrases like: “Good job! Well done!” <i>Formative Assessment</i> <i>Good job!</i>	<i>Pictures</i> <i>Student's book</i>

Middle of the lesson Presentation part. 35 min	Ex: 1 P: 34 individual work • Draw students' attention to the words in the box and to the pictures 1–6. • Check answers as a class Differentiation: «Verbal support» method is used to help Students use new words in the text. Pair work Ex: 2 P:34 • Focus students' attention on the map and the compass. Explain that a compass tells you what direction you are facing. Draw a compass on the board and write the directions: north, south, east, west, north-west, north-east, south-west, and south-east. Ask students to find their hometown on the map and say whether it is in the north, north-east, west, etc. "Fantasy world" Writing Task 1. Look at the map and choose ONE of the buildings bellow and describe your route from the shop to that building: Reading Task 2. Read the text and identify the writer's opinion and write Yes or No next to the given statements as in the example. Task 3. Write Yes or No next to the statements as in the example: <i>Example:</i> Katie and <u>No</u> Harry visit their grandpa.	Students check the meaning of the words. Then match words with pictures. ANSWERS: 1 forest 2 mountain 3 river 4 desert 5 steppe 6 lake Students look at the map of Kazakhstan and choose the correct word in the text. Then listen and check. ANSWERS: 1 forests 2 steppe 3 desert 4 rivers 5 lake 6 mountains gives a full answer using linking words and basic connectors writes with grammar accuracy (allowed to make 2 errors); 1 Yes 2 Yes 3 No 4 Yes 5 No	Assessment criteria - Learn vocabulary for talking about geographical features. Descriptor: -check the meaning of the words. Then match words with pictures. Assessment criteria: - Write short sentences on familiar topics with support Descriptor: - writes with grammar accuracy (allowed to make 2 errors); Make CCQ questions Yes / No	 Cards Worksheets
End of the lesson 5 min	FEEDBACK Learners provide feedback on what they have learned at the lesson. The exit ticket This is a way for students to self-reflect on their progress in the lesson. Home task: Ex: 1 P: 23 WB		Students use their stickers to show their knowledge according to the lesson.	Poster

КГУ "Общеобразовательная школа имени Жамбыла" отдела образования Тюлькубасского района управления образования Туркестанской области
Учитель русского языка и литературы
Кожамкулова Алтынай Рысбековна

НАРЕЧИЕ. СТЕПЕНИ СРАВНЕНИЯ НАРЕЧИЙ

ФИО педагога				
Школа:				
Дата				
Класс 7		Количество присутствующих:		Количество отсутствующих:
ТЕМА УРОКА:		§ 66 Наречие. Степени сравнения наречий		
Цели обучения в соответствии с учебной программой		7.3.6.1 - анализировать содержание художественных произведений (поэтических, прозаических), определяя жанровые особенности и художественно-изобразительные средства. 7.4.7.1 – применять знаки препинания в предложениях с вводными словами и конструкциями.		
Учебные цели		анализировать содержание художественных произведений (поэтических, прозаических), определяя жанровые особенности и художественно-изобразительные средства. применять знаки препинания в предложениях с вводными словами и конструкциями.		
Привитие ценностей		Привитие нравственных ценностей Привитие ценностей труда Привитие увлечений и хобби детям		
Критерии		определяет основную мысль текста, опираясь на содержание строит речь логично и последовательно, демонстрируя нормы устной и письменной речи анализируют содержание художественных произведений применяют знаки препинания в предложениях с вводными словами и конструкциями.		
Ход урока				
Этап урока/время	Действия педагога	Действия учеников	Оценивание	Ресурсы
Начало урока	I. Организационный момент. Психологический настрой к уроку. Прием «Хорошее настроение» II. Актуализация знаний. Опрос домашнего задания.\10 вопросов по пройденным темам\ Прием «ДА» «НЕТ» Загадываю загадку. Без меня не скажешь ,как, Где,когда и даже так. Я-признак действия,учти, Попробуй-ка меня найти! \НАРЕЧИЕ\ III. Изучение нового материала Видеоурок Наречие.Степени сравнения наречий.	 Пожелания друг другу Отвечают на заданные вопросы Отгадывают загадку, определяют тему урока Учащиеся работают «Вашим помощником» .	 1 балл Дескрипторы: определяют какие из них выражают	Русский язык и литература. Учебник для 7 класса общеобразовательной школы с нерусским языком обучения. Часть 1. Алматы: «Атамұра», 2017. – 180-182

	УПР 447. Сопоставьте данные словосочетания. Какие из них выражают значение сравнения? Упр 448*. Ознакомьтесь с таблицей «Степени сравнения наречия и прилагательного» Учимся применять правило. Работа над теоретическим материалом. «Наречие». «Ваш помощник», с. 281 и «Степени сравнения наречия». «Ваш помощник», с. 281. <i>Сравнительная степень имени прилагательного в предложении является сказуемым, относится к существительному и отвечает на вопрос каков? (какова? каково? каковы?).</i> <i>Сравнительная степень наречия в предложении является обстоятельством, относится к глаголу и отвечает на вопрос как?.</i> Взаимопроверка. (передают соседу, проверяют по слайдам на доске).	Сопоставляют данные словосочетания. Знакомятся с таблицей «Степени сравнения наречия и прилагательного»	значение сравнения.	Упр.448
Середина урока 40 мин.	IV. Освоение изученного материала. Упр452. Составьте различные по цели высказывания предложения, поставив данные наречия в сравнительной степени. Обозначьте суффиксы. Упр453. Прочитайте текст. Как бы вы его озаглавили? Какова его основная мысль? Работа в группах. Лингвистическая игра.Упр. 454. Ответьте на музыкальные вопросы. 1. По преданию первый казахский музыкант. 2. Двухструнный смычковый инструмент, по легенде первый казахский инструмент. 3. Семиструнный щипковый инструмент. 4. Глиняный духовой инструмент овальной формы. 5. Шумовой инструмент с металлическими подвесками. 6. Песенно-поэтическое соревнование акынов. 7. Автор и исполнитель кюев. V. Закрепление изученного материала. Упр. 456. Составьте синквейн к слову <i>песня</i>.	Физкультурная минутка Составляют различные по цели высказывания предложения, поставив данные наречия в сравнительной степени. Читают текст. Отвечают на вопросы. Отвечают на музыкальные вопросы. Составляют синквейн к слову <i>песня</i>.	Дескрипторы: Обозначают суффиксы. Читают текст. Работают в группах. Читают текст Отвечают на вопросы Составляют синквейн	Упр.452 Упр.453 Упр.454 Упр.456
Конец урока 5 мин.	Прием «Верные и неверные утверждения» выявляет уровень усвоения полученной информации на данном уроке. (И) Укажите верные(В) или неверные (Н) ответы. Домашнее задание. Упр. 455. Оживите картинку, употребляя наречия.. Рефлексия Что было удачно? Что было неудачно? Что Вы хотите изменить? В какой поддержке Вы нуждаетесь?	Оживляют картинку.		Упр.455

**"Алматы облысы білім басқармасының Іле ауданы бойынша білім бөлімі" ММ-нің
"Ы.Ноғайбаев атындағы №18 орта мектеп" МКМ
Бастауыш сынып мұғалімі
Ташпулатова Ғалия Сабитқызы**

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУ ОЙЫНДАРЫН ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ИНЖЕНЕРЛІК ОЙЛАУДЫ ДАМУ

Қазіргі күнделікті өмір адам бойында оқу қабілетінің негіздерін меңгерген, өз қызметін ұйымдастыруға қабілетті, өз бетінше әрекет етуге дайын және өз іс-әрекеті үшін отбасы мен қоғам алдында жауапты, өз ұстанымын, пікірін білдіріп, оны дәлелдей алатын, өзі және басқалар үшін салауатты және қауіпсіз өмір салты ережелерін сақтайтын «бастауыш мектеп тұлғалық портреті» болып табылатын тұлғалық қасиеттерді қалыптастыруды талап етеді. Оқушының дамуында және динамикалық қоғамда өзін-өзі көрсетіп, жүзеге асыруына көмектесетін - сол тұлғалық қасиеттер.

Жоғарыда санамаланған қасиетке ие тұлғаны қалыптастыруға үлес қосу үшін бастауыш сынып мұғалімі оқушыға бағдарланған әдістемені меңгеруі қажет.

XXI ғасыр педагогикасы бастауыш сынып мұғалімдеріне заманауи білім беру ортасын құру және оқушыға бағдарланған әдіс аясында оқытудың шексіз санын, формаларын, әдіс-тәсілдерін, құралдарын, технологияларын ұсынады.

Кез келген технологияның оқушылардың іс-әрекетін белсендіретін және күшейтетін құралдары болады, кейбір технологияларда бұл құралдар негізгі идея мен тиімділіктің негізін құрайды. Ең тиімділерінің бірі – ойын технологиялары.

Ойындық оқыту технологиялары – әлеуметтік тәжірибеге негізделіп берілетін жағдай. Адамды белгілі бір жағдайға қою арқылы оның бойында өзіне тән емес жаңа қасиеттерді дамытып, оның мінез-құлқын бақылауға баулу болып шығады. «Ойын технологияларын» оқыту әдісінің бірнеше қызметі бар. Олардың ішінде:

- Ойын-сауық. Оның мақсаты – оқуға деген қызығушылықты ояту, ынтасын арттыру.
- Коммуникативті. Бұл функцияның мақсаты - негізгі дағдыларды дамыту, сонымен қатар ортақ мақсатқа жетелейтін әңгіме.

- Танымдық. Ойын барысында өздігінен білім алуға бағытталған.

- Түзетуші. Мақсат – түрлі жағдайлардан шығудың жолын табу, оған оң динамика енгізу.

- Әлеуметтік. Мақсатқа жету үшін оқушылардың өзара әрекеттесуі.

Әрине, мұғалімге көбінесе оқу-тәрбие процесінде ойын әдістерін оқу әрекетімен біріктіру қиын, бірақ өзара әрекеттестік дұрыс құрылса, оқытудың негізгі әдістеріне қарағанда ойын технологиялары әлдеқайда маңызды болады.

Ойын технологияларының тиімділігі бірнеше факторларға байланысты.

Біріншіден, оқушылар үшін нормамен шектелген белгілі бір әрекет еркіндігі олардың дербестігін, даралығын көрсетуге мүмкіндік береді.

Екіншіден, топтық жұмыс болсын, ұжымдық жұмыс болсын, міндеттерді нақты бөлу оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыруды қалыптастыруға ықпал етеді.

Үшіншіден, педагогикадағы ойын технологиялары балаға жеке қызығушылық таныта отырып, ұжымда жұмыс істеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді, сол арқылы жауапкершілікке тәрбиелейді.

Сондай-ақ, әрине, бұл факторлардың барлығы материалды оқуға күшті мотивацияның қалыптасуына ықпал етеді. Ойын барысында бала өзінің алға қойған мақсатымен ынталанады, яғни кез келген жағдайда ойын барысында берілген материалды өзіне қажет болғандықтан есте сақтайды.

Дидактикалық ойынның мынадай түрлері бар.

1. Жаттығу ойындары. Олар оқушылардың танымдық қабілеттерін жетілдіреді, оқу материалын бекітуге ықпал етеді, оны жаңа жағдайда қолдану қабілетін дамытады. Жаттығу ойындарының мысалдары: сөзжұмбақ, ребус, сұрақ-жауап.

2. Саяхат ойындары. Бұл ойындар оқу материалын түсінуге және бекітуге ықпал етеді. Бұл ойындардағы оқушылардың белсенділігін әңгіме, пікірталас, шығармашылық тапсырмалар, гипотеза түрінде көрсетуге болады.

3. Жарыс ойындары. Мұндай ойындарға дидактикалық ойындардың барлық түрлері жатады. Оқушылар командаларға бөліну арқылы жарысады.

4. Сабақ – іскерлік ойын.

Сонымен ойын технологиясы инженерлік ойлауды дамытуға қалай ықпал етеді? Бұл сұраққа жауап беру үшін «инженерлік ойлау» ұғымын түсіну қажет.

Ең алдымен, инженерлік ойлау – бұл берілген міндеттерді шешудің түпнұсқалық жолдарын тандай отырып, тез және дәл шешуге мүмкіндік беретін ойлаудың ерекше түрі. Инженерлік ойлау – өмірдің әртүрлі салаларында әртүрлі техникалық мәселелерді жүзеге асыруда мақсат пен міндеттерді қою, шешу әдістері мен формаларын анықтау қабілеті.

Сондай-ақ инженерлік ойлау – мәселені әртүрлі қырынан қарастыруға, бөліктер арасындағы байланыстарды көруге және керісінше, тұтасты оның мәнін жоғалтпай бөліктерге бөлуге мүмкіндік беретін шығармашылық ойлау.

Үздіксіз инженерлік білім беру жүйесі дүниені танудың, эксперимент жасаудың бастапқы дағдылары қалыптасатын оның ең бастапқы кезеңін ескереді. Ғылыми дүниетанымның, жобалау дағдыларының және техникалық шығармашылықтың негіздерін қалыптастыратын дамушы орта неғұрлым тиімді болса, оқушылардың кейінірек инженерлік білім алуға ынтасы соғұрлым жоғары болады. Білім берудің бастапқы кезеңдерінде инженерлік ойлауды дамыту білім беру бағдарламасының технологиялық құрамдас бөлігін жүзеге асыру, заманауи педагогикалық технологияларды енгізу арқылы мүмкін болады.

Инженерлік ойлау – бұл бейнелерді, идеяларды, ұғымдарды байланыстыру, оларды қолдану мүмкіндіктерін анықтау, туындайтын мәселелерді шешу, жабдықты құру және пайдалануға қатысты қорытындылар мен шешімдерді негіздеу. Сонымен қатар инженерлік ойлау шындықты тұжырымдамалар, гипотезалар, теориялар түріндегі бейнелеудің теориялық түрі ғана емес. Оның көмегімен инженер практикалық есептерді шешеді.

Инженерлік тілдің негізі – жоғары дамыған шығармашылық қиял, білімді жүйелі түрде шығармашылықпен түсіну, жаңа идеяларды тудыру процесін саналы түрде басқаруға мүмкіндік беретін шығармашылықтың әдіснамалық техникасын меңгеру. Инженерлік ойлау жан-жақты дамыған қиялға негізделуі керек және ойлаудың әртүрлі түрлерін қамтуы керек: логикалық, шығармашылық, бейнелі-бейнелі, практикалық, теориялық, техникалық және т.б. Бастауыш сынып оқушысының ойлауын дамытуда балалардың белгілі бір құбылыстарды көрнекі түрде модельдеу әдістерін меңгеруі маңызды рөл атқарады. Заттар мен оқиғалардың мәнді байланыстары мен қарым-қатынастары жаңғыртылатын көрнекі модельдер баланың қабілетін дамытудың ең маңызды құралы және қалыптасуының маңызды шарты болып табылады.

Инженерлік ойлау оқушыларда келесі дағдыларды дамытуды көздейді:

✓ Рефлексия (мәселені көру, не жасалғанын талдау - ол неліктен орындалды, неліктен нәтиже бермеді, қиындықтарды, қателерді қарау);

✓ Мақсат қою (мақсаттарды қою және қолдау);

✓ Жоспар (өз іс-әрекеттеріміздің жоспарын жасау);

✓ Үлгі (үлгілік диаграмма түрінде әрекет әдісін көрсету, барлық маңызды нәрселерді бөліп көрсету);

✓ Мәселені шешу жолын іздеуде бастамашылық таныту;

✓ Қарым-қатынасқа түсу (мәселені шешу кезінде өзара әрекеттесу, өз позициясын қорғау, басқалардың көзқарасын қабылдау немесе негізді түрде қабылдамау).

Жоғарыда аталған дағдылардың барлығын бастауыш мектепте сабақта дамытуға болады және дамыту керек, бірақ сонымен бірге оқушылардың ынтасын сақтау қажет. Ол үшін оқу процесіне ойын технологиялары енгізіліп, соның негізінде осы дағдылар қалыптасады.

Менің тәжірибем тұлғалық-семантикалық дидактикалық модель арқылы жүзеге асырылатын дамытушы білім беру идеяларына, оқушыға барынша көмек көрсету идеяларына, сыныптың интеллектуалдық фонын пайдалану идеясына және баланың дамуының жақын аймақтағы әрекеттерге негізделген. Неліктен мен ойын әрекетін тандаймын? Өйткені бұл кезеңдегі балалардың қызығушылықтары, қажеттіліктері мен танымдық белсенділігі ойын әрекетімен тығыз байланысты. Бастауыш сынып оқушылары жақсы көреді және ойнағысы келеді. Бұл тілек мектеп оқушыларының жағымды эмоциялар, тәжірибелер, өздері үшін қызықты рөл таңдау еркіндігі қажеттілігінен туындайды. Кіші оқушының танымдық қызығушылығын белсендіру, шығармашылық қабілеті мен қиялын дамыту мәселесі оқудағы ойын-сауық, балаға тән ойын әрекетінің элементтерін пайдалану арқылы жақсы шешіледі. Дидактикалық ойындарда бала объектілерді бақылайды, салыстырады, салыстырады, белгілі

бір белгілеріне қарай жіктейді, талдау мен синтез жасайды, жалпылау жасайды. Ойын тапсырмалары балалардың тапқырлығын дамытады.

Оқушылардың болжам жасау, сенімділігін тексеру, логикалық негіздеу қабілетін қалыптастыратын стандартты емес тапсырмаларды енгізу арқылы сабақтың мазмұнын кеңейтеміз. Дәлелдеу мақсатында сөйлеу оқушылардың сөйлеу тілін дамытуға, өз ойын айта білуге және қорытынды жасай білуге ықпал етеді. Оқушылар үшін дәстүрлі емес сабақ - бұл басқа психологиялық күйге көшу, бұл қарым-қатынастың басқа стилі, жағымды эмоциялар, жаңа сапада өзін сезіну (бұл жаңа міндеттер мен жауапкершіліктерді білдіреді); бұл арқылы мен салауатты білім беру ортасын қалыптастырамын, балалар өз жасына сәйкес келетін ешқандай күш-жігерсіз білім алады. Мұндай сабақ адамның шығармашылық қабілеттері мен жеке қасиеттерін дамытуға, білімнің рөлін бағалауға және оның практикада қолданылуын көруге, әртүрлі ғылымдардың өзара байланысын сезінуге мүмкіндік береді. Осылайша, оқу-тәрбие үрдісінде сабақта және сабақтан тыс жұмыстарда бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін дамытуға ықпал ететін әртүрлі тапсырмалар түрлерін қолдануға тырысамын.

Мысалы, саяхат-сабақты құру кезінде мұғалім алдымен күнделікті өмірге жақын, әрбір оқушыға таныс жағдайды құрастыруы керек. Әрі қарай оқушылар бірінші реттен шешілмейтін мәселені көріп, мақсатқа жетуге тек саналы әрекеттер тізбегі ғана мүмкіндік береді деген қорытындыға келуі керек.

Мәселенің себебі анықталғаннан кейін іс-әрекет жоспарын, яғни мақсатқа жету жолдарын модельдеу қажет. Ал өз кезегінде оқушылар олардың ішінен ең өнімдісін таңдап алуы шарт. Бұл жерде қарым-қатынас дағдылары пайда болады. Балалар ортақ пікірге келіп, мақсатқа жетуге тұрарлық бір жолды таңдауы керек. Егер жұмыс топтық форматта құрылса, әркімнің пікірін тыңдай отырып, бастамашы-оқушы топты бағыттауы сөзсіз.

Осылайша, нақты алгоритм бойынша мұғалім ойлаған сюжетте бір уақытта бола отырып, оқушылар шындықты игереді, оны өздігінен зерттейді, шешімдерді таңдайды, мақсатқа жетеді.

Қорытындылай келсек, ойын барысында бастауыш сынып оқушылары арасында тәжірибе, пікір, білім алмасу жүреді, ал мақсатқа, нәтижеге өз бетінше балалардың өз іс-әрекеттері туралы ойлануына мүмкіндік береді.

"Алматы облысы білім басқармасының Іле ауданы бойынша білім бөлімі" ММ-нің

"Ы.Ноғайбаев атындағы №18 орта мектеп" МКМ

Бастауыш сынып мұғалімі

Танабекова Ултуган Рахманбердиевна

ДИАЛОГТИК ОҚЫТУ – ОҚУ САПАСЫН АРТТЫРАТЫН НЕГІЗГІ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІС

Қазіргі заманауи оқушының көпшіл болуы, әртүрлі әлеуметтік топтарда қарым-қатынас жасау, әртүрлі салаларда бірлесе жұмыс істей білу, жанжалды жағдайларды болдырмау немесе олардан шебер шығу қабілеттеріне ие болуы маңызды. Өнімді өзара әрекеттесу дағдылары қазіргі адамның өмірлік маңызды дағдылары болып табылады. Олардың қалыптасуы жеке тұлғаның табысты әлеуметтенуін қамтамасыз етеді, оның басқа адамдармен қарым-қатынас жасау қабілетін арттырады. Қазіргі мемлекеттік білім беру стандартының терминологиясында бұл дағдылар коммуникативті әмбебап оқу іс-әрекеті тобына кіреді, олардың табысты қалыптасуы бастауыш мектепте бірлескен оқу қызметін дұрыс ұйымдастыру арқылы қамтамасыз етіледі.

Қазіргі мектептегі оқыту мен тәрбиелеу процесін ізгілендіру баланың ересектермен және құрдастарымен әлеуметтік байланыстар саласына терең енуі, әр баланың психикалық даму әлеуетін іске асыруға ықпал ететін осы байланыстардың оңтайлы үлгілерін әзірлеуді көздейді. Сондықтан білім беру ынтымақтастығы ерекшеліктері мәселесін зерттеу тек теориялық тұрғыдан ғана емес, сонымен бірге өткір практикалық маңызға ие. Бұл мәселе қазіргі заманғы бастауыш мектептегі оқу-тәрбие процесіне баланың ересектермен және құрдастарымен әлеуметтік қарым-қатынасын ұйымдастырудың жоғары деңгейін білдіретін талаптардың артуына байланысты ерекше өткір болды. Бұл мәселені шешу көп жағдайда әрбір балаға оның терең психологиялық-педагогикалық зерттеуіне негізделген жеке көзқарасты қамтамасыз етумен байланысты.

Оқыту үдерісінде күтілетін басты нәтиже – оқушылардың қалай оқу керектігін үйрету дағдыларын қалыптастыру, нәтижесінде олардың тәуелсіз, өз бетінше жұмыс жасайтын, ынталы, сенімді, жауапты, сыни ойлауы дамыған, әр салада құзыреттілігін көрсететін жеке тұлға болып қалыптасуы.

Мәселелік диалогтық оқыту – жаңа материалды түсіндірудің дәстүрлі сабағын, оны меңгертуді білімді ашу сабағымен ауыстыруға мүмкіндік беретін дамыта оқытудың заманауи дидактикалық жүйесі. Бұл оқыту жалпы педагогикалық сипатқа ие, яғни оны кез келген оқу пәнінде және кез келген білім беру деңгейінде жүзеге асыруға болады. Мәселелік диалогтың мәні – мектеп оқушыларын сабақтағы ғылыми шығармашылықтың барлық буындары арқылы «бағыттау», мұғалімнің де, оқушылардың өздері де арнайы ұйымдастырылған диалог арқылы білімді меңгеруін қамтамасыз ету.

Интерактивті оқытуды екі кезеңге бөлуге болады:

1-кезең – тәрбие мәселесін тұжырымдау (алға қойған мақсатты жүзеге асыру). Сабақтың тақырыбын, сауалнамаға арналған сұрақты құрастырудың бұл кезеңінде біз:

- мәселелік жағдайдан ынталандыратын диалог;
- жетекші диалог,
- сабақтың тақырыбын мотивациялық әдіспен жеткізу түрін қолданамыз.

2-кезең – шешімді іздеу (жаңа білімді қалыптастыру, меңгеру кезеңі). Гипотезаны ынталандыратын диалог, білімге жетелейтін диалог құруға, қорытындыларды тұжырымдау, дәлелдеуге негізделеді. Нәтиже – оқушы сабақтың басты орталығында тұрады. Білім оқушының диалогқа мұғалімнің де, сыныптастарының да араласуы нәтижесінде игеріледі. Ерекшелігі мұғалімнің әңгіме тақырыбын, оқушылардың айтқан сөздерінің орынды, дұрыстығын, қашан және қалай сөйлей алатынын бақылауында көрініс табады.

Диалогтік оқытудың негізі – әңгімелесу. Әңгімелесудің үш түрі бар:

- 1) үлкен пікір қайшылығы бар және әркім өзінше шешімге келетін әңгіме-дебат;
- 2) басқалардың айтқанын тыңдай отырып, келісетін, әңгіме білім алмасу үшін қолданылатын кумулятивті әңгіме;
- 3) әркім өзекті ақпаратты ұсынатын, әркімнің ойы пайдалы деп есептелетін, бірақ мұқият бағаланатын, қатысушылар бір-біріне сұрақ қоятын, барлық ақпарат дәлелді, топ мүшелері келісімге келуге ұмтылатын, соған бірлесе ұмтылатын зерттеушілік әңгіме.

Оқушылар өздері қолданатын сұрақтардың түрлерін нақты анықтауы керек. Негізінен екі түрі бар:

- 1) төмен дәрежелі сұрақтар есте сақтауға бағытталған және дұрыс және бұрыс деп есептеледі.
- 2) жоғары дәрежелі сұрақтар – олар оқушылардың ақпаратты кез келген әдіспен қолдану, қайта ұйымдастыру, кеңейту, бағалау және талдау қабілетіне бағытталған. Олай болса, диалогтік оқытуды келесі: ұжымдық, жұптық, топтық жұмыс жұмыс түрлері арқылы жүзеге асырамыз.

Мен өз сабақтарымда келесі жұмыс түрлерін қолданамын:

- 1) Кез келген оқушы өз бетімен жұмыс істегенде партасында отырған көршісінен де, осы тапсырманы орындаған оқушыдан да көмек сұрай алады. Бұл ретте ол дайын жауап алмайды, бірақ мәселені қайта өңдеу арқылы шешу жолдарын бірлесіп іздеу жүзеге асырылады. Талқылаулардың екеуі үш немесе шағын топқа ауыса алады.

- 2) Топқа тақырып бойынша бір жарнама парағы беріледі. Барлық тапсырмалар топтың әрбір мүшесіне түсінікті етіп орындалады. Жауап беру, әрекет өнімін қорғау нұсқалары: ерікті таңдау, топтық қорғау немесе сөйлеушілерді мұғалім анықтайды.

- 3) Белгілі бір уақыт аралығында топ ашық сұрақтар қоюы керек, біз оларды сағат тілімен өткіземіз. Жауаптар дайын болған кезде топ белгі береді.

Бір сабақ үшін көптеген стратегияларды, жұмыс формаларын қабылдауға болмайды. 1-2 әдіс қолданылса жеткілікті, бірақ ол өнімді болуы керек.

Интерактивті оқытуда қолданылатын стратегиялар:

«Кеңесші» әдісі. Топтарға бөлу мақсатты түрде жүзеге асады. Бір топқа кейін басқа топтарда кеңесші бола алатын оқушыларды қосу керек. Әр топқа тапсырма беріліп, ол аяқталғаннан кейін кеңесші тапсырмалардың жауаптарын тыңдайды. Топтың кез келген мүшесіне нақтылау сұрақтарын қоя алады. Егер даулар туындаса, олар бірлесіп шешіледі. Сарапшы топ жұмысының бағасын барлық топтардың жұмысты орындауын жалпы талдауда береді.

«Бұрыштар» әдісі. Барлық топтарға бір тақырып қарастырылады. А1, А2 пішіміндегі паракта жалпы талқылаудан кейін белгілі бір уақыт ішінде олар өз жауабын кез келген нысанда жазады. Әр топ белгілі бір түсті маркерлермен жұмыс жасайды. Постер топтан топқа беріледі. Оқушылар жазбаша

ақпаратты зерттейді және олардың түсінің маркерлерін қосады, даулы жерлерге ескертулер жасайды. Жұмыс постер бастапқы топқа оралғанша орындалады. Әр топ өздеріне қосылғандардың барлығын зерттейді, жазған (белгіленген) даулы сұрақтарға бірлесіп жауап береді. Өз жұмысын қорғаған кезде олар не қосқанын, немен келісетінін, нені келіспейтінін және неге екенін бағалайды.

«5-5-5» әдісі. Жеке жұмыста да, жұптық, топтық жұмыста да қолдануға болады. Мәтінді оқығанда бес тірек сөйлем көзге түседі. Бұл сөйлемдерде бес сөз тіркесі (әрқайсысында бір), содан кейін әр сөз тіркесінде бір түйінді сөз бөлектеледі. Нәтижесінде мәтінде бес негізгі сөз бөлектеліп қалады. Егер бұл жұмыс топта жүргізілсе, онда әр топ өздерінің 5-5-5 (бес сөйлем – бес сөз – бес сөз) бойынша ұсынылған тақырыпты ашады. Бұл стратегияны үй тапсырмасын дайындау кезінде де қолдануға болады.

«Сұхбат» әдісі. Үйде немесе белгілі бір уақытта дайындаған сұрақтарын қояды. Бұл жұпта болуы мүмкін немесе топтан бір адамға қоңырау шалуға болады, ол басқа топтан сұхбат алатын адамды таңдайды. «Залда» отырғандар да қатыса алады. Олар өздерін кез келген басылымның, арнаның өкілі ретінде көрсетіп, осы тақырып бойынша өздерін қызықтыратын сұрақ қоя алады.

«Қос күнделік» әдісі. Бұл күнделік дүниетану тақырыптарында немесе әдеби оқу жұмысы бойынша жүргізілуі мүмкін. Пікірлерді талқылау кезінде жиі бірнеше жауаптар туындайды, пікірталас туындауы мүмкін, бұл оқушылардың диалогты ашуына себеп болады.

Жұмысты бастамас бұрын мұғалім топтардың жұмысын тексеретін «сарапшыларды» анықтайды. Берілген мәселе бойынша олардың білім деңгейі анықталады; Материал жинақталып, қорытынды жасалады. Топтар жұмысында нені тыңдау керек екені анықталады. Әр топ жұмысты орындайды, сосын оларға «сарапшы» отырады және олар логикалық тізбекті құра отырып, негіздей отырып, оған жауаптарын дәлелдейді. «Сарапшы» тыңдайды, бағалайды және топтың жауабында нені жіберіп алғанын қосады. Белгіленген уақыттан кейін мамандар басқа топқа ауысады. Нәтижесінде әр топқа 3-4 сарапшы келеді. Орындалған жұмыстан кейін топ мамандардан алынған барлық ескертулерді ескере отырып, өз жауабын қорғайды.

Қорытындылай келе, интерактивті оқытудың негізгі идеяларын, негізгі формаларын тәжірибеге енгізе отырып, бастауыш сынып оқушыларының сауатты сөйлеуі қалыптасып, еңбек тәртібі жақсарып, жұппен, топпен жұмыс істеу принциптері анықталып, өзінің іс-әрекетін талдау және одан әрі әрекет ету үшін қадамдарды анықтау қабілеті (оқыту үшін бағалау) дами түскендігін айта аламыз. Сонымен қатар балаларда өз көзқарасын қорғау, басқалардың ойына күмән келтіру қабілеті, үй тапсырмасын да, қосымша ақпаратты да дайындаудағы дербестік артты, көшбасшылыққа ұмтылу қалыптасты және ең бастысы, ішкі мотивацияның, соның нәтижесінде оқу үлгерімінің артуы байқалады.

"Алматы облысы білім басқармасының Іле ауданы бойынша білім бөлімі" ММ-нің

"Ы.Ноғайбаев атындағы №18 орта мектеп" МКМ

Әлеуметтік педагог

Алимкожина Кундыз Кожаметовна

ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙДА БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ЖАҢҒЫРТУДАҒЫ ВОЛОНТЕРЛІК ПЕН ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚТЫҢ РӨЛІ

Қазақстан Республикасының қазіргі білім беру жүйесінде жалпыадамзаттық, ұлттық, этномәдени және тұлғалық құндылықтарды үйлестіруге, жас жеткіншектердің тұтас дүниетанымын, азаматтық санасын және өмірлік дағдыларын дамытуға баса назар аударылады.

Қазіргі қазақстандық қоғамда болып жатқан әлеуметтік, экономикалық, саяси және мәдени өзгерістер жас ұрпақ тәрбиесіне жаңа талаптар қойып отыр.

Қазақстандық қоғамға таңдау жағдайында өз бетінше шешім қабылдайтын, ынтымақтастыққа қабілетті, ұтқырлықпен, динамизммен, сындарлылықпен ерекшеленетін, ел тағдыры, оның әлеуметтік-экономикалық өркендеуі үшін жауапкершілікті сезінетін бастамашыл адамдар қажет. Осыған байланысты жастардың әлеуметтік белсенділігін дамыту мәселесі ерекше маңызға ие.

Қазақстан үшін қайырымдылық әрекеттері, волонтерлік бастамалар өте өзекті тақырып. Қазақстан халқы, әсіресе өскелең ұрпақ қоғам игілігі үшін ерікті еңбек әрбір адамға қажет екенін және бүкіл елдің табысты өмір сүруінің бір шарты екенін түсінді. Адами әлеуетті ашудың, адамгершілікке тәрбиелеудің

және білім алушылардың әлеуметтік тәжірибесін дамытудың тиімді және мақсатқа сай құралдарының бірі – волонтерлік – оқыту мен тәрбиелеудегі инновациялық білім беру тәсілі. Волонтерлік – адалдық, әділдік, мейірімділік, жауапкершілік, достық, мейірімділік, төзімділік және шығармашылық институты.

Қазақстан азаматтары еліміздің қайырымдылық және қоғамдық өміріне өте белсенді қатысады. Спорттық жарыстарды, қайырымдылық марафондарын, науқас балаларды қолдау бағдарламаларын, балалар үйлері мен қарттар үйлерінде жүзеге асырылып жатқан жобаларды ұйымдастыруға және өткізуге қатысатын волонтерлердің сандық көрсеткіштері - соның дәлелі.

Білім беру саласындағы қайырымдылықтың мақсаты – зияткерлік және рухани әлеуетті пайдалану, Отанға аянбай қызмет ету, нақты адамдарға қолдау көрсету және көмек көрсету, қоғамдағы отбасының беделі мен рөлін сақтау, балалар мен жастарды патриоттыққа тәрбиелеу. Қайырымдылық бүгінде көптеген өзекті мәселелерді шешуге өз үлесін қосуда. Білім беру ұйымдарында волонтерлік қызметті ұйымдастыру барысында келесі педагогикалық міндеттерге қол жеткізу көзделеді:

- оқушыларды белсенді азаматтық ұстанымға тәрбиелеу, көшбасшылық және моральдық-этикалық қасиеттерді, патриоттық сезімді қалыптастыру және т.б.;
- оқушыларды халықтың әртүрлі топтарына әлеуметтік-психологиялық және әлеуметтік – педагогикалық қолдау көрсетуге байланысты жобаларға тарту;
- профилактикалық және ақпараттық-түсіндіру бағдарламаларын жүзеге асыруда оқушылардың бастамаларына қолдау көрсету.

Білім беру кеңістігі – волонтерлік қызметтің маңызды саласы, ол адамдарға маңызды салалардың бірі – білім алуға көмектесуге мүмкіндік береді. Ол жалпы және қосымша білім беру бағдарламалары бойынша тегін оқытуды, шеберлік сыныптарын, ғылыми лагерьлерді, экспедициялар мен олимпиадаларды ұйымдастыруды қамтиды. Білім беру, тәрбиелеу және дамыту процестерін құра отырып, біз қазіргі заманның ерекшеліктерін ескеруіміз керек, ол оның барған сайын жылдам қарқынмен өзгеруінен, өзгерістер ақпарат көлемінің ұлғаюымен қатар жүретінінен тұрады.

Біз волонтерлік қызмет, әдетте, өміріміздің өткір әлеуметтік салаларына – мүмкіндігі шектеулі жандарға, балалар үйлеріне, жалғызбасты қарттарға, панасыз жануарларға көмектесетініне үйреніп қалдық. Бірақ өткір әлеуметтік мәселелер волонтерлердің көмегін қажет ететін жалғыз сала емес, өмірдің әртүрлі салаларындағы қайырымдылықты керек ететіндерінің ауқымы әлдеқайда кең.

Білім беру ұйымдарында волонтерлік қызметтің келесі негізгі бағыттары ұсынылады:

- Әлеуметтік волонтерлік
- Экологиялық волонтерлік
- Спорттық волонтерлік
- Мәдени волонтерлік
- Азаматтық құқық волонтерлік қызметі.

Білім беру ұйымдарындағы әлеуметтік волонтерлік шараларға төменгі сыныптарда балаларды мектеп өміріне бейімдеуде, оқу материалын меңгертуде, мерекелерге дайындалуда сынып жетекшілеріне көмек көрсету, тақырыптық сабақтар, балаларға арналған қызықты семинарлар, спорттық іс-шаралар және экологиялық викториналар ұйымдастыру жатады.

Волонтерлер – мектеп оқушылары экологиялық волонтерлік қызметтің мынадай бағыттарына тартылуы мүмкін:

- қалдықтарды сұрыптау жобаларын дайындау және жүзеге асыру;
- сенбіліктер, тазалық күндері, ағаш отырғызу, саябақтарды, ормандарды, су қоймаларының жағалауларын тазалау;
- панасыз жануарларға көмек көрсету (жануарларды баспанаға орналастыру, жануарлардың жаңа иелерін іздеу);
- құстарға үй жасау, қыста құстарға жем беру.

Азаматтық-құқықтық волонтер ауқымды азаматтық-құқықтық шараларды (форумдар, дауыс беру күндері, саяси қайраткерлермен кездесулер және т.б.) ұйымдастыруға жәрдемдесуді қамтиды. Еріктілер жиналыстарға жауапты, азаматтық-құқықтық мәселелермен айналысатын әкімшілікпен, мемлекеттік және қоғамдық ұйымдармен өзара әрекеттеседі.

Мектеп оқушыларының қайырымдылық шараларға, волонтерлік қозғалысқа қатысуы білім алушылардың дүниетанымының өзгеруіне ықпал етеді және қоғамға да, волонтерлердің өздеріне де пайда әкеледі. Өзінің жеке әлеуетін жүзеге асыру, қабілеті мен мүмкіндіктерін көрсету, адам ретінде

жаратылуындағы басты міндетін жүзеге асыру адамның қоғамға қызмет етуге қатысуының жетекші мотивтеріне айналуы тиіс.

Волонтерлік қызмет арқылы қозғалысқа қатысушылар өздерінің дағдылары мен қабілеттерін дамытады, қарым-қатынас пен өзін-өзі құрметтеу қажеттілігін қанағаттандырады, өзінің пайдалылығы мен қажеттілігін түсінеді, іс жүзінде өздерінің адамгершілік ұстанымдарын ұстанады және өмірдің рухани жағын ашады.

Осылайша, қайырымдылық жасауды жүйелі дамыту және қолдау қоғамдық құндылық және сонымен қатар, адам ресурстарын дамыту саласындағы бірегей білім мен технологиялар жүйесі ретінде, жастардың, барлық жастағы азаматтардың қоғамның әлеуметтік мәселелерін шешуге белсенді жауапты қатысуы үшін жағдай жасауда тиімді құралдарының бірі болып табылады.

**Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Еңкес ауылы
«№21 Яссауи атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ
Информатика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Орманова Зарина Юсуфалиевна**

КОМПЬЮТЕРДЕ ӨЗІҢЕ ЗИЯН КЕЛТІРМЕЙ ҚАЛАЙ ЖҰМЫС ІСТЕУГЕ БОЛАДЫ?

Бөлім:	5-бөлім. Компьютер және қауіпсізді	
Педагогтің аты-жөні:		
Күні:		
Сыныбы:	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	1.1. Компьютерде өзіңе зиян келтірмей қалай жұмыс істеуге болады?	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	5.4.1.1 қауіпсіздік ережелерін бұзу салдары туралы талдау.	
Сабақтың мақсаты:	➤ компьютермен жұмыс кезінде адам ағзасына келтіретін зиян түрлерін анықтайды. ➤ компьютердің адам ағзасына келтіретін зиян түрлерін салыстырады. ➤ компьютермен жұмыс кезінде қауіпсіздік ережесін сақтаудың маңыздылығын тұжырымдайды.	

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту.	(Ұ). Ұйымдастыру кезеңі: 1. Оқушылармен амандасу, түгендеу. 2. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру 3. Топтарға біріктіру «Паспорт» әдісі арқылы өз топтарына бірігеді I топ II топ III топ Мақсаты: Оқушылар бір-біріне тілек білдіреді, тыңдау дағдыларын дамытуға бағытталады, сондай-ақ барлық оқушылардың қатыстырылуы арқылы сабаққа белсенділігі артады.			
Үй тапсырмасын сұрау	«Жасырын ручка» әдісі арқылы оқушылардың өткен сабақтарын сұрау Өткен сабақтардан ауызша сұрақтар қойылады.			

Жаңа сабаққа кіріспе 	«Суретті сөйлету» арқылы жаңа сабақтың тақырыбын ашу. “Мига шабуыл” сұрақтары 1-тапсырма Суреттегі оқушылар туралы не білетіндерін айтып беріңдер Сабақпен өмірді байланыстыру мақсатында ой қозғау сұрақтарын ұжымдық талқылау..	Оқушылар экраннан суретті көріп , тақырыптың не екенін ашып айта алады ✓ Компьютер алдында тік отырмаса бізде қандай өзгеріс болады? ✓ Компьютер алдында ұзақ отырғанда біздің ағзамызға қандай өзгерістер болады? ✓ Қауіпсіздік ережелерін білесіңбе?? ✓ Сен қандай қауіпсіздік ережесін сақтайсың?	Мақсаты: Жылдам әрі функционалды түрде сыни ойлануды дамыту. Тиімділігі: оқушының танымдық дағдысы артады. Сонымен қатар оқушыға сабақтың өмірмен байланысын көрсетеді және сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтауға мүмкіндік береді.	Интербелсенді тақта, 5 сынып оқулығы, презентация, асықтар
Сабақтың ортасы Мағынаны ашу. 	Жаңа ақпарат. Презентация арқылы жаңа ақпарат береді. Топтық жұмыс. 1. топтық тапсырма: "Қауіпсіздік ережелерін құрастыр" 1 топ. Дұрыс отыру ережесі 2 топ. Көзге түсетін жүктемені азайту 3 топ. Қол мен дене бұлшықеттеріне салмақ түсірмеу Жеке жұмыс. Компьютерде орындайық. Оқулықтан 108 беттегі тапсырманы компьютерде орындаймыз. Сергіту сәті 	Оқушылар мұқият тыңдап, жаңа ақпарат алады Оқушылар топтасып берілген тапсырмаларды құрастырады Оқушылар компьютерде жеке жұмыс орындайды. Компьютерде мәтіндік редакторда теріп, компьютермен жұмыс істеу кезінде қауіпсіздік ережелерін толықтырады.	Дескриптор: Жалпы – 2 балл. - Қауіпсіздік ережелерін еске түсіре отырып, өмірмен байланыстырады. Дескриптор: Жалпы – 4 балл. Компьютерде мәтін теріп үйренеді, қауіпсіздік ережесін есте сақтайды.	Презентация Таратпа қағаздар , асықтар
	Жұптық жұмыс «Өз жұбыңды тап» әдісі» арқылы жұптасып сұрақтарға жауаптар береді. • Компьютердің экранына өте жақын отыру керек. (✗ Бұрыс – экраннан 50-60 см қашықтықта отыру керек.) • Көзді қорғау үшін әр 20 минут сайын жаттығу жасау керек. (✓ Дұрыс) • Компьютерде жұмыс істеген кезде бөлменің жарығы маңызды емес. (✗ Бұрыс – жарық дұрыс түсуі керек.) • Компьютерде жұмыс істегенде монитордың жарықтығын тым жоғары	Берілген тапсырманы мұғалімнің көмегімен орындайды. Оқушылар дұрыс және бұрыс жауаптарды айтады.	Дескриптор: Жалпы – 4 балл. Дұрыс жауаптарды анықтайды; - Бұрыс жауаптарды анықтайды;	Оқулық, жұмыс дәптерлері, ДК, таратпа қағаздар, асықтар

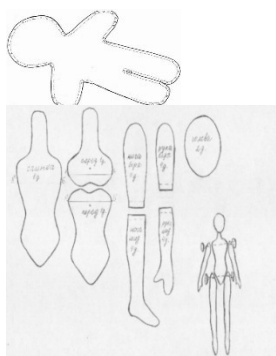
	қою керек. (✗ Бұрыс – монитор жарықтығы көзге ыңғайлы деңгейде болуы керек.) - Жұмыс кезінде арқаны тік ұстап, орындықта дұрыс отыру керек. (✓ Дұрыс) - Компьютермен ұзақ уақыт жұмыс істегенде үзіліс жасау қажет емес. (✗ Бұрыс – әр 20-30 минут сайын үзіліс жасау керек.) - Монитор көз деңгейінен төмен орналасуы керек. (✗ Бұрыс – монитор көз деңгейінде немесе сәл төмен болуы керек.) - Компьютерде жұмыс істеген кезде бөлменің жарығы жеткілікті болуы керек. (✓ Дұрыс) - Клавиатурада жазу кезінде білектерді тірекке қою ұсынылады. (✓ Дұрыс) - Компьютерді пайдаланған кезде көзге жаттығу жасаудың қажеті жоқ. (✗ Бұрыс – көзге арналған жаттығулар көзді демалту үшін маңызды.) - Компьютер алдында дұрыс отырмау арқаның және мойынның ауыруына әкелуі мүмкін. (✓ Дұрыс)			
Сабақтың соңы Ой толғаныс. Рефлексия 	Прензентация арқылы сұрақтар беру. «Ханшайымды құтқар» әдісі арқылы сұрақтарға жауаптар береді кері байланыс береді.	Берілген сұрақтарға жауап береді	Дескриптор: Жалпы – 1 балл. Сұраққа жауап берген оқушылар бағаланады	Асықтар, презентация.
Үйге тапсырма 	Тақырыпты оқып, сұрақтарға жауап беру	Оқушылар күнделіктеріне жазып алады.	Жалпы жинаған асықтарын жалпы бағасын алады	

**Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Еңкес ауылы
«№21 Яссауи атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ
Көркем еңбек пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Арипова Гулназ Хашимовна**

БҰЙЫМ ДАЙЫНДАУ. БӨЛШЕКТЕРДІ ПІШУ

Көркем еңбек		Мектеп: № 21 Яссауи атындағы жалпы білім беретін мектебі		
Күні:		Оқытушының аты-жөні: Арипова Гулназ		
Сынып: 6 «Г»		Қатысушылар саны:		Қатыспағандар:
Бөлім:		Дизайн және технология		
Сабақтың тақырыбы:		Бұйым дайындау. Бөлшектерді пішу		
Сабақта меңгерілетін оқу мақсаттары		6.2.3.1-Өлшем мен белгілеу негізінде орындалған бұйым дайындау үшін материалдарды электрлік қол құралдарымен өңдеу		
Сабақтың мақсаты:		Қол құралдарын қолдана отырып, матадан қуыршақ пішу.		
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/уақыт	Педагогтың әрекеті	Оқушылардың әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Басталуы	Ұйымдастыру кезеңі. (10 минут) Оқушылармен сәлемдесу. Психологиялық ахуалды қалыптастыру. «Досыңа тілек» тренингін ұйымдастырады. Сабақ мақсатын анықтау, талқылау. Алдыңғы сабақтарда оқушылар бұйымның нобайын дайындады. Өздігінен маталарды таңдап, техниканы таңдады. Сұрақтарға жауап бер. • Ине салғыш не үшін қажет? • Оймақ не үшін қолданылады? • Ылғалды жылумен өңдеу не үшін қажет? • Нобай дегеніміз не?	Оқушылар бір-біріне бұрылып, алдында тұрған оқушыға сәттілік тілейді. Ойлан, бірік, бөліс әдісі арқылы оқушылар қайталау сұрақтарына жауап береді. Дайындаған нобайларына керекті материалдар мен құрал-жабдықтарды түгелдейді.	Формативті бағалау: Оқушыларға кері байланыс беріп, смайликтер арқылы бағалау.	Формативті бағалау 😊 - өте жақсы 🙂 - жақсы 😐 - орташа
Ортасы	Жаңа сабақ. (10 минут) Мұғалім түрлі қуыршақтардың лекалоларын қарастыруды ұсынады. Пішу туралы бейнематериал тамашалау. Бүгінгі сабақта оқушылар екі түрлі пішудің түрлерімен танысып, жұмыс істейді. Бүтіндей пішу, әр бөлшектерін бөлек пішу.	Оқушылар жаңа тақырыпты мұқият тыңдап жаңа сабақты		https://www.youtube.com/watch?v=99dbgxZ-HAs https://www.youtube.com/watch?v=oXjb0EsyuFs

Сұрақтарға жауап бер:

- Қуыршақты тігуді қай жағынан бастаған жөн?
- Қайсы әдіспен пішкен тиімдірек?
- Пішкен кезде тігіске қанша орын қалдыру керек?
- Лекалоны матаның қай жағына қойып сызу керек?
- Қуыршақты қандай матамен пішкен жөн?

Практикалық тапсырма. (20 минут)

Оқушылар жұмыстың жалпы жоспарына сай жұмысты бастайды.

- Қуыршақтың басын жасау.
- Қуыршақтың тұлғасын жасау.
- Қолы мен аяғын жасау.
- Қуыршақтың ішін толтыру(синтепон, мақта және т.б.)

Жасау технологиясы:

1. Матаны қажетінше бүктейміз. Бүктелген маталар жылжып кетпес үшін оларды инемен шаншып қоямыз.
2. Пішімді матаға қарындашпен басамыз.
3. Тігіске 0,5-0,7 см қалдырып, пішілген бұйымның бөлшектерін кесіп аламыз.
4. Ойыншықтың бөлшектерін аударып, тігуге дайындау.

Техника қауіпсіздігі ережесі

1. Жұмыс орнына жарық сол жақтан немесе алдыңғы жақтан түсу керек.
2. Отыратын орындық пен тігін машинасының ара қашықтығы 10-15 см болу керек. жақындамаңдар.
4. Іске шашты жинап, женді қайырып немесе түймелеп кірісу қажет.
5. Жұмыс кезінде арнайы киім: алжапқыш, басқа орамал тарту керек.

пысықтау
сұрақтарына жауап
береді.

Практикалық жұмысқа кіріспес бұрын қауіпсіздік ережені еске түсіріп алып. Мата бетіне лекалоны қойып бастырып сызып алады. Тігіске орын қалдыра отырып қиып алады. Жеке жұмыстарын жүргізеді.

Формативті бағалау:

Оқушыларға кері байланыс беріп , смайликтер арқылы бағалау.

Формативті бағалау:

Оқушыларға кері байланыс беріп , смайликтер арқылы бағалау.

<https://www.youtube.com/watch?v=CBqxYw1UT84>

Формативті бағалау

Мата, сабын, қайшы, дайын лекало үлгілері.

Формативті бағалау

	6. Аяқтаған соң жұмыс орнын тазалау.			
Аяқталуы	Кері байланыс (5 минут) Оқушылар рефлексиясы : Жетістік баспалдағы Баспалдық бойынша көтерілу 	Оқушылар бүгінгі сабақты қандай деңгейде түсініп,білгендерін дайын кейіпкерлердің суретін таңдап өз пікірлерін айту.	Оқушылардың жауаптарына пікір қалдыру	Дайын кейіпкерлердің суреті